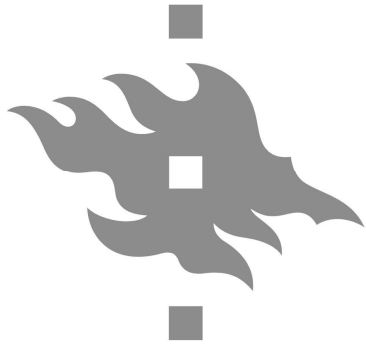

KANSALLISEN SUURPETOPOLITIIKAN KEHITTÄMISARVIOINTI

POHJA-MYKRÄ MARI & KURKI SAMI

HELSINGIN YLIOPISTO

RURALIA -INSTITUUTTI

20.12.2013

TIIVISTELMÄ

Kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarvioinnin keskiössä ovat suurpetojen kannanhoitosuunnitelmiin tavoiteasettelun ja toimenpiteiden avulla tavoiteltu suurpetojen kannanhoidon ekologinen, taloudellinen ja yhteiskunnallinen kestävyys. Suurpetopolitiikan arvioinnissa on tarkasteltu tavoiteasettelua ja toimenpiteitä vuosina 2007 – 2012, sekä kannanhoidossa toistaiseksi saavutettuja tuloksia. Arvioinnissa johdopäätösten tekemisen välineenä on käytetty loogista viitekehystä, joka on käytännössä nähtävä suurpetopoliittisten toimien ja kehittämistoimien logiikkana. Loogisen viitekehysten mukaisesta tarkastelumallista nousivat erityisesti esille suurpetopolitiikan tarkoituksenmukaisuus, tuloksellisuus, vaikuttavuus, tehokkuus ja nykyisen suurpetopolitiikan ongelmat ja uhat.

Arvioinnin pohjana oleva tarkastelu suoritettiin kautta linjan lajikohtaisena tarkastelemalla kunkin suurpetolajin kannanhoidon onnistumista ekologisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen kestävyysnäkökulmasta. Kehittämisarvioinnissa ja etenkin tehtävissä kehittämisehdotuksissa avainasemassa ovat olleet eri toimijoiden ristiriitaisten tavoitteiden tarkastelu ja huomioon ottaminen niin, että suurpetokantojen hoito voi jatkua nykyistä kestävämmällä pohjalla. Suurpetojen kannanhoitoon liittyvän konfliktikentän purkamisen ja pohdinnan keskiössä on ollut arviointityöhön kiinteästi liittynyt riskianalyyysryhmän toiminta. Ryhmän kokoonpano vaihtui suurpetolajeittain ja ryhmä pohti nykyisen suurpetopolitiikan jo olemassa olevia tai mahdollisesti jatkuessaan mukanaan tuovia konflikteja sekä niiden ratkaisumalleja.

Ahma

Ahmalla ei ole voimassaolevaa kannanhoitosuunnitelmaa, joten arviota toimenpiteiden onnistumisesta suhteessa kannanhoitosuunnitelmissa esitettäviin tavoitteisiin ei ole voitu tehdä. Ahman kohdalla vertaillua on kuitenkin suoritettu suhteessa kannanhoitosuunnitelman luonnostelua edeltäneeseen alueellisten ja kansallisten sidosryhmien kuulemiseen. Lisäksi on nojattu olemassa olevaan tutkimustietoon ja kehittämisarvioinnin riskianalyyssissä tunnistettuihin konfliktikohtiin.

Ahman kannanhoidon ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyysnäkökulman saavuttamisessa on pitkä tie. Ahman vähimmäiskanta-arvion mukaan ahmakannan kasvu on ollut erittäin maltillista ja ahmakanta on jakaantunut kahteen alapopulaatioon, tunturiahmaan ja itäiseen metsäahmaan. Ahmakannan koon määrittäminen on erittäin haastavaa ja itäisen metsäahman kohdalla kerätty tieto on erittäin vähäistä. Peräti puolet ahmakannasta esiintyy poronhoitoalueella, missä se aiheuttaa runsaasti taloudellisia ongelmia. Ahma onkin merkittävin porovahinkojen aiheuttaja. Ahmaan kohdistuu salakaatoja ja kannanhoitosuunnitelman sekä ministeriön poikkeuslupa-asetuksen puuttuessa ei ahmakantaa ole voitu hoitaa poikkeuslupamenetelyllä.

Ahmatutkimus on tarkasteluajanjaksolla ollut erittäin vähäistä keskittyen lähinnä ahman aiheuttamiin porovahinkoihin. Ahmatiedotus vähäisyydessään ja yksipuolisuudessaan on suhteessa sidosryhmien näkemään tarpeeseen epäonnistunut.

Ahman aiheuttamat muut kuin porovahingot tarkasteluajanjaksolla ovat todella vähäisiä käsittäen lähinnä muutamia lammasvahinkoja. Ylipäättään konfliktit poronhoitoalueen ulkopuolella ovat harvalukuisia vaikkakin metsäpeura-alueella on tunnistettu alkava konflikti metsäpeuran ja ahman esiintymisen välillä.

Tulevan ahmakannan hoidon merkittävin haaste on nostaa Tunturi-Lapin ahmatihentymäalueilla elinkeinoaan harjoittavat poronhoitajat tavoite- ja toimenpideasettelun keskiöön ja sitouttaa heidät vastuun ja oikeuksien kautta ahmakannan hoitoon. Käytettävä toimenpidevalikoima tulee olla monipuolinen: kattavat ja luotettavat kannanmäärityskeinot, kannustava vahinkokorvausjärjestelmä, siirtoistutukset, vähintäänkin vahinkoperusteiset, mutta mielellään myös kannanhoidolliset poikkeusluvut sekä muut tarvittavat taloudelliset kannustimet.

Ilves

Ilveksen kannanhoidon ekologinen strateginen tavoite, eli ilveskannan ekologinen kestävyys on tavoitettu nykyisellä kannanhoidolla. Poronhoitoalueella ilveskanta on runsastunut maltillisesti ja muun Suomen alueella on muodostunut uusia elinpiirejä yhdessä vakiintuneen vahvan ilveskannan kanssa. Samanaikaisesti on todettu, että ympäristön kantokyky ei ole toistaiseksi tullut vastaan. Ilveskannan kasvu on mahdollistanut kannanhoidollisten poikkeuslupien käytön, joita on kohdennettu alueellisiin ilvestihentymiin tasaisemman levittäytymisen saavuttamiseksi sekä kannanhoidon taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden vahvistamiseksi. Ilvestihentymät aiheuttavat konflikteja nimenomaan taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta. Ilveksen aiheuttamat poro-, lammas- ja metsästyskoiravahingot sekä riistaverotus ovat taloudellisesti merkittäviä. Ne haastavat samalla elinkeinon harjoittajien ja metsästäjien sietokyvyn ilveksen esiintymistä kohtaan. Poronhoitoalueella vahinkoperusteisia poikkeuslupia myönnetään nimenomaan estämään mittavia taloudellisia vahinkoja.

Ilveksen kannanhoidon sosiaalisen kestävyuden koetinkivenä on jo vuosia ollut epäluotettava ilveskannan vähimmäiskanta-arvio. Ilveskannan määrittämisessä on ollut haasteita ja näihin haasteisiin on pyritty ja edelleen pyritään tutkimuksen ja riistahallinnon puolella vastaamaan kehittämällä kannanmäärityksen menetelmää, panostamalla erillislaskentoihin ja mitoittamalla kannanhoidollisia poikkeuslupia leikkaamaan alueellisesti kannankasvua. Tämän tutkimuksen ja riistahallinnon sekä nk. kentän väliin syntyneen syvän

epäluottamuksen purkaminen on erityinen haaste kaikkien suurpetojen kohdalla. Ilveksen epäluotettavat kanta-arviot kun ovat heijastuneet myös muiden suurpetokantojen luotettavuuden kyseenalaistamiseen.

Ilveskannan hoidon haasteena on nopea reagointi alueellisiin ilvesongelmiin. On ehdottoman tärkeää ottaa huomioon ilvestä kohtaan koettu turvattomuuden tunne ja pelko, ja siten väistää riski ilveksen luisumisessa mielikuvissa haittaeläimeksi. Sen sijaan tulee kohottaa ja pitää yllä ilveksen statusta arvokkaana riistaeläimenä. Tämän ajattelun kivijalkana toimii kannanhoidollinen metsästys. Viime vuosien kannanhoidolliset luvat ovat toimineet erinomaisena työkaluna taloudellisesti ja sosiaalisesti hyväksytyn kannanhoidon saavuttamisessa.

Karhu

Karhukannan hoidon ekologista kestävyyttä on tavoiteltu sallimalla karhukannan koon kasvu levittäytymisvyöhykkeellä keskisissä osissa Suomea ja kehittyvän kannan alueella läntisissä osissa Suomea. Sen sijaan poronhoitoalueella ja vakiintuneen kannan alueella Itä-Suomessa kannankasvuun on puututtu kannanhoidollisilla poikkeusluvilla. Tasapainon löytäminen on ollut haastavaa ja etenkin levittäytymisvyöhykkeellä on syntynyt karhutihentymiä.

Karhun paikallinen esiintyminen näkyy karhun aiheuttamina vahinkoina. Karhu on merkittävin lammasvahinkojen aiheuttaja ja suurpedoista ainoa mehiläisvahinkojen ja satovahinkojen aiheuttaja. Karhukannan hoidon taloudellisen kestävyyden parantamiseksi on muun muassa korvattu sähköaitoja omaisuuden suojelemiseksi.

Sosiaalisen kestävyyden kannalta karhu on haastava suuren kokonsa ja sen myötä aiheuttamansa pelon ja turvattomuuden tunteen kautta. Uusien karkotuskeinojen kehittäminen ja erityisesti tarkasteluajanjaksolla perustettu Suurriistavirka-apu eli SRVA-toiminta ovat edesauttaneet etenkin taajama-alueille hakeutuvien karhujen karkotusta ja lopettamista.

Karhun kohdalla ihmiset kokevat omistajuutta aivan toisella tapaa kuin muiden suurpetojen osalta. Karhu on merkittävä saalis, ja sen metsästykseen liittyy vuosisataisia perinteitä. Nykypäivänäkin karhunmetsästys pohjautuu nimenomaan kannanhoidollisiin poikkeuslupiin vahinkoperusteisten lupien jäädessä hyvin vähäiselle tarpeelle. Karhunmetsästys on myös yhteisöllistä toimintaa ja koiran käyttö tuo metsästykseen oman lisänsä. Karhun alueellinen ja paikallinen omistajuus näkyy tilanteessa, jossa vakiintuneen kannan alueella ei ole haluttu käyttää kaikkia mahdollisia kannanhoidollisia poikkeuslupia. Karhun kannankehityksestä kannetaan vastuuta ja siten karhua kohtaan tunnetaan alueellista omistajuutta. Lisäksi karhuun kohdistuneita salakaatoepäilyjä ilmoitetaan poliisille huomattavasti enemmän kuin muihin suurpetoihin koh-

distuvia salakaatoepäilyjä. Tämä voi olla merkki siitä, että karhun salakaato on pois yhteisestä hyvästä eikä sellaista toimintaa haluta tukea.

Karhukannan hoidon haaste on pitää ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen hyväksyttävyys tasapainossa siten, että alueellisesti tarkasteltuna nämä kaikki tekijät toteutuvat. Tämä vaatii nykyistä parempaa luottamusta tutkimuksen ja riistahallinnon sekä nk. kentän väliin. Karhun kohdalla on kuitenkin nähtävissä myönteinen kehitys ja sen jatkuminen vastaisuudessakin nykyisellä toimenpidevalikoimalla.

Susi

Susikannan ekologisen kestävyys tarkastelun tiimoilta on havaittavissa ennakoimaton romahdus. Kannanhoidosuunnitelman voimaantulon jälkeen koko maan susikanta oli suurimmillaan vuonna 2007 mutta on laskenut siitä lähtien. Mittavin yksittäinen romahdus susikannassa on tapahtunut vuonna 2010, ja pienimmillään kanta on ollut vuonna 2013, jolloin vähimmäiskanta-arvio on ollut 120 yksilöä. Susikannan romahtaminen on johtanut tilanteeseen, jossa sudelle ei ole myönnetty kannanhoidollisia poikkeuslupia vaan kaikki kannanhoito on tapahtunut vahinkoperusteisten poikkeuslupien kautta. Kyseisten poikkeuslupien myöntöehdot on koettu haastavina ja myönnettyjen lupien käyttöaste on jäänyt vähäiseksi. Poliisilain nojalla annettuja määräyksiä suurpetojen tappamiseksi on käytetty ihmisten turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa. Tämä on omalta osaltaan johtanut tilanteeseen, jossa sudelta on viety arvo metsästyssaaliina ja laji nähdään miltei yksinomaan haittaeläimenä, jonka kanssa on haasteellista elää samalla alueella.

Ekologisen kestävyys lisäksi on romahtanut myös susikannanhoidon sosiaalinen kestävyys. Paikalliset ihmiset kokevat, ettei heillä ole vaikutusmahdollisuuksia oman elinkeinonsa tai arkensa hallitsemiseksi. Suden läsnäolosta aiheutuu pelkoa ja turvattomuuden tunnetta. Susi on merkittävin metsästyskoiravahinkojen aiheuttaja ja vaikeuttaa siten metsästystä ympäri Suomen. Tämä nähdään nimenomaan sosiaalisen hyväksyttävyyden ongelmana. Epäluottamus kentän sekä tutkijoiden ja riistahallinnon välillä on syvä. Tämän eriytymisen myötä on vaikeutunut susikannan seuranta jälkihavaintojen ilmoittamatta jättämisten ja pannoitusten hankaloitumisten vuoksi. Susihavaintojen panttaamisen myötä kyseenalaistetaan myös sudelle tehdyt vähimmäiskanta-arviot. Tämä tutkimuksen aseman ja tietämyksen kyseenlaistaminen on synnyttänyt yhteiskuntaan tilanteen, jossa kiistellään siitä, kuka omistaa oikean tiedon susista.

Suden kannanhoidon kohdalla on suuri paine aktiivisiin toimenpiteisiin ja välittömiin korjausliikkeisiin. Tulevan susikannan hoidon merkittävin haaste on nostaa susireviirien alueilla asuvat ihmiset tavoite- ja toimenpideasettelun keskiöön ja sitouttaa heidät vastuun ja oikeuksien kautta alueelliseen susikannan hoitoon. Tämä vaatii täydellisen läpinäkyvyyden kannanhoidon kaikkiin toimiin tavoiteasettelusta toimen-

piteisiin. Toimenpidevalikoima tulee myös olla monipuolinen käsittäen kattavat ja luotettavat kannanmäärityskeinot, kannanhoidolliset poikkeusluvut ja merkittävät taloudelliset kannustimet.

Suurpetopolitiikan vaikuttavuus

Suurpetojen kannanhoidon tavoiteasettelu määräytyy Luontodirektiivin asettaman suotuisan suojelutason saavuttamisen ehdoilla. Tämä ekologiseen kestävyysnojaava normisto asettaa maa- ja metsätalousministeriölle reunaehdot, joiden sisään on ajettu suomalaisen suurpetopolitiikan tavoiteasettelu yhdessä toteutettavien toimenpiteiden kanssa. Suurpetopoliittiset toimet ovat siten ylhäältä päin johdettuja ja väistämättä tietyiltä toimenpiteiltä myös paikkasokeita niin kauan kuin suurpetojen ekologisen kestävyysnojan tarkastelussa ei toimenpidevalikoimaa mahdollisteta populaatioperustaisen näkökulman kautta vaan suojellaan alueellisia suurpetoesiintymisiä nojaamalla ainoastaan oman maan suurpetotilanteeseen. Paikallinen ja alueellinen näkemys suurpetopoliittisista tavoitteista ja toimenpiteistä ei siten ole siirtynyt päätöksentekoon toivotusti. Suurpetojen ympärille syntynyt monitahoinen konflikti näkyy jännitteinä paikallisyhteisöjen ja keskushallinnon, maaseudun ja kaupunkien sekä maallikoiden ja tutkijoiden välillä. Kansallisten kannanhoidotavoitteiden kiistäminen ja toisaalta luottamuspuolan rakentuminen kentän ja viranomaisten sekä kentän ja tutkijoiden välille on tehnyt mahdottomaksi suunnitelmallisen kannanhoidon suden kohdalla. Myös ahman kohdalla tämä kehityskulku on ennustettavissa.

Toteuttavan suurpetopolitiikan toimenpiteet on kyseenalaistettu kansalaisten voimin. Ihmiset eivät tue sellaisia suurpetopoliittisia toimenpiteitä, joiden toteuttajaan ei luoteta. Tämä näkyy epäluottamuksena suurpetohavaintojen tuottamisesta kannanmäärityksen menetelmiin ja poikkeuslupamyöntöprosessiin, vahinkokorvauksiin ja ennaltaehkäisykeinojen omaksumiseen. Tuotettuun suurpetotietoon ei luoteta ja lisäksi koetaan, että paikallinen ja alueellinen näkemys suurpetokantojen hoidon tavoitteista ei ole saavuttanut päättäjiä. Pahimmillaan epäluottamus kulminoituu suurpetojen salakaatoihin joita tuetaan laajalla rintamalla. Julkisoikeudellisilla kontrolloikeuksilla on mahdollista tuoda yhä tehokkaammin esiin salakaatoja ja niiden tekijöitä, sekä tuomita nämä teot yhä ankarammin. On kuitenkin ensiarvoisen tärkeää ymmärtää, että näillä tehostetuilla keinoilla ei vaikuteta siihen yhteisön antamaan tukeen, jolla salakaadot oikeutetaan. Mikäli suurpetoalueilla asuvien ihmisten tarpeisiin ei vastata julkishallinnon puolelta, niin siihen vastataan kentältä laittomin keinoin.

Nykyisellä toimenpidevalikoimalla ei saavuteta asetettuja tulostavoitteita, eikä suurpetopolitiikan vaikuttavuustavoitteita, ellei toimenpiteiden takana olevaa tavoiteasettelua muuteta. Tavoiteasettelun muutos nähdään keinona saavuttaa kansalaisten hyväksyntä ja tuki suurpetopoliittisille toimenpiteille.

Ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten tekijöiden riippuvuussuhde

Suurpetopoliittisissa toimissa tulee ottaa ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset tekijät tasavertaisina huomioon niin tavoiteasettelussa kuin toiminnassakin, ja tiedostaa, että nämä kolme näkökulmaa ovat riippuvuussuhteessa toisiinsa. Tämän arviointityön tukena käytetyissä riskianalyysiryhmissä tunnistetuissa suurpetopoliittisissa riskeissä oli nähtävissä selkeä riippuvuussuhde niiden toimenpiteiden ja prosessien välillä, joilla tavoiteltiin erikseen joko ekologista, taloudellista tai sosiaalista kestävyyttä. Suurin osa riskeistä oli luokiteltavissa sosiaalisiin riskeihin ja näiden lisäksi esiin nousi ekologisia ja taloudellisia riskejä, joiden taustalla oli sosiaalisesti riskiksi tunnistettava ilmiö tai toisaalta toiminta jatkuessaan olisi voinut tuoda mukanaan sosiaalisia riskejä. Tämä osoittaa nykyisen suurpetopolitiikan sisältämien riskien olevan vahvasti sosiaalisia, ja lähes puolet niistä arvioitiin todennäköisiksi ja vakaviksi. Kehittämisarvioinnissa esiin nostetut nykyiset suurpetopolitiikan riskit ja ongelmat on asetettu tulevan suurpetopolitiikan tavoitteiksi.

Suurpetopolitiikan tavoiteasettelussa ei tule asettaa ekologisen kestävyuden tavoitetta ohi sosiaalisen kestävyuden tavoitetta, vaan sen sijaan on hyvä pohjata tässä arvioinnissa esiin tuotuun seikkaan. Sen mukaan sosiaalisen sietokyvyn ylittäminen kaataa ekologisen strategisen tavoitteen varaan rakennetun suunnitelmallisen kannanhoidon.

Suurpetojen omistajuuden rakentaminen

Nykyinen konservatiivinen ylhäältä alaspäin etenevä kannanhoidon päätöksentekotapa on purettava. Kansallinen, alueellinen ja paikallinen tavoiteasettelu ja toimenpiteet pitää saada synkronoitua keskenään. Suurpetojen kannanhoidon päätavoitteena on suurpetojen psykologisen omistajuuden rakentuminen etenkin paikallisesti ja alueellisesti, mutta myös kansallisesti. Psykologinen omistajuus suurpetoja kohtaan rakentuu voimakkaammin tilanteessa, jossa omistajuus on yhteisöllistä ja sisältää vastuuta. Psykologisen omistajuuden rakentamisessa omistamisen kokemus synnytetään käytännönläheisillä vastuiden ja oikeuksien toimenpiteillä, joilla vaikutetaan asenteisiin.

Suurpedot luonnonvarana tulee nähdä omaisuutena, jonka hoitoon on niin velvollisuuksia kuin oikeuksiaakin. Konkreettisia velvollisuuksia on vaadittava ja oikeuksia on annettava alueellisesti ja paikallisesti ottaen huomioon suurpetojen lajityypilliset erot. Toiminnan on oltava täysin läpinäkyvää. Omistajuuden rakentaminen vaatii luottamusta kaikkien rakenteiden läpi ja toimijoiden välillä.

Paikkaaperustainen ja ongelmälähtöinen kannanhoito

Pohdittaessa alueellista kannanhoitoa tulee tunnistaa alueellinen monimuotoisuus ja ottaa huomioon alueen lähtökohdat ja tarpeet. Suurpetokonfliktit ovat paikallisia ja niiden esiintymiseen vaikuttaa suurpe-

tojen esiintyminen lisäksi myös muut riistavarat, alueen elinkeinorakenne ja infrastruktuuri, sekä alueellinen kulttuuripääoma ja perinteet.

Suurpetopoliittisia toimia tulee kohdistaa tarkasti, suoraan ja nopeasti paikallisen tason tarpeisiin. Nopeasti reagoivat alueelliset yhteistyöfoorumit sekä alueelliset tai reviiripohjaiset kannanhoitosuunnitelmat nähdään suurpetokonfliktien ongelmälähtöisten ratkaisujen avaintekijöinä. Alueellisen toiminnan tulee nousta paikallisista tarpeista ja aktivoida sekä osallistaa toimintaan suurpetolajista ja konfliktin aiheesta riippuen paikalliset ja/tai alueelliset sidosryhmät. Kannanhoidollisiin toimiin on mahdollista kytkeä julkista rahoitusta ja sidosryhmien yhteistä talkootyötä.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	KEHITTÄMISARVIOINNIN KUVAILU	12
1.1.	TAUSTA JA TAVOITE	12
1.2.	KÄYTETYT MENETELMÄT JA AINEISTO	14
1.2.1.	Menetelmät	14
	Riskiverstaat	16
1.2.2.	Aineisto	18
1.3.	KEHITTÄMISARVIOINNIN TOTEUTTAMISEN ORGANISOINTI JA AIKATAULU	20
2.	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS – SUURPETOPOLITIIKKA SUOMESSA	22
2.1.	KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET JA EU-LAINSÄÄDÄNTÖ	22
2.1.1.	Bernin sopimus	22
2.1.2.	Biodiversiteettisopimus	22
2.1.3.	CITES-sopimus	23
2.1.4.	Euroopan Unionin luontodirektiivi	24
2.1.5.	Suotuisa suojelun taso	24
2.2.	KANSALLINEN RIISTAHALLINTO	25
2.2.1.	Kannanhoitosuunnitelmat	27
	Sidosryhmien kuuleminen ja osallistaminen	28
	Suurpetoneuvottelukunnat	29
2.2.2.	Poikkeusluvut	31
2.2.3.	Suurpetovahinkojen korvaaminen	32
2.2.4.	Metsästysrikos lainsäädännössä ja riistaeläinten ohjeellinen arvo	33
3.	SUURPETOPOLITIIKAN ARVIOINTI	34
3.1.	SUURPETOJEN KANNANHOIDON EKOLOGINEN KESTÄVYYS	34
3.1.1.	Uhanalaisuusluokitus	34
	Ahma	35
	Ilves	36
	Karhu	36
	Susi	37
3.1.2.	Kannankehitys tarkastelujaksolla	37
	Ahma	37

Ilves	39
Karhu	41
Susi	43
3.1.3. Metsästyksen mitoitus.....	45
Ahma	46
Ilves	47
Karhu	49
Susi	51
3.1.4. Riskianalyyssissä tunnistetut ekologiset kannanhoidolliset riskit	53
3.1.5. Arvio kannanhoidon ekologisten tavoitteiden saavuttamisesta.....	55
Onnistumisia.....	55
Kehittämistarpeita.....	56
3.2. SUURPETOJEN KANNANHOIDON TALOUDELLINEN KESTÄVYYS	58
3.2.1. Hallinnon ja tutkimuksen kustannukset.....	58
3.2.2. Suurpetovahinkojen korvaamiseen ja ennaltaehkäisyyn osoitetut määrärahat	61
Porovahingot	62
Muut vahingot	65
3.2.3. Riskianalyyssissä tunnistetut taloudelliset kannanhoidolliset riskit.....	67
3.2.4. Arvio kannanhoidon taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta	68
Onnistumisia.....	68
Kehittämistarpeita.....	69
3.3. SUURPETOJEN KANNANHOIDON SOSIAALINEN KESTÄVYYS	70
3.3.1. Suurpetopolitiikan avoimuus.....	70
Tiedotus ja neuvonta.....	70
Aineisto ja menetelmät	70
Internetsivut	73
Julkaisut.....	76
Sosiaalinen media	85
Neuvontatyö.....	86
Koulutus.....	87
Yhteenveto – tiedotus, neuvonta ja koulutus.....	89
3.3.2. Suurpetopolitiikan osallistavuus.....	91
Ahma	92
Ilves	93
Karhu	94
Susi	95
3.3.3. Suurpetopolitiikan yhteiskunnallinen hyväksyntä	97

3.3.4.	Riskianalyysissä tunnistetut sosiaaliset kannanhoidolliset riskit	101
3.3.5.	Arvio kannanhoidon sosiaalisten tavoitteiden saavuttamisesta	101
	Onnistumisia.....	102
	Kehittämisehdotuksia:.....	103
3.4.	SUURPETOPOLITIIKAN ARVIOINNIN YHTEENVETO	106
4.	SUURPETOPOLITIIKAN PARADIGMAN MUUTOS.....	116
4.1.	MUUTOKSEN TAUSTA.....	116
4.2	SUURPETOPOLITIIKAN UUSI TAVOITEASETTELU	119
4.2.1.	Omistajuuden rakentaminen.....	119
	Paikkaperustainen ja ongelmälähtöinen lähestymistapa	121
	Luottamus.....	123
	Vastuu	125
	Oikeudet.....	128
4.2.2.	Kannanhoidon onnistumisen mittaaminen	131

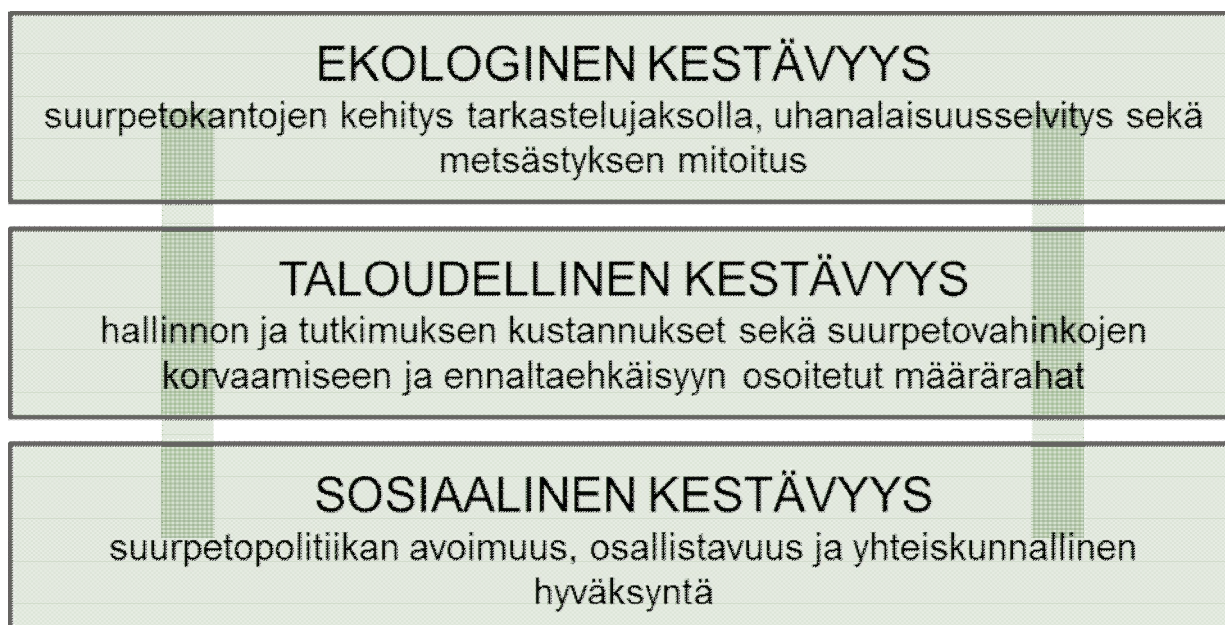
1. KEHITTÄMISARVIOINNIN KUVAILU

1.1. TAUSTA JA TAVOITE

Maa- ja metsätalousministeriö on vastannut kansallisten kannanhoitosuunnitelmien valmistelusta sudelle (toimeenpantu 2006), karhulle ja ilvekselle (toimeenpantu 2007) sekä ahmalle (viimeisteltävänä). Kannanhoitosuunnitelmien avulla on pyritty vastaamaan kansainvälisten sopimusten (Bernin sopimus; sopimus luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä ja EU:n luontodirektiivi 92/43/ETY) vaatimuksiin lajien ekologisen kestävyys toteuttamisesta ottaen samalla huomioon kansalliset tarpeet taloudellisen ja yhteiskunnallisen kestävyys takaamiseksi. Sidosryhmien ja kansalaisten osallistaminen kannanhoitosuunnitelmien valmisteluun on hoidettu laajojen kuulemisten kautta.

Kansallista suurpetopolitiikkaa toteuttaa julkinen riistakonserni, joka vastaa riistakantojen elinvoimaisuudesta, turvaa riistavaran monipuolisen ja kestävä käytön sekä yhteen sovittaa riistatalouteen liittyviä erilaisia odotuksia. Kannanhoitosuunnitelmat ovat tärkein suurpetostrategian toteuttamisen väline. Suurpetojen kannanhoitosuunnitelmissa todetaan, että hoitosuunnitelmia päivitetään tarpeen mukaan. Tämä tarve on noussut etenkin suden kohdalla, mutta myös karhun ja ilveksen kohdalla on aika tähänastisen kannanhoidon arvioimiselle. Riistahallinnon uudistumisen myötä kentän toimijat hakevat edelleen kestäviä toimintamuotoja. Lisäksi prosessit ja toimenpiteet ohjauksen, tutkimuksen ja käytännön toteutuksen parissa, sekä etenkin kriisiytyneet tavoitteet ja näkemykset eri sidosryhmien välillä suurpetokantojen hoidosta ovat luoneet tarpeen suurpetopolitiikan kokonaisarviointille sekä sitä myöten kansallisten kannanhoitosuunnitelmien päivittämiselle.

Toimeksiannon mukaan hankkeessa on tehtävänä kokonaisarvio maa- ja metsätalousministeriön johtaman suurpetopolitiikan kehittymisestä ja onnistumisesta vuosien 2007–2012 välisenä aikana. Lisäksi edellytetään, että arvioinnin perusteella laaditaan suurpetopolitiikan kehittämissuositukset. Arvioinnissa on otettava huomioon suurpetopolitiikan ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys (kuva 1). Ekologisen kestävyys tarkastelussa on otettava huomioon suurpetokantojen kehitys tarkastelujaksolla, uhanalaisuus selvitys sekä metsästyksen mitoitus. Taloudellisen kestävyys tarkastelussa on otettava huomioon hallinnon ja tutkimuksen kustannukset sekä suurpetovahinkojen korvaamiseen ja ennaltaehkäisyyn osoitetut määrärahat. Sosiaalisen kestävyys tarkastelussa on otettava huomioon politiikan avoimuus, osallistavuus ja yhteiskunnallinen hyväksyntä.

Kuva 1. Kehittämisarvioinnissa tarkasteltavat aihealueet suurpetopolitiikan ekologisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen kestävyysalueiden osalta.

Kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarvioinnissa keskiössä ovat suurpetojen kannanhoitosuunnitelmien tavoiteasettelun ja toimenpiteiden avulla tavoiteltu suurpetojen kannanhoidon ekologinen, taloudellinen ja yhteiskunnallinen kestävyys.

Kehittämöisraportissa käsitellään seuraavia kysymyksiä.

1. Suurpetopolitiikan tarkoituksenmukaisuus. Miten tarkoituksenmukaisia toteutukseen valitut prosessit ja toimenpiteet ovat? Miten onnistuneesti kohde- ja sidosryhmät on tavoitettu ja miten hyvin niiden tarpeet on huomioitu? Voidaanko käytössä olevilla toimintatavoilla saavuttaa halutut tulokset ja vaikutukset? Tarkastelun kohteena ovat mm. metsästyksen mitoitus, suurpetoihin liittyvän hallinnon ja tutkimuksen mitoitus, suurpetovahinkojen korvaaminen ja niiden ennaltaehkäisy, sekä suurpetopolitiikan avoimuus ja osallistavuus.
2. Suurpetopolitiikan tuloksellisuus eli asetettuihin tavoitteisiin vastaaminen. Ovatko toimintaprosessit tuottaneet toivottuja tuloksia? Miten hyvin saavutetut ja ennakoitavissa olevat tulokset toteuttavat tavoitteita ekologisesta, taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta kestävydestä?
3. Suurpetopolitiikan tehokkuus. Lisäksi otetaan huomioon toimintatapojen arviointi tuloksellisuuden näkökulmasta sekä toiminnan tehokkuus, eli arvioidaan miten tehokkaasti tuloksia on saatu aikaan käytettävissä olevilla resursseilla.

4. Suurpetopolitiikan vaikuttavuus. Miten hyvin saavutetut vaikutukset toteuttavat asetettuja ekologisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen kestävyys tavoitteita? Vastaavatko nämä saavutetut vaikutukset odotuksia?
5. Suurpetopolitiikan ulkoiset tekijät tunnistetaan mahdollisimman tarkasti, rakennetaan keinoja niiden hallintaan ja niissä tapahtuvien muutosten havaitsemiseen. Oletusten testaamisessa auttaa riskiverstaissa toteutettava riskianalyysin laatiminen.
6. Toiminnan kehittämissuosituksia esitetään edellä mainittujen tarkastelujen pohjalta pohjautuen havaintoihin onnistuneista ja epäonnistuneista toimintatavoista.

Kehittämisarvioinnissa ja etenkin tehtävissä kehittämisehdotuksissa avainasemassa on eri toimijoiden ristiriitaisten tavoitteiden tarkastelu ja huomioon ottaminen niin, että suurpetokantojen hoitaminen voi jatkua nykyistä kestävämmällä pohjalla. Suurpetojen kannanhoitoon liittyvän konfliktikentän purkamisessa ja pohdinnassa keskiössä on arviointityöhön kiinteästi liittyvä riskianalyyssiryhmän toiminta.

1.2. KÄYTETYT MENETELMÄT JA AINEISTO

1.2.1. Menetelmät

Suurpetopolitiikan arvioinnissa ollaan kiinnostuneita sekä prosesseista että tuloksista, joten arvioitavaa toimintaa ajatellaan pidemmällä aikajänteellä. Tässä pidemmän aikajänteen huomioon ottavassa arvioinnissa, eli kehittävässä arvioinnissa tarkastellaan sekä suurpetojen kannanhoidon alkutilannetta, toteutuneita toimenpiteitä ja käytössä olleita resursseja, kannanhoidon nykytilannetta ja tilanteessa tapahtunutta muutosta ja sen merkitystä.

Kehittävässä arvioinnissa yhdistyvät sekä prosessiarvioinnin että tulosarvioinnin näkökulmat. Kehittävän arvioinnin ensisijaisena tehtävänä on tukea johtamista, päätöksentekoa ja toiminnan jatkuvaa kehittämistä ja sitä voidaan käyttää myös toiminnan hallinnan välineenä. Kehittävässä arvioinnissa korostuu arviointikohteena olevien aktiivinen osallistuminen arvioinnin suunnitteluun, prosessiin sekä arviointitulosten perusteella tapahtuvaan jatkuvaan parantamiseen. Hankkeen ohjausryhmän toiminta on osa kehittävän arvioinnin toteutusta.

Arvioinnissa otetaan huomioon toimintatapojen lisäksi erilaisia toiminnan tasoja: toiminnan hallinnoijat ja ohjaus, toteuttajat ja toteutus, kohderyhmät ja sidosryhmät. Suurpetopolitiikan toimintatapojen ja toimijoiden toiminnan arviointi toteutettiin sekä olemassa olevan dokumentaation pohjalta sisällönanalyysin menetelmin, että arvioinnin oman tiedonhankinnan keinoin.

Arvioinnissa johtopäätösten tekemisen välineenä käytettiin loogista viitekehystä, joka on käytännössä nähtävä suurpetopoliittisten toimien ja kehittämistoimien logiikkana. Oliko suurpetopolitiikan toimeenpanossa tehty oikeita asioita eli vastasivatko toteutetut toimet kehittämistarpeita ja miten aikaansaadut vaikutukset ratkaisivat kehittämistarpeita? Loogisen viitekehyksen mukaisesta tarkastelumallista nousivat erityisesti esille suurpetopolitiikan arvioinnin osalta hankkeen tavoitteissa esiin nostetut kysymykset; suurpetopolitiikan tarkoituksenmukaisuus, suurpetopolitiikan tuloksellisuus, suurpetopolitiikan vaikuttavuus, suurpetopolitiikan tehokkuus ja suurpetopolitiikan ulkoiset tekijät.

Riskianalyysi suurpetopolitiikan onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä tehtiin laadullisen tutkimuksen keinoin keräämällä kokemusperäistä tietoa ja analysoimalla sitä suhteessa asetettuihin arviointikysymyksiin. Riskianalyyysiryhmän kokoamisessa noudatettiin nk. PAT-periaatetta, eli ryhmään kutsuttiin sekä päättäviä, asiantuntevia että toteuttavia henkilöitä. Henkilöiden valintaa ohjasi loogisen viitekehyksen mallista nouseva ajatus, jonka mukaan ongelmia ja uhkia pohtimaan nostetaan arvioinnin kohde, eli tässä tapauksessa suurpetopolitiikkaa toteuttavat tahot. Suurpetolajeittain vaihtunut riskianalyyysiryhmä pohti jo olemassa olevia sekä suurpetopolitiikan kehittämis ehdotusten mukanaan mahdollisesti tuomia konflikteja sekä niiden ratkaisumalleja.

Arvioinnin pohjana oleva tarkastelu suoritettiin kautta linjan lajikohtaisena tarkastellen kunkin suurpetolajin kannanhoidon onnistumista ekologisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen kestävyys näkökulmasta. Arviointi kohdistui käytettyjen toimenpiteiden, tavoitteiden ja resurssien vaikutukseen kannanhoidon onnistumisessa. Arvioinnin mukana kulkeva riskianalyysi tuki suurpetopolitiikalle asetettavia kehittämistoimenpiteitä.

Suurpetopolitiikan tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa lajikohtaisen menetelmätarkastelun lisäksi selvitettiin suurpetopoliittisten toimijoiden ja heidän välisen työnjaon toteutumista yleisellä tasolla sekä tuotettiin analyysi sidosryhmien ja kansalaisten kuulemisista sekä osallistamisen onnistumisesta.

Riskiverstaat

Suurpetopolitiikan kehittämisarvioinnin tukena käytettiin eri asiantuntijoista koostettuja ”riskiverstaita”. Riskiverstaiden osallistajat koottiin noudattaen nk. PAT-periaatetta, eli mukaan kutsuttiin sekä päättäviä, asiantuntevia että toteuttavia henkilöitä. Henkilöiden valintaa ohjasi loogisen viitekehyksen mallista nouseva ajatus, jonka mukaan ongelmia ja uhkia pohtimaan nostetaan arvioinnin kohde, eli tässä tapauksessa suurpetopolitiikkaa toteuttavat tahot. Arvioinnin tekijät valitsivat itse riskiverstaisiin osallistettavat henkilöt. Riskiryhmät koostettiin erikseen jokaisen suurpedon kohdalla siten, että asiantuntemus kohdistui aina kyseessä olevan suurpedon ympärille. Kolme henkilöä eri riistahallinnon portailta osallistettiin läpi koko riskiverstasprosessin jatkuvuuden takaamiseksi. Riskiverstaissa pohdittiin lajeittain nykyisen suurpetopolitiikan mukanaan tuomia konflikteja sekä kehittämis ehdotuksia. Poronhoitoalueen ulkopuolella tämä tarkoitti kahta susiverstasta sekä yhtä ilves- ja karhuverstasta. Susiverstaita järjestettiin siis kaksi, joista jälkimmäisen painotus oli kehittämistoimissa. Tällöin valittu osallistujajoukko oli ensimmäistä riskiverstasta laajempi. Poronhoitoalueella riskiverstas käsitteli nimenomaan poronhoidon erityisongelmia ja lajeista keskiöön nostettiin ahma. Poronhoitoalueen riskiverstaaseen osallistettiin siten vahva osaaminen poroelinkeinon asiantuntijoita.

Riskianalyysityöskentelyssä osallistajat määrittivät ja toivat esiin runsaasti erilaisia nykyisen suurpetopolitiikan ongelmia ja riskejä. Riskiverstaissa kirjallisten tuotosten ja keskustelumuistioiden avulla yhdisteltiin samansisältöisiä ongelmia analyysivaiheessa. Riskit jaoteltiin sen mukaan, ovatko ne ekologisista, taloudellisista vai sosiaalisista riskejä. Lisäksi ne luokiteltiin riskiluokkiin niiden kokonaisriskin merkityksen mukaan. Tapauksissa, joissa useammat riskiryhmän henkilöt olivat maininneet samoja riskejä ja joiden riskiluokat poikkesivat toisistaan, sijoitettiin ongelma taulukossa sen suurimpaan saamaan riskiluokkaan. Arviointi tehtiin luokittelemalla todennäköisyys (T) luokkiin 1-3, missä 1 = epätodennäköinen, 2 = mahdollinen ja 3 = todennäköinen, ja merkittävyys (M) luokkiin 1-3, missä 1 = vähäinen, 2 = haitallinen ja 3 = vakava. Riskin saaman arvon mukaisesti määritellään kokonaisriskin merkitys todennäköisyyden ja merkittävyyden tulona ($R = T \cdot M$) ja sen vaatimat toimenpiteet (taulukko 1).

Taulukko 1. Riskin saaman arvon mukaisesti määritellään kokonaisriskin merkitys todennäköisyyden ja merkittävyyden tulona ($R = T \cdot M$) ja sen vaatimat toimenpiteet.

Arvo	Merkitys	Toimenpide
1	Merkityksetön	Ei toimenpiteitä
2	Vähäinen	Seurattava muuttuuko tilanne
3, 4	Kohtalainen	Seurattava säännöllisesti
6	Merkittävä	Ryhdyttävä aktiivisiin toimenpiteisiin
9	Sietämätön	Välittömät korjausliikkeet

Riskiverstaat olivat aineistonkeruutilaisuuksia, eivät sidosryhmäkuulemisia. Kehittämisarvioinnin tekijät käyttivät kerättyä aineistoa parhaan näkemyksensä mukaan suurpetopolitiikan onnistumisen arvioinnissa sekä tukemaan arvioinnissa tehtäviä linjauksia.

Sutta koskeva riskiverstaas järjestettiin kaksi kertaa. Ensimmäisessä susiverstaassa (12.6.2013) valmisteltiin riskianalyysi nykyiselle susipolitiikalle sekä riskianalyysin avuin testattiin vaihtoehtoisen susipolitiikan ongelmakohtia uusien kehittämisideoiden saamiseksi. Ensimmäisen susiverstaan osallistujat olivat: Jukka Bisi (Metsähallitus, Suden kannanhoitosuunnitelman laatija), Sauli Härkönen (Suomen riistakeskus), Jussi Laanikari (maa- ja metsätalousministeriö), Pekka Kunnas (SRVA-toiminta), Petri Siutla (Mynämäen alueen riistanhoitoyhdistyksen toiminnanohjaaja) ja Marika Vahekoski (Säkylän-Köyliön riistanhoitoyhdistyksen toiminnanohjaaja). RKTL:n edustaja ei päässyt paikalle.

Toisessa susiverstaassa (9.10.2013) pohdittiin keinoja, joilla susipolitiikan ongelmat olisi mahdollista muuttaa tavoitteiksi. Paikalla olivat seuraavat henkilöt: Anne Bland (Vihreiden vpj.), Samuli Heikkinen (RKTL), Sauli Härkönen (Suomen riistakeskus), Jussi Laanikari (MMM), Pekka Kunnas (SRVA-toiminta), Mikko Polvinen (kunnanvaltuutettu (ps.) Kuhmon kaupunki, suurpetotyöryhmän pj.), Teemu Niinimäki (WWF Suomi), Tapio Rintala (pj. Suomen Lammasyhdistys), Petri Siutla (Mynämäen alueen riistanhoitoyhdistyksen toiminnanohjaaja), Risto Sulkava (SLL), Sami Säynevirta (Luonto-Liitto) ja Marika Vahekoski (Säkylän-Köyliön riistanhoitoyhdistyksen toiminnanohjaaja). Metsähallituksen, MTK:n ja poliisin edustajat eivät päässeet paikalle.

Poronhoitoalueen suurpetoja koskevan riskiryhmän tapaaminen järjestettiin 18.9.2013. Tapaamisessa tehtiin riskianalyysi nykyiselle suurpetopolitiikalle poronhoitoalueen näkökulmasta sekä valmisteltiin ryhmätyön avuin pohdintaa ahmankannan säätelyn ja vahinkokorvausjärjestelmän kehittämiseksi. Poronhoitoalueen riskiverstaan (18.9.2013) osallistujat olivat: Sauli Härkönen (Suomen riistakeskus), Päivi Kainulainen (Lapin liitto), Mika Kavakka (Kemin-Sompion paliskunnan poroisäntä), Jukka Knuuti (pj., Paliskuntain yhdistyksen hallitus), Jussi Laanikari (MMM), Jari Liimatainen (erätarkastaja, MH), Harri Norberg (Suomen riistakeskus), Anne Ollila (tj., Paliskuntain yhdistys), Aslak Paltto (Saamelaiskäräjät). RKTL:n edustaja ei päässyt paikalle.

Karhuverstaan (17.10.2013) osallistujat olivat: Sauli Härkönen (Suomen riistakeskus), Reima Laaja (Suomen riistakeskus, SRVA-vastaava), Jussi Laanikari (MMM), Pekka Kunnas (SRVA-toiminta), Sakari Mykrä (Karhukannan hoitosuunnitelman laatija), Marko Paasimaa (Suomen riistakeskus) ja Kalervo Timonen (Metsähallitus). RKTL:n ja poliisin edustajat eivät päässeet paikalle.

Ilvesverstaan (18.10.2013) osallistujat olivat: Visa Eronen (Suomen riistakeskus), Katja Holmala (RKTL), Sauli Härkönen (Suomen riistakeskus), Jussi Laanikari (MMM), Hannu S. Laine (pj., Valtakunnallinen riistanuuvosto), Tuija Liukkonen (Ilveksen kannanhoitosuunnitelman laatija) ja Pekka Kunnas (SRVA-toiminta). Metsähallituksen edustaja ei päässyt paikalle.

Riskiverstaiden lisäksi aineistoa on kerätty Suomen Akatemian rahoittaman Fitpa -hankkeen (Human-Wildlife Transactions: A Pragmatist Approach to Institutional Fit) tiimoilta järjestetyssä ihmisen ja suden rinnakkaiseloon uusia ideoita etsivässä workshopissa 29.-30.8.2013 Porissa.

Susi-workshopin osallistujat olivat: Hans Peter Hansen (SLU Sweden), Juha Hiedanpää (RKTL), Antti Härkölä (RKTL), Ilpo Kojola (RKTL), Sami Kurki (Ruralia-instituutti, HY), Heta Lähdesmäki (TY), John Linnell (NI-NA), Arto Marjakangas (Suomen riistakeskus), Lisa Naughton (University of Wisconsin-Madison), Iiro Naukkarinen (TY), Sanna Ojalampi (RKTL), Jani Pellikka (RKTL), Sami Pirkkala (TY), Mari Pohja-Mykrä (Ruralia-instituutti, HY), Outi Ratamäki (SYKE), Nathalia Soethe (Greifswald University), Jan Tore Solstad (Trondheim Business School) ja Adrian Treves (University of Wisconsin-Madison).

1.2.2. Aineisto

Kehittämisarvioinnissa käytetyt aineistot suhteessa työskentelytapoihin ja strategiaan tavoitteisiin on esitetty seuraavassa taulukossa 2.

Taulukko 2. Kehittämisarvioinnissa käytetty aineisto suhteessa työskentelytapoihin ja strategiaan tavoitteisiin.

Strateginen tavoite	Arvioitava kannanhoidollinen toimi	Aineistomuoto ja -lähde	Toteutustapa
Suurpetokantojen kannanhoidon ekologinen kestävyys	Suurpetokantojen kehitys tarkastelujaksolla	RKTL:n kanta-arviot 2006–2012 Suurpetojen seurantamenetelmät	Tarkastellaan suurpetokantojen kehitystä ja verrataan niiden suuntaa tarkastelujaksolla verrattuna kannanhoidollisiin toimiin tarkastelujaksolla. Tarkastellaan keinoja löytää sidosryhmien yhteisesti hyväksymä kannankoon määrittäminen.
	Suurpetojen uhanalaisuus selvitys	Uhanalaisuus selvitykset 2001 ja 2010	Selvitetään suurpetojen uhanalaisuusluokituksen perusteet ja mahdollisen muutoksen syyt.
	Suurpetojen metsästyksen mitoitus	Poikkeusluvut ja saalismäärät Poliisin määräykset (PL 25§)	Tarkastellaan metsästyksen mitoituksen onnistumista suhteessa kannankoon kehitykseen.
Suurpetokantojen kannanhoidon taloudellinen kestävyys	Hallinnon ja tutkimuksen kustannukset	Tilastot hallinnon ja tutkimuksen kustannuksista tarkastelujaksolla.	Tarkastelujaksolla toimeenpantujen tutkimusten yhteenveto. Tarkastellaan tulos- ja resurssiohjauksen kustannustehokkuutta.
	Suurpetovahinkojen korvaamiseen ja ennaltaehkäisyyn osoitetut määrärahat	Suurpetovahinkotilastot ja maksetut korvaukset Eri ennaltaehkäisykeinojen toteutuneet toimenpiteet kustannuksineen.	Tarkastellaan vahinkojen korvaamiseen ja ennaltaehkäisyyn kohdennettujen varojen vastaimista todelliseen tarpeeseen sekä niiden kustannustehokkuutta, ja osallisuutta kannanhoidon yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden saavuttamisessa mm. eri elinkeinojen kannalta.
Suurpetokantojen kannanhoidon yhteiskunnallinen ja sosiaalinen kestävyys	Suurpetopolitiikan avoimuus	Riistakonsernin tiedotus tarkastelujaksolla.	Tarkastellaan tiedotuksen kattavuutta ja sidosryhmien kannanottoja.
	Suurpetopolitiikan osallistavuus	Suurpetojen kannanhoidon tueksi valmistetut tutkimukset sidosryhmien ja kansalaisten kuulemisesta. Alueellisten riistaneuvostojen suurpetokuulemisten (syksyllä 2013) sidosryhmätöiden yhteenvedot	Laaditaan yhteenveto kansalaisten ja sidosryhmien toivomuksista kannanhoidolle ja tarkastellaan niiden toteutumista sekä mahdollista muutosta tarkastelujaksolla.
	Suurpetopolitiikan yhteiskunnallinen hyväksyntä	Tutkimustulokset suurpetojen salakaadoista. Erävalvonnan asiantuntijan haastattelu	Tarkastellaan sidosryhmien ja kansalaisten keinoja haastaa suurpetopolitiikka aktiivisin ja passiivisin keinoin ja tehdään analyysi sen vakavuudesta ja vaatimista toimenpiteistä.

1.3. KEHITTÄMISARVIOINNIN TOTEUTTAMISEN ORGANISOINTI JA AIKATAULU

Maa- ja metsätalousministeriön asettama ohjausryhmä seurasi hankkeen etenemistä. Ohjausryhmä koontui kaikkiaan kolme kertaa (kts. kuva 2). Ohjausryhmän kokoonpano oli seuraava:

Puheenjohtaja: Kansliapäällikkö Jaana Husu-Kallio, maa- ja metsätalousministeriö

Varapuheenjohtaja: Osastopäällikkö Juha Ojala, maa- ja metsätalousministeriö

Jäsenet:

Apulaisosastopäällikkö Christian Krogell, maa- ja metsätalousministeriö

Varajäsen neuvotteleva virkamies Sami Niemi, maa- ja metsätalousministeriö

Ylitarkastaja Matti Osara, ympäristöministeriö

Poliisitarkastaja Seppo Sivula, Sisäasiainministeriö

Varajäsen majuri Urpo Riissanen, rajavartiolaitos

Puheenjohtaja Hannu S. Laine, Valtakunnallinen riistaneuvosto

Varajäsen riistatalouspäällikkö Jarkko Nurmi, Suomen riistakeskus

Yksikönjohtaja Riitta Rahkonen, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Varajäsen tutkimusjohtaja Vesa Ruusila, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Vanhempi tutkija Ulla-Maija Liukko, Suomen ympäristökeskus

Eräsuunnittelija Madeleine Nyman, Metsähallitus

Varajäsen erätalouspäällikkö Jukka Bisi, Metsähallitus

Maanviljelijä Aarno Puttonen, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry.

Järjestötiedottaja Anna Grenfors, Suomen metsästäjäliitto ry.

Varajäsen toiminnanjohtaja Panu Hiidenmies, Suomen metsästäjäliitto ry.

Puheenjohtaja Risto Sulkava, Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

Varajäsen erityisasiantuntija Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

Ohjelmapäällikkö Petteri Tolvanen, WWF Suomi

Toiminnanjohtaja Anne Ollila, Paliskuntain yhdistys

Varajäsen puheenjohtaja Jukka Knuuti, Paliskuntain yhdistys

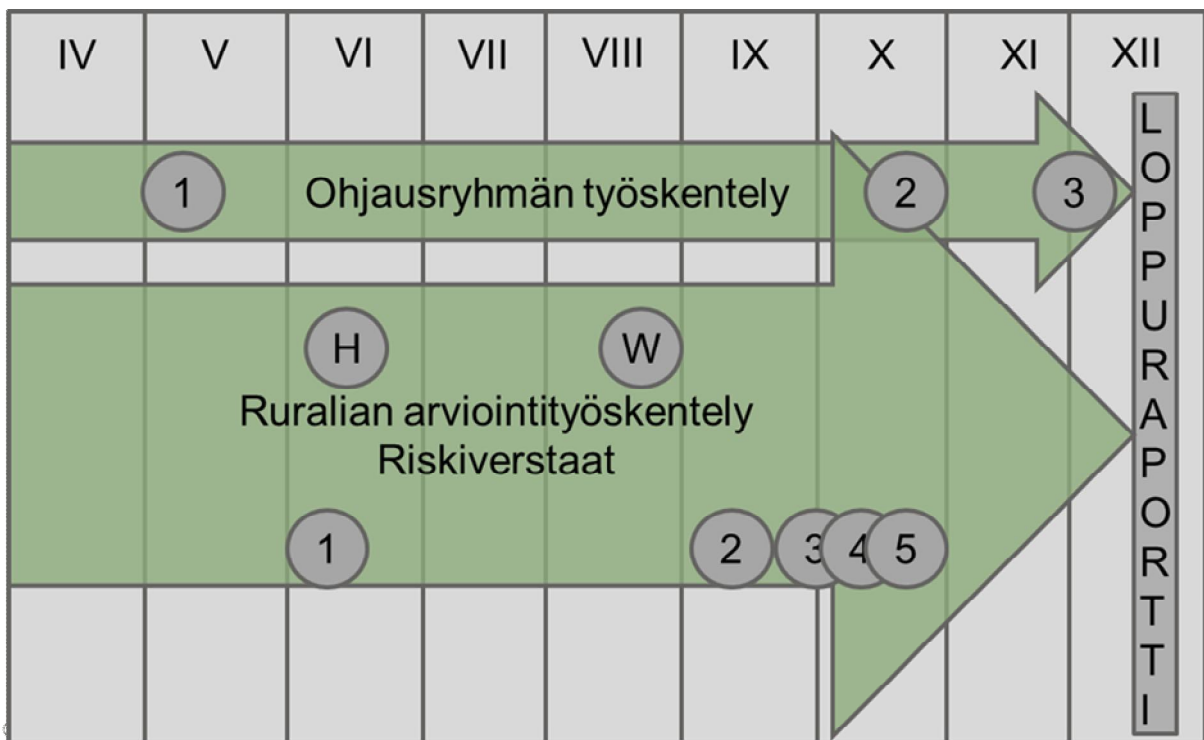
II varapuheenjohtaja Heikki Paltto, Saamelaiskäräjät

Asiantuntijasihteeri Harri Norberg, Suomen riistakeskus

Sihteeri Mari Pohja-Mykrä, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto, vastasi arviointihankkeen toteutuksesta ja raportoinnista. Kehittämisarvioinnin valmisteli projektipäällikkö Mari Pohja-Mykrä, joka toimi myös ohjausryhmän ja riskiverstaisten sihteerinä, sekä johtaja Sami Kurki. Harjoittelija Susanna Valkama osallistui arvioinnin tekoon tutkimalla suurpetopoliitiikan sosiaalista kestävyyttä. Projektipäällikkö Päivi Pylkkänen osallistui hankesuunnitelman valmisteluun. Erikoissuunnittelija Harri Norberg Suomen riistakeskuksesta toimi ohjausryhmän asiantuntijasihteerinä ja keräsi ja analysoi kehittämisarvioinnissa tarvittavaa aineistoa.

Kehittämisarviointi tapahtui aikavälillä 1.4. – 20.12.2013. Ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa; 8.5., 29.10. ja 16.12.2013. Kehittämisarviointi luovutettiin maa- ja metsätalousministeriölle pdf-muodossa 20.12.2013.

Kuva 2. Arvioinnin aikataulu huhti-joulukuussa 2013. Ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa ja arviointityöskentelyn tukena pidetyt riskiverstaat viisi kertaa. Kuvassa H = Asiantuntijahaastattelu - erätarkastaja Markus Aho (Oulun lääni, Länsi-Suomi) 4.6.2013; W = Suomen Akatemian rahoittaman Fitpa-hankkeen (Human-Wildlife Transactions: A Pragmatist Approach to Institutional Fit), tiimoilta järjestetty susi-workshop 29.-30.8.2013 Porissa; riskiverstaat 1 = ensimmäinen susiverstaas 12.6.2013, 2 = poronhoitoalueen suurpetoverstaas 18.9.2013, 3 = toinen susiverstaas 9.10.2013, 4 = karhuverstaas 17.10.2013 ja 5 = ilvesverstaas 18.10.2013.

2. TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS – SUURPETOPOLITIikka SUOMESSA

2.1. KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET JA EU-LAINSÄÄDÄNTÖ

2.1.1. Bernin sopimus

Yleissopimuksen Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta, eli niin kutsutun Bernin sopimuksen (Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats), ensisijainen tavoite on suojella uhanalaisia lajeja ja niiden elinympäristöjä. Erityisesti pyritään suojelemaan sellaisia lajeja ja luonnonalueita, jotka edellyttävät usean valtion yhteistyötä. 'Suotuista suojelun taso' –periaatetta vastaava ajatus sopimuksessa on toteamus sopimusosapuolten ryhtymisestä tarvittaviin toimiin luonnonvaraisten kasvi- ja eläinkantojen pitämiseksi tasolla, joka vastaa 'ekologisia, tieteellisiä ja sivistyksellisiä vaatimuksia'. Bernin sopimus solmittiin vuonna 1979 ja se tuli Suomessa voimaan 1.4.1986.

Bernin sopimuksen liitteissä lajit jaetaan täysin rauhoitettuihin (II liite) ja suojeltaviin (III liite). Ahma, karhu ja susi kuuluvat sopimuksen mukaan täysin rauhoitettuihin lajeihin ja ilves puolestaan kuuluu suojeltaviin lajeihin. Tiukka suojelu tarkoittaa, että lajin tahallinen pyydystäminen ja tappaminen on kiellettyä ja että ne tulisi rauhoittaa erityisesti lisääntymisaikana. Suomi on sopimuksen ratifioidessaan tehnyt varauman, jonka mukaan se ei sovelle sopimusta karhun ja suden osalta. Yleissopimus antaa sopijaosapuolille mahdollisuuden poiketa suojelusta esimerkiksi karjalle ja muulle omaisuudelle koituvan vakavan vahingon estämiseksi, yleisen terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi, tieteelliseen tarkoitukseen ja siirtoistutuksien suorittamiseksi.

2.1.2. Biodiversiteettisopimus

Ensimmäisen maailmanlaajuisen biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön sopimuksen eli niin kutsutun biodiversiteettisopimuksen (The Convention on Biological Diversity) tavoitteena on biologisen monimuotoisuuden suojelu, sen osien kestävä käyttö sekä perintöaineksen käytöstä saadun hyödyn oikeudenmukainen ja tasapuolinen jako. Kestävä käyttö täytyy toteuttaa niin, että käytön laatu tai määrä ei pitkällä aikavälillä johda biologisen monimuotoisuuden vähenemiseen. Biodiversiteettisopimus allekirjoitettiin YK:n ympäristö- ja kehityskongressissa Rio de Janeirossa 5.6.1992 ja sopimuksen osapuolina on 190 maata, joista 168 on sopimuksen myös allekirjoittanut.

Suomessa biodiversiteettisopimus astui voimaan 26.10.1994. Sopimus on laillisesti sitova ja sen sisältö on Suomessa pääosin toteutettu luonnonsuojelulaissa (1096/1996). Vuonna 1996 ympäristöministeriö asetti keskeisistä elinkeinosektoreista, ympäristöjärjestöistä ja ministeriöistä koostuvan kansallisen biodiversiteettitoimikunnan, joka laati Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman vuosille 1997–2005¹. Tämän jatkoksi rakennettiin uusi toimintaohjelma ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi” vuosille 2006 – 2016. Sen yhtenä strategisena tavoitteena oli pysäyttää Suomen luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen vuoteen 2010 mennessä muun muassa tehostamalla eliölajien suojelua sekä kehittämällä luonnonsuojelualueverkostoa. Suurpetojen kannalta oleellista on toimintaohjelman toteutus, että riistaeläinten elinympäristöjen, luontaisten elintapojen ja luontaisen vuosikierron säilyminen täytyy turvata. Lisäksi haluttiin tehostaa riistakantojen seurantaa ja turvata siitä saatavan tiedon avulla riistakantojen kestävä hoito ja käyttö². Viimeisimmästä toimintaohjelmasta on valmisteltu päivitys vuosille 2013–2020³.

2.1.3. CITES-sopimus

CITES-yleissopimus (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) säätelee uhanalaisten eliölajien kansainvälistä kauppaa. Sopimus astui voimaan 1.7.1975 ja Suomi liittyi sopimukseen 8.8.1976. Sopimukseen on allekirjoittanut 179 valtiota. Yleissopimuksen tarkoituksena on suojella luonnonvaraisia kasveja ja eläimiä valvomalla niillä käytävää kauppaa.

Euroopan Unionin CITES-asetus (338/1997) vuodelta 1997 on jäsenmaissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. CITES-asetus on sisällöltään kattavampi ja lajiliitteiltään tiukempi kuin CITES-yleissopimus.

Suomen suurpedoista CITES-yleissopimus koskee ilvestä, karhua ja sutta, mutta ahmaa ei ole liitetty CITES-yleissopimuksen tai EU:n CITES-asetuksen lajiliitteisiin. CITES-yleissopimuksen piiriin kuuluvat lajit on sijoitettu EU:n CITES-asetuksessa kolmeen lajiliitteeseen niiden uhanalaisuuden mukaan. EU-lainsäädännössä karhu, ilves ja susi kuuluvat liitteeseen A eli tiukimman sääntelyn alaisiin lajeihin. CITES-sopimus ja siihen liittyvä EU-lainsäädäntö kuuluvat ympäristöministeriön hallinnonalaan.

¹ Kangas, P., Jäppinen, J.-P., von Weissenberg, M. & Karjalainen, H. 1997. Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005. Ympäristöministeriö, Helsinki; Luonnon puolesta - ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön toimintaohjelma 2013–2020

² Heikkinen, I. (toim.) 2007. Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategia ja toimintaohjelma 2006–2016. Suomen ympäristö 35, Ympäristöministeriö, Edita Prima OY, Helsinki.

³ Luonnon puolesta - ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön toimintaohjelma 2013–2020 <http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Strategia_ja_toimintaohjelma>

2.1.4. Euroopan Unionin luontodirektiivi

Euroopan unionin luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun direktiivin eli niin kutsutun luontodirektiivin (92/43/ETY) ensisijaisena tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä, ottaen huomioon taloudelliset, sosiaaliset, sivistykselliset ja alueelliset vaatimukset. Luontodirektiivissä on eroteltu lajisuojelu ja aluesuojelu.

Ahma kuuluu luontodirektiivin liitteen II ensisijaisesti suojeltaviin lajeihin. Ahman katsotaan siis olevan yhteisön alueella erittäin uhanalainen laji ja yhteisöllä katsotaan olevan erityinen vastuu sen suojelusta lajin luontaisella levinneisyysalueella. Ilves, karhu ja susi ja kuuluvat luontodirektiivin liitteen IV tiukkaa suojelua edellyttäviin lajeihin. Suden kohdalla on tehty kansallinen varauma, joka sallii lähtökohtaisesti susikannan sääntelyn poronhoitoalueella. Suomessa susi kuuluu poronhoitoalueella luontodirektiivin liitteeseen V. Luontodirektiivi sallii poikkeamisen tiukasta suojelusta myös liitteeseen IV kuuluvien tiukkaa suojelua edellyttävien lajien kohdalla tietyissä luontodirektiivin Artiklassa 16 määritellyissä olosuhteissa.

Direktiivin 16 artiklassa säädetään tarkemmin poikkeamisen yksityiskohdista, joita voidaan soveltaa 1) luonnonvaraisen eläimistön tai kasviston säilyttämiseksi; 2) maataloudelle, metsätaloudelle, kalastukselle, eläintenpidolle tai muulle omaisuudelle aiheutuvan erityisen merkittävän vahingon estämiseksi; 3) kansanterveyden, yleisen turvallisuuden tai muun erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien taloudelliset ja sosiaaliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle; 4) näiden lajien tutkimus- ja koulutus-, uudelleensijoittamis- ja uudelleenistuttamistarkoituksessa ja näiden tarkoitusten kannalta tarvittavien lisääntymistoimenpiteiden vuoksi, mukaan lukien kasvien keinotekoinen lisääminen; sekä 5) tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen yksilöiden ottamiseksi.

Luontodirektiivi on jäsenvaltioon nähden velvoittavaa oikeutta, joten kansallisen lainsäädännön tulee olla direktiivin vaatimusten mukainen, eikä direktiivin asettamista velvoitteista voida kansallisesti poiketa. Suomessa luontodirektiivi on pantu täytäntöön metsästyslaissa (615/1993) ja metsästysasetuksessa (666/1993). Lisäksi suurpetoja koskevaa sääntelyä on tarkennettu Valtioneuvoston asetuksella metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista (169/2011, 452/2013).

2.1.5. Suotuisa suojelun taso

Suomen suurpetokantojen suotuisaa suojelutasoa määriteltäessä tulee huomioida niin Bernin sopimuksen, biodiversiteettisopimuksen kuin EU:n luontodirektiivin suojeluvaatimusten täyttäminen. Termi ”suotuisa suojelun taso” esitettiin kansainvälisillä luonnonsuojelufoorumeilla ensi kerran niin kutsutussa Bonnin sopimuksessa eli yleissopimuksessa muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelemiseksi (Convention

on Migratory Species) 23. kesäkuuta vuonna 1979. Myöhemmin samana vuonna solmitussa Bernin sopimuksessa ei käytetty suotuisan suojelutason termiä, mutta viitattiin samoihin suojelullisiin perusteluihin.

Bonnin sopimuksesta löytyvät sellaisenaan luontodirektiivissä myöhemmin esitetyt kolme kriteeriä lajin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi. Näiden vaatimusten täyttyessä toteutuvat myös biodiversiteettisopimuksen vaatimukset luonnon köyhtymisen estämiseksi. Luontodirektiivin mukaan lajin suotuisa suojelutaso täyttyy, kun

- 1) kyseisen lajin kannan kehittymistä koskevat tiedot osoittavat, että tämä laji pystyy pitkällä aikavälillä selviytymään luonnollisten elinympäristöjensä elinkelpoisena osana,
- 2) ja lajin luontainen levinneisyysalue ei pienene eikä ole vaarassa pienentyä ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa
- 3) ja lajin kantojen pitkäaikaiseksi säilymiseksi on ja tulee todennäköisesti olemaan riittävän laaja elinympäristö.

Kunkin EU:n jäsenmaan on raportoitava artikla 17 mukainen arviointi omien direktiivilajiensa suojelutasosta kuuden vuoden välein EU:lle. Arvioinnissa tarkastellaan lajin levinneisyyttä, populaation ja elinympäristön tilaa, sekä arvioidaan edellä mainittujen tekijöiden kautta tulevaisuuden näkymiä. Nämä osatekijät luokitellaan kolmiportaisella asteikolla: suotuisa, epäsuotuisa riittämätön tai epäsuotuisa huono. Mikäli tietotaso lajista ei riitä arvion tekemiseen, annetaan luokaksi "ei tiedossa". Näistä osatekijöistä muodostuu lajin suojelutason kokonaisarvio. Arvio tehdään erikseen EU:n luonnonmaantieteellisiltä alueilta. Suomessa tämä tarkoittaa boreaalista (kaikki muu paitsi Tunturi-Lappi) ja alpiinista (Tunturi-Lappi) aluetta, ja näiden lisäksi arvioidaan myös Itämeri. Viimeisin Suomen raportti EU:n komissiolle luontodirektiivin toimeenpanosta on kaudelta 2007–2012 (kts. kpl. 3.1.1.).

2.2. KANSALLINEN RIISTAHALLINTO

Suomessa luontodirektiivi on pantu täytäntöön metsästyslaissa (615/1993) ja metsästysasetuksessa (666/1993). Suurpetopolitiikkaa ohjataan ja kontrolloidaan poliittisilla päätöksillä. Riistahallintolailla (158/2011) säädetään riistahallinnon toimijoista, jotka toimeenpanevat suurpetojen kannanhoitotoimia.

Metsästys- ja riistanhoitotoimen ylin johto kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle ja Suomen riistakeskus sekä riistanhoitoyhdistykset toimivat ministeriön alaisuudessa. Valtakunnallista riistapolitiikkaa tukevat lisäksi valtakunnallinen riistaneuvosto ja alueelliset riistaneuvostot.

Suomen riistakeskus on riistatalouden valtakunnallinen kehittämis- ja asiantuntijaorganisaatio, joka edistää kestäväää riistataloutta, tukee riistanhoitoyhdistysten toimintaa sekä hoitaa sille säädettyt julkiset hallintotehtävät. Riistahallinnon paikallistason yksiköjä ovat riistanhoitoyhdistykset, jotka toimivat Suomen riistakeskuksen alaisuudessa. Riistantutkimusta suoritetaan Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksessa (RKTL), joka toimii maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa ja sen tehtävistä säädetään laissa riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksesta (1987/1131).

Valtakunnallinen riistaneuvosto toimii kansallista riistapolitiikkaa tukevana strategisena toimielimenä, jonka tehtävänä on käsitellä riistataloutta koskevia asioita. Suomen riistakeskuksen toiminta-alueilla, entisillä riistanhoitopiireillä, on lisäksi valittu kaikkiaan 15 kappaletta alueellisia riistaneuvostoja. Alueellisten riistaneuvostojen tehtävistä säädetään riistahallintolaissa (158/2011) ja –asetuksessa (171/2011). Kyseessä on aluetason strateginen toimielin, joka tukee riistapolitiikkaa ja osallistuu riistapolitiikan valmisteluun.

Alueellisten riistaneuvostojen toiminnan tavoitteena on lisätä riistatalouteen liittyvää avointa ja vuorovaikutteista sidosryhmäyhteistyötä sekä pyrkiä toiminnallaan edistämään erilaisten intressien yhteensovittamista. Alueelliset riistaneuvostot osallistuvat myös valtakunnallisten hoitosuunnitelmien valmisteluun ja päivittämiseen sekä huolehtivat hoitosuunnitelmatyöhön liittyvästä alueellisesta sidosryhmien kuulemisesta. Kokouksissa käsiteltävät asiat valmistelee ja esittelee Suomen riistakeskuksen toimihenkilö.

Alueelliset riistaneuvostot käsittävät kymmenen jäsentä, joista kuusi edustaa alueen riistanhoitoyhdistyksiä. Lisäksi alueellisessa riistaneuvostossa on edustajat maakuntaliitosta, ELY-keskuksesta, metsäkeskuksesta sekä alueellisesta maanomistajajärjestöstä. Maa- ja metsätalousministeriö nimittää alueelliset riistaneuvostot. Toimikausi on kolme vuotta ensimmäinen toimikauden ollessa vuosina 2011–2014.⁴

Julkinen riistakonserni koostuu organisaatioista, jotka ovat maa- ja metsätalousministeriön tulosohtauksessa tai saavat merkittävän osan toimintavaroistaan maa- ja metsätalousministeriön budjetista. Julkisen riistakonserni koostuu maa- ja metsätalousministeriön lisäksi Suomen riistakeskuksesta, riistanhoitoyhdistyksistä, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksesta (RKTL), Metsähallituksesta (eräpalvelut), Metsäntutkimuslaitoksesta (Metla) ja Elintarviketurvallisuusvirastosta (Evira). Maa- ja metsätalousministeriö asetti 26.3.2012 projektiryhmän valmistelemaan suunnitelman Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT), Metlan sekä RKTL:n kokoamisesta hallinnollisesti yhtenäiseksi luonnonvaratutkimuskeskukseksi. Kyseinen Luonnonvarakeskus aloittaa toimintansa vuonna 2015.

⁴ <http://riista.fi/riistahallinto/alueelliset-riistaneuvostot/>

Riistahallinnolle on asetettu yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet, jossa tasapainossa ovat elinvoimaiset riistakannat, eettinen ja vastuullinen metsästys, hallinnassa olevat riistakonfliktit ja riistan aiheuttamat vahingot sekä tavoite luoda riistataloudella hyvinvointia.

2.2.1. Kannanhoitosuunnitelmat

Vuonna 2000 valmistui Euroopan neuvostossa julkilausuma ja ohjelma maasuorpetokantojen hoidosta, jossa asetettiin tavoitteeksi, että jäsenmaat valmistelevat kansalliset hoitosuunnitelmat kaikille maasuorpedoille. Julkilausumassa esitettiin myös lajikohtaiset ohjelmat joiden tehtävänä oli toimia koko Euroopan mittakaavassa päätöksentekoa tukevinä toimintasuunnitelmina.

The Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE) on Maailman luonnonsäätiön (WWF) kokoama ja Euroopan eri maiden asiantuntijoista ja organisaatioista koostuva asiantuntijaelin, joka toimii Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) Species Survival Commissionin (SSC) alaisena työryhmänä. LCIE kannustaa huomioimaan populaatioperustaisen tarkastelun niiden suurpetokantojen hoidossa, missä populaatio ylittää eri valtioiden rajat⁵. Myös Bernin sopimuksen osapuolien tekemät suositukset nro 59 (1997), nro 115 (2005) ja nro 137 (2008) kiinnittävät osapuolien huomion suurpetokantojen hoidon linjauksissa nimenomaan populaatiolähtöiseen tarkasteluun ottaen samalla huomioon myös Euroopan Unioniin kuuluvien ja kuulumattomien valtioiden välisen yhteistyön.

Näiden kansainvälisten suojelusopimusten raamien sisällä Suomi valmisteli kansalliset kannanhoitosuunnitelmat sudelle vuonna 2005 sekä ilvekselle ja karhulle vuonna 2007⁶. Ahman kannanhoitosuunnitelma on luonnosteltu vuonna 2007, mutta se ei ole tullut toistaiseksi voimaan. Ilves-, karhu- ja susikannalle kannanhoitosuunnitelmissa asetetut päätavoitteet ovat kursivilla alla ja ne on asetettu tavoitettavaksi kannanhoitosuunnitelmissa asetetuilla toimenpiteillä. Tästä eteenpäin tässä kehittämisarvioinnissa kursivilla lainatut tekstit ovat suoria lainauksia suurpetojen kannanhoitosuunnitelmista.

"Suomen ilveskannan suojelun, hallinnan ja säätelyn perustavoitteena on jatkossakin säilyttää ilveskanta suotuisalla suojelun tasolla. Toteutettavilla toimenpiteillä otetaan huomioon taloudelliset ja sosiaaliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet. Ilvestihentymä-alueilla huomioidaan myös ilveksen vaikutusta muihin luonnonvaraisten eläinlajien kantojen kehitykseen."

⁵ Blanco, J.C. (toim.) 2012: Towards a population level approach for the management of large carnivores in Europe. Challenges and opportunities. <http://www1.nina.no/lcie_new/pdf/634994157007889476_Task%203-Transboundary%20coop.pdf>

⁶ Suomen susikannan hoitosuunnitelma MMM, 11/2005; Suomen ilveskannan hoitosuunnitelma MMM 1/2007; Suomen karhukannan hoitosuunnitelma MMM 2/2007.

"Suomen karhukannan suojelun, hallinnan ja säätelyn perustavoitteena on jatkossakin säilyttää karhukanta suotuisalla suojelun tasolla. Toteutettavilla toimenpiteillä otetaan huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet."

"Suomen susikannan hoidon ja suojelun perustavoitteena on säilyttää susikanta suotuisalla suojelun tasolla. Toteutettavilla toimenpiteillä otetaan huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet."

Kannanhoitosuunnitelmien laatimisen jälkeen on Euroopan mittakaavassa havahduttu pohtimaan kannanhoidon sosiaalisen kestävyuden haasteita. Muun muassa Espanjan Iberia ja Sierra Morena -vuoristoissa susikonfliktit ovat lisääntyneet⁷, kuten myös Ranskassa etenkin karjankasvattajien joukossa⁸. Ruotsissa on jo laadittu sosiaalisen kestävyuden tavoiteasettelun kautta uudet suurpetojen kannanhoitolinjaukset.⁹ On nähtävissä, että suurpetojen kannanhoidon tavoiteasettelu on hiljalleen muuttumassa. Bernin sopimuksen osapuolien tekemässä tuoreimmassa lausunnossa nro 163 (2012)¹⁰ painotetaan kannanhoidon sosiaalisen kestävyuden varmistamista. LCIE:n puolestaan valmisti kesäkuussa 2013 kannanoton¹¹, jonka mukaan konfliktin ymmärtäminen ja siihen vastaaminen on ensiarvoisen tärkeää pohdittaessa kestävästä suurpetojen kannanhoidosta.

Sidosryhmien kuuleminen ja osallistaminen

Kansallisten kannanhoitosuunnitelmien laadinnan perustaksi selvitettiin keskeisten alueellisten ja kansallisten sidosryhmätahojen näkemyksiä, odotuksia ja vaatimuksia kannanhoidon suhteen. Nämä eri sidosryhmien ja kansalaisten tavoitteet on kuvattu Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin tutkimuksissa Susipuhetta Suomessa, Ilveksiä ja ihmisiä, Kansalaisten karhukannat ja Asialistalla ahma.¹²

Kannanhoitosuunnitelmien valmistelussa kuultiin alueellisia sidosryhmiä kirjallisen kyselyn avulla vuonna 2004. Alueellisiksi sidosryhmävastaajiksi valittiin keskeiset luontoon, luonnon käyttöön sekä käytön valvontaan sidoksissa olevat tahot. Näitä olivat luonnonsuojelupiirit, maakuntaliitot, maataloustuottajat, maaseutukeskukset, metsäkeskukset, metsänomistajien liitto, metsästäjäliiton piirit, kennelpiirit, Metsähallitus, matkailuyrittäjät, poliisi- ja rajavartiolaitos, riistanhoitopiirit ja -yhdistykset, Paliskuntain yhdistys, TE-keskuksen maaseutu- ja ympäristökeskukset.

⁷ Report from a Stakeholder Workshop on EU Action on Large Carnivores Brussels, 25 January, 2013 Executive Summary

⁸ Ranskan susiohjelma 2013-2017

⁹ Regeringens proposition 2012/13:191: En hållbar rovdjurspolitik

¹⁰ Recommendation No 163 (2012) of the Standing committee, adopted on 30 November 2012, on the management of expanding populations of large carnivores in Europe.

¹¹ A manifesto for Large Carnivore Conservation in Europe, 6/2013

¹² Bisi & Kurki 2005. Susipuhetta Suomessa. Julkaisuja 3, Maaseudun tutkimus ja koulutuskeskus, Helsingin yliopisto, Seinäjoki; Liukkonen ym. 2006. Ilveksiä ja ihmisiä. Julkaisuja 7, Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto, Seinäjoki; Mykrä ym. 2006. Kansalaisten karhukannat. Julkaisuja 6, Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto, Seinäjoki; Pohja-Mykrä & Kurki 2008. Asialistalla ahma. Julkaisuja 13, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Oy Fram Ab, Vaasa.

Suteen liittyviä kyselyitä palautettiin 221 kpl, karhuun liittyviä kyselyitä 203 kpl, ilvekseen liittyviä kyselyitä 239 kpl ja ahmaan liittyviä kyselyitä 204 kpl. Alueellisia sidosryhmäneuvotteluita pidettiin suden tiimoilta jokaisessa riistanhoitopiirissä, yhteensä 15 kappaletta ja karhun sekä ilveksen tiimoilta yhdistettyjä sidosryhmäneuvotteluita samoin jokaisessa riistanhoitopiirissä, kaikkiaan 15 kappaletta. Ahman kohdalla pidettiin yksi alueellinen sidosryhmäneuvottelu tiheimmän ahmakannan alueella Lapin riistanhoitopiirissä. Ahman, ilveksen ja karhun kohdalla kuultiin myös kansallisia sidosryhmiä sekä kirjallisen kyselyn avulla että pitämällä kansallinen sidosryhmäpalaveri.

Suden, karhun ja ilveksen tiimoilta järjestettiin kuulemistilaisuuksia eli yleisölle avoimia tilaisuuksia silloisilla riistanhoitopiirien alueilla. Susikuulemisia järjestettiin vuonna 2004 kaikissa riistanhoitopiireissä kaikkiaan 30 kappaletta ja yhteensä niihin osallistui noin 1600 henkilöä. Yhdistettyjä karhu- ja ilveskuulemisia järjestettiin vuoden 2005 aikana seitsemän riistanhoitopiirin alueella ja yhteensä niihin osallistui 176 ihmistä. Suurpetoihin ja niiden kannanhoitoon liittyviä kysymyksiä käsiteltiin myös maan suurpetoasiantuntijoihin kohdennettujen henkilöhaastatteluiden avulla. Haastattelut suoritettiin ilveksen ja karhun kohdalla yhtäaikaaisesti siten, että haastateltavana oli kaikkiaan 32 henkilöä, jotka osaamisensa puolesta painottuivat toiseen lajiin enemmän. Ahman kohdalla haastateltiin 17 asiantuntijaa.

Suurpetoneuvottelukunnat

Kansallisen riistahallinnon lisäksi suurpetoasioita pohtivat alueelliset vapaaehtois pohjaisesti perustetut suurpetoneuvottelukunnat, joiden vetovastuu on yleensä maakuntaliitolla. Suurpetoneuvottelukunnat koostuvat eri sidosryhmätahojen edustajista (taulukko 3) ja tavoitteena on käsitellä suurpetoihin ja niiden hallintaan liittyviä kysymyksiä ja pyrkiä lieventämään suurpetoihin liittyviä ristiriitoja. Suurpetoneuvottelukunnilla on keskeinen rooli tutkitun suurpetotiedon levittäjänä eri sidosryhmille. Neuvottelukunnat voivat toimia myös aloitteentekijänä maakunnallisissa suurpetokysymyksissä.¹³

Suomessa on toistaiseksi perustettu kahdeksan suurpetoneuvottelukuntaa; Etelä-Karjalan, Kainuun, Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Ruotsinkielisen Pohjanmaan, Satakunnan ja Varsinais-Suomen suurpetoneuvottelukunnat (taulukko 3).¹⁴ Maakunnallisten suurpetoneuvottelukuntien lisäksi on perustettu poronhoitoalueen suurpetoneuvottelukunta ja Uudellamaalla sekä Etelä- ja Pohjois-Hämeessä suurriistafooromit, joissa hirvieläinten lisäksi käsitellään suurpetoja.

¹³ Pellikka, J., Salmi, P. & Ratamäki, O. 2008. Alueelliset suurpetoneuvottelukunnat ristiriitojen hallinnassa. Riista- ja kalatalous –tutkimuksia, 2/2008.

¹⁴ Pellikka, J. & Salmi, P. 2007. Osallisuus suurriistakantojen sidosryhmäneuvotteluissa – keitä maakunnallisissa riistaasioissa kuullaan? Suomen riista 53: 64-75.

Taulukko 3. Toiminnassa olevat suurpetoneuvottelukunnat ja niiden toimintaan osallistuvat sidosryhmätahot. Käytössä ovat seuraavat suurpetoneuvottelukuntien lyhenteet: Etelä-Karjala = EK, Etelä-Savo = ES, Kainuu = Ka, Keski-Suomi = KS, Pohjois-Karjala = PK, Pohjois-Savo = PS, poronhoitoalueen suurpetoneuvottelukunta = PH, Ruotsinkielinen Pohjanmaa = RP, Satakunta = SA ja Varsinais-Suomi VS. Lyhenteiden alla on suurpetoneuvottelukuntien perustamisvuodet. Taulukon pohjana on käytetty Pellikan & Salmen (2007) suurpetoneuvottelukuntataulukkoa.

SIDOSRYHMÄTAHOT	SUURPETONEUVOTTELUKUNNAT									
	EK 2006-	Ka 2007 ¹	KS 2006-	PK 1999-	PS ² 2004-	RP 2007-	VS 2008-	SA 2009-	ES 2010-	PH 2013 -
Kennelpiiri	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Maakuntaliitto	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
MTK	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Poliisi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Suomen riistakeskus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
ELY-keskus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Vapaaehtoiset metsästäjä- tahot	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ympäristökeskus	x	x	x	x	x	x		x		x
Ammattikalastajat								x		
Eläin- ja luonnonsuojelujär- jestö	x		x			x	x	x		x
Erä – ja luontomatkailuyrit- täjät		x			x					
Kalastajaliitto						x				
Kunta	x				x			x	x	
Kyläyhdistys			x			x			x	
Lintutieteellinen yhdistys								x		
Lääninhallitus				x						
Metsähallitus		x		x	x		x	x	x	x
Metsänomistajien liitto	x		x	x	x	x			x	
Metsäntutkimuslaitos				x						
Paliskunnat		x								x
Rajavartiosto				x						x
RKTL		x		x		x		x		
Saamelaiskäräjät										x
SLL Luonnonsuojelupiiri	x	x	x	x	x			x	x	x
Tiehallinto		x		x						
Yliopisto / muu oppilaitos			x	x			x	x		

¹Kainuun suurpetoneuvottelukunta oli toiminnassa vuosina 2000-2005. Toiminta käynnistyi uudelleen syksyllä 2007.

²Pohjois-Savossa toimii suurpetotyöryhmä, jonka toiminta vastaa suurpetoneuvottelukuntaa.

2.2.2. Poikkeusluvut

Suurpedot ovat rauhoitettuja riistaeläimiä. Rauhoituksesta voidaan kuitenkin poiketa metsästyslain asettamin edellytyksin myöntämällä poikkeuslupia. Poikkeusluvut voidaan jakaa kahteen tyyppiin: kannanhoidolliset poikkeusluvut¹⁵ ja vahinkoperusteiset poikkeusluvut¹⁶.

Kannanhoidollinen poikkeuslupa voidaan myöntää ilvekselle, karhulle ja sudelle aikoina, joista säädetään tarkemmin metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (452/2013). Ilveksen metsästysaika on 1.12.–28.2., karhun metsästysaika on 20.8.–31.10, ja suden metsästysaika poronhoitoalueella on 1.10.–31.3. ja muualla maassa 1.11.–31.3. Kannanhoidollisia poikkeuslupia voidaan myöntää tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen yksilöiden pyydystämiseksi tai tappamiseksi. Suomessa kannanhoidollisia poikkeuslupia on myönnetty vain ilvekselle ja karhulle.

Vahinkoperusteinen poikkeuslupa voidaan myöntää ahmalle, ilvekselle, karhulle ja sudelle milloin tahansa sillä edellytyksellä, että maa- ja metsätalousministeriö on antanut lajia koskevan asetuksen, jossa rajataan suurin sallittu saalismäärä. Vahinkoperusteisen poikkeuslupan nojalla saaliiksi saatu suurpeto kuuluu valtiolle ja se on toimitettava riistaeläinten tutkimusta tekeväälle tutkimuslaitokselle eli RKTL:lle. Muutoin ihmisen toimesta, esimerkiksi liikenteessä, kuolleet suurpedot toimitetaan pääsääntöisesti EVIRA:lle. Myös kuolleen löydetty suurpedot toimitetaan kuolinsyytutkimuksiin EVIRA:aan.

Maa- ja metsätalousministeriö säätää asetuksella, kuinka paljon ilveksiä, karhuja ja susia voidaan vuosittain poikkeusluvilla enintään metsästää. Poikkeuslupien nojalla mahdollistettavan suurimman sallitun saalismäärän harkintaa ohjaavat luontodirektiivin (92/43/ETY) vaatimukset suotuisan suojelutason saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo Suomen riistakeskusta, jolla on riistahallintolailla (158/2011) annettu toimivalta myöntää riistaeläinten poikkeuslupia asetetun suurimman sallitun saalismäärän rajoissa. Suomen riistakeskusta ohjaa myös harkinta luontodirektiivin (92/43/ETY) vaatimuksista suotuisan suojelutason saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi suotuisana.

Suomen riistakeskus selvittää kirjallisesta poikkeuslupahakemuksesta metsästyslain 41 a §:n poikkeamisperusteiden täyttymisen. Vahinkoperusteisia poikkeuslupia voidaan myöntää: 1) luonnonvaraisen eläimistön tai kasviston säilyttämiseksi, 2) viljelmille, karjankasvatukselle, metsätaloudelle, kalataloudelle, porotaloudelle, vesistölle tai muulle omaisuudelle aiheutuvan erityisen merkittävän vahingon ehkäisemiseksi, 3) kansanterveyden, yleisen turvallisuuden tai muun erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien taloudelliset ja sosiaaliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää

¹⁵ Metsästyslaki 41 a §, 3 momentti

¹⁶ Metsästyslaki 41 a §, 1 momentti

hyötyä ympäristölle, tai 4) näiden lajien tutkimus-, koulutus-, uudelleensijoittamis- ja istuttamistarkoituksessa taikka eläintautien ehkäisemiseksi. Lisäksi selvitetään, onko poikkeusluvan myöntämisen sijaan olemassa muuta tyydyttävää ratkaisua.

Turvallisuushkaa aiheuttavat poikkeuksellisesti käyttäytyvät suurpedot poistetaan pääsääntöisesti poliisilain 25 §:n nojalla tarvittaessa. Tämä tarkoittaa sellaisia nopeasti yhä uhkaavammaksi kehittyviä, ihmisen hengelle tai terveydelle vaaraa aiheuttavia tai omaisuudelle huomattavaa vaaraa aiheuttavia tilanteita, joissa ei ole aikaa selvittää metsästyslain tai -asetuksen soveltamisedellytyksiä. Apulaisoikeusasiamiehen esiintuoman kannanoton (Dnro 612/4/04) mukaan luontodirektiivi velvoittaa myös poliisia sen tulkitessa poliisilakia. Toisaalta oikeuskanslerin kannanoton mukaan valtiovallan tehtävänä on edistää sekä perustuslaissa taattuja ihmisten turvallisuutta että luonnon monimuotoisuutta, ja silloin, kun nämä tavoitteet joutuvat ristiriitaan, ensisijaisena on pidettävä ihmisten turvaamista petoeläimiltä (Dnro 11/21/98).

2.2.3. Suurpetovahinkojen korvaaminen

Uudistetussa riistavahinkolaissa (105/2009) on luovuttu vahingonkärsijän omavastuusuudesta ja varsinkin porotalouden ahdinkoa on pyritty helpottamaan pyrkimällä vastaamaan korotetulla korvauskäytännöllä paremmin suurpetojen aiheuttamiin porovahinkoihin. Riistavahinkolaissa porovahinkojen korvaaminen sisältää kolme korvauslajia, joita ovat porokorvaus, vasahävikikorvaus ja poikkeuksellisen suurten porovahinkojen korvaus. Verrattuna aikaisempaan riistavahinkolakiin kaksi viimeisintä korvauslajia ovat uusia. Porokorvaukset maksetaan löydettyjen porojen perusteella. Vasahävikikorvauksella korvataan suurpetojen tappamat vasat vasonnan ja marraskuun viimeisen päivän välisenä aikana. Poikkeuksellisen suurten porovahinkojen korvaus, eli porokorvaus löydettyjen porojen osalta kaksinkertaisena, maksetaan paliskunnissa, joissa petovahinkojen määrä suhteessa poromääriin ylittää määritellyn kynnyksarvon.

Suurpedon kotieläimelle ja muulle eläimelle aiheuttamasta vahingosta korvataan enintään tapetun eläimen käypä arvo. Suurpedon koiralle aiheuttama vahinko korvataan silloin, kun koira on ollut valvotuissa olosuhteissa tai koira on käytetty valvotuissa olosuhteissa esimerkiksi metsästykseseen, paimennukseen tai vartiointiin. Korvausta ei makseta vahingosta, jonka metsästyksen kohteena oleva suurpeto aiheuttaa pyyntiin osallistuvalla koiralla pyynnin yhteydessä.

Suurpetojen aiheuttamat vahingot tulisi kuitenkin pyrkiä ensisijaisesti ennaltaehkäisemään. Saadakseen vahinkokorvauksen täytyy vahingonkärsijän osoittaa, että on käytettävissään olevin kohtuullisin keinoin pyrkinyt estämään vahingon syntymisen. Suurpetovahinkojen ehkäisemiseen liittyviin kustannuksiin, kuten materiaalien hankintaan voidaan myöntää avustusta maa- ja metsätalousministeriöltä.

2.2.4. Metsästysrikos lainsäädännössä ja riistaeläinten ohjeellinen arvo

Lievemmistä metsästysrikkomuksista säädetään metsästyslaissa (615/1993), mutta metsästysrikoksesta ja törkeästä metsästysrikoksesta säädetään rikoslaissa (391/899). Rikoslain muutoksen myötä (232/2011) suurpetoihin kohdistuva salakaato tulee aina käsitellä törkeänä metsästysrikoksena. Törkeästä metsästysrikoksesta tuomitaan aina vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. Lisäksi törkeästä metsästysrikoksesta tuomittava pääsääntöisesti määrätään metsästyskieltoon vähintään kolmeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Uudistuksen myötä poliisille annettiin metsästysrikosten tutkinnan tehostamiseksi mahdollisuus televalvontaan ja matkaviestimen sijaintitietojen hankkimiseen, kun kyseessä on törkeän metsästysrikoksen tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä koskevan rikoksen esitutkinta.

Riistaeläinten ohjeellisia arvoja korotettiin vuonna 2010 tarkoituksena tehdä rikoksella saavutetun taloudellisen tai muun hyödyn tavoittelu vähemmän houkuttelevaksi¹⁷. Suurpedon laittomasta tappamisesta joutuu tuomittu mahdollisesti myös korvaamaan valtiolle riistalajeille maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (241/2010) mukaisesti annetun ohjeellisen arvon, jonka summa vaihtelee sen mukaan, onko kyseessä ollut nuori vai aikuinen yksilö. Ohjeelliset arvot ovat ahmalle 5500 € – 16500 €, ilvekselle 1100 € – 2100 €, karhulle 4500 € – 15500 € ja sudelle 4500 € - 9100 €.

¹⁷ Ehdotus maa- ja metsätalousministeriön asetukseksi elävän riistaeläimen ohjeellisista arvoista, 2009.

3. SUURPETOPOLITIIKAN ARVIOINTI

3.1. SUURPETOJEN KANNANHOIDON EKOLOGINEN KESTÄVYYS

Suurpetokantojen kannanhoidon ekologisen kestävyys tarkastelussa huomioitiin suurpetojen uhanalaisuus selvitys, suurpetokantojen kehitys tarkastelujaksolla sekä metsästyksen mitoitus.

3.1.1. Uhanalaisuusluokitus

Luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) 2 §:n mukaan ympäristöministeriön on järjestettävä luonnonvaraisien eliölajien seuranta siten, että sen pohjalta on arvioitavissa eliölajien suojelutaso. Erityistä huomiota on kiinnitettävä uhanalaisiin lajeihin ja luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun Euroopan yhteisön neuvoston direktiivissä (92/43/ETY), eli luontodirektiivissä tarkoitettuihin ensisijaisesti suojeltaviin lajeihin. Tämän perusteella suurpedot huomioidaan ympäristöministeriön ohjauksella toteutettavassa uhanalaisten lajien seurannassa. Taulukossa 4 on Suomen raportti EU:n komissiolle luontodirektiivin toimeenpanosta kaudelta 2007–2012 (kts. myös kpl 2.1.5.).

Taulukko 4. Suomen raportti EU:n komissiolle luontodirektiivin toimeenpanosta kaudelta 2007–2012. Lajin suojelutason kokonaisarvio tehdään erikseen boreaaliselle ja alpiiniselle (Tunturi-Lappi) alueelle.

	Boreaalinen 2013					Alpiininen 2013				
	Levinneisyys	Populaatio	Habitatti	Tulevaisuus	Kokonaisarvio	Levinneisyys	Populaatio	Habitatti	Tulevaisuus	Kokonaisarvio
susi	FV	U1-	FV	XX	U1-	FV	U1=	FV	XX	U1=
ahma	FV	U1+	FV	FV	U1+	FV	FV	FV	XX	FV
ilves	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	XX	FV
karhu	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV

FV = Suotuista; U1 = Epäsuotuista, riittämätön; U2 = Epäsuotuista, huono; XX = Ei tiedossa, ei arvioitu
= Vakaa; + Paraneva, - Heikkenevä, x Tuntematon

Suomen lajeille on tehty myös Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) kriteereihin perustuva kansallinen uhanalaisuusarviointi (taulukko 5), jonka tulokset julkaistaan Punaisessa kirjassa. Tämä uhanalaisuusarviointi perustuu lajien populaatioiden kokoon sekä levinneisyys- tai esiintymisalueen kokoon ja niissä tapahtuneisiin muutoksiin. Uhanalaisuusarvioinnissa määritetään myös uhanalaisuuden syyt ja uhkatekijät. Uhanalaisuusarvioinnissa otetaan huomioon maan ulkopuolelta tuleva kannanlisäys sekä valtakunnan rajan molemmin puolin elävät populaatiot. Aiemmassa uhanalaisuusluokituksessa naapurimaissa elävien populaatioiden ja sieltä tulevan muuttoliikkeen katsottiin alentavan suurpetojen häviämiskäytännön Suomessa. Uudemmassa tarkastelussa tähän ei katsottu tutkimustietoon nojaten olevan

enää perusteita, joten suurpetojen uhanalaisuusluokkia ei enää alennettu vaan ne ovat suoraan kriteerien mukaisia¹⁸.

Taulukko 5. Suurpetojen uhanalaisuusluokittelu vuosina 2001 ja 2010.

	ahma	ilves	karhu	susi
2001 ¹	EN	NT	NT	EN
2010 ²	CR	VU	VU	EN
silmälläpidettävä NT (Near Threatened)				
vaarantunut VU (Vulnerable)				
erittäin uhanalainen EN (Endangered)				
äärimmäisen uhanalainen CR (Critically Endangered)				

Ahma

Viimeisimmässä vuonna 2010 julkaistussa Suomen uhanalaisten lajien tarkastelussa ahma on luokiteltu äärimmäisen uhanalaiseksi lajiksi (taulukko 5), johon kohdistuu erittäin suuri riski hävitä luonnosta ilman siihen kohdistettuja erityistoimenpiteitä. Luokittelun kriteerinä on käytetty ahmakannan pientä kokonaispopulaatiokokoa. Uhanalaisuusarvioinnin mukaan ainoastaan noin 155 yksilön kokoisessa ahmapopulaatiossa on lisääntymiskykyisiä yksilöitä alle 50, mikä on äärimmäisen uhanalaiseksi määritetyn lajin lisääntymiskykyisten yksilöiden määrän raja-arvo. Ahman aikaisempi uhanalaisuusluokka oli erittäin uhanalainen (taulukko 4). Syy luokituksen muutokseen on tulkinta, jonka mukaan Suomeen ei tule rajojen yli muuttovoittoa (arvio tehty vuosina 2008–2009).

Uhanalaisuuden syynä pidetään laitonta tappamista ja häirintää muun muassa moottorikelkoilla. Samoja tekijöitä pidetään myös tärkeimpinä tulevaisuuden uhkina. Uutena uhkatekijänä pidetään myös ilmaston muutosta.

¹⁸ Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.). 2001. Suomen lajien uhanalaisuus. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.; Rassi, P., Hyvärinen E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.). 2010. Suomen lajien uhanalaisuus - Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Ilves

Viimeisimmässä Suomen uhanalaisten lajien tarkastelussa ilves on luokiteltu uhanalaisuudeltaan vaarantuneeksi lajiksi (taulukko 5) ja siihen arvioidaan kohdistuvan luonnossa korkea häviämiskorkeus. Ilveksen populaatiokooksi on arvioitu alle 1000 lisääntymiskykyistä yksilöä. Uhanalaisuuden syyksi ja uhkatekijäksi on arvioitu metsästystä. Muuna uhkatekijänä pidetään sen voimakasta riippuvuutta saaliseläinten kannan vaihteluista. Alhaiset saaliseläinkannat saattavat johtaa lisääntyneeseen nuorten yksilöiden kuolevuuteen ja yksilöiden huonoon lisääntyvyyteen. Ilveksen uhanalaisuusluokka vuonna 2001 oli silmällä pidettävä (taulukko 5). Syy luokituksen muutokseen on tulkinta, jonka mukaan Suomeen ei tule rajojen yli muuttovoittoa (arvio tehty vuosina 2008–2009).

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos arvioi Suomessa olleen vuonna 2010 olevan 396–430 ilvespentuetta. On kuitenkin haasteellista määrittää lisääntymättä jääneiden, mutta lisääntymiskykyisten yksilöiden osuus ilvespopulaatiossa. RKTL:n antaman arvion mukaan ilveksen lisääntymiskykyisten yksilöiden 1000 yksilön raja oli kuitenkin ylitetty jo vuonna 2010. RKTL:n mukaan Lounais-Lapin ilveskanta on saanut hieman muuttovoittoa Skandinavian ilveskannasta, johon kuuluu noin 2 500 ilvestä. Luoteis-Venäjällä puolestaan ilves on harvalukuinen ja muuttovoitto on luultavasti vaatimatonta. Potentiaalisesti tärkeimmiltä immigraanttien lähtöalueilta, Venäjän Karjalasta ja Leningrad Oblastin alueelta tulevasta muuttoliikkeestä ei ole tarkkaa tietoa.¹⁹

Karhu

Viimeisimmässä Suomen uhanalaisten lajien tarkastelussa karhu on luokiteltu uhanalaisuudeltaan vaarantuneeksi (taulukko 5) lajiksi ja siihen arvioidaan kohdistuvan luonnossa korkea häviämiskorkeus. Karhupopulaatiossa on arvioitu olevan alle 1000 lisääntymiskykyistä yksilöä. Uhanalaisuuden syyksi ja uhkatekijäksi on arvioitu metsästystä. Karhun uhanalaisuusluokka vuonna 2001 oli silmällä pidettävä (taulukko 5). Syy luokituksen muutokseen on tulkinta, jonka mukaan Suomeen ei tule rajojen yli muuttovoittoa (arvio tehty vuosina 2008–2009).

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos arvioi Suomessa vuonna 2010 olleen 182–201 karhupentuetta ja karhukannan lisääntymiskykyisten yksilöiden lukumäärän olevan 900 karhua. Tämä vastaa uhanalaisuusluokituksen näkemystä alle 1000 lisääntymiskykyisestä yksilöstä. RKTL:n mukaan karhusaaliin urosvoittoisuus Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa viittaa siihen, että Suomeen tulee muuttovoittoa Venäjän puolelta

¹⁹ Kojola Ilpo 2011: Suomen karhu- ja ilveskantojen lisääntymiskykyiset yksilöt ja immigraatio, Muistio 22.8.2011, RKTL

vaikkakaan tarkkoja laskelmia ei ole olemassa. Suomen karhukanta on osa eurooppalaista kokonaisuutta, johon kuuluu noin 30 000 yksilöä.²⁰

Susi

Suden uhanalaisuusluokka oli sekä vuonna 2001 että 2010 erittäin uhanalainen (taulukko 5). Suteen arvioidaan kohdistuvan luonnossa erittäin korkea häviämiskorkeus. Uhanalaisuuden kriteerinä pidetään kannan kokoa. Ainoastaan tuolloin noin 150-185 yksilön kokoisessa susipopulaatiossa oli lisääntymiskykyisiä yksilöitä alle 250, mikä on erittäin uhanalaiseksi määritetyn lajin lisääntymiskykyisten yksilöiden määrän raja-arvo. Uhanalaisuuden syyksi ja uhkatekijäksi on arvioitu metsästystä.

3.1.2. Kannankehitys tarkastelujaksolla

Suurpetojen kannan seuranta perustuu suurpetoyhdyshenkilöiden kirjaamiin ja raportoihin havaintoihin. Nämä valtakunnalliset suurpetokantojen arvioinnit aloitettiin maa- ja metsätalousministeriön, Paliskuntain yhdistyksen, Rajavartiolaituksen, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Suomen riistakeskuksen (tuolloin Metsästäjien keskusjärjestö) toimesta jo vuonna 1978. Suomessa toimii tällä hetkellä noin 2000 petoyhdyshenkilöä, joista enin osa kuuluu riistanhoitoyhdistyksiin. Jälkien havainnoitsijoina toimii myös joukko Metsähallituksen kenttähenkilökuntaa, poroelinkeinon harjoittajia ja rajavartijoita. Paikalliset asukkaat ilmoittavat havaintonsa suurpetoyhdyshenkilöille ja nämä tiedottavat havainnot edelleen suurpetohavaintojärjestelmä Tassun kautta RKTL:lle, joka tekee havaintojen ja erillislaskentojen perusteella vuosittain suurpedoille vähimmäiskanta-arvion. Kanta-arviot petojen lukumääristä pohjautuvat ensisijaisesti pentuehavaintoihin, joita analysoidaan paikkatietosovelluksin. Näin lajin liikkuvuutta ja elinpiiriin laajuutta voidaan verrata havaintopäivämääriin ja poistaa mahdolliset päällekkäishavainnot. Tassua on uudistettu marraskuussa 2013.

Tässä arviointiraportissa esitetyt vähimmäiskanta-arviot perustuvat RKTL:n maa- ja metsätalousministeriölle antamiin lausuntoihin²¹.

Ahma

Vuosittain loppuvuodesta annettava ahman vähimmäiskanta-arvio perustuu petoyhdyshenkilöiden vahvistamiin havaintoihin niin yksittäisistä ahmoista kuin pentueistakin. Tunturi-Lapin ahmakannan seurannassa keskeinen rooli on Metsähallituksen ja paliskuntien yhteisillä vuosittain järjestettävillä jälkilaskennoilla ahmaesiintymisen painopistealueilla. Laskenta-alueita on kaikkiaan kuusi, joista kolme lasketaan yhden

²⁰ Kojola Ilpo 2011 Suomen karhu- ja ilveskantojen lisääntymiskykyiset yksilöt ja immigraatio, Muistio 22.8.2011, RKTL

²¹ RKTL:n lausunnot suurpedoista <http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/rktln_lausunnot_suurpedoista.html>

talven aikana. Laskentapaikat ovat Käsivarren erämaa-alue, Urho Kekkosen kansallispuisto, Muotkatunturin erämaa-alue, Itä-Inari, sekä Puljun ja Pöyrisjärven erämaa-alueet. Lisäksi erillislaskenta suoritetaan noin joka toinen vuosi myös Länsi-Lapissa Palojärven paliskunnan alueella, mutta ko. alueella erityishuomio on ahmahavaintojen sijaan ilveshavaintojen kartoittamisessa.²²

Suomen tunturiahmapopulaatio on yhteinen Ruotsin ja Norjan kanssa eikä ahmojen liikunnoille maiden rajojen yli ole maantieteellisiä esteitä. Kanta-arviot tuotetaan kuitenkin eri menetelmin. Norjassa ahmakannan kokoarvio perustuu todettuihin ahmapesintöihin ja ahman kokonaispopulaation koon arviointi pohjautuu viimeisen kolmen vuoden onnistuneiden lisääntymistapahtumien minimimäärään²³. Ruotsissa ahmakannan koon arviointi perustuu pääasiallisesti vahvistettuihin ahman pesintöihin ja toissijaisesti muihin ahmasta tehtyihin havaintoihin²⁴.

Ahman vähimmäiskanta-arvion mukaan ahmakannan kasvu on ollut erittäin maltillista (kuva 3) eikä kasvu vastaa sen lisääntymispotentiaaliin pohjautuvaa ennustetta. Ahmalla ei ole voimassaolevaa kannanhoitosuunnitelmaa, joten arviota kannankehityksen onnistumisesta suhteessa kannanhoitosuunnitelmissa esitettäviin tavoitteisiin ei voi tehdä. On kuitenkin huomattava, että ahmakanta on jakaantunut kahteen alapopulaatioon, tunturiahmaan ja itäiseen metsäahmaan, ja niissä on merkkejä pullonkaulaefektistä. Koko Suomen ahmakannasta noin 50 % esiintyy poronhoitoalueella mikä tarkoittaa vuonna 2013 noin 80 – 90 yksilöä. Itäisestä ahmapopulaatiosta elää itäisissä osissa Suomessa noin 50-60 yksilöä ja keskisissä osissa Suomea, Suomenselän alueella noin 20-30 yksilöä.²⁵

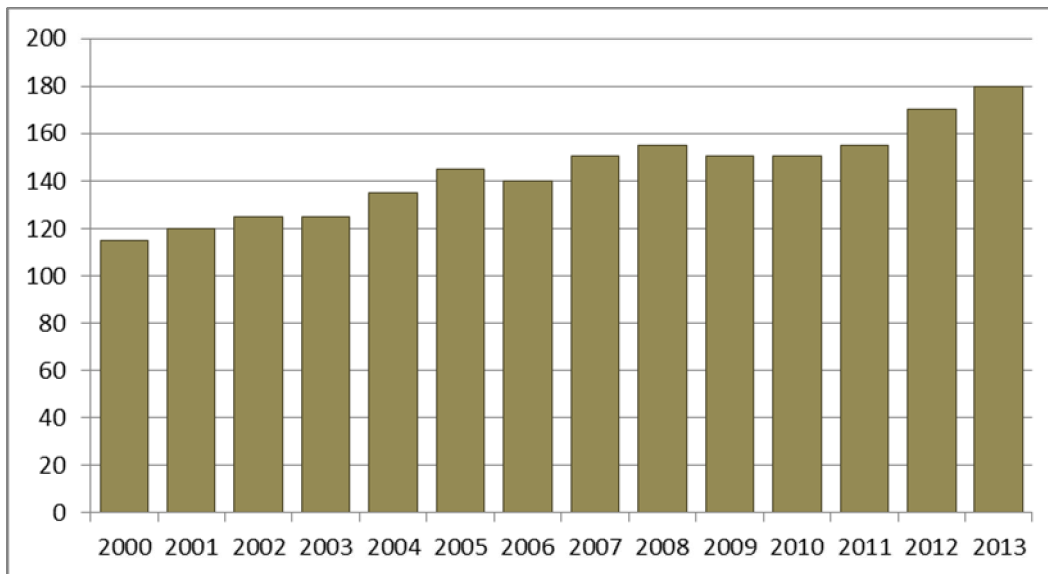
Ahmakannan olemassa olevista kokoarvioista huolimatta on syytä tiedostaa, että etenkin itäisen metsäahman kohdalla ahmahavainnot ovat todella vähäisiä ja todellista tietoa yksilömääristä ja kannankehityksestä on vaikeaa tehdä. Myös poronhoitoalueen ahmakannan arviointiin liittyy edelleen suuria haasteita.

²² tiedonanto ylitarkastaja Tuomo Ollila, Metsähallitus, 25.11.2013

²³ Brøseth, H. & Andersen, R. 2007. Yngleregistreringer av jerv i Norge i 2007. – NINA Rapport 295.

²⁴ Viltskadecenter 2006. Resultat från inventeringar av järv i Sverige 2006.

²⁵ Koskela Anni 2013: Wolverine habitat selection, diet and conservation. Väitöskirja, *Genetics acta universitatis ouluensis; a scientia e rerum naturalium* 614.

Kuva 3. Ahmakannan vähimmäiskanta-arvio vuosina 2000-2013.

Ilves

Ilveksen vähimmäiskanta-arvio annetaan syksyisin ennen metsästyskautta. Arvio tehdään menetelmällä, jossa edellisen vuoden syksyn sekä saman vuoden talven ja kevään ilvespentueiden satunnaishavainnointiin perustuvasta aineistosta lasketaan arvio yksilömääristä. Arvioinnin pohjana ovat petoyhdyshenkilöiden ilmoittamat ilvesten pentuehavainnot tarkasteluajanjaksolla (1.9.–30.4.) sekä alueittaiset Suomen riistakeskuksen, riistanhoitoyhdistysten ja RKTL:n organisoimat lumijälkilaskentaan perustuvat erillislaskennat. Pentuehavainnoksi lasketaan aina vähintään kaksi petoyhdyshenkilön havaintojärjestelmä Tassun kautta ilmoittamaa näkö- ja/tai jälkihavaintoa tarkasteluajanjaksolla. Havainnoille tehdään erillinen tarkastelu, jossa poistetaan mahdolliset päällekkäisyydet. Erillislaskennan yhteydessä todennetut pentueet (pl. rajapentueet) ovat arviossa mukana sellaisenaan.²⁶

Erillislaskentoja on toteutettu Kainuun riistanhoitopiirissä vuonna 2008 sekä Länsi-Uudellamaalla vuonna 2010. Talvella 2011–2012 laskennat toteutettiin Itä-Uudellamaalla, Etelä- ja Pohjois-Savossa, Keski-Suomessa ja Satakunnassa, ja talvella 2012–2013 Kaakkois-Suomessa, Etelä-Hämeessä, Varsinais-Suomessa ja Kainuussa. Talvella 2013–2014 erillislaskentoja jatketaan muun muassa Pohjanmaan, Rannikko-Pohjanmaan ja Pohjois-Hämeen alueilla.²⁷

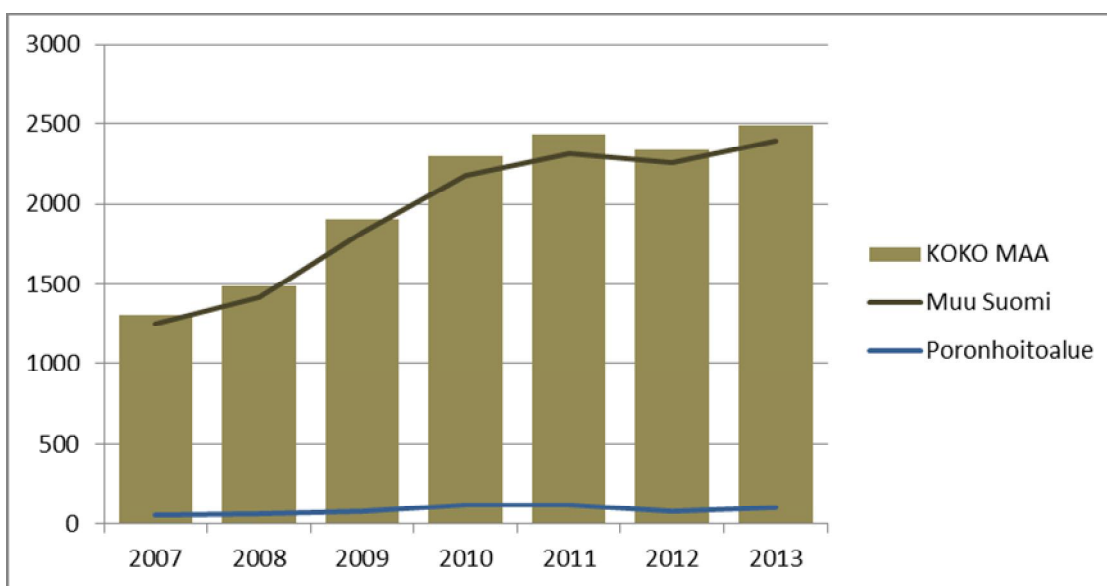
Ilveksen kannanhoitosuunnitelmassa asetetaan kannanhoitoalueittain kannankehityksen tavoitteiksi seuraavaa:

²⁶ Ilveksen kanta-arvioinnin menetelmät <http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/ilves/ilveksen_kanta_arvioinnin/>

²⁷ Ilveksen kanta-arvioinnin menetelmät

- *Tavoitteena ei ole lisätä poronhoitoalueen ilveskanta, mutta ilvesten mahdollinen liikkuminen Skandinavian ja Venäjän välillä pyritään turvaamaan.*
- *Muun Suomen alueella tavoitteena on ilveskannan luontaisen levittytymisen mahdollistava vakiintunut ilveskanta, sekä uusien elinpiirien muodostuminen alueellisten erityispiirteiden mukaan.*
- *Ilveskannan kasvua pyritään rajoittamaan erityisesti tihentymäalueilla ottaen huomioon kestävän käytön periaate ja tavoitteeksi asetettu tasaisempi kannantiheys.*

Tarkasteltaessa ilveksen kannankehitystä (kuva 4) havaitaan, että ilveksen vähimmäiskanta-arvio on runsastunut tarkasteluajanjaksolla yli tuhannella yksilöllä muun Suomen alueella ollen vuonna 2013 peräti noin 2390 yksilöä. Voi katsoa, että tavoite mahdollistaa vakiintunut ilveskanta muun Suomen alueella sekä uusien elinpiirien muodostuminen alueellisten erityispiirteiden mukaan on saavutettu. Poronhoitoalueella ilveskanta on niin ikään runsastunut tarkastelujakson lähtötilanteesta, mikä ei tältä osin vastaa kannanhoidosuunnitelmassa asetettua tavoitetta. Koko Suomen ilveskannasta noin 4 % esiintyy poronhoitoalueella mikä antaa ymmärtää, että ilveksillä on myös mahdollisuus liikkumiseen Skandinavian ja Venäjän välillä.

Kuva 4. Ilveskannan kehitys vuosina 2007–2013 kannanhoitoalueittain ja koko maassa. Vähimmäiskanta-arvio on tehty ennen metsästyskautta ja sisältää vuotta vanhemmat yksilöt.

Vuosien 1998–2012 aikana koko maan vähimmäiskanta-arvioista laskettu vuosittainen ilveksen kasvuvauhti on vaihdellut 2 ja 28 prosentin välillä²⁸. Suurin kasvuvauhti todettiin vuosina 2008–2010 sekä poronhoitoalueella että muun Suomen alueella. Ilveskannan kasvun rajoittamiseen tihentymäalueilla on pyritty vastaamaan metsästyksellisin keinoin, mistä enemmän otsikon 2.3.3. alla.

²⁸ Ennuste ilveskannan kehityksestä vuoteen 2015 – ennustemallin kuvaus
http://www.rkti.fi/www/uploads/pdf/Riista/ennustemallin_kuvaus_ilves.pdf

Populaatiotason tarkastelulla voidaan todeta, että ilveskanta on elinvoimainen. Ilveskanta on tarkastelu-ajanjaksolla kasvanut Suomessa voimakkaasti levittäytyen samalla uusille alueille.

Karhu

Karhun vähimmäiskanta-arvio annetaan vuosittain keväällä tai alkukesästä. Arvio perustuu edellisen vuoden kesällä tehtyihin karhun pentuehavaintoihin. Erillisten pentueiden lukumäärän arvioinnissa käytetään etäisyyskriteereitä, havaintojen päivämääriä, tietoa pentujen määrästä ja naaraskarhun tassun kokoa. Etäisyyskriteerit pohjautuvat aineistoihin, joita on saatu GPS-lähettimellä varustettujen pennullisten naaraiden liikkumisesta ja elinpiirien koosta. Arvio karhujen kokonaisyksilömäärästä saadaan kertomalla pentueiden lukumäärä luvulla kymmenen. Länsi- ja Etelä-Suomen karhukannan arvioinnissa korostuvat havainnot myös yksinään liikkuvista karhuista, koska pentueet ovat näillä alueilla harvinaisia ja koska karhukanta muodostuu ensisijaisesti nuorista uroksista.²⁹ Poronhoitoalueen karhukannan arvioinnissa otetaan huomioon havaintojen vähäisempi määrä johtuen harvemmasta havaintoverkostosta ja laajoista erämaisista alueista, joilla ei ole vastaavaa tieverkostoa kuin muun Suomen alueella.

Geneettiset menetelmät kannanmäärittäksen keinona ovat yleistyneet. Aineistona käytetään ulostenäytteitä, joista eristetty DNA toimii yksilömäärän arvioinnin pohjana. DNA-materiaalista voidaan määrittää myös yksilöiden sukupuoli, jolla on erityisen tärkeä merkitys kannan rakenteen ja lisääntymispotentiaalin selvittämisessä. Suurien resurssien vuoksi geneettiset menetelmät eivät korvaa havaintoaineistoja, mutta niihin voidaan verrata havaintoaineistoja. Karhukannan DNA-perusteisia muutamille alueille kohdennettuja seurantatutkimuksia on järjestetty kolme kappaletta: vuosina 2007, 2009 ja 2011.

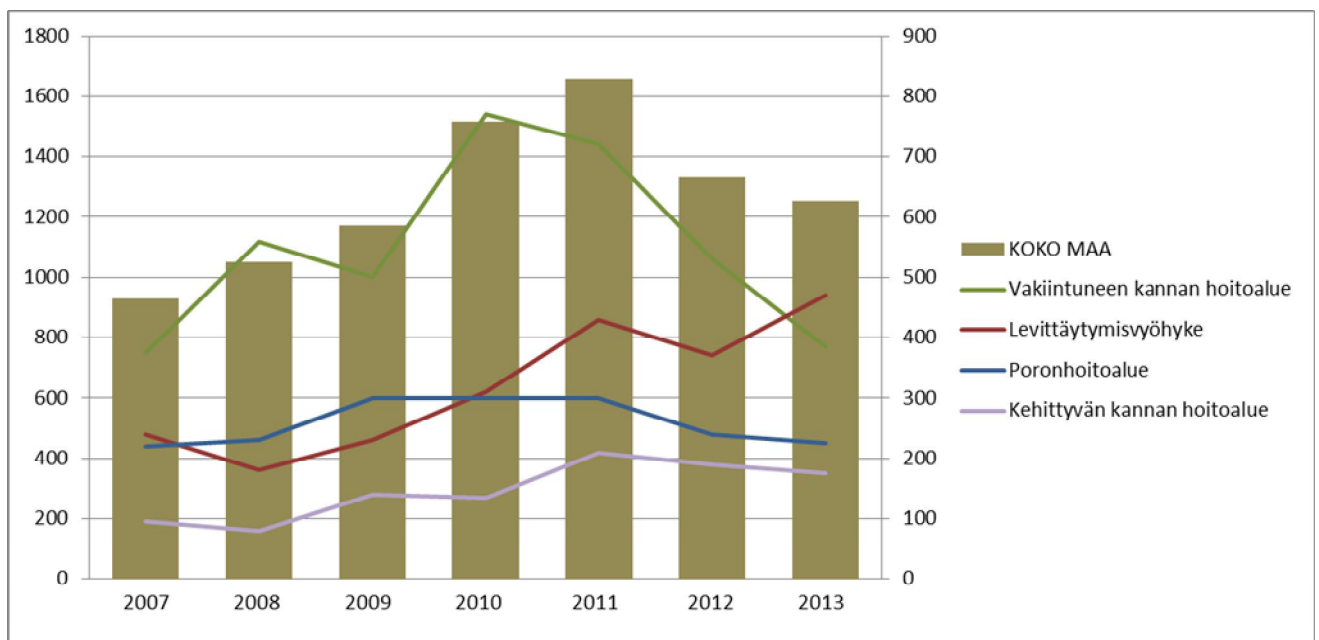
Karhun kannanhoitosuunnitelmassa asetetaan kannanhoitoalueittain kannankehityksen tavoitteiksi seuraavaa:

- *Poronhoitoalueen karhukannan yksilömäärä pidetään nykytasolla. Alueellisen levinneisyyden tasaimiseksi alueellisen tarkemman verotussuunnitelman toteuttamiseksi sekä Koillis-Euroopan ja Skandinaavian erillisten populaatioiden välisen muuttoliikkeen varmistamiseksi poronhoitoaluetta tarkastellaan kannansäätelyä päätettäessä tähänastiseen tapaan edelleen itäisenä ja läntisenä poronhoitoalueena. Tasaisemman levittäytymisen turvaamiseksi selvitetään tarve poronhoitoalueen jakamisesta myös nykyistä pienempiin hoitoalueisiin.*
- *Vakiintuneen kannan hoitoalueella karhujen määrää ei lisätä nykyisestä.*
- *Levittäytymisvyöhykkeellä karhujen määrän annetaan kasvaa maltillisesti siten, että turvataan karhukannan levittäytyminen kehittyvän kannan hoitoalueelle.*
- *Kehittyvän kannan hoitoalueella karhujen määrän annetaan lisääntyä.*

²⁹ Karhun kanta-arvioinnin menetelmät <http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/karhu/karhun_kanta_arvioinnin/>

Koko maan karhukanta oli voimakkaassa kasvussa vuosina 2008–2011, yli yksivuotisten karhujen vähimmäiskanta-arvion ollessa korkeimmillaan noin 1660 karhua. Tuon jälkeen karhukanta on pienentynyt ollen vuonna 2013 noin 1255 yksilöä (kuva 5). Populaatiotason tarkastelulla voidaan todeta, että karhukanta on elinvoimainen. Karhukanta on tarkasteluajanjaksolla kasvanut Suomessa ja levittäytynyt hiljalleen myös uusille alueille.

Tarkasteltaessa karhun kannankehitystä (kuva 5) havaitaan, että tavoitteessa pitää poronhoitoalueen karhukannan yksilömäärä vuoden 2006 tasolla ei ole täysin onnistuttu. Karhukannan koko kävi vähintään noin 300 yksilössä vuosina 2009 - 2011, mutta on laskenut sittemmin samalle tasolle kuin tarkasteluajanjakson alussa. Koko Suomen karhukannasta noin 20 % esiintyy poronhoitoalueella. Kannanhoitosuunnitelmassa asetetusta tavoitteesta poiketen ei ole erikseen valmisteltu itäisen ja läntisen poronhoitoalueen kanta-arvioita vuosina 2008 ja vuosina 2010–2012, joten arviota karhujen tasaisemmasta levittäytymisestä ei ole lukumäärätarkastelulla mahdollista tehdä.³⁰ Maa- ja metsätalousministeriössä on yhdessä porotalouden ja RKTL:n edustuksen kanssa pohdittu tarvetta jakaa poronhoitoalue esimerkiksi neljään kannanhoidon alueeseen, mutta tätä ei ole nähty tarpeellisenä toimena tilanteessa, jossa karhujen kannanhoidollisista luvista on useamman vuoden ajan jäänyt lupia käyttämättä eikä vahinkoperusteisille luville ole suuremmissa määrin ollut tarvetta.³¹

Kuva 5. Karhukannan kehitys vuosina 2007–2013 koko maassa (1y-akseli) ja kannanhoidoalueittain (2 y-akseli) ja. Vähimmäiskanta-arvio on tehty ennen metsästyskautta ja sisältää vuotta vanhemmat yksilöt.

³⁰ Tiedonanto Ilpo Kojola 24.11.2013

³¹ Tiedonanto Jussi Laanikari 2.12.2013

Vakiintuneen kannan hoitoalueella karhujen määrä kasvoi kannanhoitosuunnitelman voimaantulon jälkeen ollen suurimmillaan vuosina 2010–2011. Karhukanta on kuitenkin tuon jälkeen laskenut ollen nykyään hieman alempi kuin ennen kannanhoitosuunnitelman voimaantuloa.

Levittäytymisvyöhykkeelle asetettu tavoite karhujen määrän maltillisesta kasvusta ei ole toteutunut karhukannan kaksinkertaistuttua tarkasteluajanjaksolla noin 240 yksilöstä peräti 470 yksioon. Tämä kasvu on myös johtanut alueellisiin karhutihentymiin.

Kehittyvän kannan hoitoalueella karhukannan kasvu on ollut maltillista ja kohtuullisen hidasta johtuen karhunaaraiden verkkaisesta siirtymisestä alueelle.

Susi

Suden vähimmäiskanta-arvio annetaan vuosittain tammi-helmikuussa. Arvio perustuu kuluva talven lumiajan havaintoihin. Havaintotietojen, susien GPS-seurannan ja suden reviirikäyttäytymisen perusteella muodostetaan käsitys olemassa olevasta susilaumasta. Laumojen yksilömäärä selviää seuraamalla lumijälkiä. Susikannan arviointia tarkennetaan erillislaskennoilla, joissa metsästäjät ja luontoharrastajat yhdessä RKTL:n tutkijoiden kanssa laskevat sovitun alueen sudet yhden päivän aikana.³² Susien pannoituksia on tehty vuodesta 1998 lähtien. Kaikkiaan 140 sutta on pannoitettu 3/2013 mennessä.

Suden kannanhoitosuunnitelmassa todetaan kannanhoitoalueittain kannankehityksen tavoitteiksi seuraavaa:

- *Tavoitteena ei ole lisätä poronhoitoalueen susikantaa. Tarkoituksena on turvata susien liikkuminen Skandinavian ja Venäjän välillä.*
- *Itäisen Suomen kannanhoitoalueella ei ole tarvetta lisätä susikantaa. Itäisen Suomen kannanhoitoalueella lisätavoitteena on susikannan tasaisempi levittäytyminen kannanhoitoalueen sisällä. Susikannan kehittämisessä otetaan huomioon asutustiheys ja elinkeinorakenne.*
- *Läntisen Suomen kannanhoitoalueella tavoitteena on susikannan levittäytyminen ja uusien elinpiirien muodostuminen kuitenkin ottaen huomioon alueen asutustiheys ja elinkeinorakenne.*

Kannanhoitosuunnitelman voimaantulon jälkeen koko maan susikanta oli suurimmillaan vuonna 2007 ja on laskenut siitä lähtien. Varsinainen romahdus susikannassa on nähtävissä vuonna 2010, jolloin vähimmäiskanta-arvio romahti edellisvuoden 215 yksilöstä aina 142 yksioon. Pienimmillään kanta on ollut vuonna 2013 noin 120 yksilöä.

³² Sudenkanta-arvioinnin menetelmät <http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/susi/suden_kanta_arvioinnin/>

Tarkasteltaessa suden kannankehitystä (kuva 6) havaitaan, että tavoite olla lisäämättä poronhoitoalueen susikantaa on toteutunut. Poronhoitoalueen susikanta on vaihdellut vuosittain ollen tarkastelujaksolla alkutalvesta 10-20 yksilön välillä (pl. syksy 2009, jolloin susia arvioitiin olleen poronhoitoalueella hetkellisesti noin 40 yksilöä). Talven mittaan osa näistä susista on metsästetty poikkeusluvin porovahinkojen vuoksi. Vaeltavilla nuorilla susilla on kuitenkin etenkin lumettomaan aikaan esteetön mahdollisuus liikkua Skandinaviaan ja näin todistettavasti myös tapahtuu.³³ Vaellus tapahtuu kesäaikaan poronhoitoalueen eteläpuolelta länteen ja rannikkoa ylöspäin Ruotsiin. Nuorilla susilla on mahdollisuus vaeltaa länteen myös suoraan poronhoitoalueen lävitse, sillä kesäaikaan niiden havaitseminen, samoin kuin vahinkojen havaitseminen, on käytännössä marginaalista talviaikaan verrattuna. Näin ollen voidaan katsoa, että susien liikkuminen Skandinavian ja Venäjän välillä on turvattu.

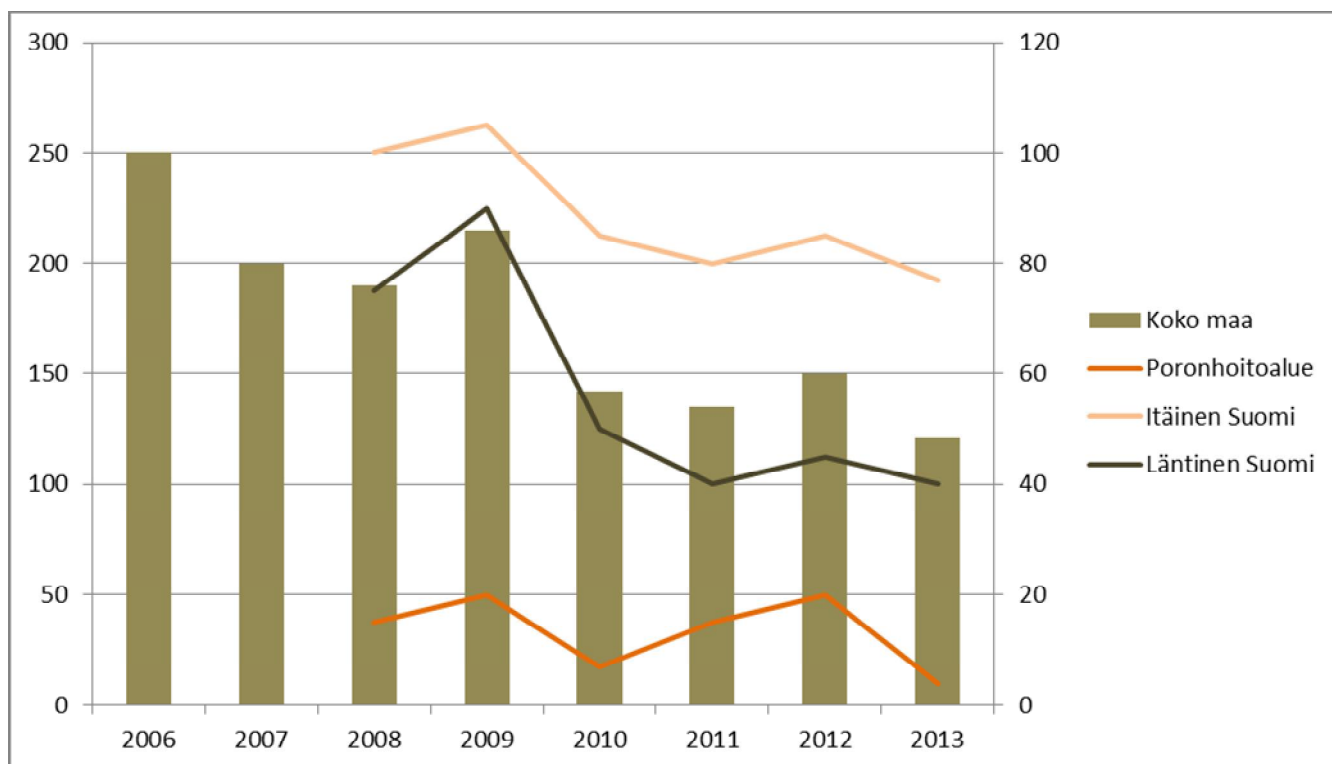
Skandinavian susikanta kärsii sisäsiirtoisuudesta ja tarvitsee geenivirtaa Venäjän ja Suomen susista³⁴. Sisäsiirtoisuuden aleneminen pitkällä aikavälillä voidaan turvata yhden uuden itäisen suden vuotuisella rekrytoimisella osaksi Skandinavian populaatiota. Tutkijoiden mukaan vuosittain vaeltaa vähintään 1-2 sutta Suomesta Ruotsin puolelle. Vuosina 2002–2009 raportoitiin kaikkiaan 12 suden vaellus Ruotsiin, mutta ainoastaan kaksi näistä saavutti Skandinavian susipopulaation ydinalueen ja pystyi lisääntymään.³⁵ Viimeisin Suomen kautta tapahtunut susien siirtyminen Ruotsiin tapahtui talvella 2013, kun susipari siirtyi Tornionjoen ylitse Ruotsin puolelle. Nämä sudet siirrettiin helmikuussa 2013 autokyydillä Keski-Ruotsiin, jossa ne lisääntyivät jo keväällä 2013. Maa- ja metsätalousministeriö on Ruotsin viranomaisten kanssa käydyissä neuvotteluissa edistänyt aikuisten susiyksilöiden siirtämistä Suomen poronhoitoalueelta suoraan Ruotsin susien lisääntymisalueelle Skandinavian susikannan geneettisen monimuotoisuuden lisäämiseksi. Suomessa on valmius auttaa Ruotsia tässä asiassa, mutta toistaiseksi Ruotsin puolelta ei ole esitetty pyyntöä ryhtyä asiassa käytännön toteuttamiseen.

Tavoite olla lisäämättä Itäisen Suomen kannanhoitoalueen susikantaa on toteutunut, mutta kannan reilu lasku antaa ymmärtää, ettei tavoite tasaisemmasta levittäytymisestä ole toteutunut. Läntisen Suomen kannanhoitoalueella tavoitteena ollut susikannan levittäytyminen ja uusien elinpiirien muodostuminen ei ole toteutunut susien määrän laskettua roimasti tarkasteluajanjaksolla.

³³ Naturvårdsverket, Statens Jordbruksverk & Statens Veterinärmedicinska Anstalt, 2010: Genetisk förstärkning av den svenska vargstammen - Svar på uppdrag om rutiner för införsel och utplantering av varg i Sverige.

³⁴ Räikkönen ym. 2013: What the Inbred Scandinavian Wolf Population Tells Us about the Nature of Conservation.

³⁵ Naturvårdsverket ym. 2010

Kuva 6. Susikannan kehitys koko maassa (1y-akseli) vuosina 2006–2013 ja kannanhoitoalueittain (2y-akseli) vuosina 2008–2013. Vähimmäiskanta-arviot on annettu kyseisen vuoden helmi-maaliskuussa.

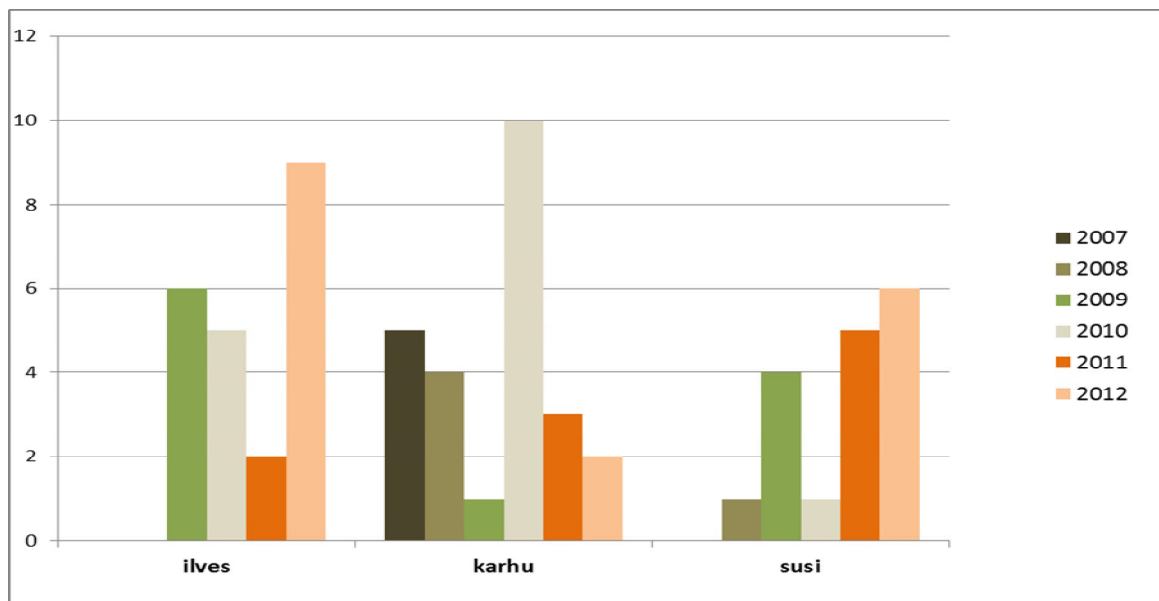
3.1.3. Metsästyksen mitoitus

Metsästyksen mitoituksen reunaehdoista on tarkemmin kappaleessa 2.2.2. Poikkeuslupien myöntökäytäntö on muuttunut tämän arvioinnin tarkasteluajanjaksolla; 31.7.2008 asti myöntäjä oli maa- ja metsätalousministeriö, 1.8.2008–28.2.2011 riistanhoitopiirit ja 1.3.2011 alkaen Suomen riistakeskus. Suurpedoille myönnettävät poikkeusluvut ovat joko kannanhoidollisia tai vahinkoperusteisia lupia.

Metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista annettu Valtioneuvoston asetus (452/2013) määrittelee poikkeuslupaehdot ja -vaatimukset. Pyyntiin osallistuvien henkilöiden nimet on ilmoitettava alueen poliisilaitokselle ja rajavartiolaitokselle myös rajavartiolaitokselle ennen pyyntiin ryhtymistä ja jokaisesta pyyntiin lähdöstä ja pyyntialueesta on etukäteen ilmoitettava poliisilaitokselle. Poikkeusluvan saajan on ilmoitettava Suomen riistakeskukselle ja poliisille ahman, ilveksen, karhun, saukon ja suden pyynnin tuloksesta ensimmäisenä arkipäivänä siitä, kun poikkeusluvassa tarkoitettu riistaeläin on tullut pyydystetyksi taikka, jos riistaeläin on jäänyt pyydystämättä, poikkeusluvan voimassaolon päättymisestä. Poikkeuslupa voidaan myöntää kesäkuussa 2013 voimaan tulleen asetuksen mukaisesti enintään 21 vuorokauden ajaksi. Tämän arvioinnin tarkasteluajanjaksolla poikkeusluvan voimassaoloaika oli 14 vuorokautta perustuen 1.3.2011 voimaan tulleen metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista annettuun Valtioneuvoston asetukseen (169/2011). Metsästyslain mukaan saaliiksi saatu suurpeto kuuluu valtiolle.

Maa- ja metsätalousministeriön säätäessä asetuksia suurimmista sallituista saalismääristä käytetään tärkeimpänä taustatietona RKTL:n lausuntoja suurpetomääristä ja kestävästä metsästysverotuksesta. RKTL antaa metsästysmääriin liittyvät lausunnot pyydettyä ja näitä lausuntoja RKTL on tuottanut vuosina 2007–2012 yhteensä 29 kappaletta.

Turvallisuushakaa aiheuttavat poikkeuksellisesti käyttäytyvät suurpedot poistetaan pääsääntöisesti poliisilain 25 §:n nojalla tarvittaessa. Tämä tarkoittaa sellaisia nopeasti yhä uhkaavammaksi kehittyviä, ihmisen hengelle tai terveydelle vaaraa aiheuttavia tai omaisuudelle huomattavaa vaaraa aiheuttavia tilanteita, joissa ei ole aikaa selvittää metsästyslain tai -asetuksen soveltamisedellytyksiä. Näiden poliisiharkintaan perustuvien määräysten nojalla on tapettu vuosina 2007–2012 kaikkiaan 22 ilvestä, 25 karhua ja 17 susia (kuva 7). Vuosi 2010 oli erityisen huono ravintovuosi karhulle, mikä aiheutti runsaasti karhujen pihavierailuja. Ilvesten osalta puolestaan metsästysvuoden 2012-2013 suuri määrä (yhdeksän ilvestä) johtuu siitä, että poliisin määräyksiin on lopetettu myös kuusi heikkokuntoista/nääntynyttä ilveksiä. Ilveksen osalta on vain harvoin kyse varsinaisesta turvallisuushakasta.

Kuva 7. Poliisilain 25§:n nojalla tapetut ilvekset, karhut ja sudet metsästysvuosina 2007/08–2012/13.

Ahma

Ahmalle ei ole sen rauhoituksen (vuonna 1982) jälkeen myönnetty poikkeuslupia. Ahman suojelutaso on arvioitu Tunturi-Lappia lukuun ottamatta epäsuotuisaksi (taulukko 4). Poikkeuslupien myöntö metsästyslain 41 §:n perusteella ahmojen pyytämiseksi ahmatihentymäalueilla on mahdollista metsästyslain ja poikkeuslupa-asetuksen puitteissa, mikäli muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole eikä ahman suotuisa suojelutaso sen luontaisella levinneisyysalueella vaarannu. Poikkeuslupien myöntäminen ei ole kuitenkaan ollut käytännössä mahdollista ahman kannanhoitosuunnitelman ja MMM:n asetuksen suurimmista sallituista saa-

lismääristä puuttuessa. Myös poikkeuslupien kohdentaminen on ahmakannan nykytilanteessa hankalaa. Mikäli poistoluvat myönnettäisiin poroja tehokkaasti tappaviin ahmoihin, tapettaisiin samalla myös vanhempia ja kokeneempia ahmoja, jotka yleisesti ottaen ovat harjaantuneempia porojen saalistajia kuin nuoret ahmat. Tällöin on mahdollista, että pienen ahmakannan elinkyky heikkenisi pitkällä aikavälillä. Toisaalta myös ahmanaaraat tappavat runsaasti poroja kevättalvella turvatakseen pesintänsä onnistumisen. Hitaasti lisääntyvästä ahmakannasta naaraiden poisto vaarantamatta ahmakannan kasvumahdollisuuksia voi olla ekologisesti tarkastellen riskialtista. Ruotsissa ja Norjassa ahmoja poistetaan poikkeuslavin ja Norjassa on ahmalle myös normaali metsästysaika.

Ilves

Suomen riistakeskus myöntää hakemuksiin ja kokonaisvaltaiseen harkintaan perustuen ilvekselle sekä kannanhoidollisia että vahinkoperusteisia poikkeuslupia maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädetyn suurimman sallitun saalismäärän puitteissa (kts. kpl 2.2.2). Vahinkoperusteisille luvuille ei ole asetettu rajoitusta alkaen metsästysvuodesta 2013–2014, mutta tarkastelujaksolla vahinkoperusteisilla poikkeusluvilla oli asetettu yläraja. Kannanhoidollisessa tarkoituksessa myönnetty poikkeusluvat on kohdennettu ilveskannan tiheimmille alueille ja vahinkoperusteiset poikkeusluvat erityistilanteisiin, joita ovat esimerkiksi porotaloudelle aiheutuvat erityisen merkittävät vahingot³⁶.

Ilveksen kannanhoitosuunnitelmassa todetaan kannankehityksen tavoitteiksi seuraavaa:

- *Ilveskannan kasvua pyritään rajoittamaan erityisesti tihentymäalueilla ottaen huomioon kestävän käytön periaate ja tavoitteeksi asetettu tasaisempi kannantiheys.*

Ilveskannan vähimmäiskanta-arvion tarkentumisen myötä ilveskannan kasvun suuruus on tarkentunut, ja maa- ja metsätalousministeriö on viime vuosina mahdollistanut aiempaa laajemman ilvesten pyynnin kannanhoidollisin poikkeuslavin (kuva 8).

Metsästyksen mitoituksella ei ole toistaiseksi saatu pysäytettyä ilveksen kannankasvua ilveksen tihentymäalueilla. Ilveskannan hidas reagointi metsästyksen mitoituksella haettuun kannan kasvun pysäyttämiseen antaa ymmärtää, ettei ilveskannan määrittäminen ole ollut ajan tasalla 2000-luvulla. RKTL onkin laatinut avuksi ilveksen kannanhoidollisiin päätöksiin niin sanotun ennustemallin³⁷. Mallissa ennustetaan, kuinka eri verotusmäärät (10, 16 ja 20 %) vaikuttavat ilveskannan kehittymiseen. Mallia hyödynnettiin ensimmäisen kerran metsästysvuonna 2012–2013, jolloin verotusprosenttina käytettiin muun Suomen alueella 16 %, jonka oli tarkoitus johtaa vakaan populaation mallin ennustamaan kannan kehitykseen. Tämäkään ve-

³⁶ Ilveksen kanta-arvioinnin menetelmät < http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/ilves/ilveksen_kanta_arvioinnin/>

³⁷ ennuste ilveskannan kehityksestä vuoteen 2015 – ennustemallin kuvaus
<http://www.rktl.fi/www/uploads/pdf/Riista/ennustemallin_kuvaus_ilves.pdf>

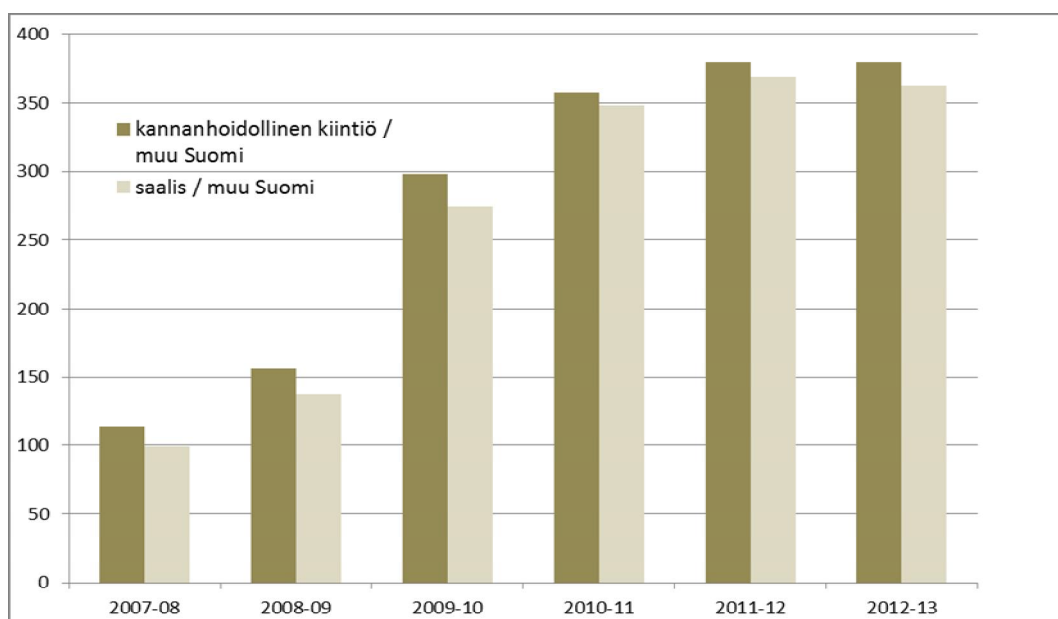
rotusmäärä ei ollut vielä riittävä leikkaamaan kanta, joten muun Suomen kannanhoitoalueella verotusprosentti nostettiin 22 %:iin metsästysvuodelle 2013–2014³⁸.

Kannanhoidollisten poikkeuslupien korkea käyttöaste (kuva 8) antaa ymmärtää, että kannanhoidollisten lupien mitoitus on ollut oikean suuntainen. Kannanhoidollisten lupien määrällisesti suurempi kohdentaminen ilvestiheille alueille olisi voinut saada aikaan lupien korkeamman käyttöasteen. Tarkasteluajanjaksoilla ainoastaan kahden alueen, Pohjois-Karjalan ja Kainuun, ilveskanta on pienentynyt lähentyen maan keskiarvoa. Pohjois-Savossa oli tarkasteluajanjakson alussa ja edelleen myös lopussa Suomen ilvestihein kanta. Alueen vähimmäiskanta-arvion mukaan yksilömäärä lisääntyi tänä aikana 130 yksilöllä. Tosin on todettava, että kanta lähti laskuun metsästysvuonna 2012–2013. Toisaalta Etelä-Hämeen maltillinen ilveskannan kasvu tarkasteluajanjaksoilla kasvoi räjähdysmäisesti yhden vuoden aikana n. 85 yksilöllä metsästysvuonna 2012–2013. Viimeaikainen nousu kanta-arvioissa selittyy talvella 2011–2012 ja 2012–2013 suoritettujen alueellisten erillislaskentojen tuottamalla tarkentuneella tiedolla ilvespentueiden määristä.

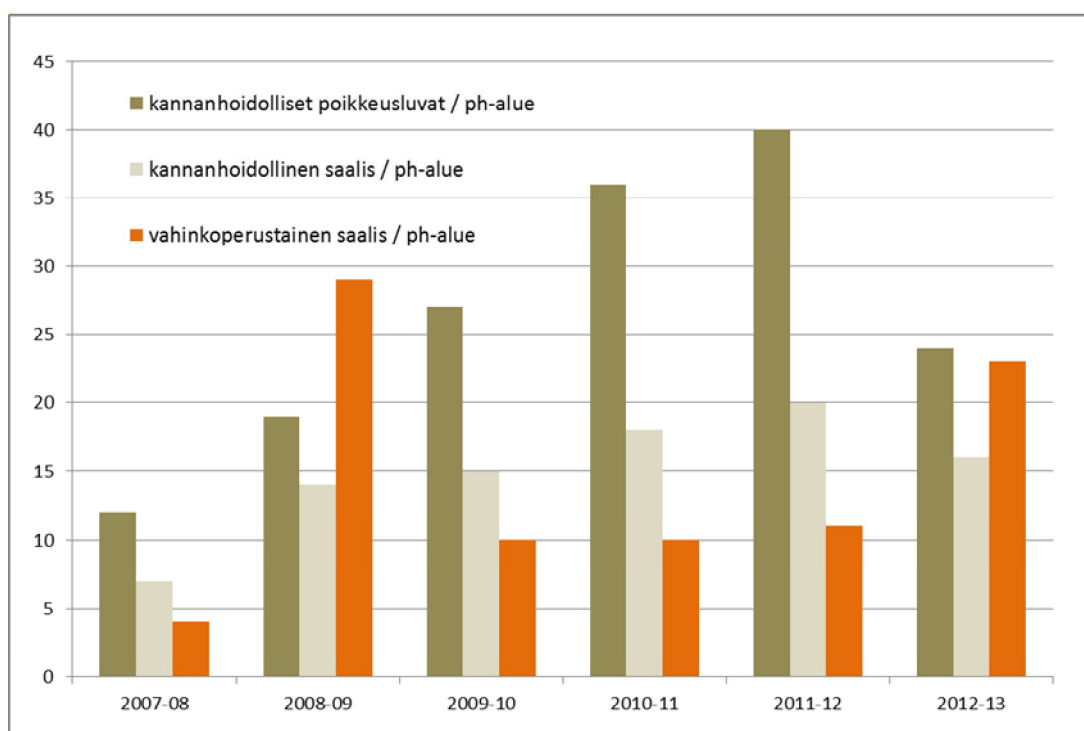
Muun Suomen kannanhoitoalueella myönnettiin tarkasteluajanjaksoilla vuosittain vain muutamia vahinkoperusteisia poikkeuslupia vahinkoa aiheuttavien ilvesten tappamiseen. Esimerkiksi metsästysvuonna 2011–2012 vahinkoperusteisia poikkeuslupia myönnettiin muun Suomen alueella kuusi (hakemuksia oli yhdeksän) ja myönnettyjen poikkeuslupien myötä saatiin saaliiksi yksi ilves. Metsästysvuonna 2012–2013 vahinkoperusteisia poikkeuslupia myönnettiin muun Suomen alueelle neljä (hakemuksia seitsemän) ja saaliiksi saatiin yksi ilves.

Poronhoitoalueella ilveskanta on pysynyt maltillisena, mutta kuitenkin runsastunut tarkastelujaksolla (kuva 4). Kannanhoidollisissa poikkeusluissa käyttöaste on jäänyt huomattavan vajaan (kuva 9). Poikkeusluilla (kannanhoidolliset ja vahinkoperusteiset yhteensä) saatu vuosittainen saalis on ollut keskimäärin kolmenkymmenen (vaihteluväli 11–43) yksilön pintaan. Näistä noin puolet on saatu kannanhoidollisessa metsästyksessä, mutta kannanhoidollisten ja vahinkoperusteisten poikkeuslupien saaliiden suhteet ovat vaihdelleet vuosittain (kuva 9). Myönnettyt ja käytetyt poikkeusluvut antavat ymmärtää, että metsästyksen mitoitus ei ole ollut esteenä kannanhoitosuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiselle poronhoitoalueella. Myönnettyjen poikkeuslupien tehokkaammalla käyttöasteella olisi kuitenkin voitu vaikuttaa tavoitteeseen, että poronhoitoalueen ilveskanta ei olisi runsastunut lähtötilanteeseen nähden.

³⁸ Maa- ja metsätalousministeriön asetus poikkeusluilla sallittavasta Ilveksen metsästyksestä metsästysvuonna 2013–2014, Muistio 26.6.2013

Kuva 8. Ilveksen kannanhoidollisten poikkeuslupien kiintiöt ja toteutuneet saalismäärät Suomessa (pl. poronhoitoalue) metsästysvuosina 2007/08–2012/13.

Kuva 9. Ilvekselle myönnetyt kannanhoidolliset poikkeusluvut ja toteutuneet saalismäärät sekä vahinkoperusteisten poikkeuslupien saalis poronhoitoalueella metsästysvuosina 2007/08–2012/13.

Karhu

Karhulle myönnetään kannanhoidollisia poikkeuslupia maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säättämän suurimman sallitun saalismäärän rajoissa, samoin periaattein kuin ilvekselle. Poikkeusluvut myöntää Suomen riistakeskus harkintansa mukaan (kts. kpl 2.2.2).

Metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista annetun Valtioneuvoston asetuksen (452/2013) mukaisesti karhunmetsästyksessä on poronhoitoalueella noudatettava maa- ja metsätalousministeriön erikseen itäiselle ja läntiselle poronhoitoalueelle määräämää kiintiötä. Kyseisellä alueella metsästyksessä tapetusta karhusta on välittömästi ilmoitettava Suomen riistakeskukselle (aiemmin Lapin riistanhoitopiirille). Kiintiötietoja ja keskeytysmetsästyksen tuloksia tarkastellaan erikseen läntisellä ja itäisellä poronhoitoalueella. Keskeytysmetsästyksellä saatu saalis on noudatellut pitkälti maa- ja metsätalousministeriön määräyksiä ja asetuksin säätämää ylärajaa aina metsästysvuoteen 2009–2010 saakka. Kiintiötä nostettiin ja saalismäärät nousivat syksyn 2010 metsästyksessä 55 karhuun, mutta tämän jälkeen saalis on jäänyt annetun reilusti asetetun kiintiön alle (taulukko 6). Vähentyneet saalismäärät korreloivat vähentyneiden karhumäärien kanssa (kuva 5).

Taulukko 6. Karhun keskeytysmetsästyksen kiintiö ja saalis poronhoitoalueella metsästysvuosina 2007/08–2012/13.

Karhun keskeytysmetsästys	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13
- kiintiö/poronhoitoalue	34	26	42	60	60	40
- kiintiö/läntinen ph-alue	8	6	12	15	15	10
- kiintiö/itäinen ph-alue	26	20	30	45	45	30
- saalis/poronhoitoalue	33	26	42	55	33	30
- saalis/läntinen ph-alue	7	6	12	12	6	8
- saalis/itäinen ph-alue	26	20	30	43	27	22

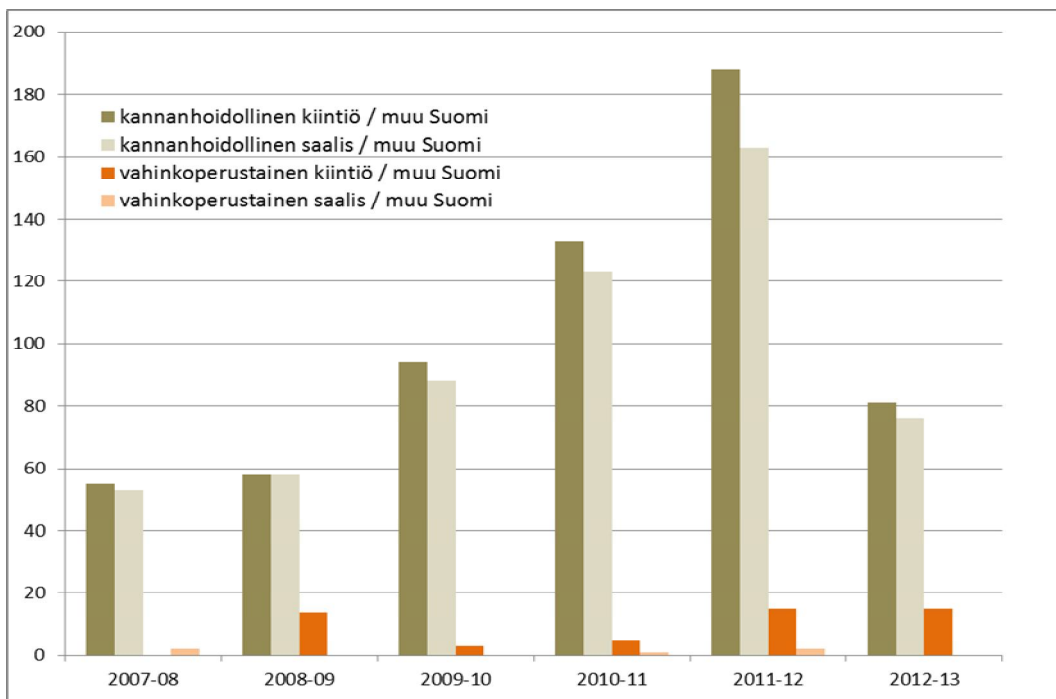
Karhujen väheneminen poronhoitoalueella näkyy osittain myös vähentyneinä karhun aiheuttamina porovahinkoina (kts. kpl 3.2.2). Toisaalta riistavahinkolain (105/2009) voimaantulon jälkeen kuolleenä löydettyjä karhun tappamia poronvasoja ei ole ilmoitettu samassa määrin kuin ennen riistavahinkolakia, koska vasonnan ja marraskuun viimeisen päivän välisenä aikana löydetyistä vasoista ei enää makseta riistavahinkolain mukaisesti erikseen korvausta³⁹. Ongelmana karhukanta-arvion, saaliin ja vahinkojen välisen yhteyden korrelaation suhteen voi olla myös se, että karhut ehtivät liikkua itärajan yli ennen pyyntikautta palatakseen jälleen Suomen puolelle porojen vasonta-aikaan.

Maa- ja metsätalousministeriössä on yhdessä porotalouden ja RKTL:n edustuksen kanssa pohdittu kannanhoidosuunnitelmassa esitettyä tarvetta jakaa poronhoitoalue esimerkiksi neljään kannanhoidon alueeseen, mutta tätä ei ole nähty tarpeellisenä toimena tilanteessa, jossa karhujen kannanhoidollisista luvista on useamman vuoden ajan jäänyt lupia käyttämättä eikä vahinkoperusteisia lupia ole juurikaan haettu⁴⁰.

³⁹ tiedonanto Harri Norberg 5.12.2013

⁴⁰ Tiedonanto Jussi Laanikari 2.12.2013

Metsästyksen mitoituksella on pyritty nimenomaan vakiintuneen kannan alueella vastaamaan voimakkaasti vuosina 2007–2010 kasvaneeseen karhukantaan. Metsästysvuosina 2007–2008 ja 2008–2009 toteutuneet saalismäärät saavuttivat Suomessa (pl. poronhoitoalue) asetetun kiintiön, joten kannanhoidollista poikkeuslupakiintiötä nostettiin seuraavina kolmena metsästysvuotena huomattavasti (kuva 10). Tämä johti vakiintuneen kannan alueella huomattavaan kannanlaskuun, jolla saavutettiin kannanhoidosuunnitelmassa asetettu tavoite. Sen sijaan levittäytymisvyöhykkeellä kanta on noussut kannanhoidosuunnitelman tavoiteasettelun vastaisesti hyvin jyrkästi (kuva 5). Karhun kohdalla ollaan tilanteessa, jossa vakiintuneen kannan alueella ei ole haluttu käyttää kaikkia mahdollisia kannanhoidollisia poikkeuslupia. Tämä viittaa siihen, että karhun kannankehityksestä kannetaan vastuuta ja siten karhua kohtaan tunnetaan alueellista omistajuutta.

Kuva 10. Karhun kannanhoidollisten poikkeuslupien kiintiöt (suurin sallittu saalismäärä) ja toteutuneet saalismäärät sekä vahinkoperusteiset poikkeuslupakiintiöt ja toteutuneet saalismäärät Suomessa (pl. poronhoitoalue) metsästysvuosina 2007/08–2012/13. Poronhoitoalueen vuotuiset kiintiöt ja toteutuneet saalismäärät on esitetty Taulukossa 6.

Susi

Sudelle myönnetään ainoastaan vahinkoperusteisia poikkeuslupia maa- ja metsätalousministeriön asetuksen ja siinä säädetyn suurimman sallitun saalismäärän sekä asetuksen muiden rajoitusten mukaan. Susien poikkeuslupien myöntäminen siirtyi maa- ja metsätalousministeriöltä riistanhoitopiireille 1.8.2008 alkaen ja edelleen Suomen riistakeskukselle 1.3.2011. Samaan aikaan susi myös rauhoitettiin poronhoitoalueella.

Ensimmäistä kertaa poronhoitoalueella vuoden 2001 sudenpyynnin luvanvaraistamisen jälkeen maa- ja metsätalousministeriö ei rajoittanut poikkeuslupien määrää poronhoitoalueella metsästysvuonna 2012–2013, koska vuotta aiemmin suurin sallittu saalismäärä täyttyi poronhoitoalueella nopeasti ja ennen täydentävän asetuksen voimaantuloa ehti itäisellä poronhoitoalueella kertyä useiden satojen tuhansien eurojen arvoiset porovahingot. Myös vain yhtä metsästysvuotta koskevan asetuksen antamisesta on päätetty luopua, koska kanta-arvion myöhäisen valmistumisen (lokakuun alku) johdosta metsästysvuoden päättymisen (31.7.) ja asetuksen antamisen (marraskuun alku) välille jää useita kuukausia, jolloin ei ole toimivaltaista viranomaista hoitamaan mahdollisia vahinkoperusteisia poikkeuslupia tai kaikkia turvallisuushkatilanteita. Tämä uudistus koskee vuosia 2013–2016.⁴¹

Koska susikantaa ei ole verotettu kannanhoidollisin poikkeusluvin, tapahtuu kaikki susien pyynti vahinkoperusteisten poikkeuslupien nojalla. Tämä näkyy huomattavan suurina lupahakemusmäärinä verrattuna ilvekseen ja karhuun (taulukko 7). Haettujen lupien suuresta määrästä huolimatta ei lupia ole myönnetty kovinkaan paljon. On syytä huomata, että myönnettyjen poikkeuslupien määrä kertautuu useiden peräkkäisten samoihin yksilöihin kohdistuneiden poikkeuslupien myötä. Myönnetty poikkeuslupamäärä (taulukko 7) ei siten kerro kuinka moneen susiyskilöön poikkeusluvut ovat kohdentuneet. Erityisesti poronhoitoalueella samoille alueille on myönnetty useita peräkkäisiä poikkeuslupia, koska vahinkoa aiheuttaneita susiyskilöitä ei ole kaadettu poikkeusluvassa määritellyn 14 vuorokauden lupa-ajan kuluessa. Lupaprosessia on avattu tarkemmin kappaleessa 2.2.2.

Saaliiksi on päätynyt poronhoitoalueen ulkopuolella vain kourallinen susia. Haettujen lupien määrä kertoo tarpeesta ja halusta vaikuttaa oman alueen susimääriin. Hylätyt hakemukset kertovat suurpetopoliittisten linjausten ja kentän eriävästä näkemyksestä siitä, mitä alueen susille on tehtävä. Hylätyt hakemukset kertovat myös siitä, että hakemuksen selvitysosiota ei valmistella huolella. Vähäinen saalis kertoo siitä, että poikkeuslupan myöntöehdot ovat olleet kyseiseen tilanteeseen liian tiukat. Mikäli poikkeuslupa katsotaan riistahallinnon taholta tarpeelliseksi, mutta sillä ei saada saalista, on syytä miettiä joustavampia toimintamalleja nopeutetusta päätöksenteosta itse pyyntiin. Toisaalta myönnetty poikkeuslupa voi rauhoittaa luvan hakeneita, vaikka saalista ei tulisikaan.

Poronhoitoalueella muun tyydyttävän ratkaisun käyttö, kuten vahinkoa aiheuttavien susien häätäminen alueelta, ei onnistu susien aiheuttamien vahinkojen estämiseksi, koska poroja tappamaan oppineet sudet todennäköisesti palaavat takaisin elinpiirilleen saalistamaan poroja tai siirtyvät toiselle alueelle tappamaan poroja. Porot laiduntavat vapaasti luonnossa, joten käytännössä on mahdotonta estää suden aihe-

⁴¹ Maa- ja metsätalousministeriön asetus poikkeusluvalla sallittavasta Suden metsästyksestä poronhoitoalueen ulkopuolella metsästysvuosina 2013–2016, Muistio

uttamat porovahingot muulla tavalla kuin poistamalla susi. Tästä syystä poronhoitoalueelle on myönnetty runsaasti poikkeuslupia mittavien taloudellisten vahinkojen estämiseksi. Susikanta on myös pysynyt poronhoitoalueella maltillisena metsästyspaineen avulla.

Taulukko 7. Poronhoitoalueella ja muun Suomen alueella haetut ja myönnettyt vahinkoperusteiset poikkeusluvut sekä myönnettyillä poikkeusluvilla saatu saalis metsästysvuosina 2009/10–2012/13.

PORONHOITOALUE	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
haettu poikkeuslupia			74	59	120	85
myönnetty poikkeuslupia	25	47	57	53	57	66
saalis poikkeusluvilla	11	10	26	10	23	11
MUU SUOMI						
haettu poikkeuslupia			21	10	17	52
myönnetty poikkeuslupia	26	6	6	4	4	7
saalis poikkeusluvilla	19	4	3	0	2	4

Muun Suomen alueella ehdittiin myöntää metsästysvuonna 2007–2008 poikkeuslupia sudelle 26 kappaletta (taulukko 7), joiden nojalla saatiin saaliiksi yhteensä 19 sutta. Tuolloin susikanta oli korkeimmillaan eikä ollut ennustettavissa susikannan tulevien vuosien jyrkkää laskua. Sittenkin vahinkoperusteisten poikkeuslupien kiintiö on vaihdellut vuosittain, millä on pyritty reagoimaan kannan koon muutoksiin. Suurimpia sallittuja saalismääriä koskevat määräykset ja asetukset on annettu yleensä koko maata koskien, mutta metsästysvuonna 2012–13 ei määrätty erillistä suurinta sallittua saalismäärää poronhoitoalueelle, vaan ainoastaan muun Suomen kannanhoitoalueille. Viimeisinä vuosina harkintaa on ohjannut myös sosiaalisen sietokyvyn lasku sutta kohtaan. Poikkeusluvilla on pyritty vastaamaan alueilla koettuihin susiongelmien.

3.1.4. Riskianalyysissä tunnistetut ekologiset kannanhoidolliset riskit

Suurpetojen kannanhoidon ekologisia riskitekijöitä pohdittiin kaikissa viidessä riskiverstaassa. Ekologiset kannanhoidolliset riskit leikkaavat useassa kohdassa sosiaalisten kannanhoidollisten riskien puolelle, mutta myös taloudellisten riskien puolelle. Sosiaalisista konflikteista nouseekin este ekologisten tavoitteiden saavuttamiselle. Alla on listattuna riskiverstaissa esiin nousseita uhkatekijöitä.

Uhanalaisuusluokitus reagoi hitaasti muuttuviin suurpetokantoihin päivityksen tapahtuessa kymmenen vuoden välein.

- Ilveksen kohdalla vähimmäiskanta-arvio on kasvanut miltei tuhannella yksilöllä vuodesta 2007 vuoteen 2013 ja tuo lisäys ei näy uhanalaisuusluokituksessa.
- Suden kohdalla vähimmäiskanta-arvio on laskenut sellaisiin lukemiin, että susi on nykypäivänä äärimmäisen uhanalainen laji, mikä ei näy uhanalaisuusluokituksessa.

Metsästäjien ja suurpetotutkimuksen välinen vuosien mittaan konfliktoitunut suhde on luonut vakavan luottamuspuolan näiden toimijoiden välille. Tämä on johtanut kannanmäärityksen ongelmiin.

- Suurpetohavaintojärjestelmä Tassu on ollut osittain toimimaton teknisten vajavaisuuksien vuoksi ja tämä on aiheuttanut epäluottamusta järjestelmän toimintaa kohtaan.
- Ilveksen kannanmääritys ei ole ollut ajantasainen ja tämä on heijastunut epäluulona myös muiden suurpetojen kannanmäärityksen oikeellisuuteen.
- Epäluottamus on johtanut tilanteeseen, jossa metsästäjät kokevat RKTL:n edustavan suojelutavoitteista sidosryhmää ja sen antamia kanta-arviota ei pidetä luotettavana. Näin ollen kannanhoidon tavoiteasettelun katsotaan pohjautuvan väärille kantatiedoille.
- Susien pannoitukset ovat vaikeutuneet syntyneen epäluottamuksen vuoksi.
- Metsästäjien heikko motivaatio ilmoittaa petohavainnosta vääristää ja vaikeuttaa kannankoon määritystä. Tämä johtuu pitkälti luottamuspuhasta. Suurpetojen jälkihavainnoista ei raportoida, mikäli koetaan, ettei niillä ole vaikutusta kannankoon arviointiin. Myös jälkihavaintojen tarkastamisesta koituvat kustannukset koetaan kohtuuttomiksi etenkin sellaisessa tilanteessa, jossa havainnoitsija ei näe havainnolla olevan todellista merkitystä tai hyötyä itselleen.
- Hyödylliseksi katsotut erillislaskennat kärsivät tutkimuksen ja riistahallinnon resurssipuudesta.
- Myös poronhoitoalueella kannanmääritys on epävarmaa vähäisten ilmoitettujen suurpetohavaintojen vuoksi. Tämä johtuu paitsi pitkistä välimatkoista, niin myös epäluottamuksesta poronhoitajien ja riistahallinnon välillä. Myös havainnoitsijaverkoston ja tieverkoston harvuus verrattuna muuhun Suomeen selittää osaltaan vähäisempää suurpetohavaintojen lukumäärää.

Poikkeuslupajärjestelmä nähdään oikeansuuntaisena työkaluna, jonka käytössä on kuitenkin vaikeuksia.

- Vahinkoperusteisen poikkeuslupamyönnön kankeus, kuten hakumenettelyn vaikeus, vahinkoyksilön hankala osoittaminen ja lyhyt poikkeusluvan voimassaoloaika vaikeuttavat suurpetojen sosiaalista hyväksyttävyyttä.
- Vahinkoperusteisten susilupien riippuminen niille myönnetystä vuosittaisesta kiintiöstä hankaloittaa susikannan hallintaa.
- Poronhoitoalueella karhun ja ilveksen metsästystä hankaloittaa myöhäinen ajankohta, jonka johdosta ne ehtivät siirtyä itärajan yli ennen metsästyskautta.
- Suurpetojen vahinkoperusteisilla poikkeusluvalla tapahtuvan pyynnin vaarana on suurpetojen leimaantumisen peliksi haittaeläimiksi. Tätä epäsuotuisaa kehitystä tukee myös se, että vahinkoperusteisella poikkeusluvalla pyydetty yksilö kuuluu valtiolle.

Lisäksi esiin nousi yksittäisiä ekologisia riskitekijöitä.

- Salakaadot ovat romahduttaneet susikannan.
- Ahmakannan kahtiajakautuminen on populaatiogeneettinen ongelma.
- Puolet ahmakannasta on poronhoitoalueella, missä se aiheuttaa runsaasti taloudellisia ongelmia ja on siten salakaatojen kohde.
- Karhunaaraiden vähäisyys kehittyvän kannan hoitoalueella hidastaa karhukannan tasaisempaa levittäytymistä koko maahan.
- Haaskaruokinnan aiheuttamat kielteiset vaikutukset etenkin karhujen ravinnonkäyttöön ja toisaalta riskiin, jossa karhu tottuu ihmisiin.
- Loukkaantuneiden suurpetojen hoitaminen ja vapautus luontoon tuottaa ihmisiin tottuneita yksilöitä.
- Rajavartiostolla on ilmoitusvelvollisuus ainoastaan raja-alueen ylittävistä suurpedoista, ei koko toiminta-alueen suurpetohavainnoista.
- Suurpetotutkimuksen resurssit eivät riitä kaikkeen siihen tutkimukseen mihin olisi akuutisti tarvetta.

3.1.5. Arvio kannanhoidon ekologisten tavoitteiden saavuttamisesta

Tässä kappaleessa esitetään kehittämisarvioinnin tekijöiden kokonaisnäkemys 1) nykyisen suurpetopolitiikan onnistumisista kannanhoidon ekologisten tavoitteiden saavuttamisessa, sekä 2) tulevan kannanhoidon kehittämiseksi vaadittavista toimenpiteistä, jotta kannanhoidolle kappaleessa 4.2. asetettavat tavoitteet täyttyvät.

Onnistumisia

- Susikannan arviointia tarkennetaan erillislaskennoilla ja näistä laskennoista saadaan myös vertailutietoa kanta-arvioiden osuvuudesta. Tähän mennessä molemmilla laskentatavoilla saadut arviotiedot ovat olleen hyvin lähellä toisiaan, joten susikannan koon arvioinnin voi katsoa olevan luotettava. Kannankoon arviointia ei kuitenkaan pidetä nk. kentällä luotettavana mikä johtuu suurpetopolitiikan yhteiskunnallisen hyväksynnän puutteesta. Tästä on tarkemmin kappaleessa 3.3.3.
- Karhun kannankoon arviointiin luotetaan, vaikka kehittämiseenkin on tarvetta.
- Käytettyjen poikkeuslupien ja kannankehityksen perusteella voidaan todeta, että metsästyksen mitoituksella on saavutettu kannanhoitosuunnitelmassa asetetut tavoitteet susikannan koon pysymisestä ennallaan poronhoitoalueella.
- Susien siirtymisiä Skandinaviaan tapahtuu vuosittain, vaikkakin pieniä määriä. Ruotsin kanssa ylläpidetään yhteistyötä tämän aiheen tiimoilta.
- Ilveskanta on Suomessa kasvanut ja levittäytynyt uusille alueille.

- Karhukanta on Suomessa kasvanut ja levittäytynyt hiljalleen uusille alueille.
- Suurpetojen poikkeuslupien myöntämisoikeuden siirto vuonna 2008 maa- ja metsätalousministeriöstä alueellisille riistanhoitopiireille ja sittemmin Suomen riistakeskukselle oli oikeansuuntainen muutos.
- Poikkeuslupamyöntöprosessi on nopeutunut vuosien aikana huomattavasti. Uusi kolmea metsästysvuotta koskeva asetus on poistanut suden kohdalla tilanteen, jossa voisi puuttua toimivaltainen viiranomainen. Tämä on onnistunut muutos.
- Ilveksen ja karhun vahinkoperusteisten poikkeuslupien myöntäminen Suomen riistakeskuksen harkinnalla koko maassa ilman ylärajaa on onnistunut muutos.
- Tassun päivitys marraskuussa 2013 on askel luottamuksen rakentamiseen.
- Riistahallinnossa on tunnustettu sosiaalisen sietokyvyn ylittyminen tiheillä suurpetokantojen alueilla. Tähän on pyritty vastaamaan kannanhoidollisilla poikkeusluvilla, joilla tähdätään kannankasvun leikkaamiseen ja tihentymien purkamiseen.
- Pohjoismainen yhteistyö on jatkuvaa ja sitä kehitetään edelleen.

Kehittämistarpeita

- Suurpetojen kohdalla on tarve tiheämmälle kansalliselle uhanalaisuusluokituksen tarkistukselle. Tällöin argumentointi uhanalaisuusluokituksen kautta perustuu ajantasaisempaan kannankokoon.
- Suurpetohavaintojärjestelmä Tassun toimivuudesta on pidettävä huoli, ja koulutettava sekä motivoitava suurpetoyhdyshenkilöverkostoa jatkuvasti.
- Ahmakannan geneettinen monimuotoisuus on pientä, ja molemmissa alapopulaatioissa oli nähtävissä merkkejä äskettäisestä pullonkaulailmiöstä. Poronhoitoalueen ahmakannan DNA-seuranta tulee tehdä ulostenäytteiden avulla. Ahmakantaan liittyvien yksilötason tietojen lisäksi tutkimus toisi myös lisätietoa ahmojen vuotuisesta liikkuvuudesta ja pesinnästä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Tarkemmasta kanta-arviosta saadaan lisätukea ahmakannan säätelyyn ja korvauksiin.
- Ahmojen siirtoistutuksia tulee jatkaa. Noin 70-90 yksilön itäinen ahmapopulaatio on pienestä koostaan huolimatta vakaa, mikä osoittaa sen tulevan toimeen alueilla, joissa keskikokoisten sorkkaeläinten kannat ovat alhaiset⁴². Siirtoistutuksilla vahvistetaan itäistä kantaa ja samalla helpotetaan Tunturi-Lapin ahmatihentymäalueilla ahmojen aiheuttamia taloudellisia ja sosiaalisia paineita.
- Ahmakannan koon arviointi vaatii lisäpanostusta niin poronhoitoalueella kuin muunkin Suomen alueella. Poronhoitoalueen suurpetohavaintojen ilmoittamista kaikkien lajien kohdalla tulee kehittää edelleen. Paliskuntia ja poroelinkeinon harjoittajia tulee osallistaa petokantojen seuranttyöhön kannustavin keinoin.

⁴² Koskela A. 2013: Wolverine habitat selection, diet and conservation. Väitöskirja, *Genetics acta universitatis ouluensis; a scientia e rerum naturalium* 614.

- Ilveksen kannanmääritys tulee saada ajantasaiseksi mahdollisimman pian. Erillislaskentoja on syytä jatkaa.
- Karhukannan DNA-perusteisia määrittämiä tulee kehittää edelleen kannankoon määrittämisen tarkentamiseksi.
- Kannanseurantaan ja tutkimukseen osallistettavan kentän suuntaan täytyy huolehtia palautteen antamisesta.
- Vähimmäiskanta-arvion ilmoittamismuotoa tulee kehittää vastaamaan kentän toiveita. RKTL:n tulee antaa jokaisen suurpetolajin kohdalla yksi minimiyksilömäärää osoittava vuosittainen ”pääluku” julkisuuteen. Tästä huolimatta täytyy olla vapaa pääsy tarkempiin lukumääräarvioihin.
- Karhu- ja ilveskannan tasaisemman levittäytymisen saavuttamiseksi tulee varmistaa nopeat puuttumiskeinot alueellisiin tihentymiin.
- Ilveksen, karhun ja suden vahinkoperusteisia poikkeuslupia on myönnetty huomattavasti enemmän kuin mitä niillä on saatu saaliiksi. Tämä osoittaa ongelmia poikkeuslupan käytön ehdoissa, joita täytyy edelleen kehittää vastaamaan tarpeeseen.
- Poikkeuslupajärjestelmää tulee kehittää paikkaperustaiseksi siten, että lupia voidaan myöntää tarpeen mukaan niin, ettei koko maan kantatilanne vaikuta lupapäätökseen.
- Karhun ja ilveksen kohdalla on syytä pohtia mahdollisuutta siirtyä kolmen vuoden verotusmalliin. Tämä mahdollistaa myös erillislaskentojen tehokkaan hyödyntämisen.
- Ahmalle ja sudelle tulee voida myöntää kannanhoidollisia poikkeuslupia niiden tihentymäalueille tai alueille, joissa on osoitettavissa jatkuvia sosiaalisia ongelmia ahman tai suden kanssa. Kannanhoidollisten poikkeuslupien myöntäminen tukee suurpetojen arvokasta riistaeläinstatusa.
- Tulee pohtia tiiviimpää sidosryhmäyhteistyötä rajavartioston kanssa suurpetovahinkojen kirjaamisesta rajavartioston koko toiminta-alueella, ei ainoastaan rajan ylittävistä suurpedoista.
- Haaskojen käyttöä koskevat säännöt pitää saada nykyistä yksinkertaisemmiksi ja tehokkaammiksi.
- Maan rajojen ylittävää populaatioperustaista kannanhoitoa tulee vahvistaa Ruotsin, Norjan ja Venäjän kanssa.
- Kannanmäärityksen luotettavuuden ja suurpetotutkimuksen sujuvuuden varmistamiseksi on keskityttävä suurpetopoliittisten tavoitteiden ja toimien sosiaalisen hyväksynnän varmistamiseen. Tähän palataan tarkemmin kappaleessa 3.3.5.

3.2. SUURPETOJEN KANNANHOIDON TALOUDELLINEN KESTÄVYYS

Suurpetokantojen kannanhoidon taloudellisen kestävyys tarkastelussa huomioitiin riistahallinnon ja riistatutkimuksen kustannukset sekä suurpetovahinkojen korvaamiseen ja ennaltaehkäisyyn osoitetut määrärahat.

3.2.1. Hallinnon ja tutkimuksen kustannukset

Riistahallinnossa suurpetojen hallintaan ja tutkimukseen käytettävien resurssien arviointi on haastavaa. Maa- ja metsätalousministeriössä kala- ja riistaosaston riista- ja porotalouden yksikössä esittelijätasolla suurpetohallintoon käytetyt henkilötyövuodet ovat olleet tarkasteluajanjaksolla vuosittain 1,7 – 2,2 henkilötyövuotta. Suurpedot linkittyvät Suomen riistakeskuksen toimintaan saumattomasti ja niiden osuutta työpanostuksesta on vaikea eritellä. Yksinomaan suurpetoihin liittyvään neuvontaan ja koulutukseen käytetään vuosittain useampi henkilötyövuosi ja lisäksi tulevat hallinnolliset tehtävät. Kaikkiaan keskimäärin 14,5 henkilötyökuukautta käytetään vuosittain Suomen riistakeskuksessa suurpetoihin liittyvään neuvontatyöhön.⁴³ Lisätietoa neuvonnan ja koulutuksen sisällöstä löytyy kappaleesta 3.3.1. Vuonna 2008 suurpetojen poikkeuslupamyönnön siirryttyä silloisille riistanhoitopiireille, nähtiin kuitenkin tarve rekrytoida henkilö, joka toimi pohjoisten riistanhoitopiirien tukihenkilönä ja asiantuntijana porotalouden suuntaan. Tehtäväksi muotoutui poronhoitoalueen suurpetohavainnoinnin parantaminen, porovahinkojen uuden korvausjärjestelmän tietotarpeisiin vastaaminen ja vahinkojen eston kehittäminen.

Tämän arvioinnin tarkasteluajanjaksolla, vuonna 2011, uudistettiin riistahallinnon rakenteita yhdistämällä Metsästäjien Keskusjärjestö ja 15 alueellista riistanhoitopiiriä Suomen riistakeskukseksi. Alueellisen näkemyksen esiintuomiseksi ja sidosryhmätyön kehittämiseksi perustettiin valtakunnallinen riistaneuvoston lisäksi 15 alueellista riistaneuvostoa. Kaikkiaan uudistuksen tavoitteena oli purkaa hallinnon päällekkäisyyksiä ja tehostaa toimintaa sekä vahvistaa asiakaslähtöisyyttä. Julkiset hallintotehtävät eli muun muassa poikkeuslupien myöntäminen eriytettiin muusta toiminnasta valtioneuvoston nimittämän julkisten hallintotehtävien päällikön alaisuuteen. Tämä riistahallinnon uudistus oli myönteinen käänne avoimemman ja osallistavamman riistapolitiikan suuntaan.

Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut suurpetoihin liittyvää tutkimusta vuosina 2007–2012 seuraavasti. Valtion talousarvion yhteistutkimusvaroista on rahoitettu tutkimusta yhteensä 973 620 €, kehit-

⁴³ Harri Norbergin keräämä yhteenveto Suomen riistakeskuksen suurpetoneuvontaan käyttämistä henkilötyökuukausista ajalla 2007–2012.

tämishankkeiden rahoituksesta metsästyksen ja riistanhoidon edistämiseen on myönnetty tutkimusrahoitusta yhteensä 832 754 € ja petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen liittyvään tutkimukseen ja vahinkoja ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin yhteensä 2 060 792 €.

RKTL on merkittävin suurpetotutkimuksen tuottaja (taulukko 8), mutta myös Aalto-yliopisto, Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti sekä Suomen riistakeskus ja sen alueelliset toimistot ovat tuottaneet suurpetotutkimusta maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella tarkasteluajanjaksolla. RKTL:n riistantutkimuksen ja Suomen Riistanhoito-Säätiön julkaisuyhteistyönä on julkaistu Suomen Riista -sarjaa vuodesta 1946 lähtien. Suomen Riista on riistatieteellinen julkaisu joka ilmestyy kerran vuodessa. RKTL ja Suomen riistakeskus järjestävät vuosittain riista-alan valtakunnalliset neuvottelupäivät, joissa kaksipäiväiseen tapahtumaan kokoontuu satoja asiantuntijoita.

RKTL:n suurpetotutkimuksen kansainvälinen yhteistyö on monipuolista ja vilkasta. Tiedonvaihtoa, yhteisjulkaisuja ja vierailuja tapahtuu jatkuvasti muun muassa useiden pohjoismaisten ja venäläisten yhteistyötahojen kanssa. RKTL:n tutkijat ovat kiinteästi mukana LCIE:n työssä, joka raportoi Euroopan unionille ja tekee muun muassa lajien kansainvälisiä kannanarvioita komission käyttöön. RKTL tuottaa myös lajeittain raportit EU:n luontodirektiivin raportointiin.⁴⁴

Taulukko 8. RKTL:n suurpetotutkimukseen käyttämät resurssit, henkilötövuodet ja rahoitus vuosina 2007–2012.

RKTL - suurpetotutkimus	2007	2008	2009	2010	2011	2012	yhteensä
Henkilötövuodet	9	13	11	10	11	12	67
Rahoitus							
- RKTL	703 960 €	750 295 €	937 546 €	723 903 €	829 508 €	1 210 919 €	5 156 130 €
- MMM	436 474 €	458 544 €	427 856 €	467 184 €	582 445 €	100 000 €	2 472 503 €
- yht.tutk.rah.	88 620 €	86 957 €	180 000 €	95 283 €	100 000 €	100 000 €	650 860 €
- petoeläinvahingot	312 100 €	346 434 €	150 670 €	302 278 €	422 445 €	0 €	1 533 927 €
- metsästyksen ja riistanhoidon edistäminen	35 754 €	25 153 €	97 186 €	69 623 €	60 000 €	0 €	287 716 €
- Suomen Akatemia					26 178 €	197 222 €	223 400 €
yhteensä	1 140 434 €	1 208 839 €	1 365 403 €	1 191 087 €	1 438 131 €	1 508 141 €	7 852 033 €

Metsähallitus on tarkastelujakson aikana osallistunut kolmeen karhukannan DNA-perusteiseen seuranta-tutkimukseen vuosina 2007, 2009 ja 2011. Yhteensä tähän tutkimukseen käytettiin 1 henkilötövuosi. Metsähallitus on myös keskeinen toimija suurpetoseurannoissa Lapissa.⁴⁵ Metsähallituksen vastuulla on myös valtion mailla suoritettava erävalvonta (2005/1157). Kaikkiaan 11 erätarkastajaa yhdessä satojen paikallisten erävalvojien kanssa valvoo muun muassa kalastuksen ja metsästyksen luvallisuutta sekä maas-

⁴⁴ tiedonanto Vesa Ruusila 20.6.2013

⁴⁵ tiedonanto Tuomo Ollila 3.7.2013

toliikennettä. Erätarkastajat tekevät erävalvontaa yhteistyössä muiden viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Erävalvonnan panostukset liittyvät nimenomaan suurpetojen salakaatojen havainnointiin ja sitä kautta linkittyvät suurpetopolitiikan hyväksyttävyyden tarkasteluun (kpl 3.3.3.).

Ilveksen, karhun ja suden kannanhoitosuunnitelmissa esitetyt tavoitteet tutkimukselle on saavutettu monilta osin. Tutkimusrahoitusta on kohdennettu vastaamaan esitettyjä tavoitteita. Ilveksen kohdalla on keskitytty perusbiologiseen tutkimukseen, kuten ilveksen ravinnon käyttöön ja populaatiodynamiikkaan. Myös karhun kohdalla on tehty perustutkimusta, mutta lisäksi on panostettu karhun kannanarvioinnin parantamiseen DNA-menetelmien avulla. Susitutkimuksen laaja-alaisuutta on kehitetty sisältämään sekä ekologisia että sosiologisia lähtökohtia ja susitutkimuksen maantieteellistä kattavuutta on myös laajennettu alueille, joille susikanta on kehittymässä. On tutkittu muun muassa suurpetojen salakaatoja ja yhteisön niille antamaa tukea ja Suomen Akatemian rahoituksella on Lounais-Suomessa käynnissä Fitpa-hanke, jossa etsitään ratkaisuja ihmisten ja susien sujuvampaan rinnakkaineloon. Ahmaan liittyviä hankkeita on tarkasteluajanjaksolla ollut ahmakannan hoitosuunnitelman valmistelutyö sekä ahman habitaatti-valintaa, ravinnonkäyttöä ja genetiikkaa selvittelevä väitöskirjatyö, jonka tekemistä RKTL tuki antamalla käyttöön GPS-pantoja.

Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen ja vahinkojen ennaltaehkäisevään työhön liittyviin toimenpiteisiin on käytetty vuosina 2007–2012 yhteensä 2 060 792 €. Vahinkojen ennaltaehkäisyn tiimoilta on muun muassa

- tutkittu susien ja muiden suurpetojen aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisyä laumanvartijakoirien avulla,
- pidetty yllä susipuhelintoimintaa, jolla pienennetään metsästyskoirien menettämisen riskiä niillä susireviireillä, missä susien liikkeitä seurataan GPS-lähettimien avulla,
- hankittu aitatarvikkeita karjatalouden ja mehiläistarhojen suurpetovahinkojen ehkäisemiseksi ja edistetty aiheeseen liittyvää valtakunnallista päivystys- ja koulutuspalvelua, sekä
- hankittu SRVA-henkilöstön käyttöön paineilmatoimisia FN303 –mellakkakivääreitä.

Lisäksi on

- Selvitetty petovahinkojen, erityisesti ahmavahinkojen määrää, vaihteluita ja syitä sekä petokorvausjärjestelmän toimivuutta,
- tutkittu suurpetojen aiheuttamien poronvasojen kuolleisuutta vasojen kuolevuuslähettimien avulla, sekä
- hankittu GPS-lähettimiä ilveksille, karhuille ja susille.

Suomen tutkimuksen resurssit ovat vähäiset verrattuna muihin Pohjoismaihin. Niin Norjassa kuin Ruotsissakin on perustettu mittavia tutkimushankkeita jokaisen suurpedon ympärille. Norjassa ja Ruotsissa on tuotettu vahvaa ahmatutkimusta jo vuodesta 1996⁴⁶. Ilveksen tiimoilta on Norjalla ja Ruotsilla yhteinen ilvestutkimus ScandLynx, jossa on yhteensä toistakymmentä ilvestutkijaa ja rahoituspohja muodostuu valtioiden ja kuntien lisäksi eri järjestöiltä⁴⁷. Myös karhu- ja susitutkimuksen voimavarat ovat mittavat verrattuna Suomeen. Ruotsin ja Norjan jo vuodesta 1987 alkaen yhdessä rahoittama karhututkimukseen keskittynyt Skandinavian karhututkimusprojekti⁴⁸ on tuottanut runsaasti tietoa karhusta niin kannanhoidon kuin yleisen karhutiedotuksen tarpeisiin. Suden osalta vastaavaa tutkimusyhteistyötä on tehty vuonna 2000 käynnistyneen Skandulv – The Scandinavian Wolf Project⁴⁹ -hankkeen myötä. Skandulvin rahoitus pohjaa valtioiden lisäksi tutkimusrahoituslähteisiin sekä yritysten, yhteisöjen ja säätiöiden rahoitukseen.

3.2.2. Suurpetovahinkojen korvaamiseen ja ennaltaehkäisyyn osoitetut määrärahat

Tässä esitetyt tilastot on koottu maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä ellei erikseen ole toisin mainittu. Suurpedot aiheuttavat runsaasti taloudellisia vahinkoja ja nämä korvataan valtion varoista vahingonkärsijälle. Vahinkokorvausperusteita on kuvattu aiemmin kappaleessa 2.2.3. Kuvassa 11 on eritelty nä koko maan suurpetovahingot ja niistä maksetut korvaukset vuosina 2007–2012. Porovahinkojen osalta vuonna 2009 tuli voimaan vasahävikkikorvaus ja poikkeuksellisen suurten porovahinkojen korvaus. Porovahingot ovat määrällisesti suuria ja koskettavat vuosittain noin 1000 poronhoitajaa⁵⁰. Muut suurpetovahingot (pl. porovahingot) ovat korvaussummiltaan huomattavasti pienempiä, mutta koskettavat vuosittain kuitenkin satoja henkilöitä.

Maa- ja metsätalousministeriössä korvamerkittään vuosittain 500.000 € suurpetovahinkojen ennaltaehkäisyyn. Kyseistä avustusta voi hakea esimerkiksi aitamateriaalin hankkimiseen. Suurpetoaitamateriaalien jakelusta on käytännössä vastannut Suomen riistakeskus ja aiemmin riistanhoitopiirit.

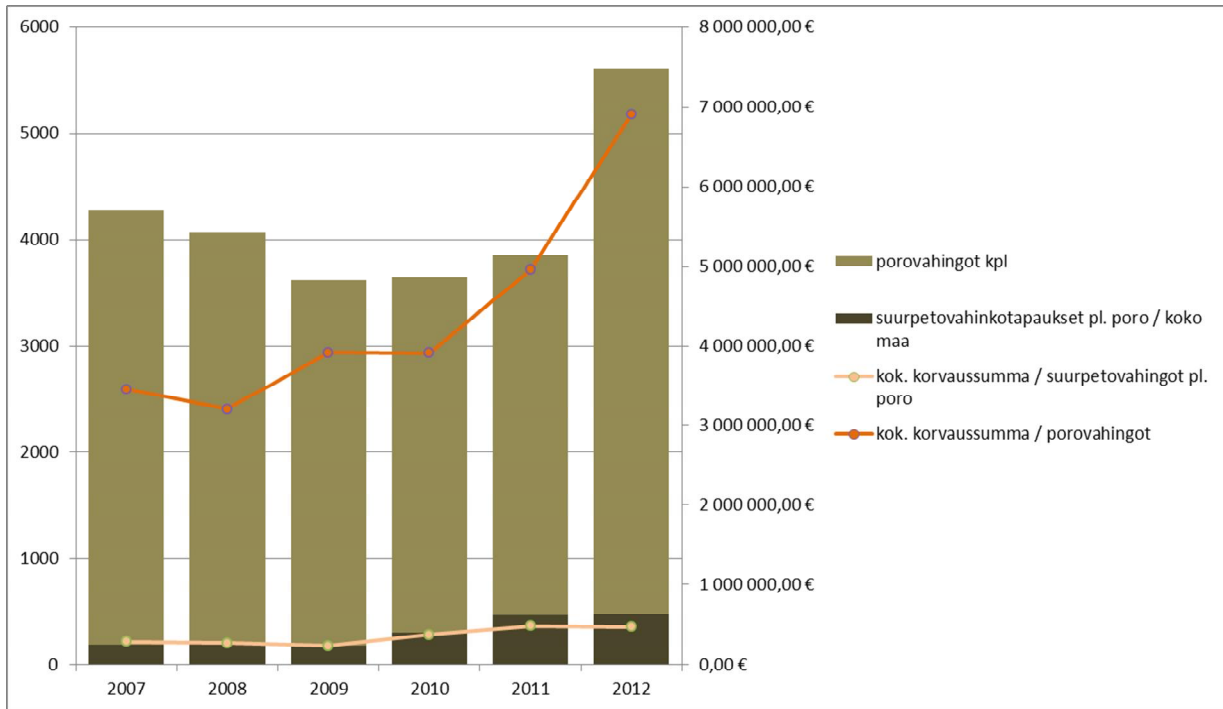
⁴⁶ Det Norske Jervprosektet <<http://www.jerv.info/>>; Det Svenska Järvprojektet <<http://jarvprojektet.weebly.com/>>

⁴⁷ ScandLynx, The Scandinavian Lynx Project, <<http://scandlynx.nina.no/scandlynxeng/Home.aspx>>

⁴⁸ Scandinavian Brown Bear Research Project, <<http://www.bearproject.info/>>

⁴⁹ Skandulv - Scandinavian Wolf Project, <<http://skandulv.nina.no/english/Home.aspx/>>

⁵⁰ Tiedonanto Keijo Alanko 9.12.2013

Kuva 11. Koko maan suurpetovahingot (1y-akseli) ja niistä maksetut korvaukset (2y-akseli) vuosina 2007–2012⁵¹. Porovahingot käsittävät tiedon löytyneistä suurpedon tappamista poroista kun taas muut suurpetovahingot ovat vahinkotapauksia. Yksi vahinkotapaus voi käsittää useamman eläimen menetyksen yhdellä kertaa.

Porovahingot

Suurpedoista eniten porovahinkoja aiheuttaa ahma (kuva 12) ja nämä vahingot keskittyvät Tunturi-Lapin ja itäisen poronhoitoalueen alueelle, missä elää kanta-arvioiden mukaan noin 50 % suomen ahmakannasta. Muiden suurpetojen osuus porovahingoista vaihtelee vuosittain ja nämä vahingot keskittyvät poronhoitoalueen eteläisiin osiin ja itärajan vastaisiin palkisiin.

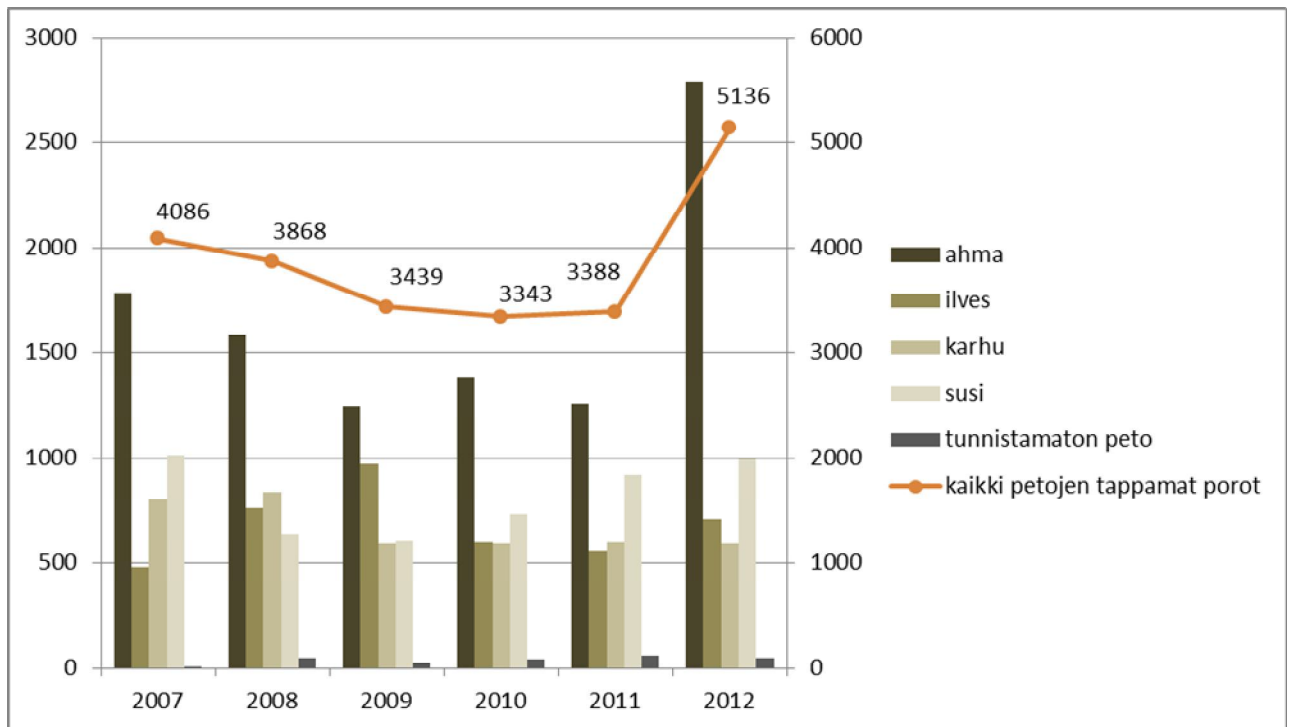
Karhu on suurin vasahävikin aiheuttaja ja ruotsalaisten tutkimuksen mukaan vasonta-alueella liikkuvat karhut tappavat vasonnan ja 9.6. välisenä aikana keskimäärin 11 vasaa per karhu, kun erauspentujen kanssa liikkuvat naaraskarhut verottavat peräti 18 vasaa per karhu⁵². Karhun aiheuttamat porovahingot ovat vähentyneet vuosista 2007–2008 (kuva 12) mikä johtunee osaltaan myös vähentyneistä karhumääristä poronhoitoalueella. Pienempiä karhuvahinkoja selittää osittain myös vuonna 2009 voimaan tullut riistavahinkolaki, jonka mukaan vasonnan ja marraskuun viimeisen päivän välisenä aikana löydettyistä vasoista ei erikseen makseta korvauksia, vaan nämä vasat korvataan riistavahinkolain myötä paliskunnille vasahä-

⁵¹ Porovahingoista maksetut kokonaiskorvaussummat on antanut tiedoksi Jussi Laanikari, MMM.

⁵² Karlsson ym. 2013: Björnpredation på ren och potentiella effekter av tre förebyggande åtgärder - Ett samarbetsprojekt mellan Viltskadecenter, Skandinaviska björnprojektet, Udtja skogssameby och Gällivare skogssameby. - Rapport från Viltskadecenter 2012: 6, 56 ss; kts. myös Järvenpää, J. & Norberg, H. 2013: Ruotsalaistutkimus karhun saalistuskäyttäytymisestä. - Poromies 80(4): 18-20.

vikkikorvauksena. Tämä lienee vähentänyt karhun tappamien vasojen ilmoittamista maaseutuelinkeinoveranomaiselle verrattuna vuosiin 2007–2008.⁵³

Ilveskannan kehitys poronhoitoalueella (kts. kuva 4) korreloi ilveksen aiheuttamiin vahinkoihin. Suurimmillaan ilveksen aiheuttamat porovahingot olivat vuonna 2009 ollen yli 950 poroa (kuva 12), mikä myös tukee kannan vahvistumista vuodesta 2007 lähtien. Vahingot vähenivät vuosina 2010 ja 2011 alle 600 poron, nousten vuonna 2012 yli 700 poron.

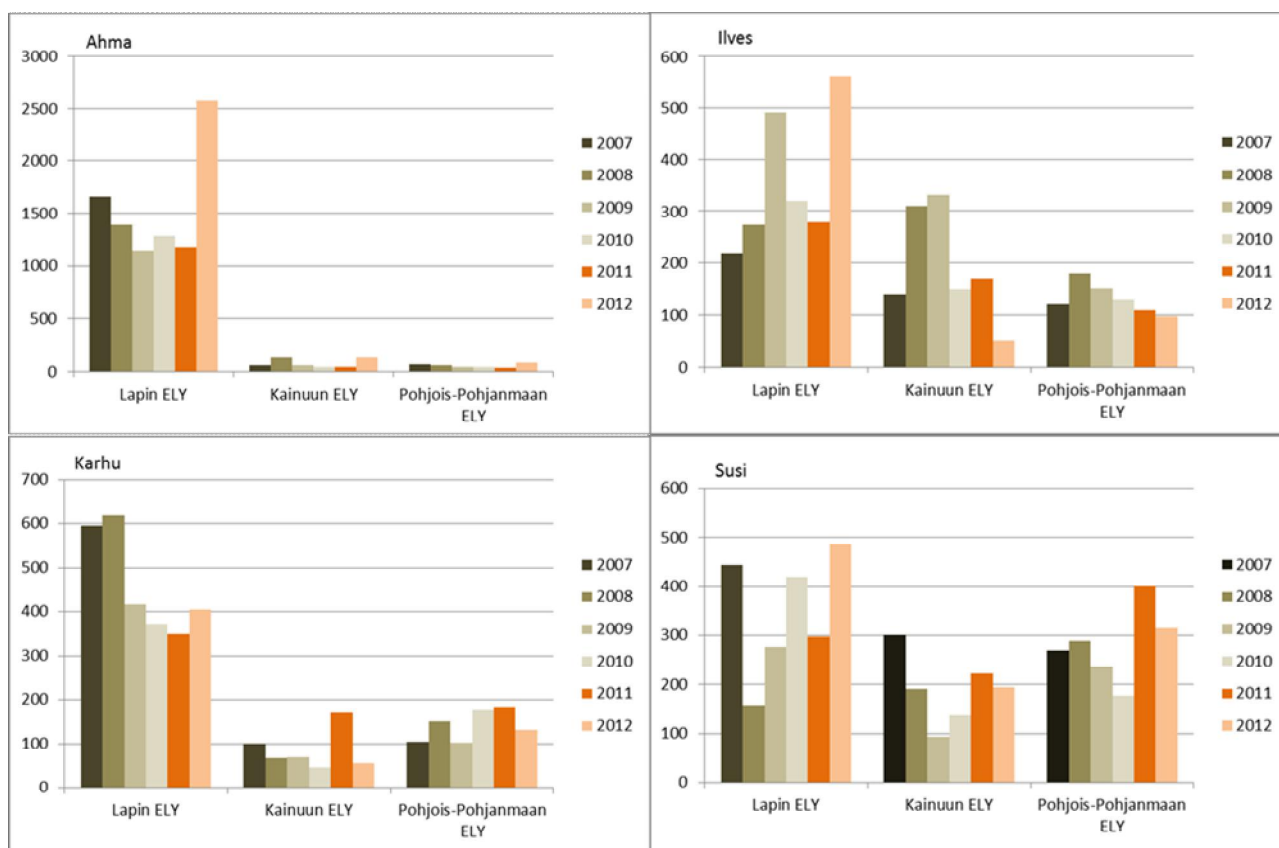

Kuva 12. Suurpetojen tappamana löydetty porot suurpetolajeittain (1y-akseli) ja yhteensä kaikkien suurpetojen tappamina (2y-akseli) vuosina 2007–2012.

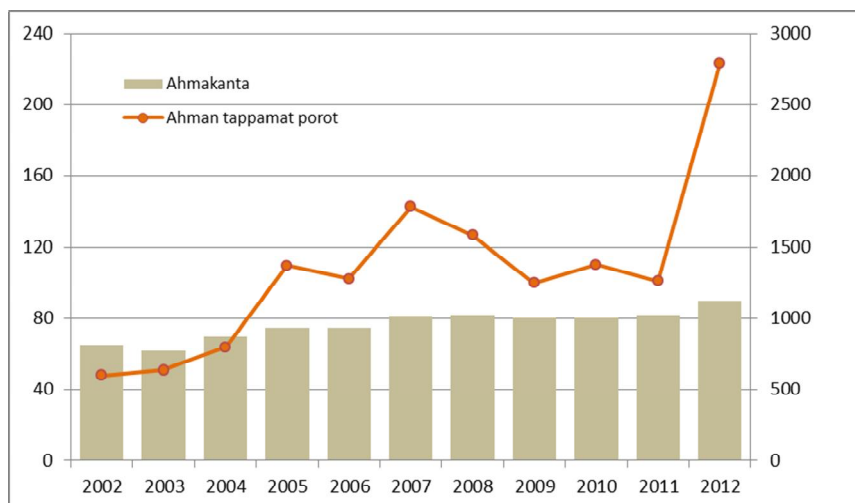
Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten alueilla susi ja ilves aiheuttavat erityisen paljon porovahinkoja, kun taas ahmavahingot keskittyvät Lapin ELY-keskuksen alueella (kuva 13). Kuvassa 15 on poronhoitoalueen ahmakanta-arvio ja ahman tappamina korvatut porot poronhoitoalueella vuosina 2002–2012 on esitetty kuvassa 15. Tutkimustulosten mukaan ahma, joka ei tule häirityksi ja voi hyödyntää muiden suurpetojen tappamia saaliseläimiä, tappaa keskimäärin 22 poroa vuodessa. Sen sijaan ahma, joka voi käyttää hyväkseen samoilla alueilla liikkuvien ilvesten tai susien tappamia poroja, tappaa huomattavasti vähemmän poroja vuodessa. Kuvasta voidaan todeta, että todetut ahmavahingot eivät seuraa ahmojen määrää. Lukujen täsmäämättömyyteen on esitettävissä kolme vaihtoehtoa. Tilastotiedot ahman tappamina korvatuista poroista vaatisivat poronhoitoalueelle peräti 120 yksilön kokoisen ahmapopulaation. On siis mahdollista, että ahmoja on huomattavasti enemmän kuin havainnointimenetelmin voidaan todentaa. Toinen vaihtoehto on se, että ahman tappamiksi hyväksytään sellaisia poroja, jotka ovat kuolleet muusta syystä.

⁵³ Tiedonanto Harri Norberg 5.12.2013

Kolmas vaihtoehto on se, että ahmoja häiritään siten, että niiden täytyy tappaa poroja ravinnokseen tiheämpään tahtiin kuin muuten olisi tarvetta.

Kuva 13. Suurpetojen tappamina löydetyt porot Lapin, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksien alueella vuosina 2007 – 2012.

Kuva 14. Poronhoitoalueen ahman vähimmäiskanta-arvio ja ahman tappamina korvatut porot vuosina 2002–2012.

Porovahinkokorvaukset Suomessa ovat nykyisellään samaa suuruusluokkaa Ruotsin ja Norjan kanssa (taulukko 9) huolimatta eri menetelmiin pohjautuvista korvausmenettelyistä. Norjassa myös suurpetojen aiheuttamat lammasvahingot ovat mittavia ja korvausmääriltään miltei porovahinkojen suuruisia.

Taulukko 9. Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa suurpetojen aiheuttamista porovahingoista maksetut korvaukset vuosina 2010–2012 pyöristettynä lähimpään tuhanteen euroon.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Suomi	3 456 000 €	3 202 000 €	3 916 000 €	3 913 000 €	4 960 000 €	6 900 000 €
Ruotsi	4 770 000 €	6 715 000 €	6 255 000 €	6 172 000 €	6 822 000 €	6 964 000 €
Norja	3 123 000 €	5 428 000 €	5 703 000 €	6 595 000 €	6 486 000 €	6 666 000 €

Tarkasteluajanjaksolle osuva maa- ja metsätalousministeriön vertailu suden aiheuttamista vahingoista vuodelta 2011 (taulukko 10) osoittaa suden erityisen kalleuden poronhoitoalueella. Suden aiheuttamat vuosittaiset vahingot ovat aivan toista luokkaa poronhoitoalueella kuin mitä ne ovat muun Suomen alueella, Länsi-Euroopassa tai Yhdysvalloissa. Tätä taloudellista kestävyysriskiä on pyritty vähentämään kohdistamalla metsästyspainetta poronhoitoalueen susiin (kpl. 3.1.3.).

Taulukko 10. Susien lukumäärän ja susien aiheuttamien vahinkojen (€) vertailu Suomen, Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä.⁵⁴

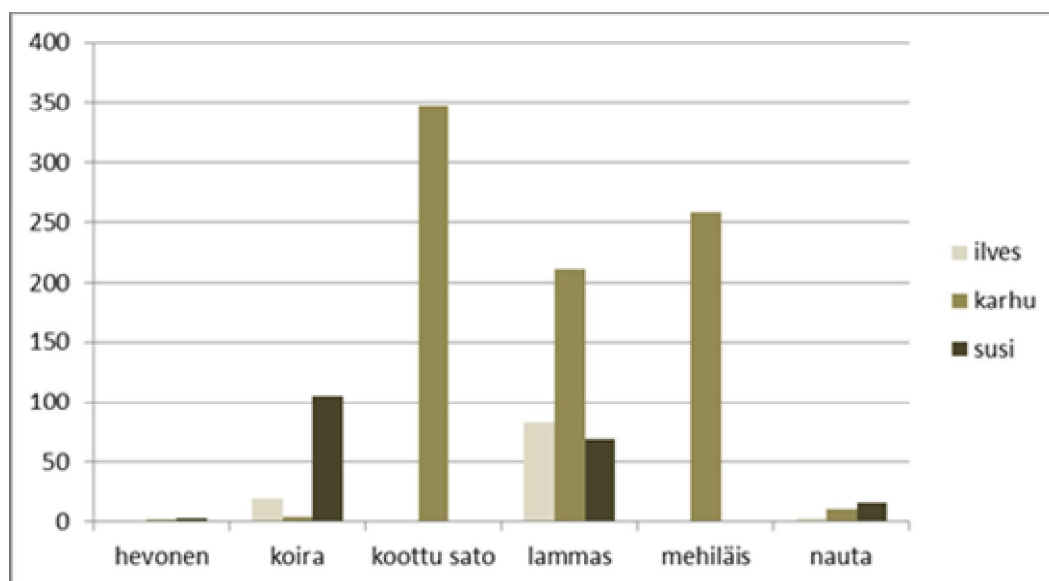
	Espanja	Italia	Portugali	Ranska	Minnesota, USA	Länsi - USA	Suomi – poronhoitoalue	Muu Suomi
Susien lkm	2 000	500	350	30	2 500	666	20	140
Susien aih. vahingot €	1,9M	1,9M	700 000	190 000	61 380	37 000	1,3M	104 000
kustannus €/susiyksilö	950	3 800	2 000	6 333	25	56	65 000	743

Muut vahingot

Kuvassa 15 on eriteltyä ilveksen, karhun ja suden aiheuttamat vahingot (pl. porovahingot) kolmen vuoden ajalta, vuosilta 2010–2012. Kuvassa esitettyjen vahinkojen lisäksi suurpedot ovat aiheuttaneet vahinkoa elottomalle irtaimistolle noin 4500 € edestä vuosittain ajalla 2007–2012. Kyseisenä ajanjaksona vahinkotiedot löytyvät maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä eriteltyinä vahinkotyypeittäin, joten vertailu oli mahdollista tehdä. Karhu on merkittävin lammasvahinkojen aiheuttaja, ja ainoa mehiläis- ja

⁵⁴ Maa- ja metsätalousministeriön asetus poikkeusluvalla sallittavasta Suden metsästyksestä poronhoitoalueen ulkopuolella metsästysvuonna 2012–2013, muistio

satovahinkojen aiheuttaja. Mehiläisvahinkoja esiintyy eniten siellä, missä myös on vahvempi karhukanta, eli itäisissä ja keskisissä osissa Suomea (taulukko 11).

Kuva 15. Ilveksen, karhun ja suden aiheuttamat vahinkotapaukset (pl. porovahingot) vuosina 2010–2012. Yksi vahinkotapaus voi sisältää useamman eläinvahingon.

Taulukko 11. Todetut karhujen aiheuttamat mehiläisvahingot sekä suurpetojen aiheuttamat koiravahingot ja lammasvahingot yhdessä niistä maksettujen korvauksien kanssa vuosina 2010–2012 jaoteltuina ELY-keskuksittain. Yksi tilastoitu vahinkotapaus voi sisältää useamman tapetun eläimen.

Vahingot ELY-keskuksittain	mehiläisvahingot kpl	maksettu korvaus €	koiravahingot kpl	maksettu korvaus €	lammasvahingot kpl	maksettu korvaus €
Uusimaa	1	2236	3	2606	4	3465
Varsinais-Suomi	0	0	3	2582	3	31 912
Satakunta	3	6892	6	11 865	29	23 398
Häme	26	27 161	4	10 131	5	4684
Pirkanmaa	10	6413	3	8750	5	851
Kaakkois-Suomi	84	134 129	6	16 743	2	3789
Etelä-Savo	37	40 245	5	7200	25	8746
Pohjois-Savo	38	52 373	24	67 448	9	4524
Pohjois-Karjala	36	55 217	33	87 736	15	9234
Keski-Suomi	42	59 499	2	4800	35	15 609
Etelä-Pohjanmaa	2	5755	5	17 146	1	431
Pohjanmaa	9	24 370	0	0	13	3017
Pohjois-Pohjanmaa	9	7028	11	29 606	0	0
Kainuu	1	900	20	47 091	8	8441
Lappi	0	0	4	7384	174	205 585
Yhteensä	298 kpl	422 217 €	129 kpl	321 088 €	328 kpl	323 685 €

Susi on merkittävin koiravahinkojen aiheuttaja. Koiravahinkoja tapahtui kolmen vuoden aikana, vuosina 2010–2012 yhteensä 129 kappaletta, joista susi aiheutti vahingon 81 prosentissa, ilves 16 prosentissa ja karhu 3 prosentissa. Koiravahinkoja esiintyy suuremmissa määrin alueilla, joissa susikanta on vahvin, eli Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Kainuun maakunnissa (taulukko 11).

Ilves aiheuttaa lähinnä koira- ja lammasvahinkoja. Ahman aiheuttamat muut vahingot tarkasteluajanjaksoilla ovat todella vähäisiä käsittäen ainoastaan muutamia lammasvahinkoja tai vahinkoja omaisuudelle. Lammasvahingot ovat mittavimpia Lapissa, Keski-Suomessa, Satakunnassa ja Etelä-Savossa (taulukko 11). Lapissa lammasvahinkoja aiheuttaa lähinnä karhu, Keski-Suomessa susi, Satakunnassa ilves ja susi ja Keski-Suomessa kaikki kolme, ilves, karhu ja susi. Tilastoidut vahinkotapaukset voivat sisältää useamman eläinvahingon. Esimerkiksi lammasvahinkojen kohdalla vuosien 2010–2012 aikana yksi lammasvahinko on käsittänyt keskimäärin 7 suurpedon tappamaa lammasta.

3.2.3. Riskianalyysissä tunnistetut taloudelliset kannanhoidolliset riskit

Suurpetojen kannanhoidon taloudellisia riskitekijöitä pohdittiin kaikissa viidessä riskiverstaassa. Taloudelliset kannanhoidolliset riskit leikkaavat useassa kohdassa sosiaalisten ja ekologisten kannanhoidollisten riskien puolelle. Alla on listattuna riskiverstaissa esiin nousseita kannanhoidollisia taloudellisen kestäväyyden uhkatekijöitä.

Suurpedot aiheuttavat suuria taloudellisia vahinkoja vuosittain.

- Porovahingot ovat määrällisesti suuria ja vaikeuttavat poroelinkeinon harjoittamista. Tästä seuraa myös välillisiä ongelmia, kuten talouden hallinnan ongelmia ja sosiaalisia ongelmia.
- Suurpetojen aiheuttamia välillisiä vahinkoja ei korvata. Porokorvaus maksetaan ainoastaan löytyneistä suurpedon tappamista poroista ja etsintäkulut jäävät poromiesten kannettaviksi. Myös välilliset elinkeinon tappiot jäävät korvaamatta vasahävikikorvausta lukuun ottamatta. Siitoseläinten tulevaisuuden arvon korvaamisen puute koskettaa myös muita elinkeinoja poroelinkeinon lisäksi.
- Suurpetovahinkoina korvataan ainoastaan tapetut eläinyksilöt. Kuitenkin esimerkiksi ilveksen vierailu turkistarhalla tai suden verotus lammaslaitumella voivat saada aikaan mittavan tuotannon laskun tulevana vuosina pahasti säikähtäneiden eläinyksilöiden lisääntymisen laskun myötä.
- Suurpetovahinkokorvausten maksatus on hidasta. Korvauksia odotellaan lisäbudjetin kautta, mikä hidastaa maksatusprosessia entisestään. Tämä aiheuttaa taloudellisia ongelmia elinkeinon harjoittajille.
- Poronhoitoalueen petovahingot vaikuttavat muun Suomen vahinkokorvausten maksatukseen.
- Muun Suomen alueella petovahingot koskettavat satoja ihmisiä vuosittain vaikka korvausmäärät kaikkien vahinkokorvausten mittakaavassa ovat pysyneetkin maltillisina.

- Suurpetojen aiheuttamat vahingot linkittyvät vahvasti suurpetojen sosiaaliseen hyväksyttävyyteen. erityisesti susien aiheuttamat koiravahingot koetaan vakavina.
- Porovahinkojen todennus on haastavaa. Maaseutusihteerit eivät tarkasta ilmoitettuja vahinkoja riittävän tiheästi.

Suurpetovahinkojen ennaltaehkäisy on haastavaa.

- Porovahinkojen estoon ei ole muuta keinoa kuin vahinkoyksilöiden poisto ja kannanhoidolliset luvat.
- Ennaltaehkäisyn keinot eivät tavoita kenttää tai otetaan kentällä nihkeästi vastaan. Tämä näkyy etenkin alueilla, joille suurpedot hiljalleen levittäytyvät.

Lisäksi

- Suurpedot aiheuttavat alueellisia riistatappioita. Metsästäjät kokevat ongelmallisena tilanteen, jossa riistatappioita ei oteta suurpetojen kannanhoidoa koskevissa keskusteluissa huomioon tai niitä pidetään vähemmän tärkeänä asiana.
- Riistahallinnon taloudellisten resurssien ei koeta olevan riittäviä, mikä näkyy vahinkokorvausten hitautena ja ennaltaehkäisyn vaihtoehtojen vähyytenä.
- Riistahallinnon uudistus vuonna 2011 aiheutti riistahallinnon rakenteissa muutaman vuoden sisään päin kääntymisen johtuen resurssien suuntaamisesta hallintouudistukseen.
- Metsästyksen valvonnan resurssien puute mahdollistaa salakaadot paremmin kuin tiukemman valvonnan alla, mutta johtaa myös esimerkiksi poroelinkeinon harjoittajien syylistämiseen.

3.2.4. Arvio kannanhoidon taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta

Tässä kappaleessa esitetään kehittämisarvioinnin tekijöiden kokonaisnäkemys 1) nykyisen suurpetopolitiikan onnistumisista kannanhoidon taloudellisten tavoitteiden saavuttamisessa, sekä 2) tulevan kannanhoidon kehittämiseksi vaadittavista toimenpiteistä, jotta kannanhoidolle kappaleessa 4.2. asetettavat tavoitteet täyttyvät.

Onnistumisia

- Vahingonestoihin on panostettu erityisesti mehiläistarhoja aitaamalla mikä vastaa karhukannan hoitosuunnitelmassa esitettyyn tavoitteeseen.
- Karhukannan metsästyksen mitoituksella aikaansaatu kannan pieneneminen poronhoitoalueella on myös vähentänyt karhun aiheuttamia porovahinkoja.
- SRVA-henkilöstölle on tilattu ja otettu käyttöön paineilmatoimisia FN303 –mellakkakivääreitä. Henkilöstöä on koulutettu näiden käyttöön ympäri maata.

- Laumanvartijakoirien käyttöä on tutkittu mikä vastaa susikannan hoitosuunnitelmassa asetettuun tavoitteeseen.
- Susitutkimuksen laaja-alaisuutta on kehitetty sisältämään sekä ekologisia että sosiologisia lähtökohtia.
- Riistahallinnon uudistus vuonna 2011 oli edistysaskel avoimempaan ja osallistavamapaan riistapoliitiikkaan.

Kehittämistarpeita

- Alueellisten ja suurpetokohtaisten vahinkotietojen tulee olla kenen tahansa helposti saavutettavissa ja tietojen tulee olla oikeita.
- Ahman aiheuttamat porovahingot ovat riistäytyneet käsistä. Ahmalle on Tunturi-Lapissa pohdittava reviiripohjaista korvauskäytäntöä.
- Tunturi-Lapin ahmamäärien tulee selvitä yhteisesti hyväksytyin menetelmin ja samalla ahmavahinkojen määrä pitää laskea siirtoistutuksin ja poikkeusluvin poronelinkeinon ja muun yhteiskunnan sietämälle tasolle.
- Porovahinkoihin liittyvä epäluottamus pitää poistaa. Tähän liittyen tulee kehittää porovahinkojen maastotarkastuksiin liittyvien yhtenäisten ja tehokkaiden käytäntöjen kehittäminen kaikissa poronhoitoalueen kunnissa. Mobiililaitteiden hyödyntämistä vahingon toteamisessa on syytä kehittää.
- Poronhoitoalueen petovahingot vaikuttavat muun Suomeen alueella tapahtuvien suurpetovahinkojen maksatukseen. Poronhoitoalueen ja muun Suomen korvausjärjestelmä tulee eriyttää.
- Ennaltaehkäisevissä toimissa kuten aitojen rakentamisessa pitää tarkastella uusia rahoitusmahdollisuuksia ja mahdollistaa välitön korvausmenettely. Suurpedot ovat yhteiskunnan yhteinen asia ja eri rahoituslähteiden käytön mahdollisuus on syytä selvittää.
- Alueellisia sidosryhmiä tulee osallistaa ennaltaehkäiseviin toimiin kuten petoaitojen rakentamiseen tai kehittämishankkeisiin.
- Suurpetovahinkojen esiintyminen vaihtelee alueittain riippuen alueen suurpetokannoista ja elinkeinorakenteesta. On syytä tunnistaa nämä alueelliset erot ja tukea alueellisia innovatiivisia ennaltaehkäisyn keinoja.
- Erävalvonnan, poliisin, riistahallinnon ja rajavartioston yhteistyötä tulee vahvistaa.
- Suurpetovahinkojen tarkastuksista vastuussa olevien maaseutusihteerien osaamista tulee vahvistaa.

3.3. SUURPETOJEN KANNANHOIDON SOSIAALINEN KESTÄVYYS

Suurpetokantojen kannanhoidon sosiaalisen kestävyys tarkastelussa huomioitiin suurpetopolitiikan avoimuus, suurpetopolitiikan osallistavuus ja suurpetopolitiikan yhteiskunnallinen hyväksyntä.

3.3.1. Suurpetopolitiikan avoimuus

Suurpetopolitiikan avoimuutta arvioitiin tarkastelemalla suurpetoihin liittyvää tiedotusta, neuvontaa ja koulutusta. Tarkastelussa keskityttiin sisällön kattavuuteen, mutta lisäksi tarkasteltiin myös maantieteellistä kattavuutta. Tarkastelussa on yhdistetty tiedotus sekä neuvonta, kun taas suurpetoihin liittyvää koulutusta tarkastellaan alla omanaan.

Tiedotus ja neuvonta

Aineisto ja menetelmät

Suurpetopolitiikan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden saavuttaminen vaatii onnistunutta viestintää. Viestinnäksi määriteltiin tässä tarkastelussa suurpetoihin liittyvä tiedotus ja neuvonta, jotka myös suurpetojen kannanhoitosuunnitelmien toimenpideoasioissa on nostettu esiin. Erityisesti suurpetopolitiikan kehittämis-ehdotusten pohdinnassa tieto viestinnän kattavuudesta ja lajikohtaisesta käsittelystä katsottiin tarpeelliseksi.

Maa- ja metsätalousministeriö, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos sekä Suomen riistakeskus hoitavat yhdessä riistaviestintää, jonka alle kuuluvat myös suurpetoaiheet. Riistaviestinnän tavoitteena on jakaa ajantasaista tietoa muun muassa suurpetopolitiikasta ja metsästyksestä, sekä tarjota ihmisille kanavia, joissa kysyä näistä aiheista. Riistaviestinnän eri kanavia ovat muun muassa Sarvi –uutiskirje, MMM:n, RKTL:n ja riistakeskuksen verkkosivut, tiedotteet ja toimittajatilaisuudet, sekä MMM:n ja riistakeskuksen Facebook- ja Twitter-tilit⁵⁵. Yllä mainittujen tahojen lisäksi myös Metsähallitus osallistuu suurpetotiedotukseen ja –neuvontaan.

Tiedotuksen ja neuvonnan tarkastelussa aineistona käytettiin riistakonsernin suurpetotiedotusta, sisältäen eri julkaisut, verkkosivut sekä sosiaalisen median kanavat. Julkaisujen osalta tarkasteluun otettiin vuosilta 2007–2012 Sarvi –uutiskirje, Metsästäjä –lehti, Riistan vuoksi -julkaisu, Apaja –asiakaslehti sekä Kieppi –lehti. Sarvi –uutiskirjeestä tarkasteltiin kaikki uutiset rajaamatta niitä suurpetouutisiin. Metsästäjästä,

⁵⁵ tiedonanto Iina Bister, 7/2013

Apajasta, Kiepistä ja Riistan vuoksi -lehdestä tarkasteltiin jokainen suurpetoa tai suurpetoja käsitellyt artikkeli tai teksti.

Suurpetoja koskevat kirjoitukset käytiin johdonmukaisesti läpi käyttämällä uutistiedotukselle tyypillistä tarkastelua, eli etsimällä vastaus kysymyksiin ”Mitä?”, ”Missä?”, ”Milloin?”, ”Miten?”, ”Miksi?” ja ”Kuka?”. Näin saatiin selville artikkeleissa käsitellyt lajit, sekä tekstien olennainen sisältö. Sisällön analysointi tehtiin laadullisen luokittelun avulla. Artikkelit luokiteltiin lajeittain ja tarkasteluun otettiin erikseen jokaista suurpetolajia yksilöllisesti koskevat artikkelit. Koska lajikohtaisten tekstien määrä oli suhteellisen pieni, tarkasteltiin niitä sisällöllisesti aina yhtenä kokonaisuutena kunkin lajin kohdalla erikseen. Omana ryhmään tarkasteltiin artikkelit, jotka käsittelivät kaikkia suurpetoja yhdessä. Nämä tekstit luokiteltiin sisällön perusteella, jolloin saatiin kokonaiskuva siitä, millaisia aihepiirejä kirjoitukset käsittelivät. Niiden julkaisujen osalta, joissa artikkeleita ilmestyi kokonaisuutena vähän (Riistan vuoksi, Kieppi, Apaja), tarkasteltiin tekstiä yhtenä kokonaisuutena. Sisällön analyysissä kiinnitettiin huomiota myös kirjoitusten ajalliseen ulottuvuuteen sekä maantieteelliseen painotukseen.

Sähköisen ja sosiaalisen median tarkastelussa keskityttiin kuvaamaan riistakonsernin eri osapuolten internetsivuja ja sosiaalisen median kanavia, ja tarkastelemaan niiden saavutettavuutta. Tarkastelussa nettisivujen osalta kiinnitettiin huomiota erityisesti niiden sisältöön. Sosiaalisen median kanavien osalta huomion kohteena oli niiden käyttöönottoajankohta, ”tykkääjien” määrä ja päivitystiheys.

Sidosryhmien ja kansalaisten toiveet suurpetotiedotukseen ja -neuvontaan liittyen

Suurpetojen kannanhoitosuunnitelmia edeltäneissä ja niitä pohjustaneissa sosioekonomisissa tutkimuksissa (Susipuhetta Suomessa, Ilveksiä ja ihmisiä, Kansalaisten karhukannat ja Asialistalla Ahma) kansallisilta ja alueellisilta sidosryhmiltä sekä kansalaisilta kysyttiin laajasti heidän näkemyksiään suurpetoihin ja näiden kantojen hoitoon liittyen. Kaikkien suurpetojen kohdalla tiedotus nousi yhdeksi osa-alueeksi, jonka tiimoilta löydettiin kehittämistarpeita. Merkittävää oli, että jokaisen suurpedon kohdalla esiin nousi näkemys, jonka mukaan tiedotuksella on tärkeä rooli jopa parhaimpana suurpetojen ja ihmisen yhteiselon edistäjänä ja mahdollistajana. Tiedolla nähtiin olevan keskeinen merkitys ennakkoluulojen karistamisessa ja suhtautumistapojen muutoksessa.

Kansalaisten toiveet tiedottamisen luonteeseen liittyen olivat kaikkien suurpetojen kohdalla melko selviä ja yksiselitteisiä: Haluttiin yksinkertaisesti, että suurpetoja tutkittaisiin Suomessa aikaisempaa enemmän ja tuota tutkimustietoa jaettaisiin entistä nopeammin ja laajemmin kaikkien saataville. Kiinnostus ja tiedon tarve kohdistui perusasioihin, kuten suurpetojen levinneisyyteen, elintapoihin, käyttäytymiseen, kantojen kokoon ja niiden kehitykseen. Erityisesti ahman kohdalla tietoaaukkojen koettiin olevan suuria jopa perus-

biologisella tasolla. Ilveksestä keskusteltaessa esiin nousi myös toive suurpetomielikuvien monipuolistamisesta tuomalla puhtaasti tilasto- ja tutkimustiedon lisäksi julki esimerkiksi tarinoita. Suden kohdalla erityisen kiinnostuneita oltiin pantasusien kautta saatavasta tiedosta susien liikkeistä. Suurpetojen elinalueilla asuvien ihmisten tiedonsaantia pidettiin erityisen tärkeänä.

Suurpedoista jaettavan tiedon haluttiin olevan ennen kaikkea totuudenmukaista, luotettavaa, avointa, ajantasaista ja asiallista. Rehellisyys, puolueettomuus ja johdonmukaisuus olivat siis peräänkuulutettuina, kerrottiin sitten petojen aiheuttamista haitoista tai niiden harmittomuudesta. Kiihkomielistä ja liioittelevaa tiedotusta pidettiin epätoivottuna. Suden osalta ilmi tulikin toivomus harkitusta ja valikoidusta tiedottamisesta. Alueellisesti tiedotuksen toivottiin olevan pääosin maakuntatasoista.

Nämä kansalaisten ja sidosryhmien näkemykset olivat pohjana ryhdyttäessä laatimaan kansallisia suurpetojen kannanhoitosuunnitelmia. Näin ollen näihin samoihin seikkoihin kiinnitetään huomiota myös tässä arviointityössä.

Suurpetojen kansallisten kannanhoitosuunnitelmien tavoitteet tiedotukselle ja neuvonnalle Ilveksen, karhun ja suden kannanhoitosuunnitelmissa tiedotusta ja informaation jakamista pidetään selkeästi yhtenä suunnitelmien toteuttamisvälineenä. Lähtökohtana suunnitelmissa on, että kasvavien suurpetokantojen myötä oikean tiedottamisen merkitys ja sen vaatimukset lisääntyvät. Tavoitteena on, että suurpetoihin liittyvän tutkimuksen ja seurannan tulokset "saatetaan yleisön tietoon ajantasaisena ja maantieteellisesti kattavana." Kaikki kansalaiset halutaan tavoittaa. Tutkimustiedon popularisoinnin eli kansantajuistamisen merkitystä korostetaan.

Susikannan hoitosuunnitelmassa ongelmana pidetään erityisesti kansalaisten saatavilla olevan tiedon kirjavuutta, jonka keskellä tavallisten kansalaisten on vaikea erottaa totuudenmukainen ja neutraali tieto arvoväritteisestä ja tavoitehakuista tiedottamisesta. Näin ollen neutraalin, aktiivisen ja totuudenmukaisen tiedottamisen merkitystä korostetaan.

Suunnitelmissa kiinnitetään erityisesti huomiota tiedotuksen vastuutahoihin. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Metsähallituksen luontokeskus Petolan sekä sen yhteydessä ylläpidettävän www.suurpedot.fi -sivuston asemaa tiedon tuottamisessa korostetaan. Myös lakisääteinen metsästäjäorganisaatio nähdään merkittävänä tiedotuksen ja neuvonnan tarjoajana, sillä organisaatiolla on lailla säädetty riistalajeihin liittyvä koulutus-, neuvonta- ja tiedotustehtävä, ja sen toimintaverkosto ja tiedottaminen saavuttaa koko metsästäjäkunnan ja suuren joukon muuta väestöä. Organisaation halutaan myös toimivan tiedotuksen ja metsästäjien neuvonnan kautta kansalaisten suurpetojen sietokyvyn lisäämiseksi.

Suurpetotiedotuksen vastuutahojen halutaan myös toimivan ennakoivasti ja määrittelevän kansalaisten suurpetotiedon tarpeita ja parantavan suurpetoja koskevaa tietämystä kansalaisten keskuudessa koulutuksen, neuvonnan ja tiedotuksen avulla.

Internetsivut

Tiedotuksen ja neuvonnan tarkastelussa internetsivujen osalta huomion kohteena olivat Maa- ja metsätalousministeriön, Suomen riistakeskuksen, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen sekä Metsähallituksen internetsivut.

Maa- ja metsätalousministeriö

Maa- ja metsätalousministeriön internetsivustolla (www.mmm.fi) on runsaasti tietoa liittyen riistatalouteen ja riistahallintoon. Esimerkiksi riistahallinnon rakenteesta tarjotaan kattavasti perustietoja, samoin kuin riistalainsäädäntöön kuuluvista laeista ja asetuksista. Metsästyksen ja riistanhoidon perusteet esitellään laajasti ja muun muassa metsästyskorttiin ja riistanhoitomaksuun liittyen tarjotaan ohjeita. Kannanhoidosuunnitelmat, niiden valmistelutavat ja tarkoitus esitellään sivustolla ja kaikki valmistuneet kannanhoidosuunnitelmat ovat luettavissa. Myös kansainvälisestä riistapolitiikan yhteistyöstä sekä riistan elintarvikekäytöstä kerrotaan perustietoja. Riistavahingoille ja niihin liittyville korvauksille löytyy sivustolta myös omat osionsa. Suurpetojen aiheuttamia vahinkoja koskeva tilastotieto vuosilta 2000-2010 on hyvin ja kattavasti saatavilla maa- ja metsätalousministeriön sivuilla. Tuota tuoreempi tieto pitää kuitenkin joko erikseen pyytää tai poimia uutisoinnista. Lisäksi sivuilla on runsaasti linkkejä Suomen riistakeskuksen, Eviran ja RKTL:n sivustoille, sekä Finlexin kautta riistalainsäädäntöön. Myös linkki Sarvi –uutiskirjeeseen löytyy riistatalous –osion etusivulta. Maa- ja metsätalousministeriön sivut ovat luettavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Suomen riistakeskus

Suomen riistakeskuksen virallisella internetsivustolla (www.riista.fi) lukijoille tarjotaan uutisia, opastusta ja tiedotusta riista-asioihin liittyen. Sivustolla myös esitellään riistahallintoa, sen toimintaperiaatteita ja toimielimiä, kuten alueellisia riistaviranomaisia. Tietoa löytyy myös riistakeskuksen hoitamista julkisista hallintotehtävistä. Tarjolla on monipuolista materiaalia niin opetus- ja koulutuskäyttöön, kuin myös kenelle tahansa riista-asioista kiinnostuneille tutkittavaksi. Metsästäjille tarjotaan tietoa ja ohjeita esimerkiksi metsästysaikoihin ja –tapoihin liittyen sekä palveluita muun muassa metsästäjävakuutusten osalta. Median edustajille sivustolta löytyy oma osio. Myös kaikki edellä mainitut aikakausjulkaisut ovat luettavissa riista.fi –sivustolta.

Riistakeskuksen internetsivut ovat luettavissa neljällä eri kielellä: suomeksi, ruotsiksi, saameksi ja englanniksi. Sivusto uudistettiin viimeksi huhtikuussa 2013, ja uudistuksen myötä esimerkiksi perustietoa riistataloudesta on tarjolla aiempaa enemmän ja tietojen luettavuus mobiililaitteilla ja yhteys sosiaalisen median kanaviin parani. Kävijäkyselyn perusteella myös riista- ja metsästysaiheisia videoita aiotaan lisätä.

Vuonna 2012 riista.fi –sivustolla vieraili yhteensä noin 400 000 eri kävijää, ja käyntejä yhteensä oli noin 800 000. Kävijämäärä on korkea erityisesti syksyisin, ja esimerkiksi vuoden 2012 syyskuun aikana kävijöitä oli n. 100 000. Suosituimpia aiheita ovat metsästysajajat ja lupahallinto.

Riistakeskuksen sivuilla on linkki Riistaweb –sivustolle. Riistaweb on tietokanta, joka koostuu riistakeskuksen ja riistanhoitoyhdistysten yhteys-, tapahtuma- ja riistatiedoista. Tietoja ylläpitävät Suomen riistakeskus, riistanhoitoyhdistykset sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Tapahtumatiedot ovat Suomen riistakeskuksen ja riistanhoitoyhdistysten järjestämien tapahtumien ja tilaisuuksien tietoja, yhteystiedoista löytyvät muun muassa Suomen riistakeskuksen ja riistanhoitoyhdistysten toimi- ja luottamushenkilöiden yhteystiedot ja riistatietoihin kuuluvat pyyntiluvanvaraisten riistaeläinten kanta-, pyyntilupa- ja saalistiedot sekä pienten riistaeläinten kanta- ja saalistiedot. Kaikkia tietoja on mahdollista hakea hallintoyksiköihin perustuen. Sivuston kielivaihtoehdot ovat suomi, ruotsi ja englanti.

Riistaweb-sivustolla ei kuitenkaan ole juurikaan tarjolla tietoa suurpetojen kannansuuruudesta. Merkillepantavaa on, että Suomen riistakeskus ei tilastosivustollaan tarjoa myöskään oman pyyntilupajärjestelmänsä myötä kertyvää tietoa suurpetosaaliista. Ainoastaan ilveksestä on maininta Riistawebissä ja tarjolla oleva tieto on virheellistä. Suurpetosaalistilastot löytyvät kunnollisina ainoastaan RKTL:n tietokannasta. Suurpetojen muusta kuolleisuudesta ei tietoa ole juurikaan saatavilla.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen internetsivuilla (www.rktl.fi) on oma selkeä osastonsa riistaasioille. Siellä riista-aiheinen tieto on jaoteltu suurpetoihin, hirvieläimiin, hylkeisiin, pienriistaan, uhanalaisuuteen sekä ohjeisiin ja lomakkeisiin. Näiden alaotsikoiden alta on löydettävissä runsaasti tietoa erityisesti eri lajien kantojen levinneisyydestä sekä kannankoon tutkimuksesta ja määrittämisestä. Tosin tietoa löytyy vasta useammalta sivulta poimien. Suurpetojen osalta sivustolla on myös kysymyksiä ja vastauksia liittyen suurpetojen kanta-arvioihin, pannoitukseen ja RKTL:n rooliin suurpetopolitiikassa. Uhanalaisuus –osion alla on tietoa riistaeläinlajien uhanalaisuusluokista ja uhanalaisuusmäärittämisestä. Ohjeet ja lomakkeet –osion kautta löytyy tietoja liittyen riistalaskentojen suorittamiseen ja tulosten kirjaamiseen ja esimerkiksi Tassu –suurpetohavaintojärjestelmän esittely. Lisäksi sivuston tutkimuksesta ja tilastoista kertovissa osi-

oissa on myös riistaeläimiä käsittäviä tietoja. Etusivulla on linkki Sarvi –uutiskirjeeseen sekä suurpedot.fi –sivustolle.

Myös RCTL:n nettisivujen suurpeto-osion kävijämäärät vuosina 2008–2012 olivat tarkastelun kohteena. Käytettävissä oli tilastotietoja muun muassa sivujen katselumääristä, yksilöidyistä katselumääristä sekä kullakin sivulla keskimäärin käytetystä ajasta. Suurimpana huomiona voidaan nostaa esiin vuoden 2012 sivujen katselumäärien nousu aikaisempiin vuosiin verrattuna. Vuosina 2008–2011 yksilöityjä sivujen katseluja oli suurpetosivuilla vuosittain n. 38 000–50 000 ja vuonna 2012 niitä oli yli 94 000. Kaikkiaan sivujen katseluja oli vuosina 2008–2011 n. 63 000–80 000 vuosittain, ja vuonna 2012 niitä oli n. 143 000, eli noin kaksinkertainen määrä edellisvuosiin verrattuna. Vuosien 2008–2011 aikana eniten vierailuja kertyi suurpetojen runsauden seurantaan käsittelevälle sivustolle, noin 7500–8500 yksilöityä vierailua vuosittain. Muita suosittuja sivuja olivat sutta, karhua ja ilvestä käsittelevät sivut. Vuonna 2012 kirkkaasti suosituin sivu käsitteli sutta, ja sudesta kiinnostuneita yksilöityjä vierailijoita oli yhteensä yli 27 000. Muita suosituimpia sivuja olivat suurpetojen runsauden seuranta sekä suurpetohavaintoja käsittelevät sivut. Vuonna 2012 tapahtui siis merkittävä lisäys suurpetoaiheista kiinnostuneiden vierailussa RCTL:n sivustolla, ja suurin huomio kiinnittyi suteen ja suurpetojen runsauteen.

RCTL:n internetsivuilla on tietoa tutkimuslaitoksen vuosittain ylläpitämästä ja maa- ja metsätalousministeriön rahoittamasta susipuhelimesta, jonka tarkoituksena on vähentää riskiä metsästyskoirien joutumisesta suden hyökkäyksen kohteeksi. Susipuhelinpalvelu on ollut toiminnassa vuosina 2004–2005 sekä 2011–2012. Susipuhelimesta on ollut mahdollista syyskuun alusta joulukuun loppuun tiedustella, onko pannoitettu susi liikkunut hiljattain jahtialueella. Palvelu koski sellaisia susireviirejä, joilla on vähintään yksi GPS-lähettimellä varustettu susi. Palvelu on ollut suosittu, ja esimerkiksi vuonna 2011 soittoja kertyi yli 4000.

Vuonna 2013 avattiin kaikille avoin verkkopalvelu, mistä on ollut mahdollista tarkastella, missä pannoitettua sudet ovat olleet viimeisen paikannuksen mukaan.⁵⁶ Verkkopalvelussa ei esitetä eläimen tarkkaa sijaintia, vaan Suomi on jaettu 5 x 5 kilometrin ruutuihin. Kunkin suden paikannushavainnot päivittyvät palveluun viiden tunnin välein mikäli eläin on paikannushetkellä riittävän avoimessa maastossa, jossa paikannus onnistuu. Lisäksi eläimen tulee olla GSM-kuuluvuusalueella, jotta panta pystyy lähettämään paikannustiedot. Tällä uudella verkkopalvelulla pyritään vastaamaan susipuhelimen käyttäjien keskeisiin toiveisiin. Palvelu jatkuu vuodenvaihteen yli metsästyskauden loppuun saakka, se on auki ympäri vuorokauden ja paikannustiedot päivittyvät nopeammin kuin susipuhelimeen.

⁵⁶ Palvelu löytyy osoitteesta: <http://pantaseuranta.rctl.fi/>

Metsähallitus

Metsähallituksen internetsivustolla riista-asioita käsitellään melko niukasti. Tarjolla on lähinnä perustietoa Metsähallituksen metsästyslupista ja erävalvonnasta. Sen sijaan metsästyksestä kiinnostuneet ja Metsähallituksen metsästyslupia tavoittelevat ohjataan selkeästi osoitteeseen eraluvat.fi, jossa on mahdollista ostaa Metsähallituksen metsästyslupia verkkokaupasta. Haettavista luvista kerrotaan perustietoja, kuten hinnoitteluperusteet, yleiset lupaehdot ja eri lupien laatu, sekä kerrotaan esimerkiksi myyntiin tulevien lupien kiintiöiden määräytymisperusteista. Lisäksi sivustolla esitellään Metsähallituksen lupamyynnistä kertyvien varojen avulla harjoittamaa luonnonhoitotyötä, josta esimerkkeinä ovat muun muassa lintukosteikot. Tietoa on tarjolla myös eri metsästyskohteista Metsähallituksen mailla, sekä erävalvonnan historiasta ja toiminnasta. Metsähallituksen ylläpitämä suurpedot.fi -sivuston päivitys oli tarkasteluajanjakson aikana verukkaista, mutta on aktivoitunut sittemmin.

Julkaisut

Julkaisujen osalta aineistona käytettiin viittä eri julkaisua, joista yksi ilmestyy ainoastaan sähköisesti ja muut neljä sekä painettuna, että sähköisenä versiona. Sarvi –uutiskirje on julkisen riistakonsernin tuottama, sähköpostiin tilattava ja 4-6 kertaa vuodessa ilmestyvä riista-asioiden uutiskirje. Suomen riistakeskus tiedottaa riista-asioista lisäksi kahdella eri aikakausjulkaisulla, jotka ovat luettavissa myös sähköisesti. Kaikille metsästäjille kuudesti vuodessa jaettava Metsästäjä –lehti on Suomen riistakeskuksen tärkein neuvonta- ja koulutusväline. Vuodesta 2012 lähtien ilmestynyt Riistan vuoksi on riistakeskuksen osallistavan riistapolitiikan valmistelun tiedotuslehti, joka ilmestyy 1-2 kertaa vuodessa. Apaja on Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen asiakaslehti. Kieppi puolestaan on Metsähallituksen kerran vuodessa ilmestyvä asiakaslehti metsästäjille. Näiden viiden eri julkaisun suurpetoiheiset artikkelit olivat tarkastelun kohteena.

Sarvi -uutiskirje

Sarvi on julkisen riistakonsernin, eli maa- ja metsätalousministeriön, Metsähallituksen, Suomen riistakeskuksen ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen yhdessä tuottama riista-asioita käsittelevä ilmainen uutiskirje. Uutiskirje ilmestyy sähköisesti noin neljä kertaa vuodessa ja sen voi kuka tahansa riista-asioista kiinnostunut tilata omaan sähköpostiinsa maa- ja metsätalousministeriön nettisivujen kautta. Uutiskirjeen aihepiireinä ovat ajankohtaiset asiat riistapolitiikkaan, alan tutkimukseen ja käytännön riistanhoitoon liittyen. Kirjeen tarkoituksena on lisätä tietoa mm. riistakannoista, niiden hoidosta ja tutkimuksesta. Uutiskirje on ilmestynyt toukokuusta 2007 lähtien sekä suomeksi että ruotsiksi. Vuosien 2009–2012 osalta tarkasteltavana olivat sekä suomen- että ruotsinkielisen uutiskirjeen levikkimäärät sekä tiedot avattujen uutiskirjeiden määrästä. Tänä aikana lähetettyjen suomenkielisten uutiskirjeiden lukumäärä vaihteli välillä 3529-4767, ollen suurimmillaan vuonna 2011. Avattujen kirjeiden määrä vaihteli puolestaan välillä 925-1275,

ollen suurimmillaan vuonna 2012. Avattujen kirjeiden prosentuaalinen osuus suhteessa lähetettyihin vaihteli 19-32 prosentin välillä. Ruotsinkielisiä uutiskirjeitä lähetettiin vuosina 2009–2012 vähimmillään 171 kpl vuonna 2009 ja enimmillään 260 kpl vuonna 2012. Samoin avattujen kirjeiden määrä oli pienimmillään (15 kpl) vuonna 2009 ja suurimmillaan (49 kpl) vuonna 2012. Avattujen kirjeiden prosentuaalinen osuus vaihteli välillä 9-22 %. Kaiken kaikkiaan siis vain reilusti alle puolet uutiskirjeiden tilaajista on vuosittain lukenut uutiskirjettä. Ennen vuotta 2009 koskevia lukijaseurantatietoja ei ole olemassa.

Ahma Sarvi -uutiskirjeissä

Muista suurpedoista poiketen Sarvi –uutiskirjeissä ei ilmestynyt yhtään ainoastaan ahmaa käsittelevää artikkelia. Ahma mainittiin ainoastaan useampia tai kaikkia suurpetoja yhdessä käsittelevissä artikkeleissa. Tätä voidaan ihmetellä ottaen huomioon, että kaikki muut suurpedot saivat osakseen yksilöllistä huomiota järjestelmällisesti, joskin suhteellisen harvoin. Ahman osalta jäivät nyt kokonaan puuttumaan niin tiedot esimerkiksi lajin ominaispiirteistä kuin sen kannanhoidon tilanteestakin.

Ilves Sarvi -uutiskirjeissä

Sarvi –uutiskirjeissä ilmestyi vuosina 2007–2012 yhteensä vain viisi ilvestä käsittelevää artikkelia. Aiheeltaan uutiset olivat erittäin samankaltaisia, sillä neljä viidestä artikkelista olivat luonteeltaan tiedotteita ja käsittelivät maa- ja metsätalousministeriön määräyksiä ja tavoitteita ilveskannan hoitoon liittyen koko maassa. Tiedotteissa perusteltiin vuosina 2008–2010 suurimpien sallittujen saalismäärien nostoa yli RKTL:n suositusten, ja vuonna 2011 arvioitiin ilveskannan hoidon onnistuneen hyvin. Vuonna 2008 nostettiin esiin näkökulma, jonka mukaan ilves on jäänyt suurpetokeskustelussa erityisesti susikeskustelun varjoon, vaikka sen kanta on kasvanut voimakkaasti ja levittäytynyt koko maahan tasaisemmin kuin muut pedot. Tämän huomion jälkeen ilveksen käsittely uutiskirjeissä ei kuitenkaan lisääntynyt.

Karhu Sarvi –uutiskirjeissä

Karhua koskevat uutiset ja artikkelit Sarvi –uutiskirjeissä olivat koko tarkastellun ajanjakson ajan asiapitoisia. Keskeisintä artikkeleiden sisältöä olivat vuosittaiset ministeriön myöntämät karhun pyyntikiintiöt sekä saaliit alueittain sekä myös perusteet, joiden mukaan kiintiöt myönnettiin. Vuonna 2008 lukijoita informoitiin muun muassa karhukannan määrityksen työvälineistä ja tavoista, sekä prosessin haasteellisuudesta. Samoin kerrottiin karhunlihan ja sen osien kauppaa koskevista muutoksista. Karhua koskevien artikkeleiden esiintyminen vaihteli vuosittain: vuonna 2008 julkaistiin useita ainoastaan karhua koskevia tekstejä, kun taas vuosina 2009 ja 2012 yksin karhulle omistettuja artikkeleita ei sisältynyt Sarvi –uutiskirjeisiin. Kaikkiaan vain karhua koskevia uutisia oli uutiskirjeissä 7 kpl, kun artikkeleiden kokonaismäärä oli 145 kpl. Alueellisesti uutiset painottuivat joko koko Suomeen tai Pohjois- ja Itä-Suomeen.

Susi Sarvi -uutiskirjeissä

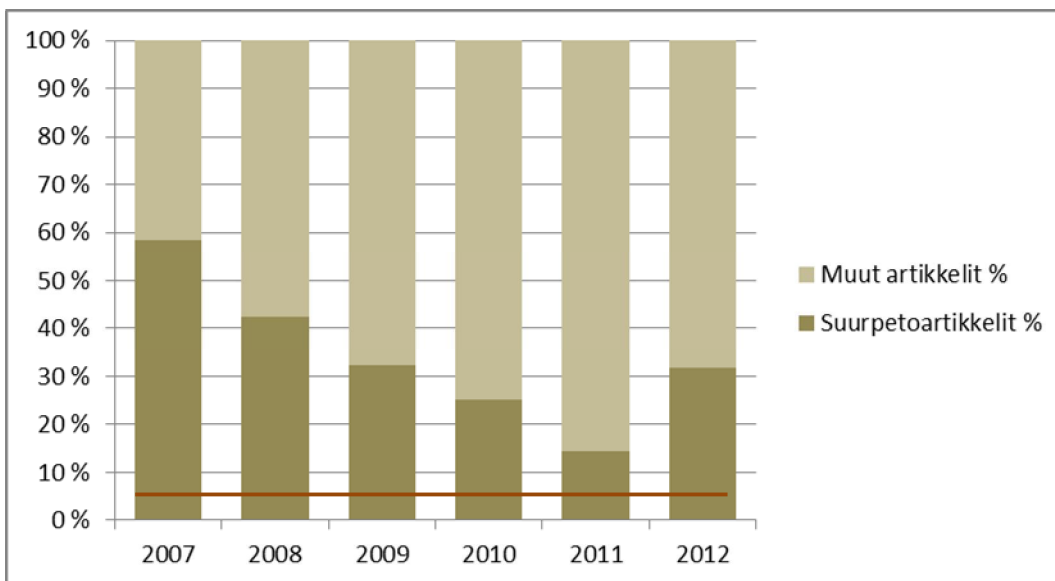
Susi saa kaikista suurpedoista selkeästi eniten huomiota Sarvi –uutiskirjeissä. Erityisesti vuosina 2007 ja 2012 sudesta kirjoitettiin runsaasti. Yhteensä sutta koskevia artikkeleita julkaistiin tarkasteltuna ajanjaksona 13 kpl. Yksinomaan sutta käsittelevät artikkelit ovat luonteeltaan melko monipuolisia. Uutisissa paneuduttiin niin susitutkimuksen esittelyyn kuin yleisempään kansallisen ja kansainvälisen susipolitiikan luonnehdintaan. Kansallista susipoliittista määräysvaltaa merkittävästi kaventava Suomen sitoutuneisuus EU:n politiikkaan nostettiin esiin pariinkin otteeseen, vuonna 2007 ja 2012. Susien pannaotus oli keskeinen teema vuosien 2011–2012 artikkeleissa, joissa kerrottiin RCTL:n pannaotushankkeista ja pannaotuksen merkityksestä susitutkimukselle. Susi on myös ainut laji, josta uutiskirjeessä esiteltiin tarkemmin muun muassa ekologisia perustietoja yksinkertaisten kysymysten ja vastausten avulla. Alueellisesti uutisointi oli melko kattavaa, painottuen kuitenkin Pohjois- ja Itä-Suomeen. Susikannan muutos koko maan alueella sai artikkeleissa kuitenkin vuosien varrella yllättävän vähän huomiota. Vasta vuonna 2012 esiin nostettiin sekä susikannan pieni koko, että sen levittäytyminen läntiseen Suomeen.

Suurpedot Sarvi -uutiskirjeissä

Suurpedot kokonaisuutena saivat vuosina 2007–2012 runsaasti huomiota Sarvi –uutiskirjeissä. Kaikkia suurpetoja koskevia uutisia ilmestyi lähes vuosittain (pl. 2011), enimmillään 8 kpl ja pienimmillään 2 kpl. Alueellisesti kaikkia suurpetoja koskevat artikkelit kattoivat koko Suomen lisäksi myös Pohjoismaat ja joidenkin uutisten kohdalla myös koko Euroopan alueen. Yksittäisinä alueina Suomen sisällä nousivat esiin erityisesti poronhoitoalue, Kainuu ja itäinen Suomi. Sisällöltään suurpetoartikkelit voi karkeasti jakaa viiteen eri aihealueeseen; 1) suurpetotutkimusta ja –tiedotusta käsittelevät, 2) lakimuutoksista, poliittisista tai hallinnollisista muutoksista ja ehdotuksista tiedottavat, 3) suurpetovahinkoihin liittyvät, 4) suurpetoihin kohdistuvia laittomuuksia käsittelevät ja 5) suurpetopolitiikan ja –hallinnon toimijoita esittelevät artikkelit. Suurpetotutkimuksen ja –tiedotuksen osalta artikkeleissa esiteltiin muun muassa suurpedot.fi –sivustoa sekä luontokeskus Petolaa. Samoin kerrottiin suurpetojen pannaotuksesta sekä suurpetohavaintojen keräämiseen ja kannanmäärittelyyn liittyvistä uudistuksista. Poliittisista ja hallinnollisista muutoksista ja ehdotuksista informoivissa artikkeleissa kerrottiin esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriön nostamista riistaeläinten ohjeellisista arvoista sekä poikkeuslupien myöntämisen siirtymisestä riistanhoitopiireille. Suurpetovahinkoihin liittyen esiteltiin laumanvartijakoiratutkimusta sekä petovahinkojen määrän kehitystä. Suurpetoihin kohdistuviin laittomuuksiin liittyvät artikkelit käsitelivät erityisesti suurpetojen salakaatoja. Suurpetohallinnon ja –politiikan toimijoista esiteltiin muun muassa suurpetoneuvottelukuntia, suurpetoyhdyshenkilöitä ja SRVA-toimintaa. Sisällöllisesti artikkelit olivat siis melko monipuolisia ja koskettivat laajasti eri tahoja, kuten viranomaisia, tutkijoita, metsästäjiä, luonnonsuojelutahoja, koiraharrastajia ja lopulta kaikkia suomalaisia.

Yhteenveto – Sarvi

Sarvi –uutiskirjeen esittelyn mukaan sen yhtenä tarkoituksena on lisätä tietoa riistakannoista, kantojen hoidosta ja tutkimuksesta. Uutiskirjeen tavoitteena on kattaa tärkeät kuulumiset riistapolitiikasta ja alan tutkimuksesta, sekä käytännön riistanhoitotyöstä. Tavoitteet itsessään lupailevat monipuolista ja ajankohtaista tiedottamista riistaeläimiin liittyen. Suurpetoihien artikkelien määrä on koko tarkasteluajan kohtana huomattavan suuri verrattuna muihin riistalajeista kertoviin artikkeleihin, trendin ollessa kuitenkin laskeva vuosien 2007–2011 aikana (kuva 16). Lajitarkastelussa niin määrällisesti kuin laadullisestikin suurinta huomiota sai susi (kuva 16). Ahman kohdalla voidaan todeta tiedottamisen tavoitteiden epäonnistuneen. Uutiskirjeen lukijoille ei välitetty yksilöllistä tietoa ahmakannasta tai sen tutkimuksesta, vaan ahmaa käsiteltiin ainoastaan muiden petojen rinnalla, jos silloinkaan. Myös ilveksen osalta tiedottaminen jäi sikäli yksipuoliseksi, että lähes kaikki ilvestä koskevat artikkelit käsittelivät ministeriön kannanhoidollisia määräyksiä. Karhuun liittyvät uutiset olivat hiukan monipuolisempia. Kaikkia suurpetoja yhdessä käsittelevien artikkelien sisältöä voi niin ikään sanoa monipuoliseksi, sillä aiheena olivat niin tutkimus, suurpetopolitiikka kuin riistahallintokin. Samoin aiheet olivat usein ajankohtaisia ja keskustelua herättäviä.

Kuva 16. Sarvi-uutiskirjeen suurpetoihien artikkelien suhde kaikkiin artikkeleihin vuosina 2007–2012. Punainen viiva osoittaa suurpetojen %-osuuden kaikista riistaeläimistä.

Riistan vuoksi – julkaisu

Riistan vuoksi on Suomen riistakeskuksen sähköinen tiedotuslehti, joka ilmestyy kerran tai kaksi kertaa vuodessa. Julkaisu keskittyy osallistavan riistapolitiikan valmisteluun ja siinä esitellään hoitosuunnitelmien perusteita ja taustoja, kerrotaan suunnitteluprosessien kulusta ja esitellään tiivistetysti valmistuvien hoitosuunnitelmien linjauksia ja toimenpiteitä. Tiedotuslehti on nähtävillä Suomen riistakeskuksen nettisivuilla. Lehteä painetaan noin 3000 kpl, joista noin 1000 kpl lähetetään osoitteellisesti riistaneuvostojen valta-

kunnallisille ja alueellisille yhteistyökumppaneille, sekä sidosryhmätyöhön osallistuvien organisaatioiden toimijoille ja loput jaetaan muun muassa tapahtumissa. Lehti julkaistaan keväisin ja syksyisin ennen alue-neuvostojen kokouksia ja se on ilmestynyt maaliskuusta 2012 lähtien. Ruotsinkielinen versio För viltet julkaistaan internetissä pdf –muodossa.

Tarkastelun kohteena olleissa Riistan vuoksi –lehden kahdessa vuoden 2012 numerossa suurpetojen käsittely oli melko niukkaa. Lajeista ilves sai selvästi eniten huomiota, sillä molemmissa numeroissa kerrottiin ilveskannan erillislaskennoista, jotka toteutettiin tammikuussa 2012. Samassa laskentaoperaatiossa kirjattiin ylös myös muiden suurpetojen jäljet. Toinen suurpetoja koskeva kirjoitus oli Suomen susipolitiikkaa käsittelevä artikkeli, jossa kerrottiin peruseriaatteet Suomessa harjoitettavan susipolitiikan raameista ja rajoituksista sekä maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen riistakeskuksen roolista politiikan harjoittajina. Kaikkia suurpetoja yhteisesti käsitteleviä artikkeleita julkaisuissa ei vuoden 2012 aikana ollut, ja esimerkiksi riistalintuja käsiteltiin numeroissa selvästi enemmän.

Suurpetoaiheiden niukka käsittely Riistan vuoksi –lehdessä vuonna 2012 oli sikäli luonnollista, että lehden yhtenä päätarkoituksena on käsitellä kannanhoitosuunnitelmia ja niiden valmisteluprosessia. Vuonna 2012 ei ollut meneillään suurpetoihin liittyviä kannanhoitosuunnitelmien valmisteluvaiheita, jolloin huomio kiinnittyi luonnollisesti muihin lajeihin.

Kieppi –lehti

Metsähallituksen eräpalvelut julkaisee kerran vuodessa ilmaisen Kieppi –lehden, joka toimitetaan postitse parin edellisvuoden metsästysasiakkaille ja lehden tilaajille. Lehti ilmestyy tammikuussa ja kertoo ajankohtaiset asiat metsästyksestä, riistanhoidosta, metsästysluvista ja valvonnasta. Lehden painos on 45 000 kpl.

Kieppi –lehdessä suurpedot saivat vuosina 2009–2012 vähäistä huomiota vuosittain, poikkeuksena vuoden 2009 numero, jossa julkaistiin puolet (3 kpl) kaikista ilmestyneistä artikkeleista (6 kpl). Samoin puolet artikkeleista käsitteli pelkästään karhua ja karhun metsästystä. Muut artikkelit käsitelivät sutta (1 kpl) tai kaikkia suurpetoja (2 kpl) yhdessä.

Kieppi –lehden artikkeleiden keskeistä sisältöä oli tieto Metsähallituksen tarjoamista metsästysmahdollisuuksista ja -kokemuksista, sekä suomalaisesta eränkäynnistä ja metsästyskulttuurista. Näin ollen karhun ja karhunmetsästyksen saama muita suurpetoja runsaampi huomio Kieppi -lehdessä selittyy sillä, että karhu on ainoa suurpeto, jonka metsästämiseen valtion mailla on mahdollista hakea pyyntilupa.

Metsästäjä-lehti

Suomen riistakeskuksen tärkein neuvonta- ja koulutusväline on kuudesti vuodessa ilmestyvä Metsästäjä-lehti, joka lähetetään jokaiselle riistanhoitomaksun maksaneelle metsästäjälle, joita on noin 300 000. Lehden voi saada joko suomen- tai ruotsinkielisenä. Lehdet ovat metsästyksen ja koko riista-alan tietopaketteja ja niissä käsitellään riistanhoitoon ja riistakantojen verotukseen liittyviä ajankohtaisia asioita, riistatalouden suhdetta muuhun luonnon käyttöön sekä riistaeläinten asemaa ja merkitystä luonnossa. Aihepiireihin kuuluvat käytännön metsästys- ja riistanhoitotiedotus, metsästyslainsäädäntö, koirien käyttö metsästyksessä, eräelämä ja näissä tarvittavat välineet sekä tiedottaminen Suomen riistakeskuksen toiminnasta, kokouksista ja koulutuksesta. Metsästäjien lisäksi lehti jaetaan lukuisille virastoille, kirjastoille, metsä- ja maatalousoppilaitoksille sekä useille yhdistyksille ja yksityisille henkilöille kotimaahan ja ulkomaille. Lehdestä julkaistaan myös näköispainoksena sähköinen versio.

Ahma Metsästäjä –lehdessä

Yksin ahmaa käsiteltiin Metsästäjä –lehdessä vuosina 2007–2012 muihin suurpetoihin verrattuna erittäin vähän. Ahmaa koskevia artikkeleita ilmestyi vain 2 kpl, molemmat vuonna 2008. Näistä toisessa todettiin ahman jääneen vähälukuisimpana suurpetona tutkimuksellisesti muiden varjoon. Lisäksi todettiin, että ahmakannan tilan ja tulevaisuuden arviointi tarvitsisi tuekseen monenlaista tutkimusaineistoa. Toisessa artikkelissa kerrottiin vuoden 2008 erävalvonnan yhtenä erityistavoitteena olevan ahmakannan turvaaminen.

Ilves Metsästäjä –lehdessä

Ilvestä käsiteltiin yksilöllisesti Metsästäjä –lehdessä artikkelien lukumäärän mukaan saman verran kuin karhua. Artikkelien määrä vaihteli vuosittain yhden ja seitsemän kappaleen välillä, ja vähiten tekstejä ilmestyi vuonna 2007 ja eniten 2012. Huomattava osa teksteistä vuosina 2008–2012 käsitteli ilveskannan kokoa, sen kehitystä sekä sen arvioinnin ja laskennan menetelmiä ja tapoja. Lukijoille esiteltiin esimerkiksi vuonna 2010 ilveskannan kehityksen historiaa sekä vuosina 2011 ja 2012 talviaikaan suoritettuja ilvesten erillislaskentoja ja niiden tuloksia. Tutkimuksen osalta vuonna 2007 kerrottiin ilveksille asetettavista satelliittilähettimistä ja vuonna 2009 puolestaan kerrottiin näiden satelliittilähettimien tuomista ilvesten elinpiireistä kertovista tiedoista. Riistanhoidolliset näkökulmat tulivat esiin erityisesti vuonna 2012, kun artikkeleissa käsiteltiin muun muassa tutkimustietoa ilveskannan vaikutuksesta kettuun ja kauriiseen. Vuoden 2012 viimeisessä pääkirjoituksessa kritisoitiin valkohäntäpeurakeskustelun yhteydessä sitä, ettei nykyinen ilveskannan hoitosuunnitelma tunnusta riistataloutta kannanhoidon perusteena. Artikkelien kokonaisuutta monipuolistivat vuoden 2008 lehdessä tarina vuoden 1910 Uskelan ilveksenpyyntiretkestä, vuoden 2010 lehdessä ilmestynyt kirjoitus ilveksenlihan käytöstä ruoanlaitossa sekä samoin vuonna 2010 ilmestynyt petotutkijan kertomus omasta ilveksentutkimustyöstään. Ilvestä koskettavat artikkelit painottuivat

karhua ja sutta selvemmin koko Suomeen, muista maista erityisesti Ruotsia ja Norjaa käytettiin esimerkkeinä ja lähteinä varsinkin ilvestutkimuksesta kerrottaessa. Ajallisesti artikkelit ylsivät 1800-luvulle asti.

Karhu Metsästäjä –lehdessä

Karhua koskevia artikkeleita ja ilmoituksia julkaistiin Metsästäjä –lehdessä vuosittain kahdesta kuuteen kappaletta niiden yhteismäärän ollessa 22 kpl. Karhu-uutisissa esillä olivat keskeisesti karhun metsästys, SRVA-toiminta sekä karhujen ja ihmisten yhteiselo. Vuonna 2009 esiteltiin karhun metsästyksen historiaa ja metsästysmuotojen kehittymistä, ja muinakin vuosina metsästys oli esillä muun muassa karhunmetsästyskurssi-ilmoitusten ja uusien harjoitusampumaratojen esittelyn kautta. Oman huomionsa saivat myös erilaiset kaadettujen karhujen käsittelysäädökset. SRVA-organisaation toimintaa esiteltiin muun muassa vuonna 2012 tapauskertomuksen avulla. Karhujen ja ihmisten yhteiselön historiaa ja luonnetta käsiteltiin ensin vuonna 2007 kaksiosaisella perusteellisella artikkelilla ja myöhemmin, vuosina 2009 ja 2012 huomion kohteena olivat karhujen aiheuttamat konfliktit, joiden hallintaan haettiin esimerkkiä erityisesti Pohjois-Amerikasta. Myös karhututkimusta ja tutkimuksen kautta saatuja tietoja esiteltiin esimerkiksi vuonna 2008 karhujen elinpiireihin ja niiden kokoon liittyen. Alueellisesti artikkelit kattoivat koko Suomen, painotuen kuitenkin Itä-Suomeen.

Susi Metsästäjä –lehdessä

Sutta käsitteleviä artikkeleita julkaistiin Metsästäjä –lehdessä tasaiseen tahtiin tarkastellun ajanjakson aikana ja yhteensä niitä ilmestyi 18 kpl. Määrä jäi hieman vähäisemmäksi verrattuna ilvekseen ja karhuun. Vuosittain artikkeleita julkaistiin kahdesta neljään kappaletta. Artikkelit olivat sisällöltään ja luonteeltaan melko monipuolisia, ja käsittelivät esimerkiksi tutkimusta ja sen kautta saatavaa tietoa sekä susipolitiikan kiemuroita niin faktapitoisesti kuin myös kolumnien tapaan. Susikannan koko, kehitys ja sen seuranta saivat huomiota vuosittain joko suoraan tai välillisesti esimerkiksi suurpetovahinkomäärien tai pyyntilupa-kiintiön kautta. Tutkimustietoa esiteltiin muun muassa susien saalislajeihin ja -määriin sekä suden ja koiran geneetiikkaan liittyen. Huomiota sai vuosina 2008–2009 erityisesti suden vaikutus sen saaliseläinten – metsäpeuran ja hirven – kantojenkehitykseen, josta käytiin myös arvokeskustelua. Susipolitiikan osalta huomiota saivat vuosina 2007 ja 2011 kansallisen ja EU-tason ristiriidat niin Suomessa kuin Ruotsissakin ja vuonna 2010 peräänkuulutettiin yhteiskunnallisten näkökulmien korostamista susipolitiikassa. Susikannan kasvu ja sen aiheuttamat ongelmat saivat huomiota esimerkiksi vuosina 2010 ja 2012 puheenjohtajan palstalla. Alueellisesti artikkelien sisältö kosketti useimmiten Suomea ja etenkin Itä- ja Pohjois-Suomea, mutta monessa yhteydessä vertailupohjana käytettiin myös muita maita, esimerkiksi Venäjää ja Ruotsia. Ajallinen ulottuvuus artikkeleissa ylsi susien geneettisen tutkimuksen kautta muinaishistoriaan asti, mutta pääosin tekstit käsittelivät susiaiheita 2000-luvun aikajänteellä.

Suurpedot Metsästäjä –lehdessä

Kaikkia suurpetoja yhdessä käsiteltiin Metsästäjä –lehdessä vuosien 2007–2012 aikana hyvin tasaisesti, 5-7 artikkelin verran vuodessa. Poikkeuksena tähän oli kuitenkin vuosi 2009, jolloin suurpetoja käsitteleviä artikkeleita oli yhteensä 17 kpl, eli yli kaksinkertainen määrä muihin vuosiin verrattuna. Yhteensä suurpetoja käsitteleviä artikkeleita ilmestyi vuosien 2007–2012 aikana 45 kpl. Suurpetoja käsittelevät artikkelit jaettiin viiteen eri luokkaan: 1) suurpetopolitiikkaan ja -konfliktienhallintaan sekä lakimuutoksiin liittyvät, 2) kantojen kokoon ja suurpetotutkimukseen keskittyvät, 3) suurpetoihin kohdistuviin laittomuuksiin liittyvät, 4) vapaaehtoistoimintaa käsittelevät, sekä 5) erilaisia suurpetoseminaareja ja –keskustelutilaisuuksia esittelevät kirjoitukset. Suurpetopolitiikkaan, petokonfliktien hallintaan ja lakimuutoksiin liittyvissä artikkeleissa käsiteltiin muun muassa riistahallinnon organisaatiomuutoksia ja toiminnan haasteita, kansallisen tason politiikkaa esimerkiksi hallitusohjelmien ja lakimuutosten muodossa, ja joissakin artikkeleissa keskityttiin suurpetopolitiikan luonteen yleiseen arviointiin ja pohdintaan. Kantojen kokoa ja suurpetotutkimusta käsittelevät artikkelit sisälsivät tietoa muun muassa suurpetolaskennoista ja niiden tuloksista, petojen kannan koon määrityksen perusteista sekä petotutkijoista ja heidän työstään. Suurpetoihin kohdistuvia laittomuuksia käsiteltiin artikkeleissa muun muassa erävalvontaa esittelemällä ja salametsästyksen syiden pohdinnalla esimerkiksi pääkirjoituksessa. Vapaaehtoistoiminnan osalta esiteltiin SRVA-organisaation sekä suurpetoyhdyshenkilöiden toimintaa. Erilaisista suurpetoseminaareista ja keskustelutilaisuuksista julkaistiin kutsuja sekä myös yhteenvetoja tapahtumien jälkeen. Luonteeltaan artikkelit saattoi jakaa muun muassa ilmoituksiin, aikakauslehtikirjoituksiin sekä kolumneihin ja pääkirjoituksiin. Suurpetoartikkelien aiheet käsitelivät pääasiassa ajankohtaisia suurpetoasioita Suomessa, mutta vertailua erityisesti Pohjoismaihin esiintyi. Suomen sisällä kirjoitusten painopiste taittui Itä- ja Pohjois-Suomeen.

Yhteenveto- Metsästäjä –lehti

Suurpetoihinen tiedotus ja kirjoittelu Metsästäjä –lehdessä oli monipuolista. Artikkeleiden sisältö ei ollut ainoastaan faktapitoista, vaan teksteissä esiintyi myös pohdiskelevampaa otetta sekä mielipidekirjoituksia. Mielipidekirjoitukset oli kuitenkin merkitty selkeästi (esim. vieraskynä), joten ne oli helppo erottaa varsinaisesta uutisoinnista. Artikkeleiden monipuolisuutta lisäsi myös joidenkin tekstien historiallisempi ote, joka toi perspektiiviä tarkasteluun. Lisäksi etenkin ilvesartikkeleiden aihepiirit olivat vaihtelevia.

Kirjoitukset suurpetoseminaareista ja –keskustelutilaisuuksista voidaan nähdä yhtenä keinona osallistaa aiheesta kiinnostuneita mukaan keskusteluun. Artikkeleiden määrässä huomio kiinnittyy vuoden 2009 ”piikkiin”, jolloin suurpetoihaisia kirjoituksia ilmestyi yli kaksinkertainen määrä muihin vuosiin verrattuna. Tuohon vuoteen ajoittuu silloisen Metsästäjien keskusjärjestön aktiivista hanketoimintaa muun muassa SRVA-toiminnan ja TASSU –järjestelmän pystyttämisessä. Samaan aikaan havahduttiin salakaatoilmiöön,

joka ensimmäistä kertaa tarkastelujaksolla nostettiin esiin uutisoinnissa. Lajikohtaisesti eniten huomiota saivat ilves ja karhu, joita käsiteltiin lehdessä hieman suttu enemmän (kuva 17). Ahma jäi tyystin muiden lajien varjoon, kun sitä käsitteli vain 2 % suurpetoartikkeleista. Tämä siitä huolimatta, että ahmaan liittyvät tutkimustarpeet tuotiinkin esiin.

Apaja –lehti

Apaja on riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen asiakaslehti, joka ilmestyy painettuna kaksi kertaa vuodessa. RKTL on myös julkaissut internetsivuillaan jo vuodesta 2007 lähtien sähköistä Verkkoapaja-lehteä. Verkkoapaja on noin useamman kerran vuodessa ilmestyvä uutiskirje, jonka avulla välitetään tietoa tutkimustuloksista, käynnistyneistä tutkimushankkeista, tutkimuspäivistä ja tapahtumista sekä muista ajankohtaisista aiheista. Uutiskirjeen julkaisu tiheys on kasvanut tarkasteluajanjaksolla. Vuonna 2007 julkaistiin kolme uutiskirjettä kun taas vuonna 2012 peräti 11 uutiskirjettä. Tässä arvioinnissa ei tarkasteltu Verkkoapajan sisältöä.

Suurpetojen käsittely Apaja –lehdessä painottui tarkasteltavan ajanjakson loppupuolelle. Vuoden 2007 numeroissa suurpetoaiheisia artikkeleita ei julkaistu lainkaan, kun taas vuosina 2010–2011 niitä ilmestyi tasaisesti, molempina vuosina 8 kpl. Muina vuosina suurpetoja käsiteltiin 3-5 artikkelissa. Petotutkimus ja tutkimustulokset olivat suurpetoaiheisten artikkeleiden keskeistä sisältöä. Lukijoita valistettiin muun muassa kannanseurannan menetelmistä ja haasteista. Osa teksteistä oli pienimuotoisia ja varsin lyhyitä uutisia. Lajeittain artikkeleiden määrässä oli suurta eroa. Vähiten Apajassa käsiteltiin ahmaa (1 artikkeli) ja karhua (2 artikkelia) ja eniten suttu (13 artikkelia). Toiseksi eniten oli kaikkia suurpetoja käsitteleviä artikkeleita (8 kpl). Ilves sai huomiota 5 artikkelin verran. Tarkastelujakson loppua kohden huomio kiinnittyi entistä enemmän suteen, ja vuonna 2012 kaikki viisi ilmestynyttä suurpetoaiheista kirjoitusta käsitteli suttu. Myös suden kohdalla tutkimus oli kirjoitusten keskeisintä sisältöä, ja ekologian lisäksi huomiota sai ihmisen ja suden yhteiselo.

Suurpetojen käsittely RKTL:n asiakaslehdessä keskittyi luonnollisesti petotutkimukseen, sen menetelmiin ja tutkimuksessa kohdattaviin haasteisiin, sekä tutkimuksen kautta saatavaan tietoon. Huomionarvoista on petoja koskevien artikkeleiden määrän nousu tarkastelujakson aikana. Selkeä kehityskulku oli huomattavissa myös lajikohtaisen painottumisen osalta, kun varsinkin tarkastelujakson lopuksi vuonna 2012 susi oli yksin huomion keskipisteenä.

Sosiaalinen media

Riistakonsernin osapuolet ovat viime vuosien aikana aktivoituneet sosiaalisessa mediassa, etenkin Facebookissa. Jotkut kanavista on otettu käyttöön kuitenkin tarkastelujakson ulkopuolella, eli vuonna 2013.

Maa- ja metsätalousministeriö on liittynyt Facebookiin marraskuussa 2009. Ministeriön Facebook –sivuilla todetaan sivujen toimivan virkamiesten ja kansalaisten yhtenä kohtaustapaikkana. Tavoitteena on lisätä avoimuutta ja vuorovaikutusta asioiden valmistelussa, ja ministeriön virkamiehet ovat läsnä palvelussa virka-aikana. Tykkääjiä sivuilla on 679⁵⁷ ja niitä päivitetään muutaman päivän välein. Vuorovaikutus sivuilla vaikuttaa olevan kaksisuuntaista, sillä ministeriölle on sivustolla esitetty myös useita kysymyksiä.

Suomen riistakeskus toimii sosiaalisen median eri kanavissa, joissa viestintää ohjaa keskitetysti riistakeskuksen viestintätiimi, pääasiallisesti verkkoviestinnän suunnittelija. Riistakeskuksessa henkilökuntaa kannustetaan henkilökohtaiseen verkostoitumiseen ja sosiaalisen median käyttöön. Tärkein ja vanhin sosiaalisen median kanava on vuonna 2011 perustettu Facebook -sivu, jolla on noin 4000 tykkääjää⁵⁸. Tykkääjien kautta riistakeskus tavoittaa myös yli 500 000 tykkääjien kaveria. Riistakeskuksen Facebook –sivut ovat kenen tahansa luettavissa riippumatta siitä, onko itse Facebookin käyttäjä vai ei, ja sivuja päivitetään useamman kerran viikossa. Vuorovaikutus Facebookissa on kahdensuuntaista, sillä myös käyttäjät lisäävät sivuille kommentteja ja muuta materiaalia. Riistakeskus aktivoitui sosiaalisessa mediassa vuoden 2013 alkupuolella ottamalla käyttöön Facebookin lisäksi myös muita kanavia. Koska huomion kohteena on nimetä vuosien 2007–2012 aikana toteutunut tiedotus, eivät vuoden 2013 aikana lanseeratut sosiaalisen median palvelut yllä tarkastelun alle. Riistakeskuksen aikaisempaa aktiivisempi ote sosiaalisessa mediassa on kuitenkin positiivinen kehityskulku.

Twitterissä riistakeskus toimii aktiivisesti, tweetaten jopa useita kertoja päivittäin liittyen riista-aiheisiin uutisiin ja tapahtumiin. Seuraajia riistakeskuksella on Twitterissä 180. Muita riistakeskuksen käyttämiä kanavia ovat YouTube, jossa riistakeskus jakaa katsottavaksi kaikki tuottamansa videot, SlideShare, jossa keskus jakaa selattavaksi kiinnostavaa asiantuntijatietoa tai ohjeistuksia sisältäviä kalvosarjoja sekä LinkedIn, jossa kerrotaan esimerkiksi riistakeskuksen avoimista työpaikoista. YouTube ja SlideShare tukevat myös riista.fi –sivuston toiminnallisuuksia. Riistakeskuksen verkkosivuilla on jokaisen sivun yhteydessä Facebook- ja Twitter-painikkeet, joiden kautta on mahdollista jakaa kiinnostavaa ja hyödyllistä tietoa sisältävät sivut muille. Toistaiseksi riistakeskus tiedottaa sosiaalisessa mediassa pääasiassa suomeksi.

⁵⁷ tilanne 9.12.2013

⁵⁸ tilanne 9.12.2013

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on liittynyt Facebookiin vasta maaliskuussa 2013, ja tällä hetkellä sivuilla on yli 754 tykkääjää⁵⁹. Metsähallitus on liittynyt Facebookiin vuonna 2009 ja tällä hetkellä sivuilla on yli 8928 tykkääjää⁶⁰. Sivuja ylläpitää Metsähallituksen konserniviestintä, ja niitä päivitetään jopa useita kertoja päivässä.

Neuvontatyö

Riistakonsernin eri julkaisuissa suurpetoihin liittyvä neuvontatyö sisälsi myös neuvontaa. Neuvonnan kaltaiseksi uutisoinniksi luokiteltiin esimerkiksi artikkelit, joissa esiteltiin riistahallintoa ja sen uudistuksia, suurpetopolitiikan peruserätyöitä, lakimuutoksia, metsästyksen liittyviä määräyksiä sekä metsästykskurssi-ilmoitukset. Tutkimukseen liittyväksi neuvonnaksi luokiteltiin muun muassa Tassu –järjestelmää esittelevät artikkelit sekä kehotukset saalisnäytteiden lähettämisestä ja petohavaintojen ilmoittamisesta. Runsaammin neuvonnan kaltaista sisältöä ilmestyi Sarvessa ja Metsästäjässä, joissa artikkeleiden kokonaismääräkin oli muita suurempi.

Suomen riistakeskuksen suurpetoihin liittyvä neuvontatoiminta on tarkasteluajanjaksolla käsittänyt petovahinkojen tarpeiden hankkimista ja jakelua, petoaitojen suunnittelua ja pystytyksen ohjausta, petoaitakoulutuksia, puhelinneuvontaa, lausuntoja ja neuvontaa koulukyytikysymyksiin sekä suurpetoihin liittyviä asiantuntijatehtäviä kuten haastatteluita ja maastokäyntejä. Kaikkiaan keskimäärin 14,5 henkilötyökuukautta käytetään vuosittain Suomen riistakeskuksessa suurpetoihin liittyvään neuvontatyöhön.⁶¹

Petola

Suurpetoteeman ympärille rakentuva luontokeskus Petola perustettiin vuonna 2005. Se sijaitsee Kuhmossa, ja sen toiminnasta vastaa Metsähallituksen luontopalvelut. Petolan tavoitteena on toimia luotettavan ja objektiivisen tiedon lähteenä ja edistää suurpedoista käytävää keskustelua. Luontokeskuksessa on muun muassa näyttely ja luontopolku sekä lisäksi monipuoliset tiedonhaku- ja opetusmahdollisuudet. Keskuksessa järjestetään opastettuja kierroksia ja erilaisia tapahtumia.

Petolan vierailijamäärä on vuoden 2005 huippulukemista (noin 18500 vierailijaa) laskenut vähitellen, ja vuonna 2012 vierailijoita kävi Petolassa noin 13000. Vuosina 2007–2012 vierailijamäärä on ollut enimmillään noin 17000 ja pienimmillään noin 13000 kävijää. Vuonna 2006 tehdyn asiakastutkimuksen mukaan luontokeskus otettiin tyytyväisenä vastaan, mutta sen jälkeen kävijätutkimuksia ei ole tehty. Merkittävim-

⁵⁹ tilanne 9.12.2013

⁶⁰ tilanne 9.12.2013

⁶¹ Harri Norbergin keräämä yhteenveto Suomen riistakeskuksen suurpetoneuvontaan käyttämistä henkilötyökuukausista ajalla 2007–2012.

piä kävijäryhmiä ovat kuitenkin koululaiset sekä matkailuyrittäjien ryhmät. Myös suurpetoasioista kiinnostuneet yhdistykset ja ryhmittymät vierailevat Petolassa.

Luontokeskuksessa esillä oleviin näyttelyihin ei perustamisen jälkeen ole tehty mittavia uudistuksia. Vuonna 2012 on kuitenkin päivitetty tietoteekki –osio ja siihen on tuotettu myös uutta sisältöä. Vaihtuvia näyttelyitä on vuosittain kahdesta kolmeen, ja niistä suurin osa on kytköksissä suurpetoihin esitysmuodon ollessa usein taidepainotteinen (valokuvia, huovutustaidetta ym.) Vaihtuvien näyttelyiden osuus koko Petolasta on alle 10 %. Luontokeskus Petola on mukana kehittämässä ja tuottamassa suurpedot.fi – sivuston sisältöä. Vuosien 2007–2012 aikana Petolan henkilökunnasta vakituisia työntekijöitä on ollut noin 1,3 henkilötyövuoden verran ja määräaikaista 1,5-2 henkilötyövuotta.

Koulutus

Tiedottamiseen verrattuna sosioekonomisissa tutkimuksissa ei koulutus saanut samalla tavalla osakseen huomiota, arvostelua tai vaatimuksia. Keskeinen tarve koulutukselle nousi esiin kuitenkin puhuttaessa suurpetoyhdyshenkilöistä. Samalla, kun heidän palautejärjestelmäänsä ja motivointiaan tulee kehittää, olisi heitä myös koulutettava tehtävään enemmän.

Kansallisissa kannanhoitosuunnitelmissa korostetaan metsästäjäorganisaation lakisääteistä roolia tiedotuksen, neuvonnan ja koulutuksen tarjoajana. Tiedotuksen kohdistuessa kaikkiin tahoihin, neuvonta ja koulutus suuntautuvat ensisijaisesti metsästäjiin. Metsästäjäorganisaation järjestämään metsästäjäkoulutukseen sisältyy lajintunnistusta, jälkien tunnistusta sekä koulutusta liittyen metsästys- ja eläinsuojelulainsäädäntöön. Yhdessä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kanssa se ylläpitää suurpetoyhdyshenkilöiden verkostoa ja koulutusta. Hoitosuunnitelmissa metsästäjäorganisaation koulutus- ja neuvontatyötä halutaan vahvistaa muun muassa vahinkojen estämiseksi ja suurpetojen sietokyvyn lisäämiseksi. Ilveksen osalta mainitaan lisäksi koulutuksen ja neuvonnan merkitys metsästäjien harjoittamaan ilveskannan hoitoon ja sen vaikutukseen alueellisesti muun riistan eteen tehtävään riistanhoitotyöhön ja metsästyksen.

Suomen riistakeskuksen koulutushankkeet

Tämän arvioinnin tarkasteluajanjaksolla Suomen riistakeskuksessa on toteutettu useampia koulutushankkeita, joiden rahoittajan on ollut maa- ja metsätalousministeriö.

Vuosina 2007–2008 kehitettiin suurpetojen talvilaskentamenetelmää ja koordinoitua, jota kokeiltiin Kainuussa 2008, niin että se soveltuisi myös muualle Suomeen. Samalla selvitettiin ahmojen, ilvesten ja susien määrät Kainuussa ja tehtiin vertailua havaintojen perusteella tehtyihin arvioihin suurpetojen määristä.

Samalla selvitettiin metsästäjien suurpetojälkien tunnistusvarmuutta. Työtä jatkettiin vuonna 2009 kehittämällä suurpetoseurantoja vähälumisilla tiheiden ilveskantojen alueilla. Talvella 2011–2012 työ jatkui viidellä riistakeskuksen alueella, Etelä-Savossa, Keski-Suomessa, Pohjois-Savossa, Satakunnassa ja Uudellamaalla. Samalla osallistettiin sidosryhmiä suurpetokantojen seurantaan.

Vuosien 2008–2009 aikana luotiin poliisi- ja riistahallinnon sekä vapaaehtoisten metsästäjien yhteistyönä toimiva organisaatio suurpetojen taajamissa aiheuttamien konfliktien ja loukkaantuneiden suurpetojen hoitoon sekä tuotettiin ohjeistus ja koulutusmateriaali em. organisaatioissa toimivien viranomaisten ja metsästäjien koulutusta varten. Kyseinen toiminta on siis Suurriistavirka-apua eli SRVA-toimintaa.

Vuonna 2008 laadittiin riistahallinnon toimihenkilöille koulutuspaketti suurpetoihin liittyvien konfliktitilanteiden ratkaisemiseen. Valmisteltua koulutusta ei kuitenkaan ole riistahallinnon sisällä toteutettu asetettujen suunnitelmien mukaisesti.

Vuonna 2009 koulutettiin suurpetoyhdyshenkilöitä käyttämään Tassu-järjestelmää. Koulutuksia järjestettiin kaksi kertaa jokaisessa riistanhoitopiirissä. Vuonna 2009 myös laadittiin suurpetojen ja suurpetovahinkojen tunnistamisopas erityisesti suurpetoyhdyshenkilöiden, kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten ja suurpetovahinkojen maastokatselmuksiin osallistuvien riistanhoitoyhdistysten edustajien käyttöön. Hankkeessa julkaistiin kuvitettu opas⁶². Vuonna 2011 poronhoitoalueella suoritettiin koulutusta Tassun ja riistahallinnon tiimoilta. Suomen riistakeskus on myös yhdessä Maaseutuviraston ja Lapin ELY-keskuksen kanssa järjestänyt poronhoitoalueella maaseutusihteereiden ja riistanhoitoyhdistysten koulutuksia petovahinkojen tarkastamisesta.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen koulutushankkeet

RKTL järjestämä suurpetoihainen koulutus on painottunut suurpetohavaintojen sähköisen kirjaamis- ja katselujärjestelmä Tassun käyttöönoton yhteydessä järjestettyihin laajoihin koulutustilaisuuksiin. Tilaisuuksien kohteena olivat riistanhoitopiirit ja –yhdistykset, poliisi- ja muut viranomaiset, paliskunnat, karjankasvattajat, luontojärjestöt, koiraharrastajat, sekä erityisesti petoyhdyshenkilöt. Järjestelmän käyttöönottovuonna 2009 koulutuksia pidettiin kaikkialla Suomessa 33 kpl ja sen jälkeisinä vuosina noin 10 kpl vuodessa. Muita RKTL:n järjestämiä koulutustilaisuuksia ovat olleet ilvesten erillislaskentojen yhteydessä järjestetyt palautekeskustelutilaisuudet, joita on ollut 20-30 kpl erillislaskentavuosina. Lisäksi muita suurpetoihin liittyviä informointi- ja keskustelutilaisuuksia järjestetään metsästäjille noin 20 kpl vuosittain.⁶³

⁶² Norberg, H., Kojola, I. & Härkönen, S. 2010: Petovahinkojen tunnistamisopas. (myös verkkojulkaisuna)

⁶³ tiedonanto Vesa Ruusila 20.6.2013

RKTL osallistuu suurpetoihintaan koulutukseen myös toimimalla yhteistyössä eri yliopistojen ja oppilaitosten kanssa. Suurpetoihin liittyvää opetusta annetaan RKTL:n toimesta yliopistossa noin 15 tapahtumassa lukuvuosittain, jolloin on kyse keskimäärin muutamasta luentotunnista. Vuosittain Pro gradu – tutkielmia ohjataan 2-6 kpl ja väitöskirjoja 1-2 kpl. Samoin korkeakouluharjoittelijoita suurpetotutkimuksessa on vuosittain 1-2 kpl. AMK-tasolla opetus on vähäisempää, kuitenkin muutamia luentotunteja vuodessa. AMK-opinnäytetöitä ohjataan 1-2 kpl vuodessa, ja myös harjoittelijoita on saman verran.

Muuta suurpetoihintaan koulutusluontoista toimintaa ovat yhteiskuntatieteellisten suurpetotutkijoiden julkaisemat yleistajuiset kirjoitukset kokoomateoksissa ja blogeissa. Vuonna 2010 ilmestyi RKTL:n ja Metsästäjien Keskusjärjestön yhdessä tuottama Petovahinkojen tunnistamisopas.

Metsähallituksen koulutushankkeet

Metsähallitus ei ole tarkastelujaksolla järjestänyt suurpetoihintaan koulutushankkeita. Erätarkastajat ovat osallistuneet Tassu –koulutuksiin.⁶⁴

Yhteenveto – tiedotus, neuvonta ja koulutus

Metsästäjä-lehden kautta on tiedotettu suurpedoista määrällisesti eniten (kuva 18). Myös Sarvi ja Apaja tiedottavat säännöllisesti suurpetojen tiimoilta Kiepin ja Riistan vuoksi -julkaisun ollessa vähemmän merkittäviä suurpetotiedotuskanavia. Peräti 41 % riistakonsernin eri julkaisuissa ilmestyneistä suurpetoihintaan artikkeleista käsitteli kaikkia suurpetoja yhdessä.

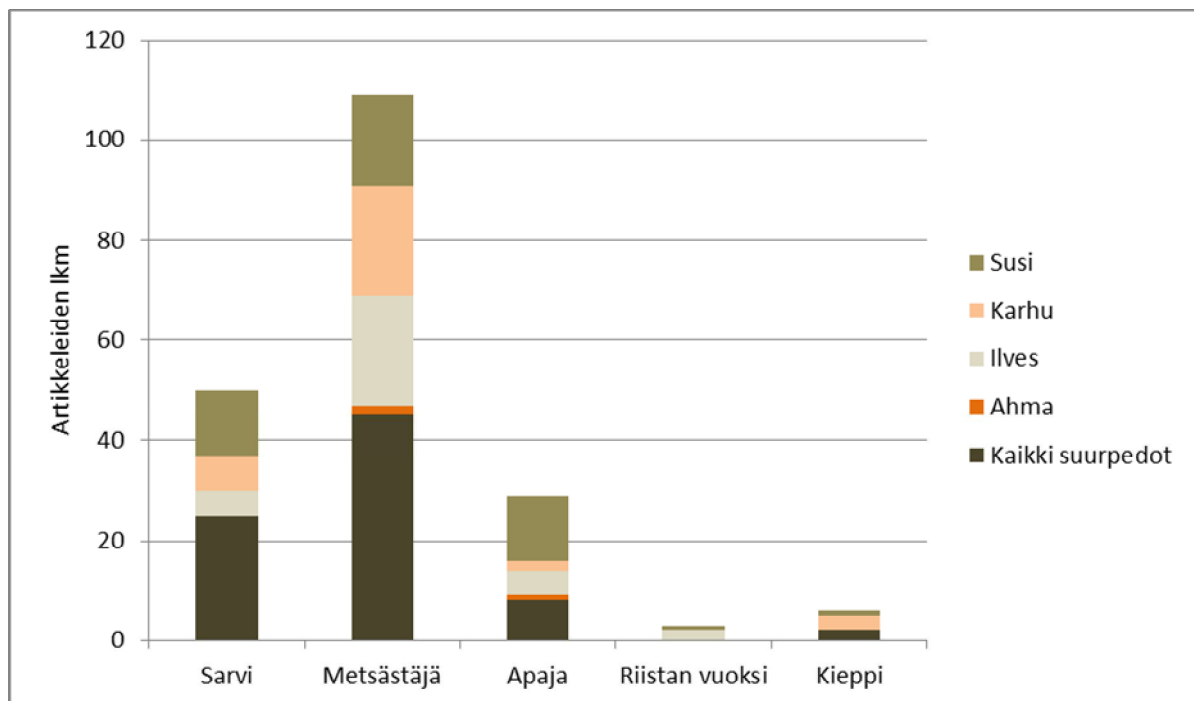
Ahman osalta riistakonsernin tiedotuksen voidaan katsoa epäonnistuneen, sillä tiedottaminen ahmasta oli erittäin niukkaa. Ahma nousi paikoitellen esiin lähinnä kaikkia suurpetoja käsittelevissä artikkeleissa ja vain alle 2 % kaikista suurpetoja koskevista artikkeleista käsitteli yksin ahmaa. Näidenkin muutaman artikkelin tarjoama tieto käsitteli lähinnä ahmaan liittyviä tutkimustarpeita. Näin ollen sosioekonomisissa tutkimuksissakin esiin tuotuja aukkoja ahman lajituntemuksessa ei tarkastelujaksolla kyetty näiden tiedotuskanavien kautta paikkaamaan.

Karhun, ilveksen ja suden osalta tiedottamisen voidaan sanoa onnistuneen merkittävästi ahmaa paremmin. Tiedottaminen oli säännöllistä ja melko monipuolista ja runsasta. Susi sai lajeista selvästi eniten huomiota, kun 23 % suurpetoihintaan artikkeleista käsitteli yksinomaan sutta. Karhun ja ilveksen osuus artikkeleiden määrästä oli täsmälleen samankokoinen (17 %). Sutta, karhua ja ilvestä käsitteleviä artikke-

⁶⁴ tiedonanto Pirjo Ilvesviita 1.7.2013

leita voi kehua myös niiden moninaisuudesta ja etenkin susiaiheet artikkelit olivat teemoiltaan vaihtelevia.

Tarkasteltaessa artikkeleissa esiintyviä maantieteellisiä alueita, huomattiin, että Pohjois- ja Itä-Suomi suurpetotiheinä alueina painottuvat selkeästi eniten artikkeleissa mainittujen alueiden joukossa. Kaikkein useimmiten artikkeleissa mainittiin Kainuu ja Kainuun maakunnassa sijaitsevat paikkakunnat. Muita useimmin mainittuja alueita olivat Pohjois-Karjala, poronhoitoalue, Pohjois-Savo, Uusimaa ja Keski-Suomi.

Kuva 18. Eri suurpetoja käsittelevien artikkeleiden määrä Sarvessa, Metsästäjässä ja Apajassa vuosina 2007–2012.

Sarvi –uutiskirje ja Metsästäjä –lehti toimivat vuosina 2007–2012 oleellisena tiedotuskanavana RKTL:lle, joka informoi riista-alasta kiinnostuneita säännöllisesti muun muassa tutkimushankkeistaan ja suurpetokantojen muutoksista. Erityisesti juuri tiedot suurpetokannoista, kantojen kehityksestä ja kannanarvioinnin tavoista, kuten pannoituksesta ja suurpetolaskennoista, olivat keskeistä RKTL:n tuottamaa sisältöä Sarvessa ja Metsästäjässä. Lukijoille välitettiin myös yleistietoa suurpetotutkimuksesta ja –tutkijoista sekä esitettiin keskeisiä esimerkiksi satelliittiseurannan avulla saatuja tutkimustuloksia. Metsästäjä –lehdessä korostui myös RKTL:n ja metsästäjien välinen vuorovaikutus. Metsästäjiä pyydettiin esimerkiksi lähettämään näytteitä kaadetuista saaliseläimistä RKTL:n tutkittavaksi ja merkitsemään ylös pentuehavaintoja.

Niin kannanhoidon tarpeisiin kuin yksityisten henkilöiden tiedontarpeeseen on tarpeen kerätä tilastotietoa suurpetokannoista, suurpetojen aiheuttamista vahingoista sekä suurpetojen metsästys- ja muusta kuolleisuudesta. Lisäksi suurpetotiedotuksen tarpeisiin pitää tuottaa muuta kuin tilastotietoa lajien elinta-

voista sekä rinnakkainelön eri ulottuvuuksista. Riistakonsernin tietohallintostrategia valmistui vuonna 2011⁶⁵. Tämän myötä on kerätty suurpetojen kantatietoja, elinympäristötietoja ja saalistietoja yhteen rekisteriin. Vuonna 2012 alkoi Suomen riistakeskuksen johdolla hajallaan olevien asiakastietojen kokoaminen yhteiskäyttöiseen asiakastietojärjestelmään (esim. metsästäjärekisteri, ampumakokeiden suoritustiedot, maatilarekisteri, lupatiedostot, riistantutkimuksen vapaaehtoiset laskijat) sekä vuorovaikutteisten sähköisten asiointipalvelujen toteuttaminen (mm. hakemukset, päätökset, luvat, sopimukset). Nämä yllämainitut toimenpiteet ovat kuitenkin vielä kesken.

Tilastotietoa suurpetokannoista ja niiden vaihtelusta tuottaa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, ja sen tuottamaa tietoa jakavat kertomansa mukaan myös maa- ja metsätalousministeriö, Suomen riistakeskus ja Tilastokeskus. Riistavahinkotilastot ovat maa- ja metsätalousministeriön käsialaa. Suurpetojen vuotuiset saalistilastotiedot puolestaan kertyvät Riistakeskuksen lupajärjestelmään. Muun kuin tilastotiedon osalta on suurpetotiedotuksen vastuuta erikseen säilytetty Metsähallitukselle, joka julkaisee www.suurpedot.fi sivustoa. Tämä internetin kautta jaettava suurpetoja koskeva tilastotieto on hajallaan ja valitettavasti vaikeasti haettavaa etenkin saalis- ja vahinkotietojen osalta.

Neuvonnalle ja koulutukselle kannanhoitosuunnitelmissa asetetut tavoitteet saavutettiin hyvin suurpetohavainnoinnin ja kantaseurantojen ollessa koulutuksen keskiössä. Tarkasteluajanjaksolla keskiössä olleet SRVA-toiminnan käynnistäminen sekä Tassu-koulutus nousivat esiin useiden eri tiedotuskanavien kautta.

3.3.2. Suurpetopolitiikan osallistavuus

Suurpetopolitiikan osallistavuuden arvioinnissa tarkasteltiin sidosryhmien kuulemisen kattavuutta ja sitä kuinka esitettyihin sidosryhmien tunnistamiin suurpetokonflikteihin ja suurpetokonfliktien vaatimiin kehittämisehdotuksiin on kannanhoitosuunnitelmien toimeenpanon aikana vastattu.

Tarkasteluun otettiin sidosryhmien mielipiteet suurpetoihin liittyvistä konfliktitilanteista sekä kehittämisehdotuksista. Aineistona käytettiin suurpetojen kannanhoidon tueksi tehdyistä sosioekonomisista tutkimuksista, Susipuhetta Suomessa (2005), Kansalaisten karhukannat (2006), Ilveksiä ja ihmisiä (2006) ja Asialistalla ahma (2008), alueellisten sidosryhmien esittämät kannanotot, sekä alueellisten riistaneuvostojen suurpetojen tiimoilta syksyllä 2012 järjestämien sidosryhmäkuulemisten ryhmätyöt.

⁶⁵ Maa- ja metsätalousministeriö, Tietohallintostrategia – Julkinen Riistakonserni 2012-2016, 16.6.2011
<http://www.mmm.fi/attachments/riistatalous/riistahallinto/63v2JJR2X/Julkisen_riistakonsernin_tietohallintostrategia.pdf>

Ahman, ilveksen, karhun ja suden kannanhoitosuunnitelman valmistelussa kuultiin alueellisia sidosryhmiä ja tämä kirjallisen kyselyn avulla toteutettu kuuleminen suoritettiin jo vuonna 2004 kaikkien suurpetojen kohdalta yhtä aikaisesti. Alueellisiksi sidosryhmävastaajiksi valikoituivat tuolloin keskeiset luontoon, luonnon käyttöön sekä käytön valvontaan sidoksissa olevat tahot. Sidosryhmäkysely koostui pääasiallisesti sanallisesti vastattavista kysymyksistä, joissa sidosryhmien edustajat saivat esittää mielipiteitään itse suurpetolajista, kannanhoidosta ja mahdollisista kehittämistarpeista.

Alueellisten riistaneuvostojen suurpetojen tiimoilta syksyllä 2012 järjestämien sidosryhmäkuulemisten ryhmätöiden osalta ei ollut käytettävissä tietoa Etelä-Hämeen, Keski-Suomen, Pohjois-Savon ja Uudenmaan alueiden osallistujista. Pohjois-Karjalassa puolestaan ei järjestetty kyseisenlaista alueellista suurpetokuulemistakaan vaan aihetta käsiteltiin Pohjois-Karjalan suurpetoneuvottelukunnan kokouksessa. Saamiemme tietojen mukaan 11 Suomen riistakeskuksen alueella pidetyissä suurpetokuulemisissa oli keskimäärin 22 sidosryhmäosallistujaa (vaihteluväli 11-32).

Suurpetojen kannanhoidon tueksi tehdyissä sosioekonomisissa tutkimuksissa aineisto käsiteltiin sidosryhmittäin, kun taas alueellisten riistaneuvostojen suurpetojen tiimoilta syksyllä 2012 järjestämissä sidosryhmäkuulemisissa ryhmät muodostettiin alueittain vaihtelevasti, mutta lähinnä siten, että muodostetut ryhmät käsittivät eri sidosryhmien edustajia. Vuosina 2004 ja 2012 kerätyt aineistot eivät siis sellaisenaan ole keskenään vertailukelpoisia emmekä siten voineet tarkastella aineistosta sidosryhmien välisiä näkemyksiä ja niiden mahdollista muutosta. Sen sijaan kerätty aineisto luokiteltiin kannanhoitosuunnitelmissa määritettyjen kannanhoitoalueitten mukaan. Tarkastelussa keskityttiin kuvaamaan sidosryhmien esiin nostamia konfliktitilanteita sekä esittämiä kehittämisehdotuksia ja katsomaan oliko nähtävissä muutosta kannanhoitosuunnitelmia edeltävien selvitysten vuonna 2004 ja vuoden 2012 alueellisten sidosryhmäkuulemisten välillä.

Ahma

Kansallisen kannanhoitosuunnitelman ja sitä myötä kannanhoitoalueiden puuttuessa päädyimme tarkastelemaan vastauksia poronhoitoalueella ja muun Suomen alueella. Tämä jaottelu nousi aineistosta. Alueellisia sidosryhmävastauksia saapui vuonna 2004 yhteensä 204 kappaletta. Sidosryhmäkuulemisessa syksyllä 2012 ahma nousi keskeiseksi puheenaiheeksi lähinnä poronhoitoalueella, ja jäi huomattavasti vähemmälle huomiolle muun Suomen alueella. Ahmaa käsiteltiin lyhyesti Kaakkois-Suomessa, Oulussa, Pohjois-Hämeessä, Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Savossa ja Rannikko-Pohjanmaalla, joissa todettiin, että ahma ei juurikaan aiheuta konflikteja. Etelä-Savossa esille nousivat mahdollisten siirtoistutusten vaikutukset. Tämä osoittaa ahman huomaamattomuuden ja vähäiset vahingot muun Suomen alueella.

Verrattaessa sidosryhmien tunnistamia konflikteja vuosina 2004 ja 2012, voidaan todeta, että poronhoitoalueen konfliktit vaikuttavat pysyneen pitkälti samoina ja jopa voimistuneen. Porovahinkojen kasvua luonnehditaan räjähdysmäiseksi ja ahman roolia pahimpana porovahinkojen aiheuttajana painotetaan. Porovahinkoja luonnehditaan tarkasti ja ongelma esitetään laaja-alaisena ja vakavana ulottuen taloudellisista menetyksistä myös sosiaalisiin vaikeuksiin. Salakaatojen esiintyminen tunnistettiin molemmilla kerroilla. Välinpitämättömyys lakia kohtaan on kasvanut tilanteessa, jossa koetaan, ettei ihmisillä ole vaikutusmahdollisuuksia oman alueen ahmojen esiintymiseen. Pohjanmaalla nostettiin vuonna 2012 esiin metsäpeura-alueella tunnistettu alkava konflikti metsäpeuran ja ahman esiintymisen välillä.

Kannanhoidon kehittämistoimiksi esitettiin molempina aikoina ahmatutkimuksen ja ahmatiedotuksen lisäämistä, petovahinkojärjestelmän kehittämistä ja yhteistyön parantamista niin alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Yksittäisinä toimenpide-ehdotuksina nousivat esiin molempina vuosina myös siirtoistutukset sekä poronhoitoalueen ahmakannan pienentäminen. Myös ahman metsästämisestä mahdollistamista poikkeusluvalla vaadittiin molempina tarkasteluaikoina sekä poronhoitoalueella että muualla. Lisäksi painotettiin tärkeyttä antaa paikallisille ihmisille mahdollisuus vaikuttaa oman alueensa ahmamääriin.

Ilves

Kansallisessa kannanhoidosuunnitelmassa asetettiin ilveksen kannanhoitoalueiksi poronhoitoalue ja muu Suomi. Ilveskonfliktien ja kannanhoidon kehittämisehdotusten tarkastelu tehtiin siten molemmista aineistoista näiden kannanhoitoalueitten mukaisesti. Alueellisia sidosryhmävastauksia saapui vuonna 2004 yhteensä 239 kappaletta. Syksyn 2012 sidosryhmäkuulemisessa ilvestä käsiteltiin kaikilla Suomen riistakeskuksen alueilla.

Molemmilla kannanhoitoalueilla ja molempina aikoina ilveskonfliktien keskiöön nousivat ilveksen aiheuttamat kotieläinvahingot ja riistavahingot. Etenkin lammastalouden ja turkistarhauksen vahingot ovat mitattavia. Ilves verottaa runsaasti riistaa, kuten metsäaurista, valkohäntäaurista, jäniksiä ja metsäkanalintuja, mutta lisäksi sen koettiin häiritsevän riistanhoitotyötä saalistamalla ruokintapaikoilla. Porovahingot ovat poronhoitoalueen erityisongelma ja siten pohdinnan keskiössä molempina tarkasteluvuosina. Metsästyskoira- ja lemmikkieläinvahingot tunnistettiin muun Suomen alueella jo 2004, mutta nousivat myös poronhoitoalueella keskusteluun vuonna 2012.

Kannan kasvun ja ilvestihentymien myötä lisääntyvät ongelmat, eli ilveskolarit liikenteessä sekä ilveksen häiriökäyttäytymiseksi katsottavat pihapiirivierailut ja niiden aiheuttamat pelon ja turvattomuuden tunteet paikallisissa ihmisissä tunnistettiin merkittäväksi konfliktiksi Muun Suomen alueella niin vuonna 2004

kuin vuonna 2012. Ilvesviha ja salakaadot nousivat esiin molemmilla kannanhoitoalueilla vuonna 2004, ja vuonna 2012 Muun Suomen alueella. Lisäksi kannanhoitoalueittain molempina aikoina puututtiin riistahalinnon kankeuteen ja paikallisen tason päätäntävällän puuttumiseen.

Kehittämis ehdotusten pohdinnassa molemmilla kannanhoidon alueilla ja molempina aikoina nähtiinkin päätöksenteon siirtämistä EU-tasolta Suomeen ja siitä edelleen paikallistasolle, jonka asiantuntemukseen luotetaan. Molemmilla kannanhoidon alueilla korostettiin paikallisväestön kuulemista petoasioissa. Ilveskannan hoidon kannalta nähtiin erityisen tärkeänä se, että kantaa säädellään kannanhoidollisin luvin puutuen nimenomaan ilvestihentymien purkuun. Häirikköyksilöiden poiston pitää tapahtua nopeasti ja joustavasti. Alueellisten kannanhoidosuunnitelmien valmisteleminen ilvekselle nousi esiin Muun Suomen alueella molempina tarkasteluaikoina.

Kannan seurannan parantaminen, tutkimuksen lisääminen, tiedottaminen ja vahinkojen estokeinojen kehittäminen nousivat Muun Suomen alueella esiin molempina tarkasteluaikoina ja poronhoitoalueella ainakin toisena tarkastelujaksona.

Karhu

Kansallisessa kannanhoidosuunnitelmassa asetettiin karhun kannanhoitoalueiksi poronhoitoalue, vakiintuneen kannan alue, levittäytymisvyöhyke ja kehittyvän kannan hoitoalue. Alueellisia sidosryhmävastauksia saapui vuonna 2004 yhteensä 203 kappaletta. Syksyn 2012 sidosryhmäkuulemisessa karhua käsiteltiin kaikilla Suomen riistakeskuksen alueilla. Karhukonfliktien ja kannanhoidon kehittämis ehdotusten tarkastelu tehtiin siten molemmista aineistoista näiden kannanhoitoalueitten mukaisesti.

Pelkoa ja turvattomuutta on koettu karhun läsnäolosta poronhoitoaluetta lukuun ottamatta kaikilla kannanhoitoalueilla molempina tarkasteluvuosina. Vakiintuneen ja kehittyvän kannan alueilla on kuitenkin huolestuttu pihoihin tulevista karhuista vasta vuoden 2012 tarkastelussa. Etenkin karhutihentymien ongelmat ovat moninaisia. Karhukohtaamiset ja sitä myöten esimerkiksi luonnon virkistyskäytön väheneminen huolettavat poronhoitoaluetta lukuun ottamatta kaikilla kannanhoitoalueilla tuoreemmassa tarkastelussa. Levittäytymisvyöhykkeellä ja kehittyvän kannan alueella ollaan vuoden 2012 tarkastelussa huolissaan metsäammattilaisten ja mehiläistarhaajien työsuojeluongelmista.

Karhun aiheuttamat vahingot elinkeinotoiminnalle koetaan merkittävänä konfliktina kaikilla kannanhoitoalueilla molempina tarkasteluaikoina. Alueittain painotukset vaihtelevat porovahingoista mehiläisvahinkoihin, rehupaalivahinkoihin tai lammasvahinkoihin. Vahinkojen ennaltaehkäisyn työläys ja kalleus sekä vahinkokorvausjärjestelmän hitaus huolettavat uutena ongelma kehittyvän kannan alueella vuonna 2012.

Ruokintapaikkojen houkuttelemat karhut huolestuttavat vakiintuneen kannan alueella molempina tarkasteluaikoina, mutta ovat nousseet esiin uutena huolena levittäytymisvyöhykkeellä ja kehittyvän kannan alueella. Yksi huolenaihe ovatkin kesyyntyvät karhut. Ongelmasta on siten tullut vuosien mittaan maanlaajuinen. Tuoreemmassa tarkastelussa vakiintuneen kannan alueella ja levittäytymisvyöhykkeellä koetaan ongelmallisena nimenomaan laittomat haaskat.

Karhukantaan ja sen hoitoon liittyy myös ristiriitoja eri sidosryhmien kesken. Riippuen alueesta huolena ovat metsästäjien ja matkailuyrittäjien tai sitten paikallisten ja suojelijoiden väliset erimielisyydet. Kehittyvän kannan alueella on sekä 2004 ja 2012 kohdattu vastustusta ylipäätään siihen ajatukseen, että karhu levittäytyy alueelle. Samalla kannanhoidon linjauksien koetaan olevan epäluottamuksen sävyttämää. Edistysaskeleita on kuitenkin otettu. Jokaisella kannanhoitoalueella katsottiin vuonna 2004 olevan erimielisyyttä paikallisten ja tutkijoiden välillä karhukannan koosta. Tämä huoli on sittemmin tuoreemman tarkastelun mukaan jäänyt pois.

Karhukannan hoidon kehittämistoiveiksi esitettiin jokaisella kannanhoitoalueella molempina tarkasteluaikoina kannan leikkaamista metsästyksellisin keinoin ja ongelmayksilöiden tehokasta poistoa. Karhuilla halutaan säilyttää ihmisarkuus. Päätöksenteko halutaan paikalliseksi. Maakunnallinen kannanhoito oman tavoitekannan kanssa sai kannatusta vakiintuneen kannan alueella ja levittäytymisvyöhykkeellä. Samoilla alueilla peräänkuulutettiin avoimempaa suhtautumista kentältä tulevaan tietoon ja ylipäätään paikallisten kuulemiseen.

Kannanseurannan, tutkimuksen ja tiedotuksen kehittäminen nousivat eri yhteyksissään esille kaikilla kannanhoitoalueilla molempina tarkasteluaikoina. Esimerkiksi haaskanpidon vaikutusten tutkimista ja siihen liittyvän lainsäädännön kehittämistä peräänkuulutettiin.

Edistystä on tullut nimenomaan vahinkokorvausmenettelyn kehittämisessä. Aiempana tarkasteluaikana se nousi toiveeksi jokaisella kannanhoitoalueella, kun taas tuoreemmassa tarkastelussa kehittämisvaatimukset nousivat esiin ainoastaan levittäytyvän kannan alueella. Poronhoitoaluetta lukuun ottamatta vahinkojen ennaltaehkäisyn kehittäminen nousi esiin kaikilla alueilla. Näistä vakiintuneen kannan alueella ei siihen kiinnitetty huomiota enää vuoden 2012 tarkastelussa.

Susi

Kansallisessa kannanhoitosuunnitelmassa asetettiin suden kannanhoitoalueiksi poronhoitoalue, itäinen Suomi ja läntinen Suomi. Alueellisia sidosryhmävastauksia saapui vuonna 2004 yhteensä 221 kappaletta.

Syksyn 2012 sidosryhmäkuulemisessa sutta käsiteltiin kaikilla Suomen riistakeskuksen alueilla. Susikonfliktien ja kannanhoidon kehittämis ehdotusten tarkastelu tehtiin siten molemmista aineistoista näiden kannanhoitoalueitten mukaisesti.

Poronhoitoalueella susikonflikteiksi nousivat porovahingot sekä ristiriidat luonnonsuojelijoiden ja paikallisten ihmisten ja poronhoitajien välillä. Susien aiheuttamat vahingot ovat ongelma myös itäisellä ja läntisellä kannanhoitoalueella painotuksen ollessa kotieläinvahingoissa ja metsästyskoiravahingoissa. Susi myös verottaa riistaa ja metsäpeura-alueilla uhanalaista metsäpeuraa.

Itäisellä ja läntisellä kannanhoitoalueella molempina aikoina nousivat esiin toteamus liian suuresta määrästä susia sekä niitä kohtaan tunnettu pelko ja ylipäättään suden läsnäolosta koitua turvattomuuden tunne. Susien ei ylipäättään koeta sopivan samoille alueille ihmisten kanssa ja pihoihin tulevat sudet nostetaan ongelmaksi tuoreemmassa tarkastelussa molemmilla kannanhoitoalueilla.

Susien salakaadot tunnistetaan itäisellä kannanhoitoalueella molempina tarkasteluaikoina, mutta läntisellä kannanhoitoalueella vasta vuonna 2012. Uusina ongelmina läntisen kannanhoidon alueelle ovat tulleet myös metsästyskoirien käytön vaikeus ja nk. susihysterian lietsominen. Itäisellä kannanhoitoalueella tunnistettiin susihysteria vuonna 2004, mutta tuoreemmassa tarkastelussa sitä ei enää mainittu.

Ylhäältä alaspäin asetetut kannanhoidon tavoitteet ja paikallisten asukkaiden kuulematta jättäminen tunnistetaan ongelmana sekä itäisellä että läntisellä kannanhoitoalueella aiemmalla tarkasteluajalla. Samoin painotetaan maaseudun ja kaupunkien välistä vastakkainasettelua. Eri tahojen välinen luottamus pula sekä tiedon puute ja etenkin tiedonvälityksen ongelmat nousevat esiin molemmilla kannanhoitoalueilla molempina aikoina.

Kannanhoidon kehittämis ehdotusten pohdinnassa kaikilla kannanhoitoalueilla ja molempina tarkasteluaikoina nousivat esiin tarve säädellä susikannan kokoa kannanhoidollisin luvin ja toisaalta kehittää vahinkoperusteista poikkeuslupamenettelyä. Lisäksi kaivataan häirikköyksilöiden nopeampaa poistoa ja susien säilyttämistä ihmisarkoina. Lisäksi kaivataan kaikille vapaata pääsyä tietoon susien reaaliaikaisista liikkumisista.

Poronhoitoalueella aiempaan tarkastelujaksona ja itäisellä ja läntisellä kannanhoitoalueella molempina tarkasteluaikoina kaivattiin tehokkaampia kannanmäärityksen keinoja esimerkiksi lisäämällä pannoituksia. Susiin liittyvä päätöksenteko halutaan pois EU-tasolta takaisin kansalliselle tasolle ja samalla halutaan

siirtää päätöksentekoa paikalliselle tasolle ja kehittää yhteistyön eri malleja. Päätöksenteolta kaivataan nopeutta ja rohkeutta.

Tutkimusresursseja halutaan lisätä muun muassa susien liikkumisen ja käyttäytymisen tutkimiseen ja tutkimustietoa halutaan levittää tehokkaammin etenkin läntisellä kannanhoitoalueella. Toisin kuin karhun kohdalla, ei susivahinkojen korvausmenettelyn koeta olevan riittävä vielä vuoden 2012 tarkastelussa läntisellä tai itäisellä kannanhoitoalueella. Näillä alueilla halutaan myös kehittää susivahinkojen ennaltaehkäisyn keinoja.

3.3.3. Suurpetopolitiikan yhteiskunnallinen hyväksyntä

Suurpetopolitiikan yhteiskunnallista hyväksyntää tarkasteltiin olemassa olevan tutkimuksen avulla käyttäen mittarina salakaatoja ja yhteiskunnassa niille löytyvää tukea.

Salakaadot jäävät piiloon ja ovat todennettavissa lähinnä seuraamalla suurpetojen kannankehitystä. Tarkastelemalla syntyvyyttä, luontaista kuolleisuutta sekä tiedettyä kuolleisuutta (liikenne, poikkeusluvut, ilmitulleet salakaadot), voidaan arvioida kantaan kohdistuva salakaatopaine. Suden kohdalla tämä on kohtuullisen helppoa, koska susi on reviirieläin ja susia on Länsi-Suomea lukuun ottamatta kattavasti pantaseurannassa. Vuosina 2006–2011 on salakaadettu reilut 30 sutta vuosittain. Nykyisellään ainoastaan 8,5 % susipopulaation tuntemattomasta hävikistä näkyy poliisiviranomaisten käsiin päätyneillä tiedoilla.⁶⁶

Ilveksen kohdalla vastaavaa arviota toteutuneista salakaadoista on tällä hetkellä mahdotonta tehdä, koska ilveskannan kokoarvio ja sen kestävä verotus eivät ole vielä löytäneet tasapainoa.

Karhukannan väheneminen etenkin itäisessä Suomessa vakiintuneen kannan alueella vuoden 2009–2010 vähimmäiskanta-arvion huippulukemista, reilusti yli 700 karhusta alle 400 karhuun vuonna 2013 ei selity yksinomaan laillisella metsästyspaineella. Karhun kohdalla salakaadot tai niiden yritykset tulevat useammin poliisiviranomaisen tietoon kuin muiden suurpetojen kohdalla. Poliisin rikostutkintapyyntöissä kuuden vuoden ajalta (2005–2010) suurpedot esiintyivät seuraavasti: ahma 22, ilves 20, karhu 69 ja susi 30 kertaa⁶⁷. Tämä voi johtua karhun metsästyksen epäselvyyksistä liittyen haaskan käyttöön houkuttimena ja toisaalta voi olla, että karhun laitonta kaatoa saatetaan kadehtia sen suuren hyödynnettävyyden vuoksi, ja siten ilmoittamiskynnys poliisille on matalampi. Tämä viittaisi myös siihen, että karhua kohtaan tunnetaan

⁶⁶ Pohja-Mykrä M. & Kurki S. 2013: Suurpetopolitiikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Raportteja 98, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Seinäjoki.

⁶⁷ Pohja-Mykrä & Kurki 2013

suurempaa paikallista omistajuutta ja sitä myöten karhun salakaato on pois nk. yhteisestä hyvästä. Karhun salakaato voi myös karhun suuren kokoon vuoksi olla haasteellisempi peittää.

WWF Suomi on selvittänyt ahmojen salakaatoja ja niiden taustalla vaikuttavia tekijöitä Suomessa vuosina 2002–2008. Ahmojen salakaadoista tehtyjä rikos- ja tutkintailmoituksia oli tarkasteluajanjaksona ainoastaan viisi kappaletta⁶⁸. Mikäli ahmakannan vähimmäiskanta-arvio poronhoitoalueella on edes oikean suuntainen, niin ahmakannan kasvun hitautta selittää kuitenkin lähinnä salakaadot. Ahman itäisen kannan levittäytymisen hitauden selittäjänä voi olla lisääntymiskumppaneiden puute, mutta todennäköisesti myös salakaadot.

On selvää, että suurpetojen salakaadot jäävät mittavissa määrin piiloon, eivätkä siten näy virallisissa tilastoissa. Ilmiö ei kuitenkaan ole yksin suomalainen. Arvioiden mukaan Ruotsissa kaksi kolmasosaa susien salakaadoista jää havainnoimatta ja ovat siten merkittävä susienkuolleisuuden selittäjä⁶⁹. WWF Suomen raportissa vedetään yhteen Ruotsissa tehdyt laskelmat vuosilta 1995–2005, jotka osoittavat, että salakaatoja jää kaikkien suurpetojen kohdalla piiloon merkittäviä määriä ja ilmitulleista salakaadoista ainoastaan 4 % johti tuomioon⁷⁰.

Suurpetojen salakaatojen motiivina ovat lähinnä virallisen kannanhoidon tavoitteiden ja toimenpiteiden haastaminen, taloudellinen hyötyminen, puolustautuminen/pakkotila, vahinko, ja ystävän tai tuttavan avunanto. Käräjäoikeuksien salakaatotuomioiden selosteista kuuden vuoden ajalta (2005–2010) salakaadon tekijän (n=64) motiivin katsottiin olevan julkishallinnon haastaminen peräti 67 prosentissa tapauksista. Kyseisissä tapauksissa oli suurpedon jäljille lähdetty tietoisesti ja tapettu yksilö tietäen mistä lajista oli kyse. Samalla toimien takana on ollut näkemys siitä, että kyseisen suurpedon läsnäolo alueella ei ole ollut suotava.⁷¹ Kyseisten motiivien ajamat henkilöitä voidaan kuvata myös poliittisiksi rikollisiksi, ja heidän toimensa saavat osakseen myös yhteisön ymmärrystä⁷².

Selvityksen mukaan vastaava motiivi salakaadoille, eli julkishallinnon haastaminen, on nähtävissä myös Ruotsissa. Pedot koetaan uhkana elämäntavalle, erityisesti riistakilpailijana mutta myös henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyvien pelkojen seurauksena. Pedot koetaan uhkana elinkeinolle, sillä ne aiheuttavat

⁶⁸ WWF Suomi 2009: Ahmojen salakaadot Suomessa.

⁶⁹ Liberg ym. 2011. Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe.

⁷⁰ WWF Suomi 2009: Ahmojen salakaadot Suomessa

⁷¹ Pohja-Mykrä & Kurki 2013: Suurpetopoliittikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Raportteja 98, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Seinäjoki.

⁷² Peltola, T., Ratamäki, O. & Pellikka, J. 2013. Salametsästys ja oikeuttamisen yhteisölliset strategiat. Teoksessa Björn, I., Jokinen, P., Kotilainen, J., Schuurman, N. & Sireni, M. (toim.) Korpisosiologi(aa). Kuopio: University Press of Eastern Finland. 208–223.

menetyksiä muun muassa poronmetsästäjille. Pedot myös koetaan hallinnoivien ja hallittavien (esim. EU vs. paikallinen taso) välisten konfliktien symbolina.⁷³

Niin salakaatojen motiivien kuin salakaatojen tukemisen motiivien takana ovat vahvaan tunnereaktioon pohjautuvat asenteet. Vahva turhautumisen tunne nousee lainsäätäjien ja riistahallinnon toimijoiden kyvyttömyydestä toimia niin, että arkielämä, harrastukset ja elinkeinot olisivat turvassa. Lisäksi etenkin suteen liitetään vahvoja primaareja tunteita, pelkoa ja vihaa. Nämä voimakkaat tunteet toimivat perusteina ja katalysaattoreina niin itse salakaatoihin kuin niiden tukemiseenkin.⁷⁴

Kotimaisen selvityksen mukaan susipelkoa esiintyi poronhoitoalueen ulkopuolella 44 %:lla vastanneista ja eniten suteen liittyvää pelkoa esiintyi korkeasti koulutettujen keskuudessa, joista yli puolet ilmoitti pelkäävänsä sutta⁷⁵. Metsähallitus yhdessä Suomen riistakeskuksen kanssa on selvittänyt suomalaisten peto- pelkoa vuosina 2009 ja 2013. Tulosten mukaan susia ja karhuja kohtaan koetaan enemmän pelkoa nyt kuin aiemmin. Kyselytutkimuksen mukaan suomalaisista peräti 46 prosenttia (34 % vuonna 2009) pelkää karhua ja 47 prosenttia (32 % vuonna 2009) sutta. Suurpetoihin ja susiin sekä salametsästykseen liittyvissä väittämässä on suuria mielipide-eroja, nuorimmat suhtautuvat suurpetoihin ja susiin yleisesti myönteisemmin, kun taas iäkkäimpien mielipiteissä on useammin suurpeto-/susivastaisuutta ja salametsästyksen hyväksyvää näkökantaa.⁷⁶

Naisten ja metsästäjien asennetutkimuksen tulosten mukaan yhteisön salakaadoille antamasta tuesta ei näkynyt vastaavanlaista eroa nuorempien myönteisemmästä suhtautumisesta. Sen sijaan nuoret naiset suhtautuivat sallivammin salakaatoihin kuin vanhemmat naiset. Kaikkiaan 69 % alle 40 -vuotiaista naisista ja 53 % yli 40-vuotiaista naisista antoi tukensa salakaadoille. Metsästäjien kohdalla ei ollut nähtävissä vastaavaa ikäluokkien välistä eroa. Kaikkiaan 75 % alle 40 -vuotiaista metsästäjistä ja 73 % yli 40-vuotiaista metsästäjistä antoi tukensa salakaadoille⁷⁷. Etenkin suden kohdalla salakaatajat nauttivat oman yhteisönsä tuesta toimilleen. Voikin väittää, että salakaatojen ympärille syntynyt kiistämisen kulttuuri kilpailee viralli-

⁷³ Pyka, M. 2007: Illegal jakt på stora rovdjur. Konflikt i laglöst land? Brå report No22, Brottsförebyggande rådet, Stockholm; kts. myös WWF Suomi 2007: Ahmojen salakaadot Suomessa.

⁷⁴ Pohja-Mykrä & Kurki 2013: Suurpetopolitiikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Raportteja 98, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Seinäjoki.

⁷⁵ Vikström, S. 2000. Suurpetoasenteet poronhoitoalueen eteläpuolisessa Suomessa vuonna 1999. Pro gradu – tutkielma, Oulun yliopisto, Maantieteen laitos.

⁷⁶ Tilaajina Metsähallitus ja Suomen riistakeskus, toteuttajana Taloustutkimus. Vastaajia 1010 kpl. <http://www.eraluvat.fi/media/dokumentit/suurpetopelot2013_ja_2009.pdf>

⁷⁷ Pohja-Mykrä & Kurki 2013

sen petopolitiikan kanssa ja on suuntautunut EU-vetoista petopolitiikkaa vastaan⁷⁸. Suurpetopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet eivät ole saaneet yhteiskunnallista tukea taakseen.

Suurpetopolitiikan hyväksyttävyyttä kansalaisten silmissä on tutkittu jo aiemmin. Kannanhoidon linjausten tueksi tehdyistä empiirisistä selvityksistä⁷⁹ sidosryhmien ja kansalaisten asenteista ja toivomuksista kansalliselle kannanhoidolle on nähtävissä, että suurpetojen suojelu ei ole empiirisesti legitiimiä. Jotta kannanhoidolliset toimenpiteet olisivat sosio-kulttuurisesti hyväksyttyjä, täytyy niiden tapahtua ihmisten jokapäiväisen arkielämän ehdoilla. Kannanhoidon strategisten tavoitteiden vaatimat toimenpiteet eivät siis saa haitata elinkeinon harjoittamista, harrastuksia tai totuttua kulttuuria. Nykyisellään nimenomaan suden suojelu ei ole legitiimiä sosio-kulttuurisella sektorilla.⁸⁰

Suurpetopolitiikan haastaminen salakaatoina on asettanut paineita julkishallinnon kontrolloinnin kehittämiseksi. Tarkasteluajanjaksolla on muutettu rikoslakia (232/2011) siten, että suurpetoihin kohdistuva salakaato tulee aina käsitellä törkeänä metsästysrikoksena. Näin salakaadosta tuomitulle henkilölle tuomitaan aina vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. Lisäksi pääsääntöisesti tuomittu määrätään metsästyskieltoon vähintään kolmeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Myös riistaeläinten ohjeellisia arvoja korotettiin vuonna 2010 tarkoituksena tehdä rikoksella saavutetun taloudellisen tai muun hyödyn tavoittelu vähemmän houkuttelevaksi. Suurpetojen ohjeelliset arvot ovat nykyisellään melko mittavia (kts kpl. 2.2.4.).

Rikoslain uudistuksen myötä poliisille annettiin metsästysrikosten tutkinnan tehostamiseksi mahdollisuus televalvontaan ja matkaviestimen sijaintitietojen hankkimiseen, kun kyseessä on törkeän metsästysrikoksen tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä koskevan rikoksen esitutkinta. Valtion mailla tapahtuvien metsästysrikosten toteaminen on kuitenkin pääsääntöisesti Metsähallituksen erävalvonnan varassa (2005/1157) ja tätä toimintaa vahvistetaan yhteistyöllä poliisin ja rajavartioston kanssa. Valvontaorganisaation toiminta kärsii kuitenkin resurssien vähyydestä ja osaamisen puutteesta. Etenkin syrjäseuduilla on tarvetta vahvalle yhteistyöverkostolle, jossa myös osaamisen taso pidetään korkealla.

⁷⁸ Rannikko P. 2012: Susien suojelun tragedia: autoetnografinen tutkimus salametsästyksen paikallisesta hyväksyttävyydestä. *Alue ja ympäristö* 42(2): 70-80.

⁷⁹ Susipuhetta Suomessa, Ilveksiä ja ihmisiä, Kansalaisten karhukannat ja Asialistalla Ahma

⁸⁰ Borgström, Suvi 2011: Iso paha susi vai hyödyllinen hukka? Ekologis-juridinen näkökulma suden suojelun yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen, Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, no 20.

Onnistumisia

Suurpetopolitiikan avoimuuden tarkastelussa tiedotus nousi tärkeäksi aiheeksi.

- Riistaviestintää hoidetaan verkkojulkaisujen, lehtijulkaisujen, internetin ja sosiaalisen median kautta. Aiheesta kiinnostuneet henkilöt tavoittavat aiheiltaan monipuolista ja maantieteellisesti kattavaa tietoa ilveksestä, karhusta ja sudesta.
- RKTL:n tiedotus julkaisuissa on määrällisesti runsasta. Riistaviestinnässä esitellään säännöllisesti eri lajien petotutkimusta, tutkimuksen haasteita ja sen tuloksia, sekä itse petotutkijoita ja heidän työtään. Tämä vastaa selkeästi sosioekonomisissa tutkimuksissa nousseisiin kansalaisten toiveisiin saada perustietoa petoeläimistä ja niistä tehtävästä tutkimuksesta. Tämä vastaa myös kannanhoitosuunnitelmissa asetettuihin tavoitteisiin tutkimuksen ja seurannan tulosten saattamisesta ajantasaisena yleisön tietoon.
- Aiemmin toiminut susipuhelin ja uusi verkkopalvelu, jossa on mahdollista seurata muutaman tunnin viiveellä pannoitettujen susien liikkeitä, on erinomainen ja odotettu palvelu ja askel luottamuksen rakentamiseksi tutkimuksen ja kentän väliin.
- Riistahallinnon eri tahojen aktivoituminen sosiaalisessa mediassa, jossa tiedonkulun tempo on nopea ja jossa käyttäjien aktiivisuus on lähtökohtana, vastaa omalta osaltaan suurpetojen kannanhoitosuunnitelmissa korostettuun kansalaisten tarpeeseen saada neutraalia, aktiivista ja totuudenmukaista tiedotusta arvoväritteisen ja tavoitehakuisen tiedottamisen vastapainoksi. Tieto – niin faktapitoinen kuin tavoitehakuinenkin – leviää sosiaalisessa mediassa nopeasti, ja erilaisista sosiaalisen median kanavista on tullut merkittäviä nykypäivän kansalaisten kokoontumispaikkoja. Sosiaalisen median haluttuotto mahdollistaa lähes reaaliaikaisen kaksisuuntaisen vuorovaikutuksen. Sosiaalisessa mediassa vuorovaikutus on molempiin suuntiin myös läpinäkyvää: kuka tahansa voi tuoda ilmi kysymyksiä tai tiedusteluja koskien suurpetoasioita ja niihin annetut vastaukset ovat niin ikään kaikkien nähtävillä. Samalla tavoin myös kysymyksiin vastaamatta jättäminen tai muu passiivisuus saattaa herättää huomiota, mikä omalta osaltaan pakottaa riistakonsernin osapuolia huolehtimaan johdonmukaisesta tiedotuksesta sosiaalisessa mediassa.
- Riistahallinnon tuottama koulutus vastaa kannanhoitosuunnitelmissa asetettuihin vaatimuksiin. Painelmatomien karkottimien sisäänajo sekä laumanvartijakoirien käyttämisen tutkimus ovat mainioita edistysaskeleita vahinkoestokeiluiden saralla.
- Suomen riistakeskus on sitoutunut valmistelemaan eettisen ohjeiston haaskaruokinnalle vuoden 2014 aikana.
- Ihmisten suurpetoja kohtaan tuntemaan pelkoon on enenevässä määrin kiinnitetty huomiota. Muun muassa Koneyrittäjien liiton vetämässä hankkeessa yhteistyössä Metsähallituksen ja Suomen riistakeskuksen kanssa kootaan sähköisesti jaettavaa infopakettia ”suurpeto metsätyömaalla”.

Suurpetopolitiikan osallistavuuden tarkastelun tuloksien mukaan

- Alueellisia ja kansallisia sidosryhmiä on kuultu kattavasti laajalla rintamalla. Kannanhoitosuunnitelmi-
en valmistumisen jälkeen on järjestetty suurpetokuulemisia Suomen riistakeskuksen alueilla koko
maan kattavasti. Suurpetopoliittisille toimijoille on siten muodostunut selkeä käsitys alueellisten ja
kansallisten sidosryhmien näkemyksistä koskien suurpetokantojen hoidon linjauksia.

Suurpetopolitiikan hyväksyttävyyden tarkastelussa on myös onnistumisia

- Karhukannan hoitosuunnitelmassa esiin nostettu tavoite toimintamallien luomiseksi taajamakarhujen
karkottamiseksi on vastattu rakentamalla Suurriistavirka-apujärjestelmä.

Kehittämisehdotuksia:

Suurpetotiedotukseen, -neuvontaan ja koulutukseen liittyen on syytä toteuttaa seuraavat ongelmista ja riskeistä esiinnousseet kehittämisehdotukset:

- Suurpetoihin liittyvä tieto on internetissä hajallaan ja vaikeasti saavutettavissa. Internetissä tarjotta-
van tiedon tulee olla helposti saavutettavaa ja helposti ymmärrettävää ja tarjottujen lukujen tulee ol-
la oikeita.
- Ahman osalta riistakonsernin tiedotuksen voidaan katsoa epäonnistuneen, sillä tiedottaminen ah-
masta oli erittäin niukkaa. Sidosryhmien kuulemisissa esiin tuotuja aukkoja ahman lajituntemuksessa
ei tarkastelujaksolla kyetty näiden tiedotuskanavien kautta paikkaamaan.
- Luottamusta RKTL:n ja metsästäjien sekä RKTL:n ja poroelinkeinon harjoittajien välillä pitää rakentaa.
RKTL:llä voisi olla Metsästäjä -lehdessä sekä Poromies-lehdessä satunnaisten artikkelien lisäksi oma
palsta, jolloin joka lehdessä olisi säännöllisesti ajankohtaiset asiat ja kuulumiset RKTL:n toiminnasta ja
tutkimuksesta.
- RKTL:n tutkijoiden objektiivisuus kiistetään kentällä laajalla rintamalla. Tutkimuksen ja kentän sekä
median väliin tulee rekrytoida ammattitaitoinen tiedottaja ja lisäksi on hyvä antaa mediakoulutusta
myös tutkijoille. Tämä takaa myös paremman työrauhan tutkijoille.
- Susiseurantaa tulee kehittää edelleen siten, että liikkumisista kerättävää tietoa hyödynnetään myös
esimerkiksi vahinkojen estämisessä.
- Tassun tiimoilta tulee järjestää jatkuvaa koulutusta motivaation ja laadun ylläpitämiseksi.
- Alemmalla riistanhoito-organisaation tasolla, eli mm. riistanhoitoyhdistyksissä etenkin uusilla susialu-
eilla on tarve yhtenäiselle ohjeistukselle ja koulutukselle kuinka kohdata suurpetokohtaisista huo-
lestuneet ihmiset.
- On tärkeää ymmärtää, että tiedon ja tiedotusvälineiden kattavuudella ei ole merkitystä, ellei tiedon
vastaanottava henkilö luota tiedon tuottajaan. Tämä epäluottamuksen kuilun poistaminen on ensiar-
voisen tärkeä toimi.

Suurpetopolitiikan osallistavuuden kehittämisessä on syytä toteuttaa seuraavat ongelmista ja riskeistä esiinnousseet kehittämis ehdotukset:

- Ahmakannan hoidon tavoite- ja toimenpideasettelun keskiöön tulee nostaa Tunturi-Lapin ahmatihentymillä elinkeinoaan harjoittavat poronhoitajat ja sitouttaa heidät vastuun ja oikeuksien kautta ahmakannan hoitoon.
- Ilves- ja karhukannan hoidon tavoite- ja toimenpideasettelun keskiöön tulee nostaa vahva alueellinen ja osallistujien intresseistä nouseva edustus.
- Susikannan hoidon tavoite- ja toimenpideasettelun keskiöön tulee nostaa paikalliset susireviirien alueilla asuvat ihmiset ja sitouttaa heidät vastuun ja oikeuksien kautta susikannan hoitoon.
- Alueittaisen ja reviiripohjaisen kannanhoidon sidosryhmien reviiripohjaisena tai alueellisena keskeisenä toimijana ja kokoonkutsujana on alueellinen riistaneuvosto.
- Kansalliselle tasolle tulee perustaa uusi asiantuntijaelin. Kyseisen asiantuntijaelimen edustajista jokainen tulee olla luokiteltavissa vähintään kolmeen, mutta mielellään neljään eri suurpetopolitiikan sidosryhmään. Nämä henkilöt seuraavat kannanhoidon uuden tavoiteasettelun toteutumista aina tavoiteasettelun siirtämisestä alueelliselle ja reviiripohjaiselle tasolle, toimenpiteiden asettamiseen ja tuloksiin. Tämä asiantuntijaelin seuraa myös omistajuuden paikallista ja alueellista rakentumista.

Suurpetopolitiikan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden saavuttamiseen liittyen on syytä toteuttaa seuraavat ongelmista ja riskeistä esiinnousseet kehittämis ehdotukset:

- Paikallinen ja alueellinen taso pitää sitouttaa kannanhoitoon, tavoiteasetteluun ja toimenpiteisiin.
- Paikallisella ja alueellisella tasolla tulee olla päätäntävaltaa alueen suurpetoihin, kannankoon tavoitteisiin ja kannansäätelyn keinoihin.
- Suurpetojen pelottelu- ja poistovalikoiman tulee reagoida nopeasti paikallisen tason konfliktitilanteeseen. SRVA-toimintaa tulee kehittää edelleen erityisesti valmiuden ja tiedonkulun parantamiseksi. Häätäkeskuksen roolia tulee selkiyttää ja poliisiviranomaisia tulee kouluttaa suurpeto-osaamisen vahvistamiseksi.
- Etenkin suden kohdalla tulee olla mahdollisuus puuttua aktiivisesti alueellisiin ongelmiin esimerkiksi kannanhoidollisilla luvilla taajaan asutuilla seuduilla, missä sudet koetaan turvallisuushkana.
- Taloudellisia kannustimia tulee ottaa laajalla valikoimalla käyttöön suden kohdalla poronhoitoalueen ulkopuolella ja ahman kohdalla poronhoitoalueella.
- Riistakameroiden lisääntyminen 2000-luvulla on lisännyt haaskojen ja muiden ravintohoukuttimien käyttöä. Haaskat ovat usein riistakameroilla varustettuja ja siten on mahdollista tehostaa myös suurpetojen laitonta pyyntiä. Toisaalta nimenomaan karhunmetsästyksessä on mahdollista ajautua vahingossa haaskan liepeille, mikä tulkitaan laittomaksi metsästykseksi. Haaskaruokinnan tulee olla luvan-

varaista toimintaa myös omalla maalla. On myös syytä pohtia haaskaruokinta-ajan rajoittamista siten, että haaskanpito on joka tapauksessa kiellettyä kesällä ja alkusyksystä karhunmetsästyksen aikaan muulla kuin kaupallisen luontomatkailun parissa. Tämä helpottaa metsästyksen valvontaa.

- Valvontaviranomaisille, eli poliisin, rajavartioston ja erätarkastajien kentän henkilöstölle, tulee järjestää koulutusta ja vahvistaa yhteistyön muotoja.

3.4. SUURPETOPOLITIIKAN ARVIOINNIN YHTEENVETO

Suurpetopolitiikan strategisten tavoitteiden saavuttamista on tarkasteltu ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyyskannalta. Loogisen viitekehyksen mukaisesta tarkastelumallista nousivat esille suurpetopolitiikan tarkoituksenmukaisuus, tuloksellisuus, vaikuttavuus, tehokkuus ja suurpetopolitiikan ulkoiset tekijät. Loogisen viitekehyksen matriisin avulla on voitu asettaa strategisten tavoitteiden saavuttamisen ehdot riippuvuussuhteeseen toisiinsa nähden. Loogisen viitekehyksen avulla tapahtuvassa tarkastelussa riskiverstastyöskentely muodosti olennaisen osuuden kehittämisarvioinnista.

Tässä suurpetopolitiikan arvioinnin yhteenvedossa käydään lyhyesti läpi aiemmin kehittämisraportille asetettuja kysymyksiä ja varsinaiset kehittämis ehdotukset ovat oman otsikkonsa alla myöhemmin tässä raportissa sekä löydettävissä yksittäisinä ehdotuksina kappaleista 3.1.5, 3.2.4 ja 3.3.5.

Yleisesti ottaen voidaan arvioida, että suurpedoille tehdyissä kansallisissa kannanhoitosuunnitelmissa asetetut toimenpidetavoitteet vastaavat hyvin tarkoitustaan. Tässä arvioinnissa ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteiden tarkastelussa ja niiden saavuttamisen kehittämis ehdotuksissa käsitellään hyvin pitkälti samoja asioita kuin mitä on jo aikanaan kannanhoitosuunnitelmissa asetettu. Osittain arviointityössä on menty yksityiskohtaisemmalle käytännön tasolle, mutta laajemmat toimenpidetavoitteet ovat pysyneet aiemmin asetetuissa raameissa. Tämä kertoo siitä, että vaikka alueellisia ja kansallisia sidosryhmiä on kannanhoidon valmisteluissa kuultu, ei heidän esittämiään näkemyksiä ole kuitenkaan tulkittu asiaankuuluvalla vakavuudella. Tunnistetut konfliktipisteet sekä ehdotetut kehittämistoimenpiteet on aikanaan kirjattu ylös, mutta suotuisan suojelutason asettaessa ensisijaisen reunaehdon tavoiteasetteluun on oltu tilanteessa, missä toimenpidevalikoima on ollut rajoitettu. Näin ollen yksittäisillä kannanhoitoa edistävillä toimenpiteillä ei ole saavutettu tärkeintä, eli suurpetoalueilla asuvien ihmisten luottamusta ja tukea kannanhoidon toimille. Toimenpidevalikoima on siis ollut oikean suuntainen, mutta tavoiteasettelu on ollut väärä.

Suurpetopolitiikan tarkoituksenmukaisuus.

Suurpetopolitiikan tarkoituksenmukaisuuden tarkastelussa oleellista on se, ovatko valitut prosessit ja toimenpiteet onnistuneet halutusti ja onko niillä ollut mahdollista saavuttaa suurpetopolitiikalle asetetut tulokset ja vaikutukset.

Suurpetojen seurannan eli kannanmäärityksen tarkkuus kärsii tutkimuksen ja kentän välisestä luottamuspulasta. Suurpetoseuranta vaatii metsästäjien ja tutkimuksen sekä poronhoitajien ja tutkimuksen välistä

yhteistyötä, mutta nykytilanteessa tämä yhteistyö on pahimmillaan keskeytynyt ja parhaimmillaankin epäluottamuksen sävyttämää. Suurpetohavaintojärjestelmä Tassu arvioitiin riskianalyysityöskentelyssä erittäin konfliktoituneeksi välineeksi. Marraskuussa 2013 tapahtuneen teknisten vikojen korjaamisen myötä on otettu ensimmäinen askel luottamuksen rakentamisen suuntaan, mutta kaikkea se ei ratkaise. Suurpetoyhdyshenkilöverkoston jatkuvalle koulutukselle ja motivoinnille on tarvetta ja etenkin poronhoitoalueella havaintotietoihin perustuvat kannanmääritykset ovat valitettavan heikoilla kantamilla.

Suurpetojen seuranta pannoituksin kärsii vastaavasta epäluottamuksen tilasta kuin mitä suurpetohavaintojen ilmoittamiseen tulee. DNA-menetelmin tarkennettavia kannanmäärityksiä on hyvä jatkaa ja etenkin ahman kohdalla panostaa siihen poronhoitoalueella. Tutkimukseen talkootyönä osallistuvien henkilöiden suuntaan täytyy rakentaa luottamusta.

Suurpedoille myönnettävien vahinkoperusteisten poikkeuslupien hakumenettely ja lupaehdot on koettu erityisen haastaviksi mikä on vaikuttanut suurpetojen sosiaalisen hyväksyttävyyteen. Nyttemmin poikkeuslupa on voimassa kolme viikkoa aiemman kahden viikon sijaan, mikä parantaa tilannetta. Kannanhoidolisten lupien mahdollistaminen myös sudelle ja ahmalle riippumatta koko maan kantatilanteesta olisi suotavaa.

Suurpetovahinkokorvaukset ovat nousseet. Uudistetun riistavahinkolain (105/2009) myötä etenkin porotalouden ahdinkoa on pyritty helpottamaan porokorvauksen lisäksi vasahävikikorvauksella ja poikkeuksellisen suurten porovahinkojen korvauksella. Tämä poliittinen päätös yhdessä suurpetojen esiintymisen kanssa on johtanut nousseisiin porovahinkokorvauksiin. Porovahinkojen vähentämiseksi suden, karhun ja ilveksen kohdalla on onnistuttu kohtalaisen hyvin. Poikkeusluvilla voidaan vaikuttaa porovahinkojen syntyyn ja tämän suhteen ministeriön asetuksilla on siirrytty kolmen vuoden määräyksiin. Ahman aiheuttamien porovahinkojen vähentäminen on tällä hetkellä mahdotonta ja vaatii ratkaisua ahman hyväksynnän parantamiseksi ahman esiintymisen painopistealueilla.

Suurpetovahinkojen ennaltaehkäisyn keinot eivät tavoita kenttää siinä laajuudessaan kuin olisi syytä vahinkojen ehkäisemiseksi. Ennaltaehkäisyn tehokkuuden lisääminen vaatii paikallisten sidosryhmien talkooresurssien valjastamista, uusia rahoituslähteitä ja tiedotusta.

Suurpetotiedotus on monipuolisuudessaan onnistunut suden, karhun ja ilveksen kohdalla. Ahman kohdalla tiedotuksen voi katsoa epäonnistuneen. Tiedotuksen kanavat on otettu hyvin haltuun. Sen sijaan internetissä tarjolla oleva suurpetotieto kannanmäärityksestä metsästyksen mitoituksiin, ja vahingoista ennaltaehkäisykeinoihin sekä tutkimuksen tuloksiin, on sekavaa ja hajallaan useissa eri osoitteissa. Tieto on

myös keskenään ristiriitaista. Tiedotus ei saavuta kenttää tavoiteasettelun mukaisesti johtuen riistahallinnon ja kentän sekä tutkimuksen ja kentän välisestä epäluottamuksen ilmapiiristä.

Niin alueellisia kuin kansallisiakin sidosryhmiä on kuultu laajasti kyselylomakkeiden avulla sekä tilaisuuksissa. Lisäksi maakuntaliittovetoisten vapaaehtois pohjaisesti perustettujen suurpetoneuvottelukuntien näkemyksiä alueellisista ongelmista kuullaan kansallisella tasolla. Sidosryhmien näkemykset ovat siten laajasti tiedossa. Tarkasteltaessa kuitenkin vuoden 2004 ja vuoden 2012 välisenä aikana tapahtunutta muutosta sidosryhmien kokemissa suurpetokonflikteissa ja niihin ehdotettavissa kehittämistoimissa, havaitaan, että esille nostetut asiat ovat pysyneet joko samoina tai kriisiytyneet entisestään. Tämä antaa ymmärtää, että sidosryhmien näkemyksiä ei ole siirretty riistahallinnon toimiin sellaisella vakaavuudella kuin olisi ollut syytä.

On kuitenkin syytä tunnistaa, että suurpedoista puhuttaessa oleellista on se, että kokevatko ihmiset ongelmia niiden läsnäolosta. Nämä ongelmat voivat olla taloudellisia, mutta enenevissä määrin sosiaalisia. Sosiaalisen sietokyvyn ylityttyä ovat kansalaiset haastaneet virallisen kannanhoidon sekä tekemällä salakaatoja että tukemalla salakaatoja.

Suurpetopolitiikan tuloksellisuus

Suurpetopoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi asetettu toimenpidevalikoima on monipuolinen ja tähtää ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen hyväksyttävyyden saavuttamiseen. Toteuttavan suurpetopolitiikan toimenpiteet on kuitenkin kyseenalaistettu kansalaisten voimin. Ihmiset eivät tue toimillaan sellaisia suurpetopoliittisia toimenpiteitä, joiden toteuttajaan ei luoteta. Tämä näkyy epäluottamuksena suurpetohavaintojen tuottamisesta kannanmäärityksen menetelmiin ja poikkeuslupamyöntöprosessiin, vahinkokorvauksiin ja ennaltaehkäisykeinojen omaksumiseen. Tuotettuun riistatietoon ei luoteta ja lisäksi koetaan, että paikallinen ja alueellinen näkemys suurpetokantojen hoidon tavoitteista ei saavuta päättäjiä. Nykyisellä toimenpidevalikoimalla ei siten saavuteta asetettuja tulostavoitteita, ellei toimenpiteiden takana olevaa tavoiteasettelua muuteta. Tavoiteasettelun muutos nähdään keinona saavuttaa kansalaisten hyväksyntä ja tuki suurpetopoliittisille toimenpiteille.

Suurpetopolitiikan tehokkuus.

Arvioitaessa suurpetopolitiikan tehokkuutta eli kannanhoidon tavoitteita ja toimenpiteitä yhdessä niihin käytettyjen resurssien kanssa, havaitaan, että yhteiskunnallisen hyväksynnän puute suurpetopolitiikan tavoiteasettelulta johtaa tilanteeseen, jossa toimenpiteillä ei saavuteta haluttuja tuloksia resurssien suuruudesta tai vähäisyydestä riippumatta.

Suomen riistahallinnon asettamat suurpetojen kannanhoidon tavoitteet on pitänyt saavuttaa annetuilla resursseilla. Yleisesti ottaen Suomen riistahallinnon suurpetoihin käyttämät resurssit ovat vaatimattomat verrattuna samanlaisten kannanhoidon reunaehtojen kanssa painivaan naapurimaahan Ruotsiin, saati Norjaan. Talkoovoimin toteutettu suurpetojen havainnointi on erityisen arvokas tutkimuksen resurssi. Tutkimusrahoitusta on kanavoitu vastaamaan nimenomaan kannanhoitosuunnitelmissa asetettuihin toimenpiteisiin ja suomalaisen suurpetotutkimuksen voi katsoa olevan käytettyihin resursseihin nähden tuoteliasta. Suurpetojen aiheuttamia vahinkoja korvataan miljoonilla euroilla vuosittain ja samalla myönnetään avustuksia suurpetovahinkojen ennaltaehkäisyyn. Suunnitelmallisen suden kannanhoidon kaatavat kuitenkin susien salakaadot ja yhteisön salakaadoille antama vahva tuki. Metsähallituksen erävalvonnan keskeinen rooli suurpetojen salakaatojen selvittämisessä kaipaa lisävahvistusta ja lisäkoulutusta, mutta lisäresursseilla ei ratkaista suurpetopolitiikan tavoiteasettelun tyytymättömyydestä nousevaa paikallista suurpetopolitiikan haastamista. Julkisoikeudellisin kontrollikeinoin on mahdollista tuoda yhä tehokkaammin esiin salakaatoja ja niiden tekijöitä, sekä tuomita nämä teot yhä ankarammin. On kuitenkin ensiarvoisen tärkeää ymmärtää, että näillä tehostetuilla keinoilla ei vaikuteta siihen yhteisön antamaan tukeen, jolla salakaadot oikeutetaan. Mikäli suurpetoalueilla asuvien ihmisten tarpeisiin ei vastata julkishallinnon puolelta, niin siihen vastataan kentältä laittomin keinoin.

Suurpetopolitiikan vaikuttavuus.

Suurpetojen kannanhoidon tavoiteasettelu määräytyy Luontodirektiivin asettaman suotuisan suojelutason saavuttamisen ehdoilla. Tämä ekologiseen kestävyYTEEN nojaava normisto asettaa maa- ja metsätalousministeriölle reunaehdot, joiden sisään on ajettu suomalaisen suurpetopolitiikan tavoiteasettelu yhdessä toteutettavien toimenpiteiden kanssa. Suurpetopolitiikalle asetetut strategiset tavoitteet ekologisesta, taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta kestävyYdestä eivät kuitenkaan toteudu nykyisellä kannanhoidon tavoiteasettelulla. Tavoiteasettelu tapahtuu suotuisan suojelutason tavoittelun ehdoilla ja sosiaalisen hyväksynnän saavuttaminen on siten tehty nykyisellä toimenpidevalikoimalla mahdottomaksi. Syntynyt epäluottamuksen kuilu on johtanut tilanteeseen, jossa sosiaalisen kestävyYden saavuttamattomuus suden ja ahman kohdalla on tehnyt mahdottomaksi saavuttaa myös näiden lajien ekologisen kestävyYden tavoitteet. Ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten tekijöiden keskinäinen riippuvuussuhde täytyy ymmärtää riittävällä vakavuudella ja asettaa suurpetopolitiikan tavoiteasettelu siten, että toimenpiteillä on ne myös mahdollista saavuttaa.

Suurpetopolitiikan ulkoiset tekijät

Tämän arviointityön tiimoilta järjestetyissä riskiverstaissa osallistettiin asiantuntijoita pohtimaan nykyisen suurpetopolitiikan riskejä ja ongelmia sekä niiden merkitystä riskin merkittävyyden ja todennäköisyyden kautta (kts. kpl. 1.2.1 Menetelmät). Tunnistetut ekologiset riskit on koottu kappaleeseen 3.1.4, tunnistetut

taloudelliset riskit on koottu kappaleeseen 3.2.3 ja tunnistetut sosiaaliset riskit on koottu kappaleeseen 3.3.4. Tässä esitetään lyhyt yhteenveto tunnistettujen riskien merkitystä.

Poronhoitoalueen riskiverstaassa riskiryhmä arvioi nimenomaan nykyisen suurpetopolitiikan ongelmia porotalouden näkökulmasta. Ahmaa lajina käsiteltiin lähinnä kehitystoimenpiteiden pohdinnassa. Nykyisen suurpetopolitiikan riskit ja ongelmat sijoittuivat riskiluokkiin seuraavasti: merkityksetön tai vähäinen (6 %), kohtalainen (23 %), merkittävä (27 %) ja sietämätön (44 %). Kaikkiaan siis aktiivisiin toimenpiteisiin tai välittömiin korjausliikkeisiin vaativia riskejä oli 71 %. Poronhoitoalueella merkittäväksi pohdinnan aiheeksi nousin nimenomaan poroelinkeinon kriisi. Suurpetojen aiheuttamat mittavat porovahingot vaikeuttavat nykyistä poronhoitoa monin tavoin taloudellisista ongelmista sosiaaliseen hyvinvointiin. Poronhoidon tulevaisuus nähdään synkkänä nuorten luopuessa poroelinkeinosta. Tällä on köyhdyttävä vaikutus lappilaiseen kulttuuriin ja sosiaaliseen elämään.

Ilvesverstaassa riskiryhmän nykyisessä ilvespolitiikassa näkemät riskit ja ongelmat sijoittuivat riskiluokkiin seuraavasti: merkityksetön tai vähäinen (8 %), kohtalainen (28 %), merkittävä (46 %) ja sietämätön (18 %). Kaikkiaan siis aktiivisiin toimenpiteisiin tai välittömiin korjausliikkeisiin vaativia riskejä oli 64 %.

Karhuverstaassa riskiryhmän nykyisessä karhupolitiikassa näkemät riskit ja ongelmat sijoittuivat riskiluokkiin seuraavasti: merkityksetön tai vähäinen (7 %), kohtalainen (29 %), merkittävä (45 %) ja sietämätön (19 %). Kaikkiaan siis aktiivisiin toimenpiteisiin tai välittömiin korjausliikkeisiin vaativia riskejä oli 64 %.

Susiverstaassa kaikki riskiryhmän nykyisessä susipolitiikassa näkemät riskit ja ongelmat sijoittuivat riskiluokkiin kohtalainen, merkittävä tai sietämätön. Kaikkiaan 75 % riskeistä arvioitiin sellaisiksi, joiden osalta on ryhdyttävä aktiivisiin toimenpiteisiin tai välittömiin korjausliikkeisiin ja 44 % ongelmista katsottiin vaativan nimenomaan välittömiä korjausliikkeitä.

Susipolitiikan riskien kohdalla oli suurin paine aktiivisiin toimenpiteisiin tai välittömiin korjausliikkeisiin. Myös poronhoitoalueen tilanne vaikuttaa kiireelliseltä. Ilves ja karhu katsotaan vähemmän kiireellisiksi, mutta näidenkin lajien kohdalla riskit olivat pääsääntöisesti merkittäviä tai sietämättömiä. Kaikkien suurpetojen kohdalla noin 80 % ongelmista ja riskeistä voitiin luokitella sosiaalisiin riskeihin. Näiden lisäksi esiin nousi ekologisia ja taloudellisia riskejä, joiden taustalla oli sosiaalisiksi riskiksi tunnistettava ilmiö tai toisaalta toiminta jatkuessaan olisi voinut tuoda mukanaan sosiaalisia riskejä. Tämä osoittaa nykyisen suurpetopolitiikan sisältämien riskien olevan vahvasti sosiaalisia ongelmia, ja lähes puolet niistä arvioitiin todennäköisiksi ja vakaviksi.

Suurpetopolitiikan ulkoisten tekijöiden arvioinnissa nousi vahvasti esiin tiedon väärä käyttö ja suurpetoaiheen konfliktikeskeisyys. Alueellinen ja kansallinen media pitää omalta osaltaan yllä konfliktia nostamalla esiin arvoväritteistä uutisointia. Myös sosiaalisen median kanavat mahdollistavat henkilöiden arvoperustaisen yhdistymisen nopean tiedon- ja mielipiteenvaihdon keinoin. Lisäksi erityisesti poliittisten päämäärien vahvistaminen pitämällä yllä alueellista suurpetokonfliktia nähdään ongelmallisena.

Lisäksi ongelmalliseksi nähdään ekologisen tiedon käyttö. Suurpetopolitiikka, jossa tavoiteasettelu on tehty suotuisan suojelutason saavuttamisen kautta, asettaa suurpetopoliittiset toimijat ja sidosryhmät tilanteeseen, jossa suojelutavoitteinen argumentointi arvotetaan tärkeämmäksi kuin muu argumentointi. Pitää ymmärtää, että ekologisen tiedon käyttäminen argumentoinnin välineenä on yksi poliittisen puheen väline. Suurpetopoliittisten toimien kokonaisuuden tarkastelussa on annettava tasavertainen asema taloudellisen ja sosiaalisen kestävyysargumentoinnille.

Loogisen viitekehyksen mallista nousee ajatus, jonka mukaan tunnistetut ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset kannanhoidolliset riskit ja ongelmat on asetettu tulevan kannanhoidon tavoitteiksi. Tämä tavoiteasettelu rakentaa pohjan kappaleessa 4, Suurpetopolitiikan paradigman muutos, esitettyyn ajattelun viitekehyksen muutokseen. Suurpedot riistavarana ovat ihmisten omaisuutta ja tämän omistajuuden syntyä tuetaan konkreettisin teoin niin vastuun kuin oikeuksienkin kautta. Alla esitellään lyhyt yhteenveto kunkin suurpetolajin keskeisistä arvioinnissa esiin nousseista tekijöistä.

Ahma

Ahmalla ei ole voimassaolevaa kannanhoitosuunnitelmaa, joten arviota toimenpiteiden onnistumisesta suhteessa kannanhoitosuunnitelmissa esitettäviin tavoitteisiin ei ole voitu tehdä. Ahman kohdalla vertailua on kuitenkin suoritettu suhteessa kannanhoitosuunnitelman luonnostelua edeltäneeseen alueellisten ja kansallisten sidosryhmien kuulemiseen sekä nojattu olemassa olevaan tutkimustietoon ja kehittämisarvioinnin riskianalyyysissä tunnistettuihin konfliktikohtiin.

Ahman kannanhoidon ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyys saavuttamisessa on pitkä tie. Ahman vähimmäiskanta-arvion mukaan ahmakannan kasvu on ollut erittäin maltillista ja ahmakanta on jakaantunut kahteen alapopulaatioon, tunturiahmaan ja itäiseen metsäahmaan. Ahmakannan koon määrittäminen on erittäin haastavaa ja itäisen metsäahman kohdalla kerätty tieto on erittäin vähäistä. Peräti puolet ahmakannasta esiintyy poronhoitoalueella, missä se aiheuttaa runsaasti taloudellisia ongelmia. Ahma onkin merkittävin porovahinkojen aiheuttaja. Ahmaan kohdistuu salakaatoja ja kannanhoitosuunnitelman sekä ministeriön poikkeuslupa-asetuksen puuttuessa ei ahmakantaa ole voitu hoitaa poikkeuslupamenettelyllä.

Ahmatutkimus on tarkasteluajanjaksolla ollut erittäin vähäistä keskittyen lähinnä ahman aiheuttamiin porovahinkoihin. Ahmatiedotus vähäisyydessään ja yksipuolisuudessaan on suhteessa sidosryhmien näkemään tarpeeseen epäonnistunut.

Ahman aiheuttamat muut kuin porovahingot tarkasteluajanjaksolla ovat todella vähäisiä käsittäen lähinnä muutamia lammasvahinkoja. Ylipäättään konfliktit poronhoitoalueen ulkopuolella ovat harvalukuisia vaikkakin metsäpeura-alueella on tunnistettu alkava konflikti metsäpeuran ja ahman esiintymisen välillä.

Tulevan ahmakannan hoidon merkittävin haaste on nostaa Tunturi-Lapin ahmatihentymäalueilla elinkeinoaan harjoittavat poronhoitajat tavoite- ja toimenpideasettelun keskiöön ja sitouttaa heidät vastuun ja oikeuksien kautta ahmakannan hoitoon. Käytettävän toimenpidevalikoiman tulee olla monipuolinen käsittäen kattavat ja luotettavat kannanmäärityskeinot, kannustavan vahinkokorvausjärjestelmän, siirtoistutukset, vähintäänkin vahinkoperusteiset, mutta mielellään myös kannanhoidolliset poikkeusluvut sekä muut tarvittavat taloudelliset kannustimet.

Ilves

Ilveksen kannanhoidon ekologinen strateginen tavoite, eli ilveskannan ekologinen kestävyys on tavoitettu nykyisellä kannanhoidolla. Poronhoitoalueella ilveskanta on runsastunut maltillisesti ja muun Suomen alueella on muodostunut uusia elinpiirejä yhdessä vakiintuneen vahvan ilveskannan kanssa. Samanaikaisesti on todettu, että ympäristön kantokyky ei ole toistaiseksi tullut vastaan. Ilveskannan kasvu on mahdollistanut kannanhoidollisten poikkeuslupien käytön, joita on kohdennettu alueellisiin ilvestihentymiin tasaisemman levittäytymisen saavuttamiseksi sekä kannanhoidon taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden vahvistamiseksi. Ilvestihentymät aiheuttavat konflikteja nimenomaan taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta. Ilveksen aiheuttamat porovahingot, lammasvahingot, metsästyskoiravahingot ja riistaverotus ovat taloudellisesti merkittäviä, ja haastavat samalla elinkeinon harjoittajien ja metsästäjien sietokyvyn ilveksen esiintymistä kohtaan. Poronhoitoalueella vahinkoperusteisia poikkeuslupia myönnetään nimenomaan estämään mittavia taloudellisia vahinkoja.

Ilveksen kannanhoidon sosiaalisen kestävyuden koetinkivenä on jo vuosia ollut epäluotettava ilveskannan vähimmäiskanta-arvio. Ilveskannan määrittämisessä on ollut haasteita ja näihin haasteisiin on pyritty ja edelleen pyritään tutkimuksen ja riistahallinnon puolella vastamaan niin kannan kokomäärityksen menetelmää kehittämällä, panostamalla erillislaskentoihin kuin mitoittamalla kannanhoidollisia poikkeuslupia leikkaamaan alueellisesti kannankasvua. Tämän tutkimuksen ja riistahallinnon sekä nk.

kentän väliin syntyneen syvän epäluottamuksen purkaminen on erityinen haaste kaikkien suurpetojen kohdalla. Ilveksen epäluotettavat kanta-arviot kun ovat heijastuneet myös muiden suurpetokantojen luotettavuuden kyseenalaistamiseen.

Ilveskannan hoidon haasteena on nopea reagointi alueellisiin ilvesongelmiin. On ehdottoman tärkeää ottaa huomioon ilvestä kohtaan koettu turvattomuuden tunne ja pelko, ja siten väistää riski ilveksen luisumisessa mielikuvissa haittaeläimeksi. Sen sijaan tulee kohottaa ja pitää yllä ilveksen statusta arvokkaana riistaeläimenä. Tämän ajattelun kivijalkana toimii kannanhoidollinen metsästys. Viime vuosien kannanhoidolliset luvat ovat toimineet erinomaisena työkaluna taloudellisesti ja sosiaalisesti hyväksytyn kannanhoidon saavuttamisessa.

Karhu

Karhukannan hoidon ekologista kestävyyttä on tavoiteltu sallimalla karhukannan koon kasvu levittäytymisvyöhykkeellä keskisissä osissa Suomea ja kehittyvän kannan alueella läntisissä osissa Suomea. Sen sijaan poronhoitoalueella ja vakiintuneen kannan alueella Itä-Suomessa kannankasvuun on puututtu kannanhoidollisilla poikkeusluvilla. Tasapainon löytyminen on ollut haastavaa ja etenkin levittäytymisvyöhykkeellä on syntynyt karhutihentymiä.

Karhun paikallinen esiintyminen näkyy karhun aiheuttamina vahinkoina. Karhu on merkittävin lammasvahinkojen aiheuttaja ja suurpedoista ainoa mehiläisvahinkojen ja satovahinkojen aiheuttaja. Karhukannan hoidon taloudellisen kestävyuden parantamiseksi on muun muassa korvattu sähköaitoja omaisuuden suojelemiseksi.

Sosiaalisen kestävyuden kannalta karhu on haastava suuren kokonsa ja sen myötä aiheuttamansa pelon ja turvattomuuden tunteen kautta. Uusien karkotuskeinojen kehittäminen ja erityisesti tarkasteluajanjaksolla perustettu Suurriistavirka-apu eli SRVA-toiminta ovat edesauttaneet etenkin taajama-alueille hakeutuvien karhujen karkotusta ja lopettamista.

Karhun kohdalla koetaan omistajuutta aivan toisella tapaa kuin muiden suurpetojen kohdalla. Karhu on merkittävä saalis, ja sen metsästykseen liittyy vuosisataisia perinteitä. Nykypäivänäkin karhunmetsästys pohjautuu nimenomaan kannanhoidollisiin poikkeuslupiin vahinkoperusteisten lupien jäädessä hyvin vähäiselle tarpeelle. Karhunmetsästys on myös yhteisöllistä toimintaa ja koiran käyttö tuo metsästykseen oman lisänsä. Karhun alueellinen ja paikallinen omistajuus näkyy tilanteessa, jossa vakiintuneen kannan alueella ei ole haluttu käyttää kaikkia mahdollisia kannanhoidollisia poikkeuslupia. Karhun kannankehityksestä kannetaan vastuuta ja siten karhua kohtaan tunnetaan alueellista omistajuutta.

Lisäksi karhuun kohdistuneita salakaatoepäilyitä ilmoitetaan poliisille huomattavasti enemmän kuin muihin suurpetoihin kohdistuvia salakaatoepäilyitä. Tämä voi olla merkki siitä, että karhun salakaato on pois yhteisestä hyvästä eikä sellaista toimintaa haluta tukea.

Karhukannan hoidon haaste on pitää ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen hyväksyttävyys tasapainossa siten, että alueellisesti tarkasteltuna nämä kaikki osapuolet toteutuvat. Tämä vaatii nykyistä parempaa luottamusta tutkimuksen ja riistahallinnon sekä nk. kentän väliin. Karhun kohdalla on kuitenkin nähtävissä myönteinen kehitys ja sen jatkuminen vastaisuudessakin nykyisellä toimenpidevalikoimalla.

Susi

Susikannan ekologisen kestävyys tarkastelun tiimoilta on havaittavissa ennakoimaton romahdus. Kannanhoitosuunnitelman voimaantulon jälkeen koko maan susikanta oli suurimmillaan vuonna 2007 mutta on laskenut siitä lähtien. Mittavin yksittäinen romahdus susikannassa on nähtävissä vuonna 2010, ja pienimmillään kanta on ollut vuonna 2013 vähimmäiskanta-arvion ollessa noin 120 yksilöä. Susikannan romahtaminen on johtanut tilanteeseen, jossa sudelle ei ole myönnetty kannanhoidollisia poikkeuslupia vaan kaikki kannanhoito on tapahtunut vahinkoperusteisten poikkeuslupien kautta. Kyseisten poikkeuslupien myöntöehdot on koettu haastavina ja myönnettyjen lupien käyttöaste on jäänyt vähäiseksi. Kansalaisten käytössä on ollut myös Poliisilain nojalla myönnetty poistoluvat. Tämä on omalta osaltaan johtanut tilanteeseen, jossa sudelta on viety arvo metsästyssaaliina ja laji nähdään miltei yksinomaan haittaeläimenä, jonka kanssa on haasteellista elää samalla alueella.

Ekologisen kestävyys lisäksi on romahtanut myös susikannanhoidon sosiaalinen kestävyys. Paikalliset ihmiset kokevat, ettei heillä ole vaikutusmahdollisuuksia oman elinkeinonsa tai arkensa hallitsemiseksi. Suden läsnäolosta aiheutuu pelkoa ja turvattomuuden tunnetta. Susi on merkittävin metsästyskoiravahinkojen aiheuttaja ja vaikeuttaa siten metsästystä ympäri Suomen. Tämä nähdään nimenomaan sosiaalisen hyväksyttävyyden ongelmana. Epäluottamus kentän sekä tutkijoiden ja riistahallinnon välillä on syvä. Tämän eriytymisen myötä on vaikeutunut susikannan seuranta jälkihavaintojen ilmoittamatta jättämisten ja pannoitusten hankaloitumisten vuoksi. Susihavaintojen panttaamisen myötä kyseenalaistetaan myös sudelle tehdyt vähimmäiskanta-arviot. Tämä tutkimuksen aseman ja tietämyksen kyseenlaistaminen on synnyttänyt yhteiskuntaan tilanteen, jossa kiistellään siitä, kuka omistaa oikean tiedon susista.

Suden kannanhoidon kohdalla on suuri paine aktiivisiin toimenpiteisiin ja välittömiin korjausliikkeisiin. Tulevan susikannan hoidon merkittävin haaste on nostaa susireviirien alueilla asuvat ihmiset tavoite- ja toimenpideasettelun keskiöön ja sitouttaa heidät vastuun ja oikeuksien kautta alueelliseen susikannan

hoitoon. Tämä vaatii täydellisen läpinäkyvyyden kannanhoidon kaikkiin toimiin tavoiteasettelusta toimenpiteisiin. Käytettävän toimenpidevalikoiman tulee myös olla monipuolinen käsittäen kattavat ja luotettavat kannanmäärityskeinot, kannanhoidolliset poikkeusluvut ja merkittävät taloudelliset kannustimet.

4. SUURPETOPOLITIIKAN PARADIGMAN MUUTOS

Kehittämisarvioinnin laatijat ovat olleet tietoisia suurpetopolitiikan toteuttamisen reunaehdoista. Reunaehdot eivät kuitenkaan ole olleet ajattelua rajaavia tekijöitä vaan tarvittavat kehittämistoimet on tuotu esiin sellaisina kuin niille on nähty tarvetta.

Omistajuuden rakentamiseen liittyvät käytännön ehdotukset ovat rakentuneet tämän kehittämisarvioinnin tukena toteutetuissa riskiverstaissa asiantuntijoiden voimin. Valitut kehittämiss ehdotukset ovat kuitenkin yksinomaan arvioitsijoiden oma kokonaisnäkemys tarvittavista toimista. Kehittämiss ehdotusten vaatimat käytännön toimet, niiden toteutus ja vaatimat resurssit, jää kehittämisarvioinnin tilaajan harkinnan vastuulle.

4.1. MUUTOKSEN TAUSTA

Riistanhoito ja elinkeinojen harjoittaminen on Suomessa perustunut vuosisatoja oikeuteen ja etenkin susien kohdalla velvollisuuteen poistaa tarpeen mukaan toimintaa haittaavia ja uhkaavia suurpetoja. Suurpetojen aiheuttamaan pelkoon ja taloudelliseen haittaan tartuttiin vakavasti ja yhteistuumin. Yhteiskunta tuki ja kannusti suurpetojen poistamiseen myöntämällä tapporahoja ja käyttämällä ammattimetsästäjiä alueellisten ongelmien ratkaisemiseksi. Etenkin sudenkaatajat olivat yhteisönsä hyväntekijöitä.⁸¹

Huvenneet suurpetokannat 1900-luvun alussa ja yleisesti yhteiskunnassa levinnyt ympäristö- ja suojelutietoisuus suurpetojenkin kohdalla johtivat hiljalleen mittaviin muutoksiin kulttuurisessa ajattelussa⁸². Riistanhoidon, tutkijoiden ja suojelijoiden toimesta vanhat ajattelumallit purettiin ja suojelua vaativien lajien kohdalla asetettiin rahoitusaikoja suurpedoille⁸³. Vuosisataisesta vahinkoeläinluokittelusta ja tapporahajärjestelmästä luovuttiin ja esimerkiksi yleinen ahman, suden ja karhun metsästys oikeus loppui vuonna 1993 (1993/615). Suomi ratifioi useita kansainvälisiä suojelusopimuksia⁸⁴, jotka velvoittivat tavoittelemaan suurpetokantojen suotuisaa suojelun tasoa. Viimeisten vuosikymmenien myötä rakentui nykyiselle ajal-

⁸¹ Mykrä S., Vuorisalo T. & Pohja-Mykrä M. 2005. Species classifications in Finnish hunting legislation: the history of organized persecution and conservation, *Oryx* 39:3, 275-283; Pohja-Mykrä M., Vuorisalo T. & Mykrä S. 2005: Hunting bounties as a key measure for historical wildlife management and game conservation: Finnish bounty schemes in 1647- 1975, *Oryx* 39:3, 284-291

⁸² Ilvesviita, P. 2005: Paaluraudoista kotkansuojeluun. Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993. – Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.

⁸³ Mykrä S., Pohja-Mykrä M., & Vuorisalo T. 2012. The emergence of species conservation in Finland: development of wildlife attitudes, *Conservation and Society*, hyväksytty julkaistavaksi.

⁸⁴ Bernin sopimus; Biodiversiteettisopimus; 92/43/ETY

lemme tyypillinen kulttuurinen tapa ajatella, että suojelutavoitteista nouseva suotuista suojelun taso on ainoa oikea suurpetopoliittinen tavoite ja siitä lipeäminen tarkoittaisi epäonnistumista.

Keskustelu- ja toimintayhteys yhtäältä metsästäjien ja suurpetopoliitiikan toteuttajien ja toisaalta poronhoidon ja suurpetopoliitiikan toteuttajien välillä on kriisiytynyt näiden samojen vuosikymmenien mittaan. Metsästäjät rinnastavat RKTL:n suojelutahoksi, jonka toimenpiteiden arvotaustana nähdään olevan suojelliset näkökulmat. Poroelinkeinon harjoittajat puolestaan kokevat maa- ja metsätalousministeriön edustavan suojelutavoitteista kannanhoitoa⁸⁵. Nämä suojelliset tavoiteasettelut ovat ristiriidassa niin metsästäjien perinteisen riistavarojen hoidon ja hallinnan kanssa kuin saamelaisen kulttuuriympäristön ymmärryksen kanssa⁸⁶. Niin kutsutut kentän toimijajoukot ovat alisteisessa asemassa viranomaisten ja tutkijoiden näkemyksiin nähden niin kauan kuin suurpetopoliittisen toiminnan tärkeimpänä ja ainoana oikeana tavoitteena on suurpetolajien suotuista suojelun taso. Tämä liittyy vahvasti näkemykseen, jonka mukaan paikallistason kiistäessä ja kyseenalaistaessa suurpetopoliittiset toimet syynä on paikallisen tason tiedon puute ja väärä mielipide, joka on korjattavissa tiedon lisäämisellä ja julkishallinnon kontrolloinnilla.

Suurpetojen kannanhoidon tavoitteiden ja toimenpiteiden asettelu on ylhäältä päin johdettua ja tietyiltä toimenpiteiltään myös paikkasokeaa. Paikallinen ja alueellinen näkemys suurpetopoliittista tavoitteista ja toimenpiteistä ei ole siirtynyt päätöksentekoon toivotusti. Jo susikannan hoitosuunnitelman valmistelun aikaan maalla asuvat susialueiden asukkaat kokivat, etteivät he voi vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon, ja että he ovat eriarvoisessa asemassa kaupunkiväestöön nähden⁸⁷. Suurpetoihin liittyvä monimittakaavainen konflikti näkyy jännitteinä paikallisyhteisöjen ja keskushallinnon, maaseudun ja kaupunkien sekä maallikoiden ja tutkijoiden välillä. Kansallisten kannanhoidotavoitteiden kiistäminen ja toisaalta luottamuspuolan rakentuminen kentän ja viranomaisten sekä kentän ja tutkijoiden välille on tehnyt mahdottomaksi suunnitelmallisen kannanhoidon erityisesti suden ja ahman kohdalla.

Suhtautumisessa suurpetolajeihin on nähtävissä eroja niin alueittain kuin ajassakin. Toteutuneilla salakaa-doilla ja kannanmuutoksilla mitattuina konfliktin voi katsoa olevan erityisen syvää itäisissä osia Suomea, missä suurpetokannat ovat olleet vahvat jo useamman vuosikymmenen ajan, sekä poronhoitoalueella, missä poronhoidon tavoitteet ja toimenpiteet ovat konfliktoituneet suurpetojen esiintymisen vuoksi.

⁸⁵ Magga, A-M 2012: Pedot – monimuotoisen luonnon osa vai saamelaisen poronhoidon voimatto-muuden symboli? Petokäsitykset ja diskurssit saamelaisten poronhoitajien ja suurpetojen suojelua ajavan diskurssikoalition välisessä petokiistassa vuosina 2010-2011, Pro gradu –tutkielma, Saamelainen kulttuuri, Giellagas-instituutti, Oulun yliopisto.

⁸⁶ Magga, P. 2007: Rakennuksia, kotasijoja, muistoja. Teoksessa Elo, T. & Magga, P. (toim.) 2007: Eletty, koettu maisema: näkökulmia saamelaiseen kulttuurimaisemaan. Suomen ympäristö 34/2007. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi. 11–24.

⁸⁷ Bisi, J. & Kurki, S. 2005. Susipuhetta Suomessa. Julkaisuja 3, Maaseudun tutkimus ja koulutuskeskus, Helsingin yliopisto, Seinäjoki.

Suurpetokantojen hiljalleen levittäytyessä taajemmin asutummille seuduille, on kuitenkin Länsi-Suomen äänekäs suurpetovastustus saanut huomattavan paljon huomiota. Salakaatojen päämotiivi, julkishallinnon haastaminen, johtuu pitkälti turhautumisesta julkishallinnon tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Tämä turhautuminen vaikutusmahdollisuuksien vähyyteen liittyen oman elinpiirin suurpetotilanteeseen on johtanut yhteiskunnalliseen tilanteeseen, jossa kiistetään suurpetojen kannanhoito aktiivisesti salakaatojen keinoin ja nimenomaan suden kannanhoito myös passiivisesti hyväksymällä salakaadot⁸⁸. Tämä yhteisön antama tuki salakaatajille ja salakaadoille on erityisen merkittävää.

Vaikkakin suotuisan suojelutason saavuttaminen on nostettu kannanhoidon tavoitteiden ykkösmittariksi, on kansainvälisissä suojelusopimuksissa⁸⁹ painotettu suojelun reunaehtoina sosiaalisen kestävyuden mitareita. Sosiaalisen kestävyuden merkitys suurpetopoliittisissa toimissa on viime aikoina huomioitu laajalti ja otettu huomioon kansallisia ja kansainvälisiä linjauksia tehtäessä⁹⁰.

Yhteiskunnan reagointi suurpetopoliittisiin toimiin antaa ymmärtää, että sosiaalisesta kestävydestä on väistämättä nousemassa tulevalle ajalle tyypillinen kulttuurinen tapa ajatella. Yhteisössä suurpetojen kanssa ei ole kyse siitä, kuinka monta sutta, karhua, ahmaa taikka ilvestä alueella elää. Kyse on siitä, kuinka paljon ihmiset kokevat ongelmia niiden läsnäolosta. On luovuttava nykyisestä ajatusmallista, jonka mukaan suojelutavoitteista nouseva suotuisa suojelun taso on ainoa oikea suurpetopoliittinen tavoite. Täytyy ymmärtää, ettei suotuisan sosiaalisen tason saavuttaminen ole vähemmän oikea suurpetopoliittinen tavoite. Ilman sosiaalista kestävyttä ei voi olla ekologista kestävyttä. Tällöin annetaan arvo koetulle arjen ja elinkeinojen harjoittamisen mukanaan tuoman eletylle kokemukselle. Tässä kehittämisarvioinnissa on huomioitu yhteiskunnassa käynnissä oleva murrosvaihe (kts. myös kpl 2.2.1.) ja kaikkien kehittämistoimien pohjaksi nostetaan paradigman muutos, joka pohjautuu suurpetojen kannanhoidon sosiaalisen kestävyden rakentamiselle.

⁸⁸ Rannikko P. 2012: Susien suojelun tragedia: autoetnografinen tutkimus salametsästyksen paikallisesta hyväksyttävyydestä. *Alue ja ympäristö* 42(2): 70-80; Pohja-Mykrä M. & Kurki S. 2013: Suurpetopoliittikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Raportteja 98, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Seinäjoki.

⁸⁹ Bernin sopimus; Biodiversiteettisopimus; 92/43/ETY

⁹⁰ mm. A manifesto for Large Carnivore Conservation in Europe, 6/2013; The Standing Committee of the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats; En hållbar rovdjurspolitik, Prop. 2012/13:191 [<http://www.regeringen.se/content/1/c6/22/34/51/cc53f145.pdf>]

4.2 SUURPETOPOLITIIKAN UUSI TAVOITEASETTELU

Suurpetopolitiikan kehittämistoimien tavoite voidaan tiivistää seuraavasti:

Suomen suurpetokantojen hallinnan perustavoitteena on kannan kestävä kehitys. Toteutettavilla toimenpiteillä otetaan huomioon sosiaaliset, ekologiset ja taloudelliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet.

Yllä oleva tiivistys eroaa nykyisestä tavoiteasettelusta siten, että suurpetokantojen hallinnan perustavoite suotuisan suojelutason saavuttamisesta on korvattu kannan kestävällä kehityksellä. Tämä kestävä kehityksen tavoiteasettelu on Bernin sopimuksen ydinaluetta ja myös Luontodirektiivin tavoitteena on edistää yleistä kestävä kehityksen tavoitetta. Kestävässä kehityksessä ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset tekijät otetaan tasavertaisina huomioon niin tavoiteasettelussa kuin toiminnassakin ja nämä kolme näkökulmaa ovat riippuvuussuhteessa toisissaan. Näin tavoiteasettelussa ei aseteta ekologista tavoitetta ohi sosiaalisten tavoitteiden vaan voidaan pohjata tässä arvioinnissa esiin tuotuun seikkaan, jonka mukaan sosiaalisen sietokyvyn ylittäminen kaataa ekologisen strategisen tavoitteen varaan rakennetun suunnitelmallisen kannanhoidon.

Kehittämisarvioinnissa esiin nostetut nykyisen suurpetopolitiikan riskit ja ongelmat on asetettu tulevan suurpetopolitiikan tavoitteiksi. Nämä tavoitteet saavutetaan paradigman ja toimintakonseptin muutoksella, joka kuvataan seuraavassa kappaleessa 4.2.1. Omistajuuden rakentaminen.

4.2.1. Omistajuuden rakentaminen

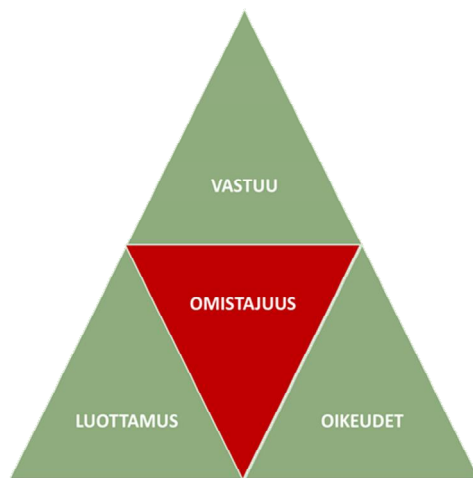
Nykyinen konservatiivinen ylhäältä alaspäin etenevä kannanhoidon päätöksentekotapa on purettava. Kansallinen, alueellinen ja paikallinen tavoiteasettelu ja toimenpiteet pitää saada synkronoitua keskenään. Suurpetojen kannanhoidon päätavoitteena on suurpetojen psykologisen omistajuuden rakentuminen etenkin paikallisesti ja alueellisesti, mutta myös kansallisesti. Psykologinen omistajuus suurpetoja kohtaan rakentuu voimakkaammin tilanteessa, jossa omistajuus on yhteisöllistä ja sisältää vastuuta. Psykologisen omistajuuden rakentamisessa omistamisen kokemus synnytetään käytännönläheisillä vastuiden ja oikeuksien toimenpiteillä, joilla vaikutetaan asenteisiin⁹¹. Suurpedoille annetaan merkityksiä, joiden kautta syntyy ajattelu ”meidän suurpedoista”⁹².

⁹¹ Pierce J.L., Kostova T. & Dirks, K.T. 2001: Towards a theory of psychological ownership in organizations. *Academy of Management review* 26: 298 – 310.

⁹² Matilainen, A. & Lähdesmäki, M. 2009: Nature-based entrepreneurship in private forests – The preconditions for the sustainable co-operation between private forest owners and entrepreneurs. *Ruralia-instituutti*, Helsingin yliopis-

Käyttöön on otettava paikkaperustainen ja ongelmalähtöinen lähestymistapa, jossa luonnonvarat nähdään omaisuutena ja jonka hoitoon on niin velvollisuuksia kuin oikeuksiaikin. Konkreettisia velvollisuuksia on vaadittava ja oikeuksia on annettava alueellisesti ja paikallisesti ottaen huomioon suurpetojen lajityypilliset erot. Toiminnan on oltava täysin läpinäkyvää. On syytä huomata, että vastuuta ei voi vaatia ilman uusia oikeuksia eikä oikeuksia voi antaa ilman vaadittua vastuuta (kuva 18). Omistajuuden rakentaminen vaatii luottamusta kaikkien rakenteiden läpi ja toimijoiden välillä.⁹³

Tässä kappaleessa käydään läpi omistajuuden rakentamista esittäen yksityiskohtaisiakin uusien toimintamallien ehdotuksia. On kuitenkin syytä huomata, että loogisen viitekehyksen mallista nousee ajatus, jonka mukaan tunnistetut ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset kannanhoidolliset riskit ja ongelmat on asetettu tulevan kannanhoidon tavoitteiksi. Nämä tavoitteet eli kehittämis ehdotukset, jotka on esitetty kappaleissa 3.1.5, 3.2.4 ja 3.3.5, on yhtälailla asetettava uuden suurpetopolitiikan tavoitteiksi. Kaikki nämä kehittämis ehdotukset on sijoitettavissa joko vastuun, oikeuksien tai luottamuksen alle, joten niillä rakennetaan suurpetojen omistajuutta.

Kuva 18. Suurpetojen omistajuuden rakentaminen luottamuksen, vastuun ja oikeuksien kautta.

to, Seinäjoki.; Lähdesmäki & Matilainen 2013. Born to be a forest owner? An empirical study of the aspects of psychological ownership in the context of inherited forsts in Finland. Scandinavian journal of Forest research, hyväksytty julkaistavaksi.

⁹³ Pierce ym. 2001; Pierce J.L., Kostova T. & Dirks, K.T. 2003: The state of psychological ownership: Integrating and extending a century of research. Review of General Psychology 7: 84 – 107.

Paikkaperustainen ja ongelmalähtöinen lähestymistapa

Suurpetokonfliktien luonne vaihtelee alueittain ja ajallisesti, joten esitettävissä kehittämissuunnitelmissa on vahvasti lähdetty sekä suurpetolajien että eri alueiden erilaisuudesta. Kyseessä on paikkaperusteinen suurpetopoliitiikan kehittäminen.

Pohdittaessa alueellista kannanhoitoa tulee tunnistaa alueellinen monimuotoisuus ja ottaa huomioon alueen lähtökohdat ja tarpeet. Suurpetokonfliktit ovat paikallisia ja niiden esiintymiseen vaikuttaa suurpetojen esiintyminen lisäksi myös muut riistavarat, alueen elinkeinorakenne ja infrastruktuuri, sekä alueellinen kulttuuripääoma ja perinteet.

Suurpetopoliittisia toimia tulee kohdistaa tarkasti, suoraan ja nopeasti paikallisen tason tarpeisiin. Nopeasti reagoivat alueelliset yhteistyöfoorumit sekä alueelliset kannanhoitosuunnitelmat nähdään suurpetokonfliktien ongelmalähtöisten ratkaisujen avaintekijöinä. Alueellisen toiminnan tulee nousta paikallisista tarpeista ja aktivoida sekä osallistaa toimintaan suurpetolajista ja konfliktin aiheesta riippuen paikalliset ja/tai alueelliset sidosryhmät. Kannanhoidollisiin toimiin on mahdollista kytkeä julkista rahoitusta ja sidosryhmien yhteistä talkootyötä.

Myöhemmin esitettävät toimenpiteet omistajuuden rakentamiseksi koostuvat luottamuksen rakentamisesta, vastuun jakamisesta sekä oikeuksien antamisesta. Kaikilla näillä toimilla vahvistetaan alueellista ja paikallista yhteistyötä ja verkostoitumista.

Paikkaperustaisen ja ongelmalähtöisen lähestymistavan organisaatiokaavio esitetään kuvassa 19.

Suurpetojen kansallisten kannanhoitosuunnitelmien tulee määritellä kansalliset raamit kannanhoidolle, mutta samalla mahdollistaa riittävän väljä toimintaympäristö alueellisille kannanhoitosuunnitelmille.

Suurpetojen alueellisten kannanhoitosuunnitelmien tulee olla alisteisia kansalliselle kannanhoitosuunnitelmalle, mutta olla riittävän itsenäisiä jotta niillä on mahdollisuus ottaa alueelliset erityispiirteet huomioon.

Alueelliset kannanhoitosuunnitelmat mahdollistavat nopean reagoinnin alueellisiin ja paikallisiin konfliktipisteisiin. Toisaalta tämä myös madaltaa kynnystä ottaa huomioon alueelliset erityispiirteet ja kiinnostuksen kohteet. Alueellisen toiminnan tulee olla helposti lähestyttävää, avointa ja käyttäjälähtöistä. Avoimen innovaatioympäristön luominen vahvistaa pilotoitinkulttuuria. Pilottitutkimusten ja –hankkeiden

käynnistys, seuranta, arviointi ja kehittäminen luovat pohjan joustavalle alueelliselle levittäytymiselle. Hyväksi havaittujen käytäntöjen levittäytyminen alueelta toiselle tulee mahdollistaa. Toimiminen paikallistasolla tai maakuntatasolla mahdollistaa myös riskien paremman hallinnan.

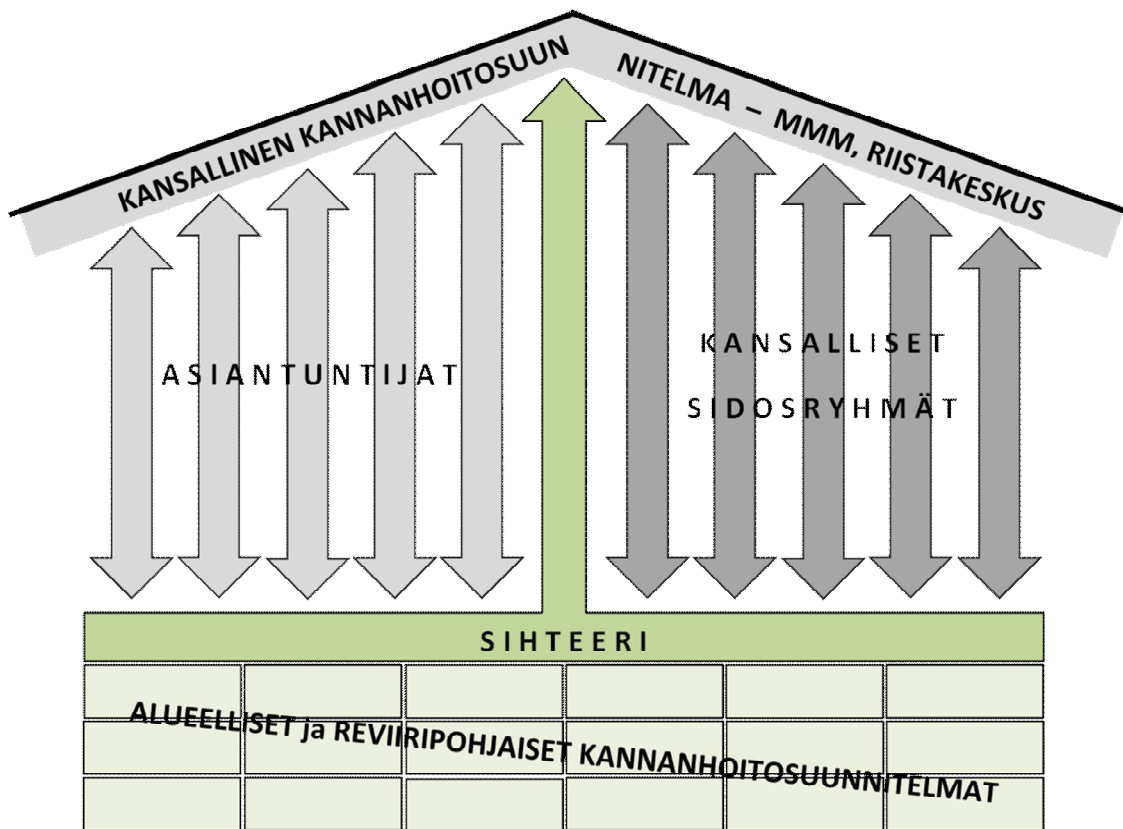
Alueelliset kannanhoitosuunnitelmat ja niiden toteutus valmistellaan aktiivisessa vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä ilveksen ja karhun kohdalla lähinnä Suomen riistakeskuksen aluejaon tasolla toimivassa alueellisessa sidosryhmäyhteistyöelimessä, mutta suden kohdalla reviiripohjaisesti perustetuissa sidosryhmäyhteistyöelimissä ja ahman kohdalla oleellisten paliskuntien alueilla perustetuissa sidosryhmäyhteistyöelimissä.

Alueellisilla riistaneuvostoilla on keskeisen toimijan rooli alueellisten kannanhoitosuunnitelmien valmistelussa ja toimeenpanossa. Alueellisille riistaneuvostoille riistahallintoasetuksessa (171/2011) säädetyt tehtävät mahdollistavat tämän elimen aktiivisen ja keskeisen roolin suurpetokantojen alueellisten ongelmien tunnistajana ja alueellisten sekä paikallisten sidosryhmien yhteen kokoajana. On syytä kuitenkin huomioida jo olemassa olevien maakuntaliittojen vetämien suurpetoneuvottelukuntien olemassaolo ja näiden rakenteiden hyödyntäminen alueellisesti.

Alueellisten riistaneuvostojen toisen kauden sidosryhmäedustajia nimettäessä on syytä ottaa huomioon jäsenten vahva suurpetosidoksisuus suurpetojen kannanhoidon tullessa tuona kolmivuotisena toimikautena erityisesti esille.

On syytä huomata, että alueellisten riistaneuvostojen oma edustus, joka on maksimissaan 10 henkilöä, ei riitä alueellisen mielipiteen muodostamiseen. Alueellisten riistaneuvostojen tulee sitouttaa alueelliseen pohdintaan myös paikallisia toimijoita ja mahdollistaa foorumitoiminnan kautta laaja sidosryhmien edustuksellisuus jotta paikalliset ja alueelliset konfliktipisteet nousevat kattavasti esiin ja toiminta saadaan laajalla kentällä organisoitua. Suden kohdalla erityishuomio tulee asettaa susireviirin alueella asuviin ihmisiin ja ahman kohdalla poroelinkeinon harjoittajiin.

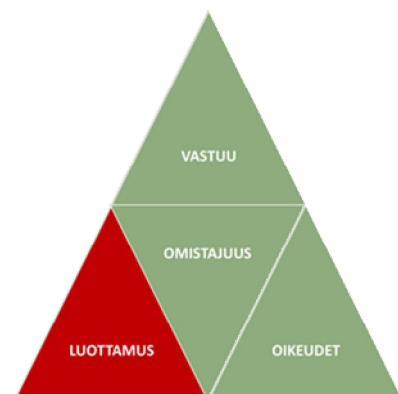
Pääsihteerillä on keskeinen rooli kansallisen ja alueellisten kannanhoitosuunnitelmien välisen synergian luomisessa ja toiminnan dynaamisuuden ylläpidossa. Kuten riistahallintolaissa asetetaan, alueellisten riistaneuvostojen kokouksissa käsiteltävät asiat valmistelee ja esittelee Suomen riistakeskuksen toimihenkilö. Tällöin on luontevaa asettaa pääsihteeriksi Suomen riistakeskuksesta. Pääsihteerin nimeämisessä tulee asettaa erityishuomio rekrytoinnin onnistumiseen.

Kuva 19. Paikkaperustaisen ja ongelmalähtöisen organisaatiomallin perusta.

Luottamus

Luottamuksen rakentaminen on ensiarvoisen tärkeä toimi omistajuuden rakentamisessa. Jotta ihmiset kokevat psykologista omistajuutta suurpetoja kohtaan, tulee heillä olla vapaa pääsy suurpetoja koskevaan tietoon. Omistajuuden tunne myös vahvistuu tiedon myötä⁹⁴. Ensinnäkin tutkijoiden, viranomaisten ja nk. kentän toimijoiden tulee ansaita itselleen luottamus. Toiseksi tutkijoiden, viranomaisten ja kentän tulee osoittaa luottamusta toisilleen. Nämä toteutuvat jakamalla tietoa ja toimia molempiin suuntiin. Ensisijaisesti tämä tarkoittaa todellista läpinäkyvyyttä kaikkiin riistahallinnon toimiin tavoiteasettelusta kentän toteutukseen ja raportointiin. Tämä toteutuu ainoastaan rakentamalla uusia toimintamalleja tiedon tuottamisesta aina tiedon jakamiseen.

⁹⁴ Pierce J.L., Kostova T. & Dirks, K.T. 2001: Towards a theory of psychological ownership in organizations. Academy of Management review 26: 298 – 310.

1) Tiedottajien rekrytointi

Ensisijaisen tärkeä toimi on rekrytoida ammattitaitoisia tiedottajia tutkimuksen/riistahallinnon ja viranomaisten, tutkimuksen/riistahallinnon ja kentän, sekä tutkimuksen/riistahallinnon ja median väliin.

2) Alueellisten tutkimusapulaisten rekrytointi

Länsi-Suomeen palkattu RKTL:n tutkimusapulainen, joka toimii viranomaisten, tutkimuslaitosten, metsästäjien ja paikallisten ihmisten välillä paikallisia konfliktitilanteita purkaen on nähty erinomaisena liikahdukseksi kohti kestävämpää suurpetopolitiikkaa. Työ itsessään on keskittynyt lähinnä susitilanteen ympärille, mutta tarvittaessa työpanosta jaetaan muille suurpedoille⁹⁵. Kyseisenlainen kasvokkain tapahtuva konfliktinhoito nähdään tässä kehittämisarvioinnissa erityisen tärkeäksi toimeksi ja täten suositellaan valmiutta perustaa vastaavanlaisia toimia muihinkin osiin Suomea.

3) Tiedonjakoportaali

Tiedon hajanaisuus ja vaikea löydettävyyys, lukujen epäyhteneväisyys ja tuotetun tiedon vaikea tulkittavuus täytyy korjata. Suositellaan koostettavaksi yksi selkeä portaali tiedon jakamiseen, johon on vapaa pääsy kaikilla. Tiedonjakoportaalien kautta tuotetaan jäsenneltyä tietoa suurpedoista, suurpetopolitiikasta ja kannanhoidon toimista aina ennaltaehkäisytoimista aiheutuneisiin vahinkoihin ja maksettuihin korvauksiin. Tämän portaalien kautta tulee myös popularisoida tutkimustietoa.

Tutkimustiedon ajantasainen jakaminen

Portaalien kautta välitetään ajantasaista ja tarkkaa tietoa suurpedoista. Etenkin suden kohdalla tulee jakaa ajantasaista tietoa pannaotettujen susien liikkeistä. Myös petovahingoista tulee välittää tietoa, samoin ennaltaehkäisytoimien onnistumisista ja epäonnistumisista. Portaali toimii tutkimuksen tiedottamisen välineenä alueellisesti ja kansallisesti.

Tutkimustiedon popularisointi

Riistaan liittyvän tutkimustiedon synty ja tulkinta on vierasta suurelle osalle ihmisiä. Tämä tulee huomioida aineiston keruusta aina sovelluksiin ja tarjota valmiiksi pureskeltua tietoa helposti löydettävällä ja lähestyttävällä tiedonjakoportaalilla. Samalla on kuitenkin varmistettava vapaa pääsy myös varsinaisen tutkimuksen lähteille sitä kaipaaville.

4)

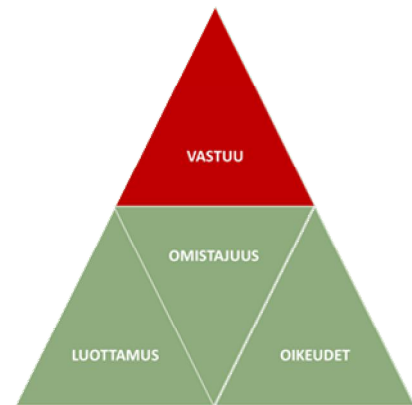
⁹⁵ Kts. Martikainen, M. 2013: Susidiplomatiikka Länsi-Suomessa. Metsästäjä 6: 28-29.

5) Riistahallinnon sosiaalisen median ja blogikirjoitusten hyödyntämisen vahvistaminen

Sosiaalinen media on nousut merkittäväksi tiedon jakamisen välineeksi. Tämä haaste on otettava riittävästi vakavuudella. Sosiaalisen median ja riistahallinnon blogikirjoitusten avulla voidaan ohittaa alueellinen ja kansallinen arvoväritteinen media ja kohdentaa kirjoitukset täsmällisesti sille joukolle ihmisiä, joka tietoa näiden kanavien kautta tietoa hakee. Ammattitaitoisella sosiaalisen median hyödyntämisellä voidaan tavoittaa myös uusia ihmisryhmiä. Riistahallinnon henkilöstöä tulee kouluttaa sosiaalisen median käyttämiseen.

Vastuu

Vastuun jakaminen ja vastuun ottaminen on ensiarvoisen tärkeä toimi suurpetojen omistajuuden rakentamisessa. Jotta ihminen kokee psykologista omistajuutta suurpetoja kohtaan, tulee hänellä olla konkreettista vastuuta suurpedoista. Vastuuta oman alueen suurpetokannoista tulee jakaa suurpetolajista riippuen alueellisesti tai paikallisesti. On syytä huomata, että vastuun jakaminen ja vastuun ottaminen tuovat mukanaan oikeuksia, joista avataan enemmän alaotsikon ”Oikeudet” alla.

1) Sidosryhmien ja –henkilöiden osallistaminen päätöksentekoon

Ahman kohdalla erityisvastuu tulee poronhoitoalueen alueellisille sidosryhmäedustajille, joiden tulee osallistua yhteiseen päätöksentekoon käsittäen alueelliset kannankoon tavoitteet, vahinkojen ennaltaehkäisyn suunnittelun, siirtoistutusten suunnittelun, poikkeuslupien mitoituksen ja kohdentamisen sekä taloudellisten kannustimien oikeudenmukaisen jaon. Poronhoitoalueen ulkopuolella alueelliset sidosryhmäedustajat ottavat vastuuta alueellisista kannankoon tavoitteista, vahinkojen ennaltaehkäisystä, siirtoistutusten tukemisesta, metsästyksen mitoituksesta ja kohdentamisesta sekä taloudellisten kannustimien oikeudenmukaisen jaosta.

Karhun ja ilveksen kohdalla alueellisten sidosryhmäedustajien tulee osallistua yhteiseen päätöksen tekoon käsittäen alueelliset kannankoon tavoitteet, vahinkojen ennaltaehkäisyn suunnittelun sekä metsästyksen mitoituksen ja kohdentamisen.

Suden kohdalla reviiirikohtaisten sidosryhmäedustajien tulee osallistua yhteiseen päätöksen tekoon käsit-täen reviiirikohtaiset yksilömäärät, vahinkojen ennaltaehkäisyn suunnittelun, poikkeuslupien hakemisen, metsästyksen mitoituksen ja kohdentamisen sekä taloudellisten kannustimien oikeudenmukaisen jaon.

Sudelle sopivat reviiirit on mahdollista mallintaa. Susiparien muodostaessa lauman uudelle alueelle, tulee alueella myös nopeasti reagoiden kutsua koolle reviiirikohtainen sidosryhmäedustus, jonka jälkeen muo-dostetaan reviiirikohtainen kannanhoitosuunnitelma.

2) Kannanmääritys

Tutkimuksen tavoitteita oikean kantatiedon tuottamiseen tulee tukea mahdollistamalla tutkimustyö ken-tällä esimerkiksi pannoituksin ja osallistumalla erillislaskentoihin. Myös suurpetohavaintojärjestelmän käyttämiseen tulee paneutua ja ilmoittaa suurpetohavainnot alueella sovitun mallin mukaisesti.

Riistahallinnolla on vastuu metsästäjien talkootyön tukemisesta ja jatkuvasta koulutuksesta motivaation ylläpitämiseksi ja laadun säilyttämiseksi. Yhteistyön kehittäminen tulee tapahtua kannustavin keinoin.

Poronhoitoalueella suurpetohavaintojen tuottamista tulee kehittää ja etenkin ahmapesinnät täytyy saada tutkimuksen tietoon. Ahman kohdalla on syytä selvittää mahdollisuus siirtyä kannan määrityksessä poron-hoitoalueella malliin, jossa ahmakannan kokoarvio perustuu todettuihin ahmapesintöihin ja ennustettuihin ahman liikkumisiin maiden rajojen ylitse. Tämän vuoksi on olennaista selvittää DNA-tutkimuksen avulla ahmojen liikkeitä eri maiden välillä. Tämä vaatii yhteistyön lisäämistä poronhoitoalueella ja samalla mah-dollistaa siirtymisen reviiripohjaiseen korvausmalliin.

Ahmajälkien tunnistamisessa poronhoitoalueen ulkopuolella tulee kouluttaa etenkin metsästäjiä.

Paikkaperustaisen ja ongelmalähtöisen kannanhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi tulee mahdollistaa alueelliset ja paikalliset kannanhoidon määrityksen kokeilut. Hyväksi havaittujen menetelmien jalkautta-minen uusille alueille tulee mahdollistaa.

3) Paikallinen osaaminen ja yhteistyö

Suurpetopolitiikan kuten muidenkin paikalliselle tasolle juurrutettavien politiikoiden toteuttaminen edel-lyttää sitoutuneita toimijoita ja osaamista. Euroopan unioniin liittymisen myötä suomalaiselle maaseudul-le on kehittynyt vahva hanketoiminnan kulttuuri ja kaikkialla Suomessa on osaavia organisaatioita ja asian-tuntijoita hanketoimintaan. Jo nyt erilaiset elinympäristöjen kunnostushankkeet sekä muut paikallista ympäristönsuojelua edistävät hankkeet ovat olleet mahdollisia useissa EU:n ohjelmissa (EAKR, ESR, Maa-

seudun kehittämisohjelman hankkeet). Suurpetopolitiikan paikallinen toteuttaminen voisi jatkossa olla vahvemmin teemana mukana paikallisissa (esim. LEADER) ja maakunnallisissa kehittämishankkeissa. Hankkeiden kautta syntyisi konkreettista paikallista tavoitteenasettelua ja toimijuutta.

4) Vahinkojen ennaltaehkäisy

Suurpetovahinkojen ennaltaehkäisyyn vaadittavien materiaalien, kuten aitojen, tulee olla edelleen maksuttomia elinkeinon harjoittajille. Työkorvauksien osalta on hyvä löytää malli, jossa alueellisista sidosryhmistä saadaan järjestettyä työpanostusta talkoohengellä. Vahinkojen korvausmenettelyssä on siirryttävä malliin, jossa ennaltaehkäisyyn veloitetaan niiltä osin, mitä ilmaista apua on tarjolla. Tämän tulee olla korvauksen saamisen edellytys. Korvaus tulee saada 100 prosenttisena tapauksissa, joissa ennaltaehkäisevät toimet on tehty riittävällä vakavuudella.

Ihmisten turvallisuus

SRVA-toimintaa pidetään yllä ja kehitetään yhteistyön malleja ja koulutetaan osallistujia edelleen vastaamaan alueellisiin tarpeisiin.

Alueellisilla kannanhoitosuunnitelmilla määritellään, kuinka alueen asukkaiden turvallisuus taataan. Esimerkiksi koulukyydit tulee taata niitä tarvitseville ja tähän on syytä ottaa kantaa kansallisessa suden kannanhoitosuunnitelmassa. Koulukyytien kustannusten lankeaminen kuntien vastuulle synnyttää alueellista epäoikeudenmukaisuutta. Nämä kulut tulee kattaa valtion varoista.

Siirtoistutukset

Suomen pohjoisen ja itäisen ahmapopulaatioiden välisen geenivirran tulisi olla nykyistä suurempi, jota ahmakannan elinvoimaisuuden voisi katsoa olevan turvattu tulevaisuudessa⁹⁶. Ahmojen siirtoistutuksia tulee jatkaa keskittyen poistoihin sellaisten palkisten alueilta, joissa ahmakanta ja ahmojen aiheuttamat vahingot ovat suurimmat.

5) Metsästyksen mitoitus ja kohdennus

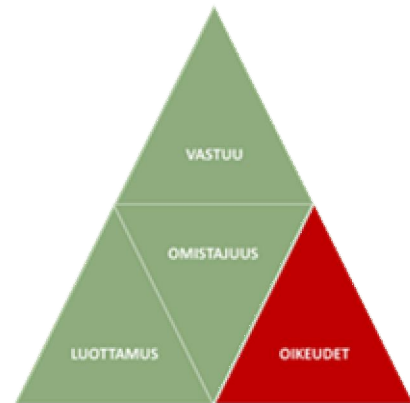
Alueellisilla sidosryhmillä ja tehtävillä alueellisilla kannanhoitosuunnitelmilla on vastuu alueella esiintyvien suurpetojen kannanhoidon sosiaalisesta, taloudellisesta ja ekologisesta kestävydestä. Metsästyksen mitoitukseen ja kohdennukseen tulee käyttää parasta tarjolla olevaa tietoa ja toimia kansallisen hoitosuunnitelman asettamissa rajoissa.

⁹⁶ Koskela Anni 2013: Wolverine habitat selection, diet and conservation. Väitöskirja, *Genetics acta universitatis ouluensis; a scientia e rerum naturalium* 614.

Paikkaperustaisen ja ongelmalähtöisen kannanhoidon lähestymistavan mukaisesti paikallisiin tihtentymiin tai paikallisesti koettuihin turvallisuusuuhkiin pitää puuttua kannanhoidollisin luvuin myös ahman ja suden kohdalla.

Oikeudet

Oikeuksia liittyen oman alueen suurpetokantoihin tulee antaa alueellisesti ja paikallisesti. Oikeuksien antamisella on merkittävä vaikutus omistajuuden syntyyn. On syytä huomata, että oikeuksien jakamisen ja oikeuksien saaminen mukana tulee alueellista ja paikallista vastuuta, jota avataan enemmän alaotsikon "Vastuu" alla.

1) Sidosryhmien ja –henkilöiden osallistaminen päätöksentekoon

Sidosryhmiä ja –henkilöitä osallistetaan päätöksentekoon alueellisten sidosryhmätapaamisten myötä. Heillä on oikeus osallistua asettamaan alueellisia tai paikallisia siedettäviä suurpetokantojen tavoiterajoja.

Tihtentymien poistaminen tarpeen mukaan

Ahman kohdalla poronhoitoalueella tulee mahdollistaa kannanhoidolliset luvat mikäli ahma pesii alueella, aiheuttaa porovahinkoja ja ahmojen siirtoistutukset ovat käynnissä.

Suden kohdalla paikallisiin tihtentymiin tai paikallisesti koettuihin turvallisuusuuhkiin pitää puuttua kannanhoidollisin luvuin.

2) Kannanmäärityksen keinovalikoiman vapaampi käyttö

Mikäli alueellisesti on yhteistyöhalua toteuttaa yhteislaskentoja, tulee niitä tutkimuksen puolesta tukea. Alueellisesti pitää olla oikeus kannanmäärityksen pilotoitokokeiluihin kentältä nousevan tarpeen mukaan.

3) Välittömät vahinkokorvaukset

Poronhoidolle maksettavat korvaukset vasahävikkeineen ovat nousseet viime vuosina ollen pahimmillaan yli 7 miljoonaa euroa vuosittain. Porovahingot koskettavat vuosittain noin 1000 poromiestä. Korvauksiin varatut rahat eivät riitä, vaan lisärahoitusta haetaan vuosittain lisäbudjetilla. Tämän suhteen on syytä tie-

dostaa, että korvaussummien ennakointi on mahdollista ja siten on syytä kehittää malli, jossa voidaan hakea kokonaiskorvaussummaa jo ensimmäisessä vaiheessa niin, että porovahinkojen maksatus saadaan nopeutettua nykyisestä.

Suurpetojen aiheuttamat vahingot ovat porovahinkoja lukuun ottamatta euromääräisesti maltillisia. On kuitenkin syytä huomata, että ne koskettavat vuosittain suurta joukkoa elinkeinon harjoittajia ja metsästäjiä. Lisäksi suurpetokohtaamiset aiheuttavat huolta ja pelkoa. Poronhoitoalueen ja muun Suomen vahinkokorvaukset tulee eriyttää toisistaan siten, että ne maksetaan omalta momentiltaan. Tämä mahdollistaa poronhoitoalueen ulkopuolella välittömän vahinkokorvauksen.

4) Reviirikorvausmalli

Rahallinen kompensatio nähdään tärkeänä osa-alueena oikeuksien jakamisessa. Taloudelliset kannustimet tulee ottaa käyttöön suden ja ahman kohdalla.

Ahma poronhoitoalueella

Poronhoitoalueella on erityisvastuu ahmakannan kehittymisestä ja tämä tulee ottaa huomioon mietittäessä vahinkokorvausten kehittämistä. Reviiripohjaisen korvauskäytännön käyttöönotto ahmalle poronhoitoalueella tulee selvittää ja testata ahmaesiintymisen ydinalueilla. Ahmojen siirtoistutuksia tulee jatkaa keskittyen poistoihin sellaisten palkisten alueilta, joissa ahmakanta ja ahmojen aiheuttamat vahingot ovat suurimmat. Sellaisen ahmareviirin alueella, josta yhteistyössä tehdään siirtoistutuksia, tulee myös mahdollistaa ahmojen poisto poikkeusluvalla huolimatta koko maan ahmatilanteesta. Poikkeusluvalla lupaehtojen mukaisesti poistetuista ahmasta tulee maksaa kyseiselle palkiselle "tapporaha", jonka täytyy olla suuruudeltaan huomattava.

Susi

Susikannan hoitosuunnitelman päivitystä on suunniteltu Suomen riistakeskuksessa itsenäisesti, joskin yhtä aikaisesti tämä kehittämisarvioinnin kanssa⁹⁷. Suomen riistakeskuksen suunnitelmissa luonnonarvokaupaan linkittyvä ajatus "susireviirikaupasta" on vahvasti esillä. Nämä kaavailut toimet eivät ole ristiriidassa tässä arvioinnissa esittämiemme kehittämis ehdotusten kanssa.

Pentueellisen susilauman asuttaman reviirin alueella asuville ihmisille maksetaan korvausta. Ehtona tulee lisäksi olla, että laumasta ainakin yhden yksilön tulee olla pannoitettu. Tämä mahdollistaa myös lauman liikkeiden ajantasaisen seuraamisen ja siitä tiedottamisen. Reviiriltä poikkeusluvalla lupaehtojen mukaisesti

⁹⁷ kts. Orava, R. 2013: Luonnonvarakaupalla sudet haitasta hyödyksi. Pääkirjoitus, Metsästäjä 6: 3; tiedonanto Jarkko Nurmi 29.11.2013

ti metsästettävästä sudesta tulee maksaa kyseisen reviirin asukkaille ”tapporaha”, jonka täytyy olla suuruudeltaan huomattava.

Sanktiopykälä

Kehitettäessä taloudellisia kannustimien käyttöä ahmojen ja susien poikkeusluvista ehdotetaan käyttöön myös nk. sanktiopykälää joka tukee näistä suurpedoista otettavaa vastuuta. Mikäli reviiriltä tapetaan ahmoja tai susia laittomasti, ei tapporahaa makseta alueella luvallisesti pyydytyistä ahmoista tai susista. Tämä sanktio voi olla yhteismitallinen siten, että yhdestä tiedetystä salakaadetusta pedosta menettää yhden tapporahan.

5) Nopea reagointi häirikköyksilöihin

Alueellisesti ja paikallisesti asukkaiden tulee voida luottaa siihen, että riistaviranomaiset sekä poliisiviranomaiset reagoivat nopeasti pihoihin tuleviin suurpetoihin ja elinkeinoille vahinkoa aiheuttaviin yksilöihin. Tämän SRVA-toiminnan tulee tukea yhtäläillä harvaan asuttuja seutuja kuin taajamiakin.

6) Arvokas riistaeläin

Suurpetojen kohdalla tulee välttää niiden leimautumista ainoastaan haittaeläimiksi. Arvokkaan riistaeläimen statusta pitää yllä ja nostaa kannanhoidollinen metsästys, johon on tähdättävä kaikkien suurpetojen kohdalla.

Ilveksen ja karhun kohdalla alueellisiin kannanhoidon tavoitekokoihin vastataan mahdollistamalla mahdollisimman vapaa metsästyslupien alueellinen mitoitus ja kohdennus. Tihentymien purkuun tulee reagoida nopeasti.

Suden kohdalla tähtäimenä tulee olla metsästyksellä tapahtuva kannanhoito. Kaikilla tulee olla yhtäläinen mahdollisuus osallistua susijahtiin. Valikointimenetelmästä päättää reviirikohtainen sidosryhmäedustus. Yhteisöllinen metsästys tukee omistajuuden syntyä.

Ahmojen vahinkoperusteinen poikkeuslupametsästys tulee mahdollistaa Tunturi-Lapissa. Osallistumisen muodoista ja valikointimenettelystä päättävät paikalliset edustajat yhdessä riistahallinnon kanssa. Pitkän aikavälin tähtäimenä tulee olla kannanhoidollinen metsästys.

4.2.2. Kannanhoidon onnistumisen mittaaminen

Kannanhoidon onnistumisen mittariksi asetetaan kaikkien suurpetolajien kohdalla sosiaalisesti hyväksyttävä kannankoko. Todentamisen välineitä voivat olla esimerkiksi toistuvat kyselytutkimukset ja salakaatojen määrän muutokset niin virallisissa tilastoissa kuin laskennallisestikin.

Suurpetojen psykologista omistajuuden rakentumista tulee mitata tutkimuksen keinoin. Tämä tutkimusasetelma on syytä käynnistää ennen susikannan hoitosuunnitelman päivityksen aloittamista.

Taloudellisten panostusten niin riistahallinnon kuin yksityisten ihmistenkin kohdalla tulee olla siedettäviä ja vahinkokehitystä tulee seurata. Pitkän aikavälin tähtäimellä suurpetokannoille tavoitellaan ekologisesti kestävää tasoa.

Kansalliselle tasolle perustettava uusi asiantuntijaelin, jonka edustajista jokainen on luokiteltavissa vähintään kolmeen, mutta mielellään neljään eri suurpetopolitiikan sidosryhmään, seuraa kannanhoidon uuden tavoiteasettelun toteutumista, toimenpiteiden asettamista ja saavutettuja tuloksia. Tämä asiantuntijaelin seuraa myös omistajuuden paikallista ja alueellista rakentumista.

Lähdeluettelo

- Andersen, R., Linnell, J. D. C., Hustad, H. & Brainerd, S. M. (toim.) 2003. Large predators and human communities in Norway. A guide to coexistence for the 21st century. Norwegian Institute for Nature Research, NINA, Temahefte 25.
- Arsalo, A. (1999). The Logical Framework Approach – what, why, how and when. Teoksessa Pimenoff, H. & Arsalo, A. (toim.) NGO Forum on Primary Health Care. Helsinki: Stakes.
- Bisi, J. & Kurki, S. 2005. Susipuhetta Suomessa. Julkaisuja 3, Maaseudun tutkimus ja koulutuskeskus, Helsingin yliopisto, Seinäjoki.
- Blanco, J.C. (toim.) 2012: Towards a population level approach for the management of large carnivores in Europe. Challenges and opportunities.
<http://www1.nina.no/lcie_new/pdf/634994157007889476_Task%203-Transboundary%20coop.pdf>
- Borgström, Suvi 2011: Iso paha susi vai hyödyllinen hukka? Ekologis-juridinen näkökulma suden suojelun yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen, Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, no 20.
- Brøseth, H. & Andersen, R. 2007. Yngleregistreringer av jerv i Norge i 2007. – NINA Rapport 295.
- Danell, Öje & Norberg, Harri 2010: Petoeläintilanteen ja liikennevahinkojen vaikutukset Suomen porotalouden teurasmääriin vuosina 2005/06–2008/09. Poromies 6/2010. 15-21.
- Heikkinen, I. (toim.) 2007. Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia ja toimintaohjelma 2006–2016. Suomen ympäristö 35, Ympäristöministeriö, Edita Prima OY, Helsinki.
- Ilvesviita, P. 2005: Paaluraudoista kotkansuojeluun. Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993. – Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.
- Järvenpää, J. & Norberg, H. 2013: Ruotsalaistutkimus karhun saalistuskäyttäytymisestä. –Poromies 80(4): 18-20.
- Kainulainen P. 2010: Selvitys petojen aiheuttamien vahinkojen vaikutuksista poronhoidolle ja toimenpiteet pedoista aiheutuvien ongelmien ratkaisemiseksi. Lapin Liitto.
- Kangas, P., Jäppinen, J-P., von Weissenberg, M. & Karjalainen, H. 1997. Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Karlsson ym. 2013: Björnpredation på ren och potentiella effekter av tre förebyggande åtgärder - Ett samarbetsprojekt mellan Viltskadecenter, Skandinaviska björnprojektet, Udtja skogssameby och Gällivare skogssameby. - Rapport från Viltskadecenter 2012: 6, 56 ss.
- Kojola Ilpo 2011: Suomen karhu- ja ilveskantojen lisääntymiskykyiset yksilöt ja immigraatio, Muistio 22.8.2011, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.
- Koskela Anni 2013: Wolverine habitat selection, diet and conservation. Väitöskirja, Genetics acta universitatis ouluensis; a scientia e rerum naturalium 614.
- Liberg, O., Chapron, G., Wabakken, P., Pedersen, H. C., Hobbs, N. T., Sand, H. 2011. Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. Proceedings of Royal Society B.
- Liukkonen, T., Mykrä, S., Bisi, J. & Kurki, S. &. 2006. Ilveksiä ja ihmisiä. Julkaisuja 7, Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto, Seinäjoki
- Lähdesmäki, H. 2011: Hallittu ja hallitsematon susi – Valta ihmisen ja suden välisessä suhteessa poronhoitoalueen ulkopuolisessa Suomessa 1990-luvun lopulla. Pro gradu -tutkielma, 124 s., Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Turun yliopisto

Lähdesmäki M. & Matilainen A. 2013. Born to be a forest owner? An empirical study of the aspects of psychological ownership in the context of inherited forests in Finland. *Scandinavian journal of Forest research*, hyväksytty julkaistavaksi.

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) 2005. Suomen susikannan hoitosuunnitelma 2005. Maa- ja metsätalousministeriö 11/2005, Vammalan kirjapaino Oy.

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) 2007a. Suomen ilveskannan hoitosuunnitelma 2007. Maa- ja metsätalousministeriö 1/2007, Vammalan kirjapaino Oy.

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) 2007b. Suomen karhukannan hoitosuunnitelma 2007. Maa- ja metsätalousministeriö 2/2007, Vammalan kirjapaino Oy.

Maa- ja metsätalousministeriö, Tietohallintostrategia – Julkinen Riistakonserni 2012-2016, 16.6.2011, <http://www.mmm.fi/attachments/riistatalous/riistahallinto/63v2JJR2X/Julkisen_riistakonsernin_tietohallintostrategia.pdf>

Magga A-M 2012: Pedot – monimuotoisen luonnon osa vai saamelaisen poronhoidon voimattomuuden symboli? Petokäsitykset ja diskurssit saamelaisten poronhoitajien ja suurpetojen suojelua ajavan diskursiokoalition välisessä petokiistassa vuosina 2010-2011, Pro gradu –tutkielma, Saamelainen kulttuuri, Giellagas-instituutti, Oulun yliopisto.

Magga, P. 2007: Rakennuksia, kotasijoja, muistoja. Teoksessa Elo, T. & Magga, P. (toim.) 2007: Eletty, koettu maisema: näkökulmia saamelaiseen kulttuurimaisemaan. Suomen ympäristö 34/2007. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi. 11–24.

Martikainen, M. 2013: Susidiplomatiaa Länsi-Suomessa. *Metsästäjä* 6: 28-29.

Matilainen, A. & Lähdesmäki, M. 2009: Nature-based entrepreneurship in private forests – The preconditions for the sustainable co-operation between private forest owners and entrepreneurs. *Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto, Seinäjoki*.

Mykrä, S., Liukkonen, T., Bisi, J. & Kurki, S. 2006. Kansalaisten karhukannat. *Julkaisuja* 6, Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto, Seinäjoki.

Mykrä S., Vuorisalo T. & Pohja-Mykrä M. 2005. Species classifications in Finnish hunting legislation: the history of organized persecution and conservation, *Oryx* 39:3, 275-283

Mykrä S., Pohja-Mykrä M. & Vuorisalo T. 2012. The emergence of species conservation in Finland: development of wildlife attitudes, *Conservation and Society*, hyväksytty julkaistavaksi.

Naturvårdsverket, Statens Jordbruksverk & Statens Veterinärmedicinska Anstalt, 2010: Genetisk förstärkning av den svenska vargstammen - Svar på uppdrag om rutiner för införsel och utplantering av varg i Sverige.

Norberg, H., Kojola, I. & Härkönen, S. 2010: Petovahinkojen tunnistamisopas. Verkkojulkaisuna osoitteessa <<http://www.epaper.fi/reader/?issue=11160;d4b4bd90a51fcd3a8efbf05ed87b74c9>>

Orava, R. 2013: Luonnonvarakaupalla sudet haitasta hyödyksi. *Pääkirjoitus, Metsästäjä* 6: 3.

Pellikka, J. & Salmi, P. 2007. Osallisuus suurriistakantojen sidosryhmäneuvotteluissa – keitä maakunnallisissa riista-asioissa kuullaan? *Suomen riista* 53: 64-75.

Pellikka, J., Salmi, P. & Ratamäki, O. 2008. Alueelliset suurpetoneuvottelukunnat ristiriitojen hallinnassa. *Riista- ja kalatalous –tutkimuksia*, 2/2008.

Peltola, T., Ratamäki, O. & Pellikka, J. 2013. Salametsästys ja oikeuttamisen yhteisölliset strategiat. Teoksessa Björn, I., Jokinen, P., Kotilainen, J., Schuurman, N. & Sireni, M. (toim.) *Korpi sosiologi*(aa). Kuopio: University Press of Eastern Finland. 208–223.

Pierce J.L., Kostova T. & Dirks, K.T. 2001: Towards a theory of psychological ownership in organizations. *Academy of Management review* 26: 298 – 310.

- Pierce J.L., Kostova T. & Dirks, K.T. 2003: The state of psychological ownership: Integrating and extending a century of research. *Review of General Psychology* 7: 84 – 107.
- Pohja-Mykrä M. & Kurki S. 2008. Asialistalla ahma. Julkaisuja 13, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Oy Fram Ab, Vaasa.
- Pohja-Mykrä M. & Kurki S. 2009. Suurpetojen haaskaruokinnan sosiaalisen kestävyiden haasteet. Julkaisuja 16, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Oy Fram Ab, Vaasa.
- Pohja-Mykrä M. & Kurki S. 2013: Suurpetopoliittikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Raportteja 98, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Seinäjoki.
- Pohja-Mykrä M., Vuorisalo T. & Mykrä S. 2005: Hunting bounties as a key measure for historical wildlife management and game conservation: Finnish bounty schemes in 1647- 1975, *Oryx* 39:3, 284-291
- Pyka, M. 2007: Illegal jakt på stora rovdjur. Konflikt i laglöst land? Brå report No22, Brottsförebyggande rådet, Stockholm.
- Rannikko P. 2012: Susien suojelun tragedia: autoetnografinen tutkimus salametsästyksen paikallisesta hyväksyttävyydestä. *Alue ja ympäristö* 42(2): 70-80.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.). 2001. Suomen lajien uhanalaisuus. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Rassi, P., Hyvärinen E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.). 2010. Suomen lajien uhanalaisuus - Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Räikkönen, J., Vucetich, J.A., Vucetich, L.M., Peterson, R.O., Nelson, M.P. 2013: What the Inbred Scandinavian Wolf Population Tells Us about the Nature of Conservation. *PLoS ONE* 8(6): e67218. doi:10.1371/journal.pone.0067218
- Treves, A., Karanth, K. U. 2003. Human – carnivore conflict and perspectives on carnivore management worldwide. *Conservation Biology* 17, 1491–1499.
- Viltskadecenter 2006. Resultat från inventeringar av järv i Sverige 2006.
- Walker, C.W., Vilà, C., Landa, A., Lindén M. & Ellegren H. 2001. Genetic variation and population structure in Scandinavian wolverine (*Gulo gulo*) populations. *Molecular Ecology* 10 (1), 53–63.
- WWF Suomi 2009: Ahmojen salakaadot Suomessa. Raportti.
- Örtengren, K. (2004) The Logical Framework Approach. A summary of the theory behind the LFA method. Stockholm: Sida.

Internet-lähteet

- Alueelliset riistaneuvostot, Suomen riistakeskus < <http://riista.fi/riistahallinto/alueelliset-riistaneuvostot/>>
- Luonnon puolesta - ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön toimintaohjelma 2013–2020
<http://www.ym.fi/fi/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Strategia_ja_toimintaohjelma>
- Det Norske Jervprosjektet <<http://www.jerv.info/>>; Det Svenska Järvprojektet
<<http://jarvprojektet.weebly.com/>>
- Ennuste ilveskannan kehityksestä vuoteen 2015 – ennustemallin kuvaus
<http://www.rktl.fi/www/uploads/pdf/Riista/ennustemallin_kuvaus_ilves.pdf>
- Ilveksen kanta-arvioinnin menetelmät
<http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/ilves/ilveksen_kanta_arvioinnin/>

Karhun kanta-arvioinnin menetelmät

<http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/karhu/karhun_kanta_arvioinnin/>

Maa- ja metsätalousministeriön asetus poikkeusluvalla sallittavasta Ilveksen metsästyksestä metsästysvuonna 2013—2014, Muistio 26.6.2013

<http://www.mmm.fi/attachments/riistatalous/lainsaadanto/6Hi7RfVNU/MMM-149204-v2-Ilvesasetusmuistio_2013-2014.pdf>

Maa- ja metsätalousministeriön asetus poikkeusluvalla sallittavasta Suden metsästyksestä poronhoitoalueen ulko-puolella metsästysvuosina 2013—2016, Muistio

<http://www.mmm.fi/attachments/riistatalous/6CDHXtqIY/MMM_susiasetus_2012-2013_Muistio.pdf>

Regeringens proposition 2012/13:191: En hållbar rovdjurspolitik

<<http://www.regeringen.se/content/1/c6/22/34/51/cc53f145.pdf>>

Report from a Stakeholder Workshop on EU Action on Large Carnivores Brussels, 25 January, 2013 Executive Summary

<http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/task_5_workshop_report.pdf>

RKTL:n lausunnot suurpedoista http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/rktln_lausunnot_suurpedoista.html

Scandinavian Brown Bear Research Project, <<http://www.bearproject.info/>>

ScandLynx, The Scandinavian Lynx Project, <http://scandlynx.nina.no/scandlynxeng/Home.aspx>

Skandulv - Scandinavian Wolf Project, <<http://skandulv.nina.no/english/Home.aspx/>>

Suden kanta-arvioinnin menetelmät <http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/susi/suden_kanta_arvioinnin/>

Susien pantaseuranta <http://pantaseuranta.rktl.fi/>

Asiantuntijahaastattelu

erätarkastaja Markus Aho

Asiantuntijat, joilta on pyydetty tiedonanto:

Tiedottaja Iina Bister, Maa- ja metsätalousministeriö

Erikoistutkija Ilpo Kojola, RKTL

Ylitarkastaja Jussi Laanikari, Maa- ja metsätalousministeriö

Erikoissuunnittelija Harri Norberg, Suomen riistakeskus

Riistatalouspäälikkö Jarkko Nurmi, Suomen riistakeskus

Ylitarkastaja Tuomo Ollila, Metsähallitus

Tutkimusjohtaja Vesa Ruusila, RKTL

Kansainväliset sopimukset ja suositukset

Bernin sopimus eli Yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta

Biodiversiteettisopimus eli biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön sopimus

CITES-yleissopimus

Euroopan Unionin CITES-asetus (338/1997)

Luontodirektiivi eli Euroopan unionin luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annettu direktiivi (92/43/ETY)

Bernin sopimuksen osapuolien tekemät suositukset ja lausunnot:

Recommendation No. 59 (1997) on the Drafting and Implementation of Action Plans of Wild Fauna Species

<http://www1.nina.no/lcie_new/pdf/634989787742957547_COE%20Bern%20convention%20activities%20on%20field%20of%20large%20carnivores%202003.pdf>

Recommendation No. 115 (2005) of the Standing committee, adopted on 1 December 2005, on the conservation and management of transboundary populations of large carnivores.

Recommendation No. 137 (2008) of the Standing committee, adopted on 27 November 2008, on population level of large carnivores in Europe.

Recommendation No. 163 (2012) of the Standing committee, adopted on 30 November 2012, on the management of expanding populations of large carnivores in Europe.

<<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2010757&Site=&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679>>

A manifesto for Large Carnivore Conservation in Europe, 6/2013

<<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2370514&SecMode=1&DocId=2065886&Usage=2>>

Lait ja asetukset

Laki Metsähallituksen erävalvonnasta (2005/1157)

Laki Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksesta (1987/1131).

Laki rikoslain 48 a luvun muuttamisesta (232/2011)

Luonnonsuojelulaki (1096/1996)

Luonnonsuojeluasetus (160/1997)

Maa- ja metsätalousministeriön asetus elävän riistaeläimen ohjeellisista arvoista (241/2010)

Metsästyslaki (615/1993)

Metsästysasetus (666/1993).

Riistahallintolaki (158/2011)

Riistahallintoasetus (171/2011)

Riistavahinkolaki (105/2009)

Rikoslaki (391/899)

Valtioneuvoston asetus metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista (169/2011 ja 452/2013).

Lisäksi

Apulaisoikeusasiamiehen kannanotto (Dnro 612/4/04) Poliisin menettely sudenpyyntiin liittyvässä asiassa, 25.10.2004.

Oikeuskansleri Paavo Nikulan päätös 13.7.1999 (Dnro 11/21/98) - Ihmisiä on suojeltava petoeläimiltä.